ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ "ΕΚΛΕΚΤΑ ΕΡΓΑ,, ΑΡΙΘ 29

ΠΙΕΡ ΜΠΕΝΟΥΑ

Η ΑΤΛΑΝΤΙΣ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
ΑΘΗΝΑΙ

338

ΤΥΠΟΙΣ: ΚΩΝΣΤ. Ι. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ — ΛΕΚΑ 7.

Μ. Β. Αρ. 22

338.

Η ΑΤΛΑΝΤΙΣ

ΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟΝ (!)

Χάσσι 'Ινιφέλ, 8 Νοεμβρίου 1903

Ἂν οἱ σελίδες, ποὺ ἀκολουθοῦν, δοῦνε, μιὰ μέρα, τὸ φῶς τοῦ ἥλιου, αὐτὸ θὰ σημαίνῃ πὼς τὰ μάτια μου δὲ θὰ τὸ βλέπουν πιά. Ἡ προθεσμία ποὺ ὁρίζω γιὰ τὴ δημοσίευσί τους, εἶνε γιὰ μένα μιὰ ἀρκετὰ ἀσφαλὴς ἐγγύησις.

Ἂς μὴν παρεξηγήσῃ κἀνεὶς τὸ σκοπό, ποὺ μὲ σπρώχνει, νὰ προετοιμάσω καὶ ν' ἀπαιτῶ τὴ δημοσίευσιν αὐτή. Πρέπει νὰ μὲ πιστέψετε ποὺ βεβαιώνω. πὼς δὲν προβάλλω καμμιὰν ἀξίωσι συγγραφέως μὲ τὸ τετράδιο αὐτό, ποὺ γράφηκε μὲ τόσον πυρετό. Εἶμαι τόσο μακρυὰ ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα! Ἄλλως τε, μοῦ φαίνεται ἀνώφελο, γιὰ ἄλλους, νὰ μποῦν στὸ δρόμο ἀπ' ὅπου ἐγὼ δὲ θὰ γυρίσω γιά.

Σημ. Συγγρ. Τὸ γράμμα αὐτό, καθὼς καὶ τὸ χειρόγραφο ποὺ τὸ συνοδεύει—τοῦτο σὲ ξεχωριστὸ σφραγισμένο φάκελλο—δόθηκαν ἐμπιστευτικὰ στὸν ἐπιλοχία Σατελαίν, τοῦ 3ου Συντάγματος τῶν Σπαχήδων, ἀπὸ τὸν ὑπολοχαγὸ Φεριέρ, στὶς 10 Νοεμβρίου 1903, μέρα ποὺ ὁ ἀξιωματικὸς αὐτὸς ἀνεχώρησε γιὰ τὸ Τασσιλί, τῆς φυλῆς τῶν Τουαρὲγκ 'Αζγκὰρ (Κεντρικὴ Σαχάρα). Ὁ ἐπιλοχίας εἶχε παραγγελία νὰ τὰ δώσῃ, τὴν πρώτη φορά, ποὺ θὰ γύριζε στὴ Γαλλία μὲ ἄδεια, στὸν κ. Λερού, ἐπίτιμο πρόεδρο τοῦ 'Εφετείου τοῦ Ριόμ, καὶ πλησιέστερο συγγενὴ τοῦ ὑπολοχαγοῦ Φεριέρ. Μὰ ὁ δικαστὴς αὐτὸς ἀπέθανε ξαφνικά, πρὶν λήξει ἡ προ[illegible]ο θεσμία, ἡ ὁρισμένη, γιὰ τὴ δημοσίευσι τοῦ χειρογρά[illegible] κι' ἀπ' αὐτὸ παρουσιάστηκαν ἕνα σωρὸ δυσκολίες, ποὺ [illegible]ραν, ὡς τὰ σήμερα, καθυστέρησι στὴ δημοσίευσί τ[illegible] ὁδηγός

Ὥρα τέσσερις, πρωΐ.—Σὲ λίγο, ἡ αὐγὴ θ' ἁπλώσῃ ἀπάνω ἀπὸ τ' ἀνατολικὰ ὑψώματα τὴν τριανταφυλλένια πυρκαγιά της. Ὁλόγυρά μου, τὸ «μποῦρτσι» (1) εἶν' ἀκόμα στὸν ὕπνο βυθισμένο. Ἀπὸ τὴ μισοανοικτὴ πόρτα τῆς κάμαράς του, ἀκούω τὴν ἤρεμη,—τόσο ἤρεμη!—ἀναπνοὴ τοῦ Ἀνδρέα ντὲ Σαίντ-Ἀβί.

Σὲ δυὸ μέρες, αὐτὸς κ' ἐγώ, φεύγομε ἀπ' ἐδῶ. Ἀφίνομε τὸ μποῦρτσι καὶ ξεκινοῦμε γιὰ κάτω ἐκεῖ, πρὸς τοῦ Νοτιᾶ τὰ μέρη. Χθὲς τὸ πρωΐ, μᾶς ἦρθε ἡ ὑπουργικὴ διαταγή.

Τώρα, καὶ νἄθελα ἀκόμα, θἄταν πολὺ ἀργὰ γιὰ ν' ἀποτραβηχτῶ. Ὁ Ἀνδρέας κ' ἐγὼ τὴν ἐζητήσαμε, τὴν ἀποστολὴν αὐτήν. Ἡ αἴτησις ποὺ, ἀφοῦ συμφώνησα μαζύ του, ὑπέβαλα, ἔχει γίνει πιά, τούτην τὴ στιγμή, διαταγή. Πῶς; Πέρασε ἀπ' ὅλη τὴν ἱεραρχικὴ σκάλα, κινητοποιήθηκαν τόσες ἐπιρροὲς στὸ ὑπουργεῖο, γιὰ νὰ φοβηθοῦμε, στὸ τέλος, νὰ δειλιάσωμε μπρὸς στὴν ἐπιχείρησι;...

Νὰ φοβηθοῦμε, λέω! Μὰ ξέρω καλὰ πὼς δὲ φοβοῦμαι. Μιὰ νύχτα, στὴν Γκουράρα, ὅταν εὗρῆκα σφαγμένους δύο σκοπούς μου, ξεκοιλιασμένους ἀπὸ τοὺς ἄγριους Μπαρμπερίνους, φοβήθηκα. Ξέρω τί εἶνε ὁ φόβος. Ἀκόμα καὶ τώρα, καθὼς προσηλώνω τὴ ματιά μου στὴ σκοταδιασμένη ἀπεραντοσύνη τῆς ἐρήμου, ἀπ' ὅπου, ξαφνικὰ σὲ λίγο θὰ προβάλῃ ὁ θεόρατος κατακόκκινος ἥλιος, ξέρω πὼς δὲν εἶνε καθόλου ἀπὸ φόβο ποὺ ἀνατριχιάζω. Νοιώθω μέσα μου νὰ παλεύουν ὁ τρόμος, ὁ ἱερὸς, τοῦ Μυστηρίου, καὶ τὸ θέλγητρό του.

Καπνοί, θὰ μοῦ πῆτε! Φαντασίες ἑνὸς μυαλοῦ παρὰ πολὺ φουντωμένου, κ' ἑνὸς ματιοῦ ξετρελλαμένου ἀπὸ τοὺς ἀντικατοπτρισμούς. Δίχως ἀμφιβολία, θἄρθη

---

1) Φρούριο.

μέρα ποὺ θὰ ξαναδιαβάσω τὶς σελίδες αὐτὲς μ' ἕνα χαμόγελο ντροπῆς καὶ οἴκτου, μὲ τὸ χαμόγελο ἀνθρώπου πενηντάρη, ποὺ ξαναδιαβάζει παληὰ γράμματα ἐρωτικά.

Καπνοί! Φαντασίες! Μὰ οἱ καπνοὶ αὐτοί, οἱ φαντασίες αὐτὲς μοῦ εἶνε ἀγαπητές. «Ὁ λοχαγὸς ντὲ Σαὶντ Ἀβὶ καὶ ὁ ὑπολοχαγὸς Φερριέρ, λέει τὸ τηλεγράφημα τοῦ ὑπουργείου, θ' ἀναλάβουν, στὸ Τασουλί, νὰ κάνουν στατιστικὲς ἔρευνες σχετικῶς μὲ τὰ ἀνθρακοφόρα στρώματα στὴν περιφέρειαν αὐτήν... Συγχρόνως θὰ ἐπωφεληθοῦν τὴν περίστασιν νὰ συλλέξουν πληροφορίες σχετικῶς μὲ τὴ νέα στάσι τῆς φυλῆς τῶν Ἀζγκάρ, ἀπέναντι τῆς ἐπιρροῆς μας κτλ...» Ἂν, τέλος, τὸ ταξεῖδι αὐτὸ δὲν ἀπέβλεπε, παρὰ μόνο σ' αὐτὰ τὰ μικροπράγματα, αἰσθάνομαι πὼς οὔτε κἂν θὰ τὸ κουνοῦσα ἀπ' ἐδῶ...

Ποθῶ, λοιπόν, νὰ συναντήσω ἐκεῖνο ποὺ φοβοῦμαι· θ' ἀπογοητευθῶ πολὺ ἂν δὲ βρεθῶ κατάντικρυ σ' ἐκεῖνο ποὺ μὲ κάνει νὰ αἰσθάνομαι ἕνα τόσον παράξενον τρόμο.

Στὸ βάθος τῆς κοιλάδος τοῦ Οὐάντι Μία, ἕνα τσακάλι ἀλυχτᾶ. Πότε, πότε, ἕνα τρυγόνι τερετίζει ἀνάμεσα στὶς χουρμαδιές, ὅταν μιὰ ἀσημένια τοῦ φεγγαριοῦ ἀχτίνα, σχίζοντας τὰ φουσκωμένα ἀπὸ τὴ ζέστη σύν[illegible]εφα, τὸ κάνει νὰ νομίζῃ πὼς βγαίνει ὁ ἥλιος.

Ἕνα βῆμα πρὸς τὰ ἔξω. Σκύβω στὸ παράθυρο. Μιὰ σκιά, τυλιγμένη μὲ μαύρη γιαλιστερὴ γκελεμπία, περνᾶ σὰ φάντασμα ἀπάνω ἀπὸ τὸν ἄσφαλτο τῆς ταράτσας τοῦ φρουρίου. Μιὰ ἀστραπὴ στὴ νύχτα, τὴ γεμάτη ἠλεκτρισμό: ὁ ἄνθρωπος ἄναψε ἕνα τσιγαρέτο. Κάθησε σταυροπόδι, μὲ τὸ πρόσωπο πρὸς τὸ Νοτιᾶ. Καπνίζει.

Εἶνε ὁ Σεγκαὶρ ἔμπνι Σεῖχ, ὁ Τάργκουϊ ὁδηγός

μας, ἐκεῖνος πού, σὲ τρεῖς μέρες, θὰ μᾶς σύρῃ μαζύ του ἐκεῖ κάτω στ᾽ ἄγνωστα ὀροπέδια τοῦ μυστηριώδους Ἰμοσχαὸχ, μέσα ἀπὸ ὑψώματα μαύρων βράχων, ἀπὸ μεγάλους ἀποξεραμένους ποταμούς, ἀπὸ ἀσημένιες ἁλικές, ἀπὸ ἄγρια θηρία, ἀπὸ θαμπόχρυσες ἀμμουδιές, ποὺ ἀπάνω ἀπ᾽ αὐτὲς ὑψώνεται, τὴν ἐποχὴ τῶν μελτεμιῶν, μιὰ φούντα τρεμουλιαστὴ ἀπὸ χλωμὴν ἄμμο.

Ὁ Σεγκαΐρ ἔμπνι Σεΐχ! Αὐτὸς! Μοῦ ξανάρχεται στὸ νοῦ, ἡ τραγικὴ φράσις τοῦ Ντυβεριέ: «Ὁ Συνταγματάρχης καβαλικεύει τὸ ἄλογο, καί, τὴν ἴδια στιγμή, δέχεται μιὰ σπαθιά(1)...» Ὁ Σεγκαΐρ ἔμπνι Σεΐχ!.. Νάτος! Καπνίζει γαλήνια ἕνα τσιγαρέττο, ἕνα τσιγαρέττο ἀπ᾽ τὸ πακέττο ποὺ τοῦ χάρισα... Θεέ μου! Συγχώρησέ μου αὐτὴν τὴν ἀνομία!

Ὁ φωτοφόρος ῥίχνει ἀπάνω στὸ χαρτὶ τὸ κίτρινό του φῶς. Παράξενη τύχη, ἐκείνη, πού, ὅταν ἤμουνα 16 ἐτῶν, μ᾽ ἔκανε, χωρὶς κ᾽ ἐγὼ καλά, καλὰ νὰ ξέρω πῶς, νὰ προετοιμασθῷ γιὰ τὴ Στρατιωτικὴ Σχολὴ τοῦ Σαὶν Σύρ, καὶ νἆμαι ὁ σύντροφος τοῦ Ἀνδρέα ντὲ Σαίντ Ἀβί. Μποροῦσα νὰ σπουδάσω τὰ Νομικά, τὴν Ἰατρική. Θἄμουν, σήμερα, κάποιο ὠφέλιμο καὶ ἥσυχο ἀνθρωπάκι, σὲ μιὰ πόλι, μὲ μιὰ ἐκκλησία καὶ μὲ τρεχάμενα νερά, καὶ ὄχι τὸ φάντασμα αὐτό, τὸ ντυμένο μὲ ῥούχα μπαμπακερά, ποὺ ἀκουμπισμένο ἐδῶ σ᾽ αὐτὸ τὸ παραθῦρι, ἀντικρύζει, μὲ ἀνησυχίαν ἀνέκφραστη, τὴν ἔρημο ποὺ σὲ λίγο θὰ τὸ καταπιῇ.

Ἕνα μεγάλο ἔντομο μπῆκε ἀπ᾽ τὸ παράθυρο. Βουΐζει, τριγυρνᾶ μέ σάλτους ἀπὸ τοὺς σκονισμένους τοίχους στὸ γλόμπο τοῦ φωτοφόρου, καὶ τέλος, νικημένο,

---

Σημ. Συγγρ. Duveyrier, «Desastre de la mission Flatters» Bull. Soc. Géo, 1881.

μὲ τὰ φτερὰ καμένα ἀπὸ τὴ φλόγα, πέφτει καὶ χτυπιέται, ἐδῶ, ἀπάνω στὰ φύλλα τὰ λευκά.

Εἶνε ἕνας χρυσοκάνθαρος τῆς Ἀφρικῆς, κολοσσιαῖος, μαῦρος, μὲ γκρίζιες πελιδνὲς κηλίδες.

Σκέπτομαι τοὺς ἄλλους, τοὺς ἀδελφούς του τῆς Γαλλίας, τοὺς χρυσοκάνθαρους, τοὺς βαθυκόκκινους, πού, τὶς θυελλώδεις βραδειὲς τοῦ καλοκαιριοῦ, ἔβλεπα ν' ἀναπηδοῦν, σὰ μικρὲς μπάλες, ἀπὸ τὴ γῆ τοῦ γενεθλίου μου κάμπου. Παιδὶ σὰν ἤμουν, περνοῦσα ἐκεῖ τὶς διακοπές μου, καί, ἀργότερα, τὶς ἄδειές μου. Στὴν τελευταία ἀπ' ὅλες, σ' αὐτὸν τόν ἴδιο κάμπο, βάδιζε κοντά μου μιὰ λεπτή, λευκὴ μορφή, μὲ μιὰ σάρπα ἀπὸ μουσελίνα, ἐξ αἰτίας τοῦ ἀέρα τῆς βραδειᾶς, ποὺ εἶνε ψυχρὸς ἐκεῖ. Τώρα, ποῦρθε καὶ φτερούγισε στὸ νοῦ μου, πάλι, ἡ ἀνάμνησις αὐτή, μόλις ἀφήνω, γιὰ ἕνα δευτερόλεπτο, τὸ βλέμμα μου νὰ ὑψωθῇ πρὸς μιὰ γωνιὰ σκοτεινὴ τῆς κάμαράς μου, στὸν τοῖχο ἀπάνω, τὸ γυμνό, ὅπου γιαλίζει τὸ τζάμι μιᾶς θαμπῆς φωτογραφίας. Καὶ νοιώθω πόσο ἔχασε τὴ σπουδαιότητά του ἐκεῖνο πού, μιὰ φορὰ, μπόρεσε νὰ μοῦ φαίνεται πὼς θάταν ἡ χαρὰ ὅλης τῆς ζωῆς μου. Τὸ παραπονετικὸ αὐτὸ μυστήριο δὲν ἔχει πιὰ γιὰ μένα κἀνένα ἐνδιαφέρον. Ἂν οἱ πλανόδιοι τραγουδιστάδες τοῦ Ῥολλά, ἐρχόντουσαν κάτω ἀπὸ τοῦτο τὸ παράθυρο τοῦ μποῦρτσι, γιὰ νὰ μουρμουρίσουν τοὺς περίφημους νοσταλγικοὺς σκοπούς των, ξέρω καλὰ πὼς δὲν θὰν τοὺς ἄκουα, κι' ἂν ἐπιμένανε πολύ, θὰν τοὺς ἔστελνα ἀπὸ κεῖ ποὺ ἦρθαν.

Τί μ' ἔκανε ν' ἀλλάξω τόσο; Μιὰ ἱστορία, ἕνα παραμῦθι, ἴσως, ποὺ τὸ ἀφηγήθηκε, ἐν πάσῃ περιπτώσει, κάποιος, ποὺ τόνε βαρύνουν οἱ πιὸ τερατώδεις ὑπόνοιες.

Ὁ Σεγκαὶρ ἔμπνι Σεὶχ τέλειωσε τὸ κάπνισμα τοῦ τσιγαρέττου του. Τὸν ἀκούω ποὺ γυρίζει μὲ βήματα

ἀργὰ στὴν ψάθα του, στὴν παράγκα Β, κοντὰ στὸ φυλακεῖο, ἀριστερά.

Ἡ ἀναχώρησίς μας πρόκειται νὰ γίνῃ στῆς 10 Νοεμβρίου. Τὸ χειρόγραφο ποὺ συνοδεύει τὸ γράμμα μου αὐτό, ἄρχισε νὰ γράφεται τὴν Κυριακὴ 1η καὶ τέλειωσε τὴν Πέμπτη, 5 Νοεμβρίου 1903.

ΟΛΥΒΙΕ ΦΕΡΡΙΕΡ

Ὑπολοχαγὸς τοῦ 3ου Συντάγματος τῶν Σπαχήδων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΕΝΑΣ ΣΤΑΘΜΟΣ ΤΟΥ ΝΟΤΟΥ

Τὸ Σάββατον, 6 Ἰουνίου 1903, τὴ μονότονη ζωὴ ποὺ περνούσαμε στὸ σταθμὸ τοῦ Χάσσι-Ἰνιφέλ, διέκοψαν δυὸ γεγονότα ἀνόμοιας σπουδαιότητος: ἡ ἄφιξις μιᾶς ἐπιστολῆς ἀπὸ τὴ δεσποινίδα Καικιλία ντὲ Κ..., κ' ἡ ἄφιξις τῶν τελευταίων φύλλων τῆς *Ἐπισήμου Ἐφημερίδος τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας*.

— Μοῦ ἐπιτρέπετε, κύριε ὑπολοχαγέ; εἶπε ὁ ἐπιλοχίας Σατελαὶν, ξεδιπλώνοντας τὰ φύλλα,

Τοῦ τὸ ἐπέτρεψα, μ' ἕνα κίνημα τῆς κεφαλῆς, ἀπορροφημένος κιόλας στὴν ἀνάγνωσι τοῦ γράμματος τῆς Δεσποινίδος ντὲ Κ.,..

«Ὅταν θὰ λάβετε τὸ γράμμα μου αὐτό, *ἔγραφε κατὰ λέξι ἡ χαριτωμένη αὐτὴ κόρη*, ἡ μαμμὰ κ' ἐγὼ θἄχωμε δίχως ἄλλο ἀφήσει τὸ Παρίσι γιὰ τὴν ἐξοχή. Ἂν, ἐκεῖ στὴ μοναξιά σας, ἡ ἰδέα πὼς στενοχωροῦμαι ὅσο καὶ σεῖς, μπορεῖ νὰ σᾶς παρηγορῇ, χαρῆτε. Οἱ ἱπποδρομίες γιὰ τὸ Μεγάλο Βραβεῖο ἔγιναν. Ἐστοιχημάτισα στὸ ἄλλογο, ποὺ μοῦχατε ὑποδείξει, καί, φυσικά, ἔχασα. Προχθὲς τὸ βράδυ ἐδειπνήσαμε στοὺς Μαρσὰλ ντὲ λὰ Τούς. Ἦταν καὶ ὁ Ἠλίας Σατριάν, πάντα, ἐκπληκτικὰ νέος. Σᾶς στέλνω τὸ τελευταῖό του βιβλίο ποὺ ἔκανε κρότο ἀρκετό. Φαίνεται ὅτι οἱ Μαρσὰλ ντὲ λὰ Τοὺς εἶνε μέσα σ' αὐτὸ ζωγραφισμένοι μὲ χρώματα φυσικά. Προσθέτω καὶ τοὺς τελευταίους τόμους τοῦ Μπουρζέ, τοῦ Λοτὶ καὶ τοῦ Φρὰνς, μαζὺ μὲ δυὸ ἢ τρία τραγουδάκια τῆς ἐποχῆς, ποὺ τραγουδοῦν στὰ καφὲ-κονσέρ. Στὴν πολιτική,

λένε ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ Νόμου περὶ Ἐνοριῶν θὰ συναντήση πραγματικὲς δυσχέρειες. Τίποτε νεώτερο στὸ θέατρο. Γράφηκα συνδρομήτρια γιὰ τὸ καλοκαῖρι στὴν «Ἰλλουστρασιόν». Πῶς σᾶς φαίνεται;... Ἔ! Τί ἄλλο νὰ κάνη κἀνείς, στὴν ἐξοχή; Θἄνε ὑποχρέωσίς μου νὰ σᾶς γράφω συχνά, ἀλλὰ σεῖς, ἀπαλλάξετέ με ἀπὸ τὶς σκέψεις σας γιὰ ἐκεῖνον τὸν μικρὸν Κομπελάμ. Δὲν εἶμαι καθόλου φεμινίστρια: ἔχω ἀρκετὴ ἐμπιστοσύνη σ' ἐκείνους ποὺ μὲ λὲν ὡραία, καὶ ἰδιαιτέρως σὲ σᾶς. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐξοργίζομαι στὴν ἰδέα ὅτι, ἂν ἐπέτρεπα στὸν ἑαυτό μου, ἀπέναντι ἑνὸς μόνου ἀπὸ τὰ παληκάρια τοῦ τόπου, ἐδῶ, τὸ τέταρτον τῆς οἰκειότητος πού, ἀσφαλῶς, ἔχετε σεῖς, ἐκεῖ κάτω, μὲ τοὺς Οὐλὰντ Ναὶλ σας... ἂς εἶνε: ἂς ἀλλάξωμε κουβέντα. Ὑπάρχουν φαντασίες παρὰ πολὺ ἀγροῖκες.»

Βρισκόμουν στὸ σημεῖον αὐτὸ τῆς πρόζας τῆς χειραφετημένης αὐτῆς κόρης, ὅταν μιὰ ἀναφώνησις, γεμάτη ταραχὴ καὶ ἔκπληξι, τοῦ ἐπιλοχία, μ' ἔκανε νὰ σηκώσω τὸ κεφάλι.

— Ὑπολοχαγέ μου!

— Τί τρέχει;

— Χμ! Δίχως ἄλλο ξαναμωράθηκαν ἐκεῖ στὸ Ὑπουργεῖο! Κοιτᾶξτε μόνος!

Καὶ μοῦ ἔβαλε στὸ χέρι τὴν *«Ἐπίσημον Ἐφημερίδα»*. Διάβασα:

«Κατὰ ὑπουργικὴν ἀπόφασιν τῆς 1ης Μαΐου 1903, ὁ λοχαγὸς ντὲ Σαίντ-Ἀβὶ (Ἀνδρέας), ἀποσπᾶται εἰς τὸ 3ον Σύνταγμα τῶν Σπαχήδων, καὶ διορίζεται διοικητὴς τοῦ Στρατιωτικοῦ Σταθμοῦ τοῦ Χάσσι-Ἰνιφέλ.»

Ἡ δυσθυμία τοῦ Σιατελαὶν γινόταν ὁλοένα μεγαλείτερη.

— Ὁ λοχαγὸς ντὲ Σαὶντ-Ἀβί, διοικητὴς τοῦ σταθμοῦ! Ἑνὸς σταθμοῦ ποὺ δὲν μπορεῖ κανεὶς σὲ τί-

ποτα νὰ τὸν κατηγορήσῃ! Μᾶς παίρνουν λοιπὸν γιὰ σκουπιδαριὸ ἐκεῖ στὸ Ὑπουργεῖο;

Καὶ ἡ δική μου ἔκπληξις δὲν ἦταν μικρότερη ἀπὸ ἐκείνη τοῦ ὑπαξιωματικοῦ. Μά, ἀκριβῶς, ἐκείνην τὴ στιγμὴ, εἶδα τὴ μούρη τῆς μουσίτσας αὐτῆς, τοῦ Γκουρύ, τοῦ ἀστείου ἐκείνου τύπου, ποὺ χρησιμοποιούσαμε γιὰ γραφέα: εἶχε σταματίσει νὰ ὀρνιθοσκαλίζῃ κι' ἄκουε μὲ ἕνα ὕπουλο ἐνδιαφέρον.

— Ἐπιλοχία, ὁ λοχαγὸς ντὲ Σαίντ-Ἀβὶ εἶνε συνάδελφός μου, ποὺ προαχθήκαμε μαζύ, εἶπα ξηρά.

Ὁ Σατελαὶν ἔσκυψε τὸ κεφάλι, καὶ τράβηξε πρὸς τὴν πόρτα. Τὸν ἀκολούθησα.

— Ἔλα, γέρο μου εἶπα, ὅταν ἐβγήκαμε ἔξω, χτυπῶντάς τον στὸν ὦμο, μὴν κάνῃς μούτρα. Μὴν ξεχνᾷς πὼς σὲ μιὰ ὥρα φεύγομε γιὰ τὴν ὄασι, Ἑτοίμασε τὰ φυσίγγια. Σοβαρά! Πρέπει νὰ καλλιτερεύσωμε τὸ συσσίτιο.

Γύρισα στὸ γραφεῖο, ἔδιωξα μ' ἕνα νεῦμα τὸν Γκουρύ, καί, μένοντας μόνος, ἀποτελείωσα γρήγορα τὸ διάβασμα τῆς ἐπιστολῆς τῆς δεσποινίδος ντὲ Κ..., ὕστερα, παίρνοντας ξανὰ τὴν «*Ἐπίσημον Ἐφημερίδα*», διάβασα ἄλλη μιὰ φορὰ τὴν ὑπουργικὴν ἀπόφασι, ποὺ ἔδινε στὸ σταθμό μας ἕνα νέον ἀρχηγό.

Ἀπὸ πέντε μῆνες ἐξασκοῦσα ἐγὼ τὰ χρέη αὐτά, καὶ, μὰ τὴν πίστι μου, ἐσήκωνα καλὰ στοὺς ὤμους μου τὴν εὐθύνη αὐτὴ καὶ ἀπολαύαινα μὲ ὅλην τὴν ψυχή μου αὐτὴν τὴν ἀνεξαρτησία. Μπορῶ μάλιστα νὰ πῶ, δίχως νὰ κολακεύωμαι γι' αὐτό, πώς, μὲ τὴ διοίκησί μου, ἡ ὑπηρεσία βάδιζε καλλίτερα παρὰ μ' ἐκείνη τοῦ λοχαγοῦ Ντιελιβόλ, τοῦ προκατόχου τοῦ Σαὶντ-Ἀβί. Λαμπρὸς ἄνθρωπος, αὐτὸς ὁ λοχαγός, Ντιελιβόλ, ἀποικιακὸς τῆς παλαιᾶς σχολῆς, ἀλλὰ ἕνας μεθύστακας, Θεέ μου!... Εἶχε τρομακτικὴ ροπὴ στὰ δυνατὰ λικέρ, καὶ συνήθιζε, ὅταν μεθοῦσε, ν' ἀνακατεύῃ,

στὴν ὁμιλία του, ὅλες τὶς διαλέκτους, καὶ νὰ κάνῃ ἕνα Χάοτσα νὰ ὑποφέρῃ μιὰν ἀνάκρισί του γινομένη στὴ διάλεκτο τῶν Σακαλάβ. Κἀνείς ποτὲ δὲν ἦταν τόσο τσιγγούνης στὸ νερό, ὅσο αὐτός, στὸ σταθμό μας. Ἕνα πρωΐ, ἐνῷ ἔφτιανε τὸ ἀψέντι του, μὲ τὴ συντροφιὰ τοῦ ἐπιλοχία, ὁ Σατελαίν, μὲ τὰ μάτια προσηλωμένα στὸ ποτῆρι τοῦ λοχαγοῦ, εἶδε μὲ ἔκπληξι τὸ πράσινο λικὲρ ν' ἀσπρίζῃ ἀπὸ μιὰ δόσι νεροῦ περισσότερη τῆς συνηθισμένης. Σήκωσε τὸ κεφάλι, νοιώθοντας πὼς κάτι τὶ ἀσυνήθιστο συνέβαινε. Ἐκεῖ, ἐμπρός του, ξερός, μὲ τὸ ποτῆρι γερμένο στὸ χέρι, ὁ Ντιελιβόλ, κύτταζε μὲ βλέμμα ἀκίνητο τὸ νερὸ ποὺ ἔσταζε στὴ ζάχαρη ἀπάνω· ἦταν νεκρός, ἀπὸ συγκοπή...

Στὸ διάστημα τῶν πέντε μηνῶν, ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ συμπαθητικοῦ αὐτοῦ μεθύστακα, φαινόταν σάν, ἐκεῖ, στὸ Ὑπουργεῖο, νὰ μὴ ἐνδιεφέροντο γιὰ τὴν ἀντικατάστασί του. Ἤλπισα, μάλιστα, μιὰ στιγμή, πὼς θὰ λάβαιναν μιὰ ἀπόφασι, ποὺ θὰ ἀνέθετε δικαιωματικὰ σὲ μένα τὰ καθήκοντα, ποὺ ἐκτελοῦσα πραγματικά... Καὶ σήμερα, ὁ αἰφνήδιος αὐτὸς διορισμός!..

Ὁ λοχαγὸς ντὲ Σαὶντ-Ἀβί!.. Στὴ σχολὴ τοῦ Σαὶν Σύρ, ἦταν ἀπ' τοὺς νεοσύλλεκτους συμμαθητάς μου. Μὰ ὕστερα τὸν ἔχασα. Κατόπιν, ἡ προσοχή μου πάλι ἔπεσε σ' αὐτόν, μὲ τὴν ἁλματικὴ προαγωγή του, τὴν παρασημοφορία του,—ἀνταμοιβὴ ποὺ τοῦ ἄξιζε γιὰ τὰ τρία του ἐξερευνητικά, καὶ ἰδιαιτέρως τολμηρά, ταξείδια στὸ Τιμπεστί, καὶ στὸ Ἀΐρ,—καί, ξαφνικά, μὲ τὸ μυστηριῶδες δρᾶμα τοῦ τετάρτου ταξειδιοῦ του, τῆς περίφημης ἀποστολῆς, ποὺ ἐπεχείρισε μὲ τὸ λοχαγὸ Μοράνζ, κι' ἀπ' ὅπου ἕνας μόνο ἀπὸ τοὺς ἐξερευνητὰς γύρισε πίσω. Ὅλα λησμονοῦνται γρήγορα, στὴ Γαλλία. Εἶχαν περάσει σωστὰ ἕξη χρόνια ἀπὸ τότε.

Δὲν ἄκουα πιὰ τίποτα γιὰ τὸν Σαὶντ-Ἀβί. Νόμιζα μάλιστα πὼς εἶχε παραιτηθῆ ἀπὸ τὸ στρατό. Καὶ τώρα, νὰ ποὺ τἄφερνε ἔτσι ἡ τύχη νὰ τὸν ἔχω διοικητή.

«Ὤχ ἀδερφέ! εἶπα μέσα μου. Τί ἐκεῖνος, τί ἕνας ἄλλος!.. Στὴ σχολή, ἦταν πολὺ εὐχάριστος, καὶ πάντα εἶχα μαζύ του τὶς καλλίτερες σχέσεις. Ἄλλως τε ἐγὼ δὲν ἔχω κάνει τ' ἀπαιτούμενα χρόνια ὑπηρεσίας γιὰ νὰ προβιβασθῶ σὲ λοχαγό.»

Καὶ βγῆκα ἀπ' τὸ γραφεῖο σφυρίζοντας.

Βρισκόμαστε, τώρα, ὁ Σατελαὶν κ' ἐγώ, μὲ τὰ τουφέκια μας ἀκουμπισμένα πλάϊ μας, χάμου στὴ γῆ, τώρα λιγώτερο θερμή, κοντὰ στὴ σουβάλα ποὺ ἁπλώνεται στὸ κέντρο τῆς φτωχειᾶς ὀάσεως, κρυμμένοι πίσω ἀπὸ ἕνα εἶδος φράχτη ἀπὸ «λίφια» (1). Ὁ ἥλιος, γέροντας στὴ δύσι του, χρωμάτιζε τρίανταφυλλένια τὰ στάσιμα νερὰ τῶν χαντακιῶν, ἀπ' ὅπου ποτίζουνται οἱ φτωχειὲς φυτεῖες τῶν Μαύρων ἰθαγενῶν.

Οὔτε μιὰ λέξι, σ' ὅλο μας τὸ δρόμο. Οὔτε μιὰ λέξι, σ' ὅλο τὸ διάστημα ποὺ κάναμε καρτέρι. Ἦταν φανερό: ὁ Σατελαὶν ἦταν χολιασμένος.

Ἀμίλητοι, χτυπήσαμε, ὁ καθένας μὲ τὴ σειρά του, μερικὰ κακορρίζικα τρυγόνια ποὺ ρχονταν, μὲ τὶς μικρὲς φτεροῦγες τους συρνάμενες ἀπὸ τὴν πνιχτικὴ ζέστη τῆς ἡμέρας, νὰ σβύσουνε τὴ δίψα τους στὸ πηχτὸ πράσινο νερό. Ὅταν τέτοια πέντε-ἕξη ματωμένα ἰσχνὰ πουλάκια ἀραδιαστήκανε στὰ πόδια μας, ἔβαλα τὸ χέρι μου στὸν ὦμο τοῦ ὑπαξιωματικοῦ.

— Σατελαίν!

Ἀνατινάχτηκε.

— Σατελαίν, σὲ πίκρανα σήμερα. Ὅμως, δὲν

Σημ Μετ. Λίφια, φυτὸ τῆς Ἀλγερίας τοῦ εἴδους τῶν κολοκυθιῶν.

πρέπει νὰ μοῦ κρατᾷς κακία. Ξέρεις: ἡ κακὴ ὥρα πρὶν τὸ μεσημέρι!.. Τὸ μεσημεριάτικο μπουρίνι!..

— Ὁ ὑπολοχαγός μου εἶνε ὁ κύριός μας, ἀπάντησε μ' ἕνα ὕφος, ποὺ τῶθελε σκυθρωπό, μὰ ποὺ δὲν ἦταν παρὰ συγκινημένο.

— Σατελαίν, δὲν πρέπει νὰ μοῦ κρατᾶς κακία... Ἔχεις κάτι νὰ μοῦ πῆς. Ξέρεις ποιὸ ζήτημα ἐννοῶ...

— Δὲν ξέρω τίποτα, σᾶς βεβαιῶ. Δὲν καταλαβαίνω τί θέλετε νὰ πῆτε.

— Σατελαίν, Σατελαίν, ἂς μιλήσωμε σοβαρά. Πές μου κάτι τι ἀπ' αὐτά, ποὺ ξέρεις γιὰ τὸ λοχαγὸ ντὲ Σαίντ-Ἀβί.

— Δὲν ξέρω τίποτα, εἶπε μὲ ἀπότομο ὕφος.

— Τίποτα; Τότε τὰ λόγια ποὖπες τὸ πρωΐ;

— Ὁ λοχαγὸς ντὲ Σαίντ-Ἀβὶ εἶνε ἕνας γενναῖος ἄνδρας, ἐψιθύρισε, μὲ τὸ μέτωπο πεισματικὰ σκυμμένο κάτω. Ἔφυγε μόνος γιὰ τὸ Μπίλμα, γιὰ τὸ Ἀΐρ, ὁλομόναχος, πῆγε σὲ τόπους, ὅπου κανεὶς δὲν εἶχε πάει πρίν. Εἶνε ἕνας γενναῖος,

— Εἶνε ἕνας γενναῖος, δίχως ἀμφιβολία, εἶπα μὲ παρὰ πολὺ ἥμερο ὕφος. Μὰ δολοφόνησε τὸ σύντροφό του, τὸ λοχαγὸ Μοράνζ, δὲν εἶνε ἔτσι;

Ὁ γεραλέος ἐπιλοχίας ταράχτηκε καὶ ἄρχισε νὰ τρέμῃ.

— Εἶνε ἕνας γενναῖος, εἶπε πάλι μὲ πεῖσμα.

— Σατελαίν, εἶσαι παιδί. Φοβᾶσαι, λοιπόν, μὴν ἀναφέρω ὅ,τι θὰ μοῦ πῆς, στὸ νέο λοχαγό σου;

Χτύπησα ἐκεῖ ποὺ ἔπρεπε. Ἀνατινάχτηκε.

— Ὁ ἐπιλοχίας Σατελαὶν δὲ φοβᾶται κανέναν, ὑπολοχαγέ μου! Ἦταν στὴν Ἀμπομέη, καὶ πολέμησε τοὺς Ἀμαζόνες, σὲ μιὰ χώρα, ὅπου, ἀπὸ κάθε θάμνο, ξεπετιόταν ἕνα μαῦρο μπράτσο ποὺ ἄρπαζε τὴ γάμπα σας, ἐνῷ ἕνα ἄλλο,μὲ μιὰ μαχαιριά, σᾶς τὴν ἔκοβε, καὶ τὴν πετοῦσε πέρα ἀλύγιστη σὰ μπάλα.

— Λοιπόν, αὐτὰ ποὺ λένε, αὐτὰ ποὺ καὶ σὺ ὁ ἴδιος...

— Λοιπόν, ὅλα αὐτὰ εἶνε λόγια.

— Λόγια, Σατελαίν, πού, παντοῦ στὴ Γαλλία, τὰ ἐπαναλαμβάνουν.

Ἔσκυψε ἀκόμα πιὸ χαμηλὰ τὸ μέτωπο, καὶ δὲν ἀπάντησε,

Δὲν κρατήθηκα:

— Γαϊδουρινὸ κεφάλι, φώναξα, θὰ μιλήσῃς;

— Ὑπολοχαγέ μου, ὑπολοχαγέ μου, εἶπε μὲ ὕφος ἱκετευτικό, σοῦ ὁρκίζομαι: δὲν εἶνε τίποτα αὐτὰ ποὺ ξέρω...

— Ἔστω, νὰ μοῦ πῇς αὐτὰ ποὺ ξέρεις, κι' ἀμέσως. Ἄλλως, ἐπὶ λόγῳ τιμῆς, δὲ θὰ σοῦ ἀπευθύνω πιά, ἀπὸ σήμερα, οὔτε μιὰ λέξι ἔξω τῆς ὑπηρεσίας.

Χάσσι-Ἰνιφέλ: Τριάντα στρατιῶτες ἰθαγενεῖς. Τέσσερις Εὐρωπαῖοι, ἐγώ, ἕνας στρατιώτης, ὁ Γκουρύ, κι' αὐτός, ὁ ἐπιλοχίας. Ἡ ἀπειλὴ ἦταν τρομερή, κι' ἔφερε τὸ ἀποτέλεσμά της.

— Ἔ! Λοιπόν, νά! ὑπολοχαγέ μου, εἶπε μ' ἕνα βαρὺ ἀναστεναγμό. Μά, τοὐλάχιστον, κατόπιν, νὰ μὴ μ' ἐπιπλήξετε ποὺ σᾶς ἀνέφερα γιὰ ἕναν ἀρχηγό μας, πράγματα ποὺ δὲν πρέπει νὰ λέγωνται, καί, πρὸ παντός, ὅταν αὐτὰ τὰ πράγματα εἶνε πιὰ περασμένα καὶ θαμμένα!

— Μίλησε!

— Ἦταν στὰ 1899. Ἤμουν, τότε, σιτιστὴς στὸ Σφάξ, στὸ 4ο τῶν Σπαχήδων. Εἶχα πάρῃ ὄνομα γιὰ τὴν καλὴ διαγωγή μου, κ' ἐπειδὴ δὲν ἔπινα, ὁ λοχαγός μου πρότεινε κι' ἀποσπάσθηκα στὴ μικρὴ λέσχη τῶν ἀξιωματικῶν. Ἀλήθεια, καλὴ θέσις: νὰ κατεβαίνω στὴν ἀγορὰ καὶ νὰ ψωνίζω, νὰ κάνω τοὺς λογαριασμούς, νὰ σημειώνω τὰ βιβλία τῆς βιβλιοθήκης ποὺ δανείζουνταν οἱ ἀξιωματικοὶ (δὲν εἶχε πολλά), καὶ νὰ

κρατῶ τὰ κλειδιὰ τῆς ντουλάπας μὲ τὰ λικέρ, γιατί, γι᾽ αὐτό, οἱ ἀξιωματικοὶ δὲν μποροῦσαν νἄχουν ἐμπιστοσύνη στὴς ὀρντινάντζες των. Ὁ συνταγματάρχης, ἀργένης καθὼς ἦταν, ἐρχόταν κ᾽ ἔτρωγε στὴ λέσχη. Ἕνα βράδυ ἦρθε λίγο ἀργά, κἄπως σκεπτικός, κι᾽ ἀφοῦ κάθησε, διέταξε σιγή:

»—Κύριοι, εἶπε, ἔχω νὰ σᾶς κάνω μιὰ ἀνακοίνωσι, κι᾽ ἀπάνω σ᾽ αὐτήν, νὰ σᾶς ζητήσω τὴ γνώμη σας. Νὰ, τί συμβαίνει. Αὔριο πρωΐ, φθάνει στὸ Σφὰξ τὸ ἀτμόπλοιο «Νεάπολις». Μὲ τὸ βαπόρι αὐτὸ ταξειδεύει ὁ λοχαγὸς ντὲ Σαὶντ-᾽Αβί, ποὺ πηγαίνει στὴ νέα του θέσι, στὸ στρατιωτικὸ σταθμὸ τῆς Φεριάνας,ὅπου ἔχει ἀποσπασθῆ.

Ὁ συνταγματάρχης σταμάτησε: «Καλά, σκέφθηκα ἐγώ, πρέπει νὰ ἐπιμεληθῶ αὔριο τὸ μενού». Γιατί, γνωρίζετε, ὑπολοχαγέ μου, τὸ ἔθιμο ποὺ ἐπικρατεῖ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ ὑπάρχουνε στὴν ᾽Αφρικὴ λέσχες ἀξιωματικῶν, Ὅταν ἕνας ἀξιωματικὸς περνᾶ ἀπὸ ἕνα μέρος, οἱ συνάδελφοί του πᾶνε καὶ τὸν ὑποδέχονται στὸ βαπόρι καὶ τὸν προσκαλοῦν στὴ λέσχη γιὰ ὅλο τὸ διάστημα ποὺ τὸ πλοῖο θὰ σταθμεύῃ στὸ λιμάνι. Πληρώνει τὴ φιλοξενία ποὺ τοῦ γίνεται μὲ τὰ νέα ποὺ φέρνει ἀπ᾽ τὴν πατρίδα. Μιὰ τέτοια μέρα, γινότανε ἀληθινὴ γιορτή, ἀκόμα κι᾽ ἂν ἐπρόκειτο γιὰ ἕναν ἁπλὸ ὑπολοχαγό. Στὸ Σφάξ, τὸ πέρασμα ἑνὸς ἀξιωματικοῦ, ἐσήμαινε: ἕνα πιάτο περισσότερο, στὸ τραπέζι, κρασὶ τῆς μποτίλιας καὶ τὰ καλλίτερα λικέρ,

»᾽Αλλά, τούτη τὴ φορά, καθὼς κατάλαβα ἀπ᾽ τὸν τρόπο ποὺ κοιτάχτηκαν οἱ ἀξιωματικοί, τὰ καλλίτερα λικὲρ δὲν ἐπρόκειτο νὰ βγοῦν ἀπὸ τὴν ντουλάπα.

»— Θὰ ἔχετε, ὅλοι σας, ἀκούσει, κύριοι, πιστεύω, γιὰ τὸ λοχαγὸ ντὲ Σαὶντ-᾽Αβί, καὶ γιὰ κάτι φῆμες ποὺ κυκλοφοροῦν εἰς βάρος του. Δὲν πρέπει, βέβαια, νὰ δίνωμε προσοχὴ σ᾽ αὐτὲς τὶς φῆμες, καὶ, μάλιστα,

ἡ προαγωγή του κ' ἡ παρασημοφορία του μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ ἐλπίζωμε πὼς ὅλα αὐτὰ δὲν ἔχουν καμμιὰ βάσι. Ἀλλὰ ἀπὸ τὸ νὰ μὴ ὑποψιαζόμαστε ἕναν ἀξιωματικὸ γιὰ ἕνα ἔγκλημα ποὺ τοῦ ἀποδίδουν, ὡς τὸ νὰ τὸν δεχθοῦμε στὸ τραπέζι μας, ὑπάρχει μιὰ ἀπόστασις ποὺ δὲν μᾶς εἶνε τόσο εὔκολο νὰ γεφυρώσωμε. Ἀκριβῶς ἀπάνω σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα θάμουν εὐτυχὴς νάχω τὴ γνώμη σας.

» Λίγη ὥρα, ὅλοι σιωποῦσαν. Οἱ ἀξιωματικοὶ ἀντάλλαξαν ματιές, ἔγειναν, ξαφνικά, σοβαροί, ὅλοι, ἀκόμα κ' οἱ πιὸ εὔθυμοι καὶ ζωηροὶ ἀπ' τοὺς μικροὺς ἀνθυπολοχαγούς. Ἐγώ, ἀπὸ τὴ γωνιά μου, ὅπου ἀντιλαμβανόμουν πὼς μ' εἶχαν λησμονήσει, ἔκανα ὅ,τι μοῦταν δυνατό, ὥστε κανεὶς θόρυβος νὰ μὴν τοὺς θυμήσῃ τὴν παρουσία μου.

»— Σᾶς εὐχαριστοῦμε, συνταγματάρχα μού, εἶπε ἕνας ταγματάρχης, ποῦχατε τὴν καλωσύνη νὰ μᾶς συμβουλευθῆτε. Ὅλοι οἱ συνάδελφοί μου ἐννοοῦν, νομίζω, γιὰ ποιὲς θλιβερὲς φῆμες κάνετε ὑπαινιγμό. Ἂν ἔλαβα τὸ λόγο, τὸ κάμνω γιὰ νὰ σᾶς πῶ, πὼς στὸ Παρίσι, στὴ Γεωγραφικὴ Ὑπηρεσία τοῦ Στρατοῦ ὅπου ἤμουν, πρὶν ἔρθω ἐδῶ, πολλοὶ ἀξιωματικοί, καὶ ἀπὸ τοὺς πιὸ διακεκριμένους, εἶχαν γιὰ τὴ θλιβερὴν αὐτὴ ἱστορία, μιὰ γνώμη ποὺ ἀπέφευγαν νὰ διατυπώσουν, ἀλλὰ ποὺ τήν ἐννοιωθε κανεὶς δυσμενῆ γιὰ τὸ λοχαγὸ ντὲ Σαὶντ Ἀβί.

»— Ἤμουν στὸ Μπαμμάκο, τὴν ἐποχὴ τῆς ἀποστολῆς Μοράνζ-Σαὶντ Ἀβί, εἶπε ἕνας λοχαγός, Ἡ γνώμη τῶν ἀξιωματικῶν ἐκεῖ κάτω, δὲν εἶνε, δυστυχῶς, διαφορετική πολύ ἀπὸ ἐκείνην ποὺ ἐκφράζει ὁ κ. ταγματάρχης. Ὀφείλω ὅμως νὰ προσθέσω, ὅτι ὅλοι ὡμολογοῦσαν πὼς δὲν εἶχαν παρὰ ἁπλὲς ὑποψίες. Καὶ οἱ ὑποψίες, ἀλήθεια, δὲν ἀρκοῦν, ὅταν σκέπτεται κανεὶς τὴν τραγικότητα τοῦ πράγματος.

»— Ὅπως δήποτε, μποροῦν νἆνε ἀρκετές, ὥστε νὰ ἐπηρεάσουνε καὶ νὰ αἰτιολογήσουν τὴν ἀποχή μας, Δὲν πρόκειται νὰ βγάλωμε μιὰ καταδικαστικὴ ἀπόφασι. Ἀλλὰ τὸ νὰ καθήση κἀνεὶς στὸ τραπέζι μας δὲν εἶνε δικαίωμα ποὺ τὤχει ὁ καθένας. Εἶνε μιὰ ἀπόδειξις ἀδελφικῆς ἐκτιμήσεως. Τὸ πᾶν εἶνε νὰ κρίνετε ἂν πρέπει νὰ προσφέρωμε στὸν κ. ντὲ Σαὶντ-Ἀβὶ τὴν ἀπόδειξιν αὐτήν.

» Καὶ λέγοντας αὐτό, κύτταξε ἕναν-ἕναν τοὺς ἀξιωματικούς του. Ὅλοι, ὁ ἕνας ὕστερα ἀπ' τὸν ἄλλον ἔκαναν μὲ τὴν κεφαλὴ ἕνα νεῦμα ἀρνητικό.

»— Βλέπω πὼς εἴμαστε σύμφωνοι, εἶπε. Δυστυχῶς, ὅμως, τὸ ἔργον μας δὲν τελειώνει ἐδῶ. Ἡ «Νεάπολις» θἆνε στὸ λιμάνι μας αὔριο τὸ πρωΐ. Ἡ βάρκα ποὺ πάει καὶ παίρνει τοὺς ἐπιβάτες ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὴν προκυμαία στὶς 8. Πρέπει, κύριοι, ἕνας ἀπὸ σᾶς νὰ κάνη τὴ θυσία νὰ πάη στὸ βαπόρι. Μπορεῖ νὰ τοὔρθη ἰδέα, τοῦ λοχαγοῦ ντὲ Σαίντ-Ἀβί, νὰ βγῆ καὶ νἄρθη στὴ λέσχη. Δὲν ἐννοοῦμε κατ' οὐδένα λόγο νὰ τοῦ κάνωμε τὴν ἀδιαντροπιὰ νὰ μὴν τὸν δεχθοῦμε, ἂν παρουσιαζόταν μὲ τὴν πεποίθησι στὰ πατροπαράδοτα ἔθιμα τῆς φιλοξενίας. Πρέπει, λοιπὸν, νὰ προλάβωμε τὸν ἐρχωμό του ἐδῶ. Πρέπει νὰ τὸν κάνωμε νὰ ἐννοήση πὼς θἄταν καλλίτερα νὰ μείνη στὸ βαπόρι.

»— Ὁ συνταγματάρχης κοίταξε καὶ πάλι τοὺς ἀξιωματικούς. Ὅλοι δὲν μπόρεσαν παρὰ νὰ ἐπιδοκιμάσουνε τὰ λόγια του. Μὰ στὸ πρόσωπο τοῦ καθενὸς φαινόταν καθαρὰ ζωγραφισμένη ἡ ἀνησυχία!

»— Δὲν ἔχω καμμιὰ ἐλπίδα πὼς κανένας ἀπὸ σᾶς θὰ δεχθῆ θελληματικὰ νὰ πάη σὲ μιὰ τέτοιου εἴδους ἀποστολή. Εἶμαι λοιπόν, ἀναγκασμένος, νὰ τὸν διορίσω ἐγώ. Λοχαγὲ Γκρανζάν, ὁ κ. ντὲ Σαὶντ-Ἀβὶ εἶνε λοχαγός. Εἶνε σωστὸ νἆνε ἀξιωματικὸς τοῦ βαθμοῦ του ἐκεῖνος ποὺ θὰ τοῦ μεταδώση τὶς ἀνακοινώσεις

μας. Ἄλλωστε, σεῖς ἔρχεσθε τελευταῖος στὴ γραμμὴ τῆς ἀρχαιότητος. Σὲ σᾶς, λοιπόν, εἶμαι ἀναγκασμένος ν' ἀπευθυνθῶ γιὰ τὸ ὀδυνηρό αὐτὸ διάβημα. Δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ σᾶς συστήσω νὰ τὸ ἐκτελέσετε μὲ ὅλη τὴ δυνατὴ περίσκεψι.

»— Ὁ λοχαγὸς Γκρανζὰν ὑπεκλήθη, ἐνῷ ἕνας στεναγμὸς ἐβγῆκεν ἀπὸ τὰ στήθη ὅλων. Ὅσο ὁ συνταγματάρχης ἔμενε στὴν αἴθουσα, ὁ λοχαγὸς καθότανε παραπέρα, καὶ δὲν ἔβγαζε λέξι. Μόνο, ὅταν ἔφυγε ὁ ἀρχηγός, ἄφησε νὰ τοῦ ξεφύγῃ αὐτὴ ἡ φράσις.

»— Ὑπάρχουν μερικὰ πράγματα ποὺ πρέπει νὰ λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν γιὰ τὴν προαγωγή.

» Τὴν ἄλλη μέρα, στὸ πράγευμα, ὅλοι περίμεναν μὲ ἀνυπομονησία τὴν ἐπιστροφή του.

»— Ἔ! Λοιπόν; ρώτησε ὁ συνταγματάρχης, ὅταν ἦρθε.

»— Ὁ λοχαγὸς Γκρανζὰν δὲν ἀπήντησε ἀμέσως. Κάθησε στὸ τραπέζι, ὅπου οἱ ἀξιωματικοὶ ἑτοιμάζαν τὸ ὀρεκτικό τους καὶ αὐτός, ἕνας ἄνθρωπος, ποὺ ὅλοι εἶχαν νὰ κάνουν γιὰ τὴ νηφαλιότητά του, ἤπιε, σχεδὸν μονορροῦφι, δίχως νὰ περιμένῃ νὰ λυώσῃ ἡ ζάχαρη, ἕνα μεγάλο ποτῆρι ἀψέντι.

»— Ἔ! Λοιπόν, λοχαγέ; ἐπανέλαβε ὁ συνταγματάρχης.

»— Ἔ! Λοιπόν, συνταγματάρχα μου, ἡ ὑπόθεσις τελείωσε. Μπορεῖτε νᾶστε ἥσυχοι. Δὲ θαύγῃ ἔξω. Ἀλλά, ἀλήθεια, Θεέ μου, τί ἀγγαρία αὐτή!

»Οἱ ἀξιωματικοὶ δὲν τολμοῦσαν νὰ προφέρουν λέξι. Μόνο, τὰ βλέμματά τους ἐκφράζανε τὴν ἀγωνιώδη περιέργειά τους.

»Ὁ λοχαγὸς Γκρανζὰν κατέβασε μιὰ ρουφηξιὰ νερό, κ' ἐξακολούθησε:

»—Νά! ἀπὸ τὴ βάρκα, ποὺ μὲ πήγαινε στὸ βαπόρι, εἶχα ἕτοιμο στὸ νοῦ μου ἐκεῖνο ποὺ θὰ τοὔλεγα, Ἀνε-

βαίνοντας, ὅμως, τὴ σκάλα, αἰσθάνθηκα πὼς ὅλα ὅσα ἤθελα νὰ πῶ χάθηκαν ἀπὸ τὴ μνήμη μου. Ὁ Σαὶντ-Ἀβὶ ἦταν στὸ καπνιστήριο μὲ τὸν πλοίαρχο. Μοῦ φάνηκε πὼς δὲ θᾶχα τὴ δύναμι νὰ τοῦ πῶ τὸ πρᾶγμα: καὶ τὸν ἔβλεπα πὼς ἦταν ἕτοιμος κιόλας γιὰ νὰ βγῇ. Φοροῦσε τὴν καθημερινὴ στολή του, τὸ σπαθὶ στὴ μέση, καὶ τὰ σπηρούνια. Στὸ βαπόρι δὲ φοροῦν σπηρούνια. Πλησίασα, ἀλληλοσυστηθήκαμε καὶ ἀνταλλάξαμε λίγες λέξεις. Μὰ πρέπει νᾶχα ὕφος πολὺ προσποιημένο, γιατί, ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή, ἐννόησα πὼς εἶχε μαντέψει. Εἶπε κάποια πρόφασι στὸν πλοίαρχο, γιὰ νὰ τὸν ἀφήσῃ, καὶ παίρνοντάς με μὲ ὡδήγησε στὴν πρῴρα, κοντὰ στὴ μεγάλη ρόδα τοῦ τιμονιοῦ. Ἐκεῖ, τόλμησα καὶ τοῦ μίλησα: συνταγματάρχα μου, τί τοῦπα; ὅ,τι σ' ἄλλες περιστάσεις κ' ἐγὼ ὁ ἴδιος θὰ κορόϊδευα! Δὲ μὲ κοίταζε. Ἀκουμπισμένος στὸ διάζωμα, ἄφηνε τὰ μάτια του νὰ περιπλανῶνται μακρυά, μ' ἕνα χαμόγελο. Ὕστερα, ξαφνικά, ὅταν ἡ γλῶσσά μου μπερδεύουνταν στὶς ἐξηγήσεις μου, μὲ κοίταξε ψυχρὰ καὶ μοῦπε,

»—Σᾶς εὐχαριστῶ, ἀγαπητὲ συνάδελφε, ποὺ λάβατε ὅλον αὐτὸν τὸν κόπο. Μά, ἀλήθεια, ἦταν περιττός. Εἶμαι κουρασμένος, καὶ δὲν ἔχω διάθεσι ν' ἀποβιβασθῶ. Ἀλλὰ ἔλαβα, τοὐλάχιστον, τὴν εὐχαρίστησι νὰ κάνω τὴ γνωριμία σας, Κ' ἐπειδὴ δὲν μπορῶ νὰ χαρῶ τὴ φιλοξενία σας, θὰ μοῦ κάνετε τὴ χάρι νὰ δεχθῆτε τὴ δική μου, ὅσο ἡ βάρκα εἶνε δεμένη στοῦ πλοίου τὴ σκάλα.

» Τότε, γυρίσαμε πάλι στὸ καπνιστήριο. Ἑτοίμασε μόνος του τὰ «κὸκ-ταίϊλ». Μοῦ μίλησε. Σὲ λίγη ὥρα εἴχαμε γίνει καλοὶ φίλοι. Ποτὲ δὲ θὰ ξεχάσω αὐτὸ τὸ πρόσωπο, τὸ βλέμμα αὐτό, τὸ εἰρωνικὸ κι' ἀπόκοσμο, ἐκείνη τὴ λυπητερὴ καὶ γλυκειὰ φωνή. Ἄ! Συνταγματάρχα μου! Ἄ! συνάδελφοί μου, δὲν

ξέρω τί μποροῦν νὰ διηγοῦνται στὴ Γεωγραφικὴ Ὑπηρεσία, ἢ στοὺς σταθμοὺς τοῦ Σουδάν.... ἀλλὰ δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ὑπάρχῃ σ' ὅλες αὐτὲς τὶς φῆμες, μιὰ τρομακτικὴ παρεξήγησις. Ἕνας τέτοιος ἄνθρωπος, πιστέψετέ με, εἶνε ἀνίκανος γιὰ ἔγκλημα...

»Αὐτὰ εἶνε ὅλα ὅσα ξέρω, ὑπολοχαγέ μου, ἀποτελείωσε ὁ Σατελαίν, ὕστερα ἀπὸ λίγη σιωπή. Ποτὲ δὲν εἶδα πρόγευμα τόσο μελαγχολικό, ὅσο ἐκεῖνο. Οἱ ἀξιωματικοὶ τρώγανε μὲ βία, δίχως νὰ βγάζουν λέξι, μὲ μιὰ ἀδιαθεσία ποὺ κἀνεὶς δὲν προσπαθοῦσε νὰ κατανικήσῃ. Καί, μέσα σ' αὐτὴν τὴ γενικὴ σιωπή, ἔβλεπες τὰ βλέμματα ἀδιάκοπα νὰ στρέφωνται, κρυφά, πρὸς τὴν «Νεάπολι», ποὺ λικνιζόταν ἐκεῖ κάτω, ἀπὸ τὴν αὔρα, σὲ ἀπόστασι μιᾶς λεύγας ἀπὸ τὴν ἀκτή.

»Κ' ἦταν ἐκεῖ ἀκόμα, καὶ τὸ βράδυ, ὅταν γυρίσανε γιὰ νὰ δειπνήσουν. Καὶ μόνο, ὅταν μιὰ σφυριγματιά, καὶ πυκνὲς τοῦφες καπνοῦ ἀπὸ τὸ κόκκινο καὶ μαῦρο φουγάρο τοῦ βαποριοῦ, ἀνάγγειλαν τὴν ἀναχώρησί του γιὰ τὸ Γκαμπὲς, μόνο τότε ξαναρχίσαν οἱ κουβέντες, μὰ ὄχι τόσο εὔθυμες, ὅπως ὅλες τὶς ἄλλες μέρες.

»Ἀπὸ τότε, λοχαγέ μου, στὴ Λέσχη τοῦ Σφάξ ἀπέφυγαν, σὰν τὴν πανούκλα, κάθε ὑπαινιγμὸ ἢ κουβέντα ποὺ ἀπειλοῦσε ν' ἀνοίξῃ τὴ συζήτησι γιὰ τὸ λοχαγὸ ντὲ Σαίντ-Ἀβί.»

Ὁ Σατελαὶν ὡμίλησε μὲ φωνὴ σιγανή, σχεδόν, καὶ ὁ μικρὸς λαὸς τῆς ὀάσεως δὲν ἄκουσε οὔτε λέξι ἀπ' τὴν παράξενη ἱστορία του. Θἆχε περάσει καμμιὰ ὥρα ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ εἴχαμε ρίξει τὴν τελευταία τουφεκιά μας. Γύρω ἀπ' τὴ σουβάλα, τὰ τρυγόνια ἡσυχασμένα, βοσκοῦσαν. Μεγάλα μυστηριώδικα πουλιὰ πετοῦσαν κάτω ἀπὸ τὶς σκοτεινιασμένες χουρμα-

διές. Ἀγεράκι, λιγώτερο θερμό, λίκνιζε, τώρα, μὲ ἀνατριχίλλα. τὰ πένθιμα κλαδιά τους. Εἴχαμε ἀποθέσει πλάϊ μας τὰ κασκέτα μας, γιὰ νὰ μπορέσουν τὰ μέτωπά μας νὰ δεχθοῦν τὸ χάδι τῆς ἀδύνατης αὐτῆς αὔρας.

— Σατελαίν, εἶνε ὥρα νὰ γυρίσωμε στὸ μποῦρτσι, εἶπα,

Ἀργά, ἀργὰ συνάξαμε τὰ σκοτωμένα τρυγόνια. Αἰσθανόμουν τὸ βλέμμα τοῦ ὑπαξιωματικοῦ νὰ βαραίνῃ ἀπάνω μου, καί, στὸ βλέμμα αὐτό. κάτι σὰν μιὰ τύψι, σὰν μιὰ μεταμέλεια γιατὶ μίλησε, Μὰ ὅλον τὸν καιρό, ποὺ χρειάστηκε γιὰ τὴν ἐπιστροφή μας, δὲ μπόρεσα νὰ βρῶ τὴ δύναμι νὰ διακόψω, μὲ μιὰ λέξι ὅποια δήποτε, τὴν ἀπελπιστικὴ σιωπή μας.

Εἶχε πιά, σχεδόν, καλὰ νυχτώσει, ὅταν φθάσαμε. Βλέπαμε ἀκόμα κολλημένη ἀπάνω στὸν κοντό της, τὴ σημαία, ποὺ εἴχαμε ὑψωμένη στὴ στέγη τοῦ σταθμοῦ, μὰ δὲ διακρίναμε πιὰ τὰ χρώματά της. Στὴ δύσι, ὁ ἥλιος εἶχε χαθεῖ πίσω ἀπὸ τοὺς ἀμμώδεις λόφους ποὔριχναν τὶς σιλουέττες τους ἀπάνου στὸ βαθὺ μαβὶ φόντο τ᾽ οὐρανοῦ.

Ὅταν περάσαμε τὴν πύλη τοῦ φρουρίου, ὁ Σατελαὶν μὲ ἄφησε.

— Πάω στοὺς στάβλους, εἶπε.

Μόνος, ἐπέστρεψα στὸ μέρος τοῦ φρουρίου, ὅπου ἦταν ἡ κατοικία τῶν Εὐρωπαίων καὶ ἡ ἀποθήκη τῶν πυρομαχικῶν. Μιὰ ἀνέκφραστη μελαγχολία βάρυνε τὸ μέτωπό μου.

Σκεπτόμουν τοὺς συντρόφους, ἀπάνω ἐκεῖ, στὶς φρουρὲς τῆς Γαλλίας· αὐτὴν τὴν ὥρα θἄπαιρναν τὸ τραῖνο γιὰ νὰ γυρίσουνε στὰ καταλύματά τους, ὅπου θὰ τοὺς περίμεναν, ἀραδιασμένα ἀπάνω στὸ κρεββάτι, ἡ νυκτερινὴ στολή τους, ὁ μανδύας τους μὲ τὰ πολλὰ σειρήτια, ἡ σπιθοβόλες ἐπωμίδες τους.

«Αὔριο, δίχως ἄλλο, εἶπα μέσα μου, θὰ στείλω αἴτησι γιὰ νὰ μὲ μεταθέσουν ἀπ' ἐδῶ».

Ἡ σκάλα, ἡ χτιστή, ἦταν κιόλας σκοτεινή, καθὼς ἀνέβαινα. Μὰ στὸ γραφεῖο ἔφεγγε ἀκόμα ἕνα φῶς ἀσθενικό, ὅταν μπῆκα.

Σκυμμένος ἀπάνω στὸ βιβλίο τῶν ἡμερησίων διαταγῶν, ἕνας ἄνθρωπος εἶχε τὸν ἀγκῶνα του ἀκουμπισμένο στὸ γραφεῖό μου. Μοῦ γύριζε τὴν ράχη. Δὲν εἶχε ἀντιληφθῆ τὴν εἴσοδό μου.

— Ἔ! Γκουρύ! ἀγόρι μου! σὲ παρακαλῶ μὴν ἐνοχλεῖσαι! Σὰ στὸ σπίτι σου, παιδί μου!

Ὁ ἄνθρωπος σηκώθηκε. Τὸν εἶδα. Ἀρκετὰ ψηλός, λιγνὸς κι' ὠχρός.

— Ὁ ὑπολοχαγὸς Φερριέρ, ἂν δὲν ἀπατῶμαι!

Προχώρησε, μοῦδωσε τὸ χέρι καὶ πρόσθεσε:

— Λοχαγὸς ντὲ Σαὶντ-Ἀβί! Χαίρω πολὺ γιὰ τὴ γνωριμία σας, ἀγαπητὲ συνάδελφε!

Τὴν ἴδια στιγμή, ὁ Σατελαὶν παρουσιάστηκε στὴν πόρτα τοῦ γραφείου.

— Ἐπιλοχία-σταθμάρχη, εἶπε ξηρὰ ὁ νεοφερμένος, δὲν ἔχω συγχαρητήρια γιὰ σένα, γιὰ τὰ ὀλίγα ἄτοπα, ποὺ εἶδα ὡς τώρα. Δὲν ὑπάρχει μιὰ σέλλα χιντζινιοῦ(1) ποὺ νὰ μὴν τῆς λείπουν οἱ φοῦντες, κ' οἱ πάχνες εἶνε σὲ τέτοια κατάστασι. ὥστε κάνουν κανέναν νὰ πιστέψῃ, πὼς ἐδῶ στὸ Χάσσι-Ἰνιφέλ, τὶς τρακόσσες μέρες τοῦ χρόνου βρέχει. Ἀπὸ τοὺς τέσσερις Γάλλους, ποὺνε ἀποσπασμένοι σὲ τοῦτον τὸ σταθμό, δὲ βρῆκα, ὅταν ἦρθα, παρὰ ἕναν γελοῖο, θρονιασμένο στὸ τραπέζι, μὲ μιὰ γκαράφα ρακὶ μπροστά του. Ὅλα αὐτὰ θ' ἀλλάξουν, δὲν εἶνε ἔτσι; Πήγαινε τώρα!

— Λοχαγέ μου, εἶπα ἐγὼ μὲ ἀσθενικὴ φωνή, ἐνῷ ὁ Σατελαίν, ἀπολιθωμένος, ἔμενε σὲ στάσι προσοχῆς,

---

(1) Χιντζίνι, ἡ δρομάς. Λέγεται ἐπίσης καὶ «μεχαρί».

ὀφείλω νὰ σᾶς πῶ ὅτι ὁ ἐπιλοχίας ἦταν μαζύ μου, καὶ ὅτι ἐγὼ εἶμαι ὑπεύθυνος γιὰ τὴν ἀπουσία του ἀπὸ τὸ σταθμό, ὅτι εἶνε ἕνας ὑπαξιωματικὸς σὲ ὅλα παραδειγματικῆς διαγωγῆς, καὶ ὅτι ἂν εἴχαμε προειδοποιηθῆ γιὰ τὴν ἄφιξί σας.....

— Φανερό! εἶπε ὁ Σαὶντ-Ἀβὶ μ' ἕνα ψυχρὸ εἰρωνικὸ χαμόγελο. Ἔστω! ὑπολοχαγέ, δὲν ἔχω τὴν πρόθεσι νὰ τὸν καταστήσω ὑπεύθυνο ἀμελείας ποὺ πρέπει νὰ καταγραφῆ στὸ παθητικό σας. Βέβαια δὲν εἶνε ὑποχρεωμένος νὰ γνωρίζῃ ὅτι ὁ ἀξιωματικὸς ποὺ ἐγκαταλείπει, ἔστω καὶ γιὰ δυὸ ὧρες, ἕνα σταθμό, σὰν τοῦ Χάσσι-Ἰνιφέλ, διατρέχει τὸν κίνδυνο νὰ μὴν εὕρῃ μεγάλα πράγματα στὴν ἐπιστροφή του. Οἱ λησταὶ Σιάαμπα, ἀγαπητὲ συνάδελφέ μου, ἀγαποῦν πολὺ τὰ τουφέκια, καὶ, γιὰ ν' ἀποχτήσουν τὰ ἑξῆντα ὅπλα τοῦ σταθμοῦ σας, εἶμαι βέβαιος πὼς δὲ θἄχαν κἀνένα δισταγμό, νὰ ἐπωφεληθοῦν, ἀδιαφοροῦντες ἂν θὰ τὸν ἔκαναν νὰ περάσῃ ἀπὸ τὸ στρατοδικεῖο, τὴν ἀπουσία ἑνὸς ἀξιωματικοῦ, γιὰ τὸν ὁποῖον, ἄλλως τε, ἔχω λάβει τὴς λαμπρότερες πληροφορίες. Ἀλλά, ἔχετε τὴν καλωσύνη νἄρθετε μαζύ μου; θὰ συμπληρώσωμε τὴ μικρὴ ἐπιθεώρησι ποὺ δὲν μπόρεσα παρὰ στὰ πεταχτὰ νὰ κάνω πρὸ ὀλίγου.

Ἦταν ἤδη στὴ σκάλα, κ' ἐγὼ ἀκολουθοῦσα μὲ βῆμα μικρό, δίχως νὰ λέω λέξι. Ὁ Σατελαὶν ἔκλεινε τὴ συνοδεία. Τὸν ἄκουα ποὺ μουρμούριζε μὲ μιὰ διάθεσι, ποὺ ἀφίνω τὸν ἀναγνώστη μου νὰ μαντεύσῃ:

— Χμ! Μὰ τὴν ἀλήθεια, πολὺ περίεργη ζωὴ ἔχομε νὰ κάνωμε, ἀπὸ σήμερα, ἐδῶ πέρα!...

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Ο ΛΟΧΑΓΟΣ ΝΤΕ ΣΑΙΝΤ ΑΒΙ

Λίγες ἡμέρες ἤρκεσαν γιὰ νὰ μᾶς πείσουν, ὅτι οἱ φόβοι τοῦ Σατελαὶν ἦσαν μάταιοι, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὑπηρεσία μας μὲ τὸ νέο μας ἀρχηγό. Συχνά, ἔκανα τὴ σκέψι ὅτι, μὲ τὸ ἀπότομο ὕφος ποὺ δεῖξε ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή, ὁ Σαὶντ Ἀβὶ ἤθελε νὰ μᾶς πάρῃ τὸν ἀέρα, καὶ νὰ μᾶς ἀποδείξῃ ὅτι μποροῦσε νὰ σηκώνῃ, μὲ τὸ κεφάλι ψηλά, τὸ βάρος τῶν σκοτεινῶν του περασμένων... Ἡ ἀλήθεια εἶνε ὅτι, τὴν ἑπομένη τοῦ ἐρχομοῦ του, μᾶς παρουσιάστηκε πολὺ διαφορετικός, ἐξέφρασε μάλιστα συγχαρητήρια στὸν ἐπιλοχία γιὰ τὴν κατάστασι τοῦ σταθμοῦ καὶ γιὰ τὴ γύμνασι τῶν ἀνδρῶν. Καὶ σὲ μένα, ἐπίσης, ἐφέρθηκε φιλοφρονητικά:

— Ἤμαστε στὴν ἴδια σχολὴ καὶ μαζὴ προαχθήκαμε, δὲν εἶνε ἔτσι; μοῦ εἶπε. Δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη οὔτε κἂν νὰ σοῦ ἐπιτρέψω νὰ μεταχειρίζεσαι τὸν πατροπαράδοτο ἑνικὸ ἀριθμό, ὅταν μοῦ μιλᾶς. Δικαιωματικῶς, μπορεῖς νὰ τὸ κάνεις αὐτό.

Ἀλλοίμονο! Μάταια δείγματα ἀγάπης! Ψεύτικες ἀποδείξεις ἐλευθερίας πνεύματος, τοῦ ἑνὸς ἀπέναντι τοῦ ἄλλου! Τί ὑπάρχει φαινομενικῶς πιὸ εὔκολο γιὰ νὰ τὸ διαβῇ κανείς, ὅσο ἡ ἀπέραντη Σαχάρα, ποὺ εἶνε ἀνοιχτὴ γιὰ ὅλους ἐκείνους ποὺ θέλουν νὰ καταποθοῦν ἀπ' αὐτήν; Καί τί—πάλι—πιὸ κλειστὸ ἀπ' αὐτήν; Ὕστερα ἀπὸ ἓξη μηνῶν συμβίωσι, σὰν ἐκείνη ποὺ προσφέρει ἕνας σταθμὸς τοῦ Νότου, ρωτάω, τώρα, τὸν ἑαυτό μου, ἂν ἡ πιὸ παράδοξη περιπέτειά μου δὲ θἄνε

ἐκείνη ποὺ θ' ἀρχίση αὔριο, ὅταν θὰ ξεκινήσω, γιὰ τὶς ἀνεξερεύνητες ἐρημιές, μ' ἕναν ἄνθρωπο ποὺ ἡ ἀληθινή του σκέψις μοῦ εἶνε, δίχως ἀμφιβολία, τόσο ἄγνωστη ὅσο κ' οἱ ἐρημιὲς αὐτές, ποὺ τόσο καλὰ κατώρθωσε νὰ μὲ κάνη νὰ τὶς ποθήσω.

Ἡ πρώτη ἀφορμὴ ἐκπλήξεως ποὺ μοῦ δόθηκε ἀπὸ τὸν παράξενο αὐτὸν σύντροφο, ἦταν οἱ ἀποσκευές του ποὺ τοὔφθασαν μετὰ τὴν ἄφιξί του.

Ὅταν μᾶς ἦρθε ξαφνικά, μονάχος ἀπὸ τὴν Οὐάρκλα, δὲν ἔφερε μαζύ του στὸ χιντζίνι ποὺ καβαλλίκευε, καὶ ποὔταν ἀπὸ καλὴ ράτσα, παρὰ ὅ,τι μποροῦσε νὰ φέρη δίχως νὰ καταπονέση τὸ αὐαίσθητο αὐτὸ ζῷο: τὰ ὅπλα του, τὸ ρεβόλβερ του, μιὰ καλὴ καραμπίνα καὶ μερικὰ ἄλλα πράγματα καθημερινῆς χρήσεως. Ὅλα τ' ἄλλα τοῦ ἔφθασαν μετὰ δέκα πέντε μέρες, μὲ τὴν ἐφοδιοπομπὴ τοῦ σταθμοῦ.

Τρία κιβώτια σεβαστῶν διαστάσεων μεταφέρθηκαν ἀπάνω, στὴν κάμαρα τοῦ λοχαγοῦ, κ' οἱ μορφασμοὶ ἐκείνων ποὺ τὰ σήκωναν, μαρτυροῦσαν ἀρκετὰ γιὰ τὸ βάρος τους.

Ἀπὸ διάκρισι, ἄφησα τὸν Σαὶντ-Ἀβὶ νὰ τακτοποιήση τὰ πράγματά του, καὶ ἄρχισα νὰ ἐξετάζω τὸ ταχυδρομεῖο ποὺ μᾶς ἦρθε μὲ τὴν ἐφοδιοπομπή.

Γύρισε, σὲ λίγο, στὸ γραφεῖο, κ' ἔρριξε μιὰ ματιὰ σὲ κάτι περιοδικὰ ποὺ μοὔχαν ἔρθει.

— Μπά, εἶπε, τὸ λαβαίνεις αὐτό ;

Καὶ ξεφύλλιζε συγχρόνως τὸ τελευταῖο τεῦχος τοῦ «Δελτίου τῆς Γεωργικῆς Ἑταιρείας», τοῦ Βερολίνου.

— Ναί, ἀπήντησα, οἱ κύριοι αὐτοὶ ἔχουν τὴν καλωσύνη νὰ δείχνουν ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον στὶς γεωλογικές μου ἐργασίες στὴν κοιλάδα τοῦ Οὐάντι Μία καὶ τοῦ Ἀπάνω Ἰγκαργκάρ.

— Αὐτὸ μπορεῖ νὰ μοῦνε χρήσιμο, ἐψιθύρισε, ἐξακολουθῶντας νὰ ξεφυλλίζῃ τὴν ἐπιθεώρησι.

— Εἶνε στὴ διάθεσί σου.

— Εὐχαριστῶ. Πολὺ φοβοῦμαι, ὅμως, ὅτι δὲ θἄχω τίποτε νὰ σοῦ προσφέρω κ' ἐγὼ γιὰ ἀνταπόδοσι, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Πλίνιο, ἴσως. Καὶ πάλι, ἀμφιβάλλω, ἂν σοῦ χρησιμεύει. Γιατί ξέρεις, βέβαια, τί λέει γιὰ τὸ Ἰγκαργκάρ, ἀπ' ὅσα γράφει ὁ βασιλεὺς ὁ Γιούβας. Ὅς τόσο, ἔλα νὰ μὲ βοηθήσῃς νὰ βάλωμε σὲ τάξι ὅλα αὐτά, καὶ βλέπεις ἂν χρειάζεσαι τίποτα.

Δέχθηκα δίχως νὰ περιμένω νὰ μὲ παρακαλέσῃ περισσότερο.

Ἀρχίσαμε νὰ βγάζωμε στὸ φῶς διάφορα μετεωρολογικὰ καὶ ἀστρονομικὰ ἐργαλεῖα: θερμόμετρα Μπωντέν, Σαλλερόν, Φαστρέ, ἕνα βαρόμετρο Φορτέν, χρονόμετρα, θερμόμετρα, ἕνα ἀστρονομικὸ τηλεσκόπιο, ἕνα μπούσσουλα μὲ τηλεσκόπιο.... μ' ἕνα λόγο ὅ,τι ὁ Ντυβεριὲ ὀνομάζει τὸ ὑλικὸ τὸ πιὸ ἁπλὸ καὶ τὸ πιὸ εὔκολο γιὰ νὰ τὸ μεταφέρῃ μιὰ γκαμήλα.

Καθὼς ὁ Σαὶντ-Ἀβὶ μοῦ τἄβαζε στὸ χέρι ἕνα-ἕνα αὐτὰ τὰ ἐργαλεῖα, ἐγὼ τὰ τοποθετοῦσα στὸ μόνο τραπέζι τῆς κάμαράς του,

— Τώρα, μοῦ ἀνάγγειλε, δὲν ἔχει πιὰ παρὰ βιβλία· θὰ σοῦ τὰ δίνω, καὶ οὐ ἀράδειασέ τα, ὀρθά, στὴ γωνιὰ ἐκεῖ, ὥς ποὺ νὰ κάνωμε ράφια.

Δυὸ ὧρες τὸν βοήθησα στὴν τακτοποίησι μιᾶς ἀληθινῆς βιβλιοθήκης. Καὶ τί βιβλιοθήκης! Ποτὲ ἕνας σταθμὸς τῆς Μεσημβρίας δὲν εἶχε δῆ μιὰ τέτοια.

Ὅλα τὰ ἱερὰ κείμενα, ποὺ ἡ ἀρχαιότης ἔχει ἀφιερώσει, μὲ διάφορους τίτλους, στὶς χῶρες τῆς Σαχάρας, ἦσαν ἑνωμένα ἐκεῖ μέσα στοὺς τέσσερις σκονισμένους τοίχους τῆς κάμαρας αὐτῆς τοῦ «μποῦρτσι». Ὁ Ἡρόδοτος κι' ὁ Πλίνιος, φυσικά, κ' ἐπίσης ὁ Στράβων καὶ ὁ Πτολεμαῖος, ὁ Πομπόνιος Μελᾶς κι' ὁ Ἀμμιέ-

νος Μαρκελῖνος, Μά, πλάϊ στὰ ὀνόματα αὐτά, ποὺ ἐμψύχωναν λιγάκι τὴν ἀμάθειά μου, παρετήρησα ἐκεῖνα τοῦ Κορίππου, τοῦ Παύλου Ὀρόζου, τοῦ Ἐρατοσθένους, τοῦ Φωτίου, τοῦ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου, τοῦ Σολίνου, τοῦ Δίωνος, τοῦ Κασσίου, τοῦ Ἰσιδώρου τῆς Σεβίλλης, τοῦ Μαρτίνου τῆς Τύρου, τοῦ Ἀθηναίου.... τὰ «Scriptores Historiae Augustae», «Itinerarium Antonini Augusti», «Geographi latini minores» τοῦ Riese, «Geographi Graeci minores» τοῦ Καρόλου Μύλλερ..... Κατόπιν ἔλαβα συχνὰ τὴν εὐκαιρία νἄρθω σ' ἐπαφὴ μὲ τοὺς Ἀγαθαρχίδας τῆς Κῶς καὶ τοὺς Ἀρτεμιδώρους τῆς Ἐφέσσου, μὰ ὁμολογῶ πὼς, τὴ στιγμὴ, ἐκείνη, ἡ παρουσία τῶν συγγραμμάτων των στὸ κατάλυμα ἑνὸς λοχαγοῦ τοῦ ἱππικοῦ, μοῦ προξενοῦσε κἄποια ἔκπληξι.

Σημειώνω ἀκόμα τὸ «Descrip tione dell'Africa» τοῦ Λέοντος τοῦ Ἀφρικανοῦ, τὶς Ἀραβικὲς Ἱστορίες τοῦ Ἔμπν Χαλντούν, τοῦ Ἐλ Γιαγκούμπ, τοῦ Ἐλ Μπάκρι, τοῦ Ἔμπν Μπατούτα, τοῦ Μουχάμετ Ἐλ Τούνσι... Καὶ μέσα στὸν Βαβὲλ αὐτόν, δὲ θυμοῦμαι παρὰ δυὸ μόνο τόμους μὲ τὰ ὀνόματα τῶν συγχρόνων Γάλλων σοφῶν, ἀλλὰ κι' αὐτὰ γραμμένα λατινικά: τοῦ Berlioux καὶ τοῦ Schirmer.

Ἐν ᾧ καταγινόμουν στὴν ταξινόμησι, ὅσο μποροῦσα πιὸ κανονική, τῶν βιβλίων αὐτῶν, ἔλεγα μέσα μου:

»Κ' ἐγὼ νὰ νομίζω, ὅτι στὴν ἀποστολή του μὲ τὸ Μοράνζ, ὁ Σαίντ-Ἀβὶ εἶχε πρὸ παντὸς ἐπιφορτισθῆ νὰ κάνη στατιστικὲς παρατηρήσεις! Ἡ μὲ ἀπατᾷ ἡ μνήμη, κατὰ παράδοξο τρόπο, ἤ, ἀπὸ τότε, ἄλλαξε μὲ πολλὴ χάρι τὸ στρατιωτικό του ὅπλο μὲ αὐτὲς τὶς Ἱστορίες. Τὸ μόνο βέβαιο εἶνε, ὅτι μέσα σ' ὅλον αὐτὸν τὸν κυκεῶνα δὲν ὑπάρχει τίποτα ποὺ νὰ μοῦ κάνει,»

Πρέπει νὰ διέκρινε στὸ πρόσωπό μου ἴχνη, παρὰ πολὺ φανερά, ἐκπλήξεως, γιατὶ μοῦπε μὲ ὕφος ὅπου νόμισα ὅτι μάντευσα ἕνα κέντημα πειράγματος:

— Μήπως σ' ἐκπλήττει ἡ ἐκλογὴ τῶν βιβλίων αὐτῶν;

— Δὲν ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ πῶ πὼς μ' ἐκπλήττει, ἀπάντησα, γιατὶ δὲν ξέρω τὸ ἔργον γιὰ τὸ ὁποῖον σκοπεύεις νὰ τὰ χρησιμοποιήσῃς. Ὁπωσδήποτε, πιστεύω ὅτι μπορῶ νὰ βεβαιώσω, χωρὶς νὰ φοβοῦμαι νὰ μὲ διαψεύσῃ κἀνείς, ὅτι ποτὲ ἀξιωματικὸς τῶν ἀραβικῶν γραφείων δὲν εἶχε μιὰ τέτοια βιβλιοθήκη, ὅπου ὅλες οἱ ἀνθρωπότητες τόσο καλὰ ἀντιπροσωπεύονται.

Χαμογέλασε λοξά, καί, τὴν ἡμέρα ἐκείνη, δὲν προχωρήσαμε πιὸ πέρα τὴν κουβέντα μας αὐτήν.

Ἀνάμεσα στὰ βιβλία τοῦ Σαίντ—Ἀβί, εἶχα παρατηρήσει ἕνα ὀγκῶδες τετράδιο, ἐφωδιασμένο μὲ μιὰ στερεὴ κλειδονιά. Πολλὲς φορές, τὸν ἔπιασα νὰ σκορπᾶ μέσα σ' αὐτὸ σημειώσεις. Ὅταν ἕνας λόγος, ὁποισδήποτε, τὸν καλοῦσε ἔξω ἀπ' τὸ δωμάτιο, λάβαινε πρῶτα τὴ φροντίδα νὰ κλειδώνῃ τὸ λεύκωμα αὐτὸ μέσα σὲ μιὰ μικρὴ ντουλάπα, ἀπὸ ἄσπρο ξύλο, ποὺ τὴ χρωστούσαμε στὴ μεγαλοδωρία τῆς Διοικήσεως. Ὅταν δὲν ἔγραφε, καὶ ἡ ὑπηρεσία δὲν ἀπαιτοῦσε ἀπολύτως τὴν παρουσία του, σέλλωνε τὸ χιντζίνι, ποὺ τὸν εἶχε φέρει στὸ σταθμό, κ' ὕστερα ἀπὸ λίγα λεπτά, ἀπάνω ἀπ' τὴν ταράτσα τοῦ φρουρίου, ἔβλεπα τὴ διπλῆ σιλουέττα νὰ ἀπομακρύνεται μὲ μεγάλες δρασκελιές, πέρα στὸν ὁρίζοντα, καὶ νὰ χάνεται πίσω ἀπὸ μιὰ πτυχὴ τοῦ ἐρυθροποῦ ἐδάφους.

Κάθε φορά, οἱ ἐκδρομές του αὐτές, μέσα στὴν ἔρημο, γενόνταν μακρυνώτερες. Κι' ἀπὸ κάθε μιά, ἔφερνε μαζύ του, στὸ πρόσωπό του καὶ στὰ λόγια καὶ στὸ ὕφος του, ἕνα εἶδος ἐξάψεως, κάτι σὰν μεταρσίωσι, ποὺ

μ᾽ ἔκανε νὰ τὸν κοιτάζω, τὴν ὥρα τοῦ φαγητοῦ, τὴν μόνη ὥρα ποὺ περνούσαμε, ἀληθινά, μαζύ, μὲ μιὰν ἀνησυχία, ποὺ ὁλοένα αὔξαινε,

«Κακό, πολὺ κακό, αὐτό!» εἶπα μέσα μου, μιὰ μέρα ποὺ τὰ λόγια του γινόντουσαν περισσότερο ἀκόμα ἐξημμένα, παρὰ κάθε ἄλλη φορά, ἀπὸ τὴν ἀσιναρτησία τους. «Δὲν εἶνε εὐχάριστα νὰ βρίσκεσαι μέσα σ᾽ ἕνα ὑποβρύχιο, ποὺ ὁ κυβερνήτης του πίνει ὄπιο. Τὶ μπορεῖ νἆνε τὸ ναρκωτικὸ τουτουνοῦ ἐδῶ;»

Τὴν ἑπομένη, ἔρριξα μιὰ γρήγορη ματιὰ στὰ συρτάρια τοῦ συντρόφου μου. Ἡ ἐπιθεώρησις αὐτή, ποὺ ἔκρινα πὼς μοῦ ἐπεβάλλετο ἀπὸ καθῆκον νὰ τὴν κάνω, μὲ καθησύχασε γιὰ μιὰ στιγμή. «Ἐκτὸς πλέον, σκέφθηκα, ἂν ἔχῃ ἀπάνω του τὰ σωληνάρια καὶ τὴ σύριγγα τοῦ Πραβᾶ!»

Ἤμουν ἀκόμα στὴν ἐποχὴ ποὺ μποροῦσα νὰ ὑποθέτω πὼς ἡ ἐξημμένες φαντασίες τοῦ Ἀνδρέα εἶχαν ἀνάγκη ἀπὸ τεχνητὰ διεγερτικά.

Μιὰ προσεκτικὴ παρατήρησις μ᾽ ἔβγαλε ἀπὸ τὴν ἀπάτη αὐτή. Οὔτε ἰδέα κἂν αὐτοῦ τοῦ πράγματος. Ἄλλως τε, δὲν ἔβαζε οὔτε στάλα πιοτὸ στὸ στόμα του, καὶ κάπνιζε πολὺ ὀλίγο.

Καὶ μόλα ταῦτα, ἦταν ἀδύνατο νὰ μὴν παρατηρήση κἀνεὶς τὴν πρόοδο τοῦ ἀνήσυχου αὐτοῦ πυρετοῦ. Ἀπὸ τὶς μακρυνές του αὐτὲς ἐκδρομές, γύριζε πάντα μὲ τὰ μάτια πιὸ λαμπερά, πιὸ ὠχρός, πιὸ διαχυτικός, πιὸ εὐερέθιστος.

Ἕνα δειλινό, ἔφυγε ἀπ᾽ τὸ σταθμὸ κατὰ τὶς 6, τὴν ὥρα ποὺ ἐλαττώνεται λιγάκι ἡ μεγάλη ζέστη. Τὸν περιμέναμε ὅλη τὴ νύχτα. Ἡ ἀνησυχία, ἡ δική μου, ἦταν τόσο πιὸ μεγάλη, ὅσο σκεπτόμουν πὼς, ἀπὸ κάμποσον καιρό, τὰ καραβάνια ποὺ περνοῦσαν ἀπὸ τὰ μέρη ἐκεῖνα, παρατηροῦσαν, στὰ περίχωρα τοῦ σταθμοῦ, συμμορίες ληστῶν,

Ξημέρωσε, κι' ἀκόμα νὰ φανῇ. Μόνο, κατὰ τὸ μεσημέρι μᾶς παρουσιάστηκε. Ἡ γκαμήλα του σωριάστηκε, μᾶλλον, κάτω, σὰν πτῶμα, παρὰ νὰ γονατίσῃ κανονικά.

Ἡ πρώτη του ματιὰ ἔπεσε στὸ ἀπόσπασμα ποὺ εἶχα ἕτοιμο νὰ στείλω γιὰ νὰ πάῃ νὰ τὸν ἀναζητήσῃ, καὶ πού (ἄνδρες καὶ ζῷα) ἦταν ἤδη συναθροισμένο στὴν αὐλή.

Ἐννόησε πὼς ἔπρεπε νὰ ζητήσῃ συγγνώμην ποὺ μᾶς ἔβαλε σὲ ἀνησυχίες. Ἀλλὰ περίμενε νὰ βρεθοῦμε μόνοι οἱ δυό μας, στὸ γεῦμα:

—Λυποῦμαι πολὺ ποὺ σᾶς προξένησα ἀνησυχίες. Ἀλλά, οἱ ἀμμώδεις λόφοι τῆς ἐρήμου ἦσαν τόσο μαγευτικοὶ στὸ σεληνόφως... Παρασύρθηκα ἀρκετὰ μακρυά, δίχως νὰ τὸ καταλάβω.

— Ἀγαπητέ μου, δὲ μοῦ ἐπιτρέπεται, βέβαια, ἐμένα νὰ σοῦ κάνω παρατηρήσεις. Εἶσαι ἐλεύθερος, καὶ εἶσαι ὁ ἀρχηγός μας ἐδῶ. Ἐπίτρεψέ μου, ὥς τόσο, νὰ σοῦ θυμίσω μερικὲς φράσεις γιὰ τοὺς ληστὰς Σιάαμπα, καὶ γιὰ τὰ δυσάρεστα ποὺ μποροῦν νὰ συμβοῦν σ' ἕνα διοικητὴ σταθμοῦ, ἀπὸ μιὰ μακρυνή του ἀπουσία,

Χαμογέλασε λιγάκι.

— Μοῦ ἀρέσουν οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἔχουν καλὸ μνημονικό, ἀπήντησε ἁπλῶς.

Εἶχε κέφι, πολὺ κέφι, ἐκείνην τὴν ἡμέρα.

— Δὲν πρέπει νὰ μὲ κακίσῃς, μοῦπε. Ἔφυγα γιὰ ἕνα μικρὸ γύρο, ὅπως πάντα. Ὕστερα, βγῆκε τὸ φεγγάρι, Καὶ τότε γνώρισα τὴν τοποθεσία. Ἀπ' ἐκεῖ, κλείνουν τὸ Νοέμβριο 23 χρόνια, πέρασε ὁ Φλάττερς καὶ τράβηξε γιὰ τὴ μαύρη του μοῖρα, μὲ μιὰ ἡδονικὴ λαχτάρα ποὺ ἡ βεβαιότης πὼς δὲ θὰ γύριζε τοῦ τὴν ἔκανε ἀκόμα πιὸ πολὺ φλογερὴ καὶ πιὸ ἀπέραντη.

— Παράδοξη «μανταλιτὲ» γιὰ ἕναν ἀρχηγὸ-ἀποστολῆς, ἐψιθύρισα.

— Μὴ λὲς τίποτα κακὸ γιὰ τὸν Φλάττερς. Κανένας ἄνθρωπος δὲν ἀγάπησε ὅπως αὐτὸς τὴν ἔρημο... μέχρι θανάτου!

— Ὁ Παλὰ καὶ Ντούλ, ἀνάμεσα σὲ τόσους ἄλλους, τὴν ἀγάπησαν ἐπίσης, ἀπήντησα. Ἀλλὰ ἐκεῖνοι ἦσαν μόνοι ποὺ ἐξετέθησαν. Ἦσαν ὑπεύθυνοι μόνο γιὰ τὴ δική τους ζωή, κ' ἐλεύθεροι νὰ κάνουν ὅ,τι θέλουν. Μὰ ὁ Φλάττερς ἦταν ὑπεύθυνος γιὰ τὴ ζωὴ ἑξῆντα ὑπάρξεων. Καὶ δὲν μπορεῖς ν' ἀρνηθῆς ὅτι αὐτὸν βαρύνει ἡ σφαγὴ ὅλης του τῆς ἀποστολῆς ἀπὸ τοὺς ἰθαγενεῖς.

Μόλις ἐπρόφερα τὴν τελευταίαν αὐτὴ φράσι, αἰσθάνθηκα μεταμέλεια ποὺ τὴν εἶπα, Θυμήθηκα ὅσα μοῦ διηγήθηκε ὁ Σατελαὶν γιὰ τὴ λέσχη τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Σφάξ, ὅπου ἀπέφευγαν, σὰν τὴ πανούκλα, κάθε κουβέντα ἱκανὴ νὰ φέρῃ τὴ σκέψι σὲ μιὰ κάποια ἀποστολὴ «Μορὰνζ—ντὲ Σαὶντ-Ἀβί».

Εὐτυχῶς ἀντελήφθηκα ὅτι ὁ συνάδελφός μου δὲν μὲ εἶχε ἀκούσῃ. Τὰ μάτια του, λαμπερά, πέφταν ἀλλοῦ, μακρυά.

— Σὲ ποιὰ φρουρὰ ὑπηρέτησες πρῶτα-πρῶτα; ρώτησε ἀπότομα.

— Στὸ Ὠξόν.

Ἔμπηξε ἕνα γέλοιο δυνατό.

— Ὠξόν! Χρυσῆ Ἀκτή! Ἐπαρχία τοῦ Ντιζόν: ἕξῃ χιλιάδες κάτοικοι: σιδηρόδρομος Παρισίων—Λυὼν—Μασσαλίας. Γυμνάσια νεοσυλλέκτων καὶ μικρὲς ἐπιθεωρήσεις. Ἡ σύζυγος τοῦ διοικητοῦ τῆς ὕλης ποὺ δέχεται κάθε Πέμπτη, καὶ ἡ σύζυγος τοῦ λοχαγοῦ ποὺ δέχεται κάθε Σάββατο. Ἄδεια, κάθε Κυριακή: τὴν πρώτη Κυριακὴ τοῦ μηνὸς στὸ Παρίσι, τὶς ἄλλες τρεῖς στὸ Ντιζόν. Τώρα ἐννοῶ γιατὶ μιλᾶς ἔτσι γιὰ τὸν Φλάττερς.

»Ἐγώ, ἀγαπητέ μου, ἀποσπάσθηκα πρῶτα-πρῶτα

στὸ Μπογκάρ. Ἐκεῖ ξεμπαρκαρίστηκα ἕνα πρωΐ τοῦ Ὀκτωβρίου, ὑπολοχαγάκος εἰκοσαετής, στὸ 1ον τάγμα τῆς Ἀφρικῆς, μὲ τὸ ἄσπρο γαλόνι στὸ μαῦρο μου μανίκι... Μπογκάρ! Δυὸ μέρες πρίν, ἀπάνω ἀπὸ τὴ γέφυρα τοῦ βαποριοῦ ἄρχισα νὰ διακρίνω τὴ γῆ τῆς Ἀφρικῆς. Τοὺς λυποῦμαι ἐκείνους ποὺ, ὅταν βλέπουν γιὰ πρώτη φορὰ τοὺς κίτρινους βράχους, δὲ σκέπτονται πὼς αὐτὴ ἡ γῆ ἁπλώνεται σὲ βάθος χιλιάδων καὶ χιλιάδων λευγῶν, καὶ δὲ νοιώθουν γι' αὐτὸ κανένα ζωηρὸ παλμὸ στὴν καρδιά τους... Ἤμουν σχεδὸν παιδί. Εἶχα χρήματα, καὶ εἶχα φύγει ἀπ' τὴ Γαλλία νωρίς. Μποροῦσα νὰ μείνω τρεῖς ἢ τέσσερις μῆνες στὸ Ἀλγέρι νὰ διασκεδάσω. Ἔ! λοιπόν, τὸ ἴδιο βράδυ, ἔπαιρνα τὸ τραῖνο γιὰ τὴν Μπαρρουαγκία.....

»Ἐκεῖ, σὲ ἀπόστασι ἑκατὸ μόλις χιλιομέτρων ἀπὸ τ' Ἀλγέρι, ὁ σιδηρόδρομος τελειώνει. Σὲ ἴσια γραμμή, δὲ συναντᾶς πιὰ ἄλλον, παρὰ στὸ Ἀκρωτήριο. Ἡ ἐπιμελητεία ταξειδεύει τὴ νύχτα, ἐξ αἰτίας τῆς κάψας. Στὶς κατηφοριὲς, κατέβαινα καὶ βάδιζα πλάϊ ἀπὸ τὴν ἅμαξα, προσπαθῶντας νὰ ρουφήξω, στὴ νέα αὐτὴ ἀτμοσφαίρα, τὸν προάγγελο τῆς ἐρήμου, τὸ φιλί της.

»Κατὰ τὰ μεσάνυχτα, στὸ στρατόπεδο τῶν Ζουάβων, ποὺ εἶνε ἕνας ταπεινὸς σταθμός, ἀπάνω στὸ δρόμο, τὸν ἀναχωματισμένο ἀνάμεσα στὰ ὑψώματα, καὶ ποὺ δεσπόζει μιᾶς ἀποξηραμένης κοιλάδος, ὅπου ροδοδάφνες σκορποῦν τὸ βαρὺ καὶ μεθυστικὸ ἄρωμά τους, τραγουδοῦσαν. Ἦσαν καταδικοι σταλμένοι ἐκεῖ γιὰ νὰ σωφρονισθοῦν σπάζοντας χαλίκια. Τοὺς εἶδα. Ἦσαν τρομεροί. Τὰ μάτια τους λάμπαν μὲ μιὰ φλόγα θαμπὴ στὰ πελιδνὰ καὶ ξυρισμένα πρόσωπά τους. Ἡ καφτερὴ σκόνη ἔπνιγε τὴ βραχνὴ φωνή τους στὸ λάρυγγά τους. Μιὰ τρομακτικὴ ἀθυμία ἔσφυξε τὴν καρδιά μου.

»Ὅταν ἀφήσαμε πίσω τὸν ἐφιάλτη αὐτὸν ἡσύχασα.

»Πιὸ κάτω, πιὸ κάτω, ἐφώναζα στὴν ψυχή μου, πρὸς τὸ Νοτιᾶ, ὡς στοὺς τόπους ὅπου δὲ συναντᾷ κἀνείς τὰ ἐλεεινὰ τοῦ πολιτισμοῦ ἀχνάρια.

»Ὅταν εἶμαι κουρασμένος, κ' ἔχω μιὰ στιγμὴ ἀγωνίας καὶ λαχτάρας νὰ καθήσω λιγάκι ἀπάνω στὸ δρόμο, ποὺχω διαλέξῃ νὰ τραβήξω, ἔρχονται στὸ νοῦ μου οἱ κατάδικοι τῆς Μπαρουαγκίας, καὶ δὲ σκέπτομαι πιά, τότε, παρὰ νὰ ἐξακολουθήσω τὸ δρόμο μου.

»Ἀλλὰ ποιὰ ἱκανοποίησις γιὰ μένα, ὅταν βρίσκομαι σ' ἕνα ἀπ' αὐτοὺς τοὺς τόπους, ὅπου τὰ κακόμοιρα τὰ ζῷα δὲ σκέπτονται νὰ φύγουν στὴν ἐμφάνισί σου, γιατὶ ποτὲ δὲν ἔχουν ἰδῇ ἄνθρωπο, ἐνῷ ἡ ἔρημος ἁπλώνεται ὁλόγυρα, ὥστε ὁ γέρικος κόσμος θὰ μποροῦσε νὰ κατρακυλίσῃ δίχως οὔτε μιὰ ρυτίδα ἀπάνω στοὺς ἄμμους, οὔτε ἕνα σύννεφο στὸν οὐρανό, νὰ μοῦ τὸ πληροφορήσῃ!

— Ἀλήθεια, ἐψιθύρισα, κ' ἐγώ, μιὰ φορά, στὴν καρδιὰ τῆς ἐρήμου, στὸ Τίντι-Κέλτ, δοκίμασα νὰ ἴδια συναισθήματα...

Ὡς στὸ σημεῖο ἐκεῖνο, τὸν εἶχα ἀφήσει νὰ μιλῇ μὲ ἐνθουσιασμὸ καὶ ἔξαψι δίχως νὰ τὸν διακόπτω. Κ' ἐννόησα πολὺ ἀργὰ τὸ λάθος ποὺ ἔκανα νὰ πετάξω αὐτὴν τὴν ἀτυχῆ φράσι.

Τὸ εἰρωνικὸ καὶ νευρικό του γέλιο ξαναφάνηκε πάλι.

— Ἄ! Ἀλήθεια, στὸ Τίντι-Κέλτ; Ἀγαπητέ μου, σ' ἐξορκίζω, γιὰ τὸ καλό σου, ἂν δὲ θέλῃς νὰ φαίνεσαι γελοῖος, ἀπόφευγε τὸ εἶδος αὐτὸ τῶν ἀναμνήσεων. Χμ! Μοῦ θυμίζεις τὸν Φρομαντὲν ἢ τὸ δυστυχισμένο αὐτὸν Μωπασσάν, ποὺ μίλησε γιὰ τὴν ἔρημο ἐπειδὴ πῆγε ὡς στὴ Τζέλφα, δυὸ μέρες ἀπὸ τὸ δρόμο τοῦ Μπάμπ-Ἀζούν, κι' ἀπὸ τὴν ἕδρα τῆς Κυβερνήσεως, καὶ τέσσερις μέρες ἀπὸ τὴ Λεωφόρο τοῦ

Μελοδράματος καὶ πού, ἐπειδὴ εἶδε, κοντὰ στὸ Ἀμπού-Σάαντα, μιὰ δυστυχισμένη γκαμήλα νὰ ψοφᾶ ἀπ᾽ τὴν πεῖνα, νόμισε πὼς βρισκόταν στὴν καρδιὰ τῆς Σαχάρας, στὸν ἀρχαῖο δρόμο τῶν Καραβανιῶν.... Τὸ Τίντι-Κέλτ, ἔρημος, λέει!...

— Μοῦ φαίνεται, ὡς τόσο, πὼς τὸ Ἰν-Σάλαχ... εἶπα, λιγάκι πειραγμένος.

— Ἴν-Σάλαχ; Τίντι-Κέλτ! Μά, καϋμένε μου φίλε, τὴν τελευταία φορὰ ποὺ πέρασα ἀπ᾽ ἐκεῖ, παρετήρησα τόσες παληὲς ἐφημερίδες καὶ τόσα ἄδεια κουτιὰ σαρδελλῶν, ὅσα καὶ στὸ Δάσος τοῦ Βενσάν, τὶς Κυριακές,

Ἕνα πεῖσμα, μιὰ τόσο ζωηρὴ ὄρεξι νὰ τὸν ἀποστομώσω, ποὺ μ᾽ ἔπιασε ἐκείνην τὴ στιγμή, μ᾽ ἔκανε νὰ λησμονήσω τὴν ἐπιφυλακτικότητά μου,

— Φυσικά, ἀπάντησα μὲ πικρία, ἐγὼ δὲν ἔφθασα ὥς στό...

Σταμάτησα. Ἀλλὰ ἦταν πιὰ ἀργά.

Μὲ κοίταξε κατάματα.

— Ὥς ποῦ; εἶπε μὲ πραότητα.

Δὲν ἀπάντησα,

— Ὥς ποῦ; ξανᾶπε.

Κ᾽ ἐπειδὴ ἐξακολουθοῦσα πεισματικὰ νὰ σιωπῶ:

— Ὥς τὸ Οὐάντι-Ταρχίτ, δὲν εἶνε ἔτσι;

Ἀκριβῶς ἐκεῖ, στὴν ἀνατολικὴ ἄκρα τοῦ Οὐάντι-Ταρχίτ, εἴκοσι χιλιόμετρα ἀπὸ τὸ Τιμισσάο, στὴ μοῖρα 23ο 5 Βορείου Πλάτους, λέει ἡ ἐπίσημος ἔκθεσις, εἶχε ἐνταφιασθῆ ὁ λοχαγὸς Μοράνζ.

— Ἀνδρέα, ἀναφώνησα ἀδέξια, σ᾽ ἐξορκίζω...

— Τί μ᾽ ἐξορκίζεις;

— Πὼς ποτὲ δὲν εἶχα τὴν πρόθεσι...

— Νὰ μιλήσῃς γιὰ τὸ Οὐάντι-Ταρχίτ; Γιατί; Ποιὸς ὁ λόγος νὰ μὴ μιλάῃ κανεὶς μπροστά μου γιὰ τὸ Οὐάντι-Ταρχίτ;

Στὴ σιωπή μου, ποὖταν γεμάτη ἱκεσία, σήκωσε τοὺς ὤμους.

— Βλάκα! εἶπε ἁπλῶς.

Καὶ μ' ἄφησε, δίχως ἐγὼ νὰ σκεφθῶ κἂν νὰ τοῦ ζητήσω ν' ἀνακαλέση τὴ λέξι.

Ἡ τέτοια μου ταπεινοσύνη, ὥς τόσο, δὲν τὸν εἶχε ἀφοπλίσει. Τὸ ἀντελήφθηκα ἀμέσως τὴν ἑπομένη, ἀπὸ τὸ δύσθυμο τρόπο ποὺ μοῦ μίλησε:

Μπῆκε στὴν κάμαρά μου, μόλις εἶχα σηκωθῆ ἀπ' τὸ κρεββάτι.

— Μπορεῖς νὰ μοῦ ἐξηγήσης τί σημαίνει αὐτό; ἐρώτησε.

Κρατοῦσε στὰ χέρια του ἕνα ἀπὸ τὰ βιβλία τῆς ὑπηρεσίας. Ὅταν εἶχε τὰ νεῦρά του, συνήθιζε νὰ ξεφυλλίζη τὰ βιβλία αὐτά, γιὰ νὰ βρῆ μιὰ ἀφορμὴ «νὰ τὰ βάλη» μὲ τοὺς κατωτέρους του.

Αὐτὴ τὴ φορά, ἡ τύχη τόνε βοήθησε ἐξαίσια γιὰ νὰ τὰ βάλη μαζύ μου.

Ἄνοιξε τὸ βιβλίο. Κοκκίνησα σὰν παπαρούνα, μόλις εἶδα ἀνάμεσα στὰ φύλλα ἕνα πολὺ γνωστό μου σκίτσο.

— Τί εἶνε αὐτό; ἐπανέλαβε μὲ περιφρονητικὸ ὕφος.

Συχνὰ τὸν εἶχα πιάσει νὰ ἐξετάζη στὴν καμαρά μου, δίχως τὴν παραμικρὴ εὐμένεια, τὴ φωτογραφία τῆς δεσποινίδος ντὲ Κ..., ὥστε νὰ μὴ μοῦ κάνη ἔκπληξι, ἐκείνην τὴ στιγμή, ἡ κακοπιστία ποὺ χρησιμοποιοῦσε γιὰ νὰ ζητήση μιὰν ἀφορμὴ γιὰ καβγᾶ.

Κρατήθηκα, ὥς τόσο, κ' ἔρριξα σ' ἕνα συρτάρι τὸ δυστυχισμένο σκίτσο.

Μὰ ἡ ἠρεμία μου δὲν τὸν ἱκανοποιοῦσε.

— Ἀπὸ δῶ καὶ πέρα, μοῦ εἶπε, φρόντισε, παρα-

καλῶ, νὰ μὴν ἀφήνῃς τὶς ἐρωτικές σου ἀναμνήσεις μὲς στὰ χαρτιὰ τῆς διοικήσεως.

Καὶ πρόσθεσε, μ᾽ ἕνα χαμόγελο ἀπὸ τὰ πιὸ ὕβριστικά.

— Δὲν πρέπει νὰ δίνωμε στὸν Γκουρὺ ἀφορμὲς ἐρεθισμοῦ...

— Ἀνδρέα, εἶπα, κατάχλωμος, σὲ διατάσσω...

Ὠρθώθηκε, μ᾽ ὅλο τὸ ψηλό του ἀνάστημα καὶ εἶπε:

— Πῶς; τί;... Αὐτὸ εἶνε ὡραῖο, ἀλήθεια! Ἐγὼ σοῦ ἐπέτρεψα νὰ μιλήσῃς γιὰ τὸ Οὐάντι Ταρχίτ, ὄχι; Ἔχω, λοιπόν, τὸ δικαίωμα, κ᾽ ἐγώ, θαρρῶ...

— Ἀνδρέα!

Κύτταζε, τώρα, μ᾽ ἕνα ὕφος περιγελαστικό, στὸν τοῖχο ἀπάνω, τὴ φωτογραφία, ἀπὸ τὴν ὁποίαν εἶχα ξεσηκώσει τὸ σκίτσο, ποὺ ἔγεινε ἀφορμὴ τῆς θλιβερᾶς αὐτῆς σκηνῆς.

— Ἔλα, ἔλα, σὲ παρακαλῶ, μὴ θυμώνεις. Μά, ἀλήθεια, δῶ ποὺ τὰ λέμε, ὁμολόγησε πὼς εἶνε λιγάκι ἰσχνή.

Καί, πρὶν λάβω καιρὸ γιὰ νὰ τοῦ ἀπαντήσω, βγῆκε ἀπ᾽ τὴν κάμαρά μου, καὶ χάθηκε ἀπὸ μπρός μου μουρμουρίζοντας ἕνα πεταχτὸ τραγουδάκι.

Τρεῖς μέρες, δὲν ἀνταλλάξαμε λέξι. Ἡ ἀπελπισία μου ἦταν ἀπερίγραπτη. Ἔφταιγα, ἐγώ, λοιπόν, γιὰ τὶς παραξενιές του; Ἔφταιγα ἐγώ, ἄν, ἀπὸ δυὸ φράσεις, ἡ μία φαινόταν πάντα σὰν ἕνας ὑπαινιγμός;..

«Εἶνε ἀνυπόφορη ἡ κατάστασις αὐτή, ἔλεγα μέσα μου. Δὲν μπορεῖ νὰ διαρκέση περισσότερο».

Ἦταν πεπρωμένο γρήγορα νὰ λήξῃ.

Μιὰ βδομάδα, ὕστερα ἀπὸ τὴ σκηνὴ τῆς φωτογραφίας, μᾶς ἔφθασε τὸ ταχυδρομεῖο. Μόλις ἔρριξα μιὰ ματιὰ στὸν πίνακα τῶν περιεχομένων τοῦ «*Zeitsch-*

rift», τῆς γερμανικῆς ἐπιθεωρήσεως, ποὺ ἀνέφερα παραπάνω, τινάχτηκα ὅλος ἀπὸ ἔκπληξι. Εἶχα διαβάσει: «*Reise und Entdeckungen zwei französischer offiziere, Rittmeisters Morhange und Oberleutnants de Saint-Avit, im, westlichen Sahara* (1)

Τὴν ἴδια στιγμή, ἄκουσα τὴ φωνὴ τοῦ συντρόφου μου.

— Ἔχει τίποτε ἐνδιαφέρον αὐτὸ τὸ φύλλο;

— Ὄχι, εἶπα, ῥάθυμα.

— Δός μου νὰ ἰδῶ.

Ὑπάκουσα. Μποροῦσα νὰ κάνω κι' ἀλλιῶς;

Μοῦ φάνηκε σὰν νὰ χλώμιασε, καθὼς ἐδιάβαζε τὸν πίνακα τῶν περιεχομένων. Κι' ὡς τόσο μοῦπε μὲ τὸ φυσικώτερον τρόπο:

— Μοῦ τὸ δανείζεις, δὲν εἶνε ἔτσι;

Καὶ βγῆκε ἀπ' τὸ δωμάτιο ῥίχνοντάς μου ἕνα βλέμμα προκλητικό.

Ἡ μέρα πέρασε ἀργά. Δὲν τὸν ξανᾶδα παρὰ τὸ βράδυ. Ἦταν εὔθυμος, πολύ εὔθυμος, τόσο ποὺ ἡ εὐθυμία του μὲ πείραζε.

Ὅταν τελείωσε τὸ δεῖπνο μας, πήγαμε κι' ἀκουμπήσαμε στὸ περίφραγμα τῆς ταράτσας. Ἀπὸ ἐκεῖ, βλέπαμε ἐμπρός μας ὅλην τὴν ἔρημο, ποὺ βυθιζόταν ἤδη στὸ σκοτάδι, ν' ἁπλώνεται ὡς πέρα, στὴν Ἀνατολή.

Ὁ Ἀνδρέας διέκοψε, πρῶτος, τὴ σιωπή.

— Ἄ! Ἀλήθεια, παρ' τὸ περιοδικό σου. Εἶχες δίκαιο: τίποτε τὸ ἐνδιαφέρον!

Εἶχε ἕνα ὕφος, ποὺ ἔδειχνε σὰν νὰ διεσκέδαζε κι' ὁ ἴδιος μὲ τὰ λόγια του.

— Τί ἔχεις; Μὰ τί ἔχεις, λοιπόν;

— Τίποτα, ἀπάντησα, μὲ λαιμὸ σφιγμένο.

Σημ. Μεταφρ. Ταξεῖδι καὶ ἀνακαλύψεις δύο Γάλλων ἀξιωματικῶν, τοῦ ἰλάρχου Μοράνζ καὶ τοῦ ὑπολοχαγοῦ ντὲ Σαίντ-Ἀβί, στὴ Δυτικὴ Σαχάρα.

— Τίποτα; θέλεις νὰ σοῦ πῶ, τί ἔχεις;

Τὸν κύτταξα, μὲ ὕφος ἱκετευτικό.

Σήκωσε τοὺς ὤμους. Ἔλεγες κ' ἦταν ἕτοιμος νὰ πῇ πάλι: «Βλάκα!»

Τὰ σκοτάδια πύκνωναν ὁλοένα. Μόνο, τὰ νοτινὰ σύνορα τοῦ Οὐάντι-Μία ἦσαν ἀκόμα κιτρινωπά. Στὸ βύθος τῆς νύχτας, ἕνα μικρὸ τσακάλι ἄρχισε ξαφνικὰ νὰ οὐρλιάζῃ μὲ θρηνώδικη κραυγή.

— Τὸ «ντίμπ» θρηνεῖ δίχως λόγο: κακὸς οἰωνός, εἶπε ὁ Σαὶντ-Ἀβί.

Κι' ἐπανέλαβε, ἀδυσώπητα:

— Λοιπόν, δὲν θέλεις νὰ μιλήσῃς;

Ἔκανα μιὰ μεγάλη προσπάθεια, γιὰ νὰ προφέρω τὴν ἀξιοδάκρυτη αὐτὴ φράσι:

— Τί μέρα καταθλιπτική, τί νύχτα βαρειά, βαρειά!.. Δὲν αἰσθάνεται πιὰ κἀνεὶς τὸν ἑαυτό του: δέν ξέρει πιά...

— Ναί, εἶπε ὁ Σαὶντ-Ἀβὶ μὲ φωνὴ ποὺ λὲς κ' ἐρχόταν σὰν ἀντίλαλος ἀπὸ μακρυά. Ναί, νύχτα βαρειά, βαρειά, τόσο βαρειά, βλέπεις, σὰν ἐκείνη ποὺ σκότωσα τὸ λοχαγὸ Μοράνζ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΜΟΡΑΣ-ΣΑΙΝΤ-ΑΒΙ

— Σκότωσα, λοιπόν, τὸ λοχαγὸ Μοράνζ, μοῦλεγε ὁ Ἀνδρέας ντὲ Σαίντ-Ἀβί, τὴν ἑπομένη, τὴν ἴδια ὥρα, στὴν ἴδια θέσι, μὲ μιὰ ἠρεμία, ποὺ δὲ λάβαινε καθόλου ὑπ' ὄψιν τὴ νύχτα, τὴν τρομερὴ νύχτα ποὺ πέρασα. Γιατί στῶπα; κ' ἐγὼ δὲν ξέρω. Ἴσως, νὰ φτᾷ ἡ ἔρημος. Εἶσαι ὁ ἄνθρωπος ποὺ μπορεῖ νὰ σηκώσῃ τὸ βάρος τῆς ἐξομολόγησης αὐτῆς, καί, κατόπιν, ἂν εἶνε ἀνάγκη, νὰ δεχθῇ τὶς συνέπειες ποὺ συναποφέρει; Οὔτε αὐτὸ, δὲν τὸ ξέρω. Τὸ μέλλον θὰ τὸ δείξῃ. Πρὸς τὸ παρόν, λοιπόν, δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο βέβαιο, παρὰ τὸ γεγονὸς, στὸ ἐπαναλαμβάνω, ὅτι σκότωσα τὸν Μοράνζ.

Τόνε σκότωσα. Καί, ἐπειδὴ ἡ ἐπιθυμία σου εἶνε νὰ σοῦ ἐξακριβώσω τὸ πῶς καὶ τὸ γιατί, δὲν ὑποθέτεις βέβαια ὅτι θὰ καθήσω νὰ βασανίσω τὸ μυαλό μου γιὰ νὰ σοῦ καταστρώσω ἕνα μυθιστόρημα, ἢ θ' ἀρχίσω, γιὰ νὰ μείνω πιστὸς στὴ φυσιολογικὴ παράδοσι, νὰ σοῦ ἀφηγοῦμαι ἀπὸ πιὸ ὕφασμα ἦσαν γινομένα τὰ πρῶτα μου πανταλόνια, ἢ ὅπως θέλουν οἱ νεοκαθολικοί, νὰ σοῦ πῶ, ἂν, παιδὶ σὰν ἤμουν, μεταλάβαινα συχνά, καὶ ἂν αὐτὸ μοῦδινε εὐχαρίστησι. Δὲν ἔχω καμμιὰ ὄρεξι γι' ἀνώφελες ἐκθέσεις. Θ' ἀρκεσθῇς, λοιπόν, ν' ἀκούσῃς τὴν ἀφήγησί μου ν' ἀρχίζῃ ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ γνώρισα τὸ Μοράνζ.

Κ' ἐν πρώτοις θὰ σοῦ πῶ, ὅτι δὲ λυποῦμαι καθόλου ποὔκανα τὴ γνωριμία αὐτὴ, ὅσο κι' ἂν μοῦ στοί

χισε καὶ ἔβλαψε τὴν ἡσυχία μου καὶ τὄνομά μου. Μ' ἕνα λόγο, δίχως νὰ λαβαίνωμε ὑπ' ὄψι κάθε ἄλλο ζήτημα κακῆς συναδελφωσύνης, ἐγὼ ἔδωσα ἀπόδειξι μιᾶς ἀρκετὰ μεγάλης ἀγνωμοσύνης, σκοτώνοντάς τον. Γιατὶ σ' αὐτόν, στὶς ἐπιστημονικές του μελέτες ἀπάνω στὶς ἐπιγραφὲς τῶν ἀρχαίων βράχων, χρωστῶ τὸ μόνο πρᾶγμα, ποὺ θὰ κάνῃ τὴ ζωή μου νἄχῃ πιότερο ἐνδιαφέρο, παρὰ ἡ ἀθλία ταπεινὴ ζωὴ, ποὺ κάνουν οἱ σύγχρονοί μου στὸ Ὄξὸν, ἢ ἀλλοῦ.

Καί τώρα, ἀφ' οὗ σοῦ ἔκανα τὴ μικρὴν αὐτὴν εἰσαγωγή, ἀρχίζω τὰ γεγονότα:

Ἄκουσα, γιὰ πρώτη φορά, τὸ ὄνομα τοῦ Μοράνζ, στὸ ἀραβικὸ γραφεῖο τῆς Οὐάργκλας, ὅπου ἤμουν ὑπολοχαγός. Καὶ ὀφείλω νὰ προσθέσω πὼς ἔγεινε αὐτὸ ἀφορμή, ἐκείνην τὴν ἡμέρα, νὰ μοῦ χαλάσῃ τὸ κέφι. Ἦταν μιὰ ἐποχὴ γεμάτη ταραχές. Ὁ Σουλτάνος τοῦ Μαρόκου μᾶς ἔκανε στὰ φανερὰ τὸ φίλο, μὰ στὰ κρυφὰ μᾶς πολεμοῦσε μὲ λύσσα. Στὸ Τουάτ, ὅπου εἶχαν ἀποφασισθῆ οἱ δολοφονίες τοῦ Φλάττερς καὶ τοῦ Φρεσκάλυ, ἡ Μεγαλειότης αὐτὴ προσέφερε τὴ βοήθειά του στὶς συνωμοσίες τῶν ἐχθρῶν μας. Τὸ Τουὰτ αὐτό, ἦταν τὸ μεγάλο κέντρο τῶν ἄπιαστων νομάδων. Οἱ κυβερνῆται τῆς Ἀλγερίας, Τερμάν, Καμπόν, Λεφερριέρ, ἀπαιτοῦσαν τὴν κατάληψι τῆς ἑστίας αὐτῆς τῆς ἀναρχίας. Οἱ ὑπουργοὶ τῶν Στρατιωτικῶν ἦσαν τῆς ἴδιας γνώμης, χωρὶς νὰ τὴν ἐκφράζουν... Ἀλλά, βλέπεις, ὑπῆρχε ἡ Βουλὴ ποὺ δὲ «δούλευε» καλά, ἐξ αἰτίας τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γερμανίας, ἐξ αἰτίας, πρὸ παντός, μιᾶς κάποιας «*προκηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου*», ἡ ὁποία ἔλεγε ὅτι, ἡ ἐπανάστασις εἶνε τὸ ἱερώτερο ἀπ' ὅλα τὰ καθήκοντα, ἀκόμα κι' ὅταν οἱ ἐπαναστάται εἶνε ἄγριοι ποὺ μᾶς κόβουν ὤμορφα-ὤμορφα τὰ κεφάλια μας. Στὸ ἀναμεταξύ, ἡ στρατιω-

τικὴ ἀρχὴ κατώρθωσε, μὲ ἀρκετὴ φρονιμάδα, νὰ πολαπλασιάσῃ τὶς φρουρὲς τοῦ Νότου, νὰ δημιουργήσῃ νέους σταθμούς: αὐτὸν ἐδῶ, τοῦ Μπερρετόφ, τοῦ Χάσσι-έλ-Μία, τὸ φρούριο Μακ-Μαόν, τὸ φρούριο Λαλεμάν, τὸ φρούριο Μιριμπέλ... Μά, ὅπως λέει ὁ Καστρὶ «δὲν κρατοῦν τοὺς νομάδες μὲ τὰ μπούρτυα, τοὺς κρατοῦν ἀπ' τὴν κοιλιά.» Ἡ κοιλιά, ἦσαν οἱ ὀάσεις Τουάτ. Ἔπρεπε, λοιπόν, οἱ κύριοι αὐτοὶ δικηγόροι τοῦ Παρισιοῦ νὰ πεισθοῦν ὅτι ἦταν ἀνάγκη νὰ καταληφθοῦν οἱ ὀάσεις τοῦ Τουάτ. Τὸ καλλίτερο ἦταν νὰ τοὺς παρουσιάσῃ κἀνεὶς μιὰ πιστὴ εἰκόνα τῶν σκευωριῶν, ποὺ πλέκουνταν ἐναντίον μας.

Οἱ κυριώτεροι ἀρχηγοὶ τῶν σκευωριῶν αὐτῶν ἦσαν, καὶ εἶνε ἀκόμα, οἱ Σενούσιοι, ποὺ ὁ πνευματικός τους ἀρχηγὸς εἶχε ἀναγκασθῇ, ἀπὸ τὴ δύναμι τῶν ὅπλων μας, νὰ μεταφέρῃ τὴν ἕδρα τῆς ἀδελφότητος καμμιὰ χιλιάδα λεύγες πιὸ κάτω, στὸ Σιμμεντρού, τοῦ Τιμπεστί. Ἦρθε, τότε, σὲ κάποιους—λέω «κάποιους» ἀπὸ μετριοφροσύνη—ἡ ἰδέα νὰ ἐπισημάνουν τὰ ἴχνη ποὺ ἄφησαν οἱ ἐπαναστάται αὐτοὶ ἀπάνω στὸν εὐνοούμενό τους δρόμο: Ῥάτ, Τεμασσυνίν, Ὀροπέδιο Ἀτζαμοὺρ καὶ Ἴν Σάλαχ. Ἦταν, ὅπως βλέπεις, τοὐλάχιστον ἀπὸ τὸ Τεμασσυνίν, τὸ ἴδιο ἀκριβῶς δρομολόγιο ποὺ ἀκολούθησε, τὸ 1864, ὁ Γεράρδος Ῥόλφς.

Ἐγὼ εἶχα ἤδη ἀποκτήσει κάποια φήμη ἀπὸ δύο περιπάτους ποὺχα ἐκτελέσει, τὸν ἕνα στὸ Ἀγκαντές, καὶ τὸν ἄλλο στὴ Μπίλμα, καί, ἀνάμεσα στοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ γραφείου, περνοῦσα γιὰ ἕνας ἀπὸ ἐκείνους ποὺ γνώριζαν καλὰ τὸ ζήτημα τῶν Σενουσσίων. Μοῦ ζήτησαν, λοιπόν, νὰ ἀναλάβω ἐγὼ αὐτὸ τὸ ἔργον.

Ἔκανα, τότε, τὴν παρατήρησι, πὼς θἆταν καλλίτερα, γιὰ τὸ συμφέρο μας, νὰ καταφέρωμε μὲ μιὰ πετριὰ δυὸ χτυπήματα, καὶ νὰ ῥίξωμε, καθὼς θὰ πηγαίναμε, μιὰ ματιὰ στὸ μεσημβρινὸ Χογκάρ, γιὰ νὰ

βεβαιωθοῦμε ἂν οἱ Τουαρέγκ τοῦ Ἀχιταρχὲν εἶχαν πάντα μὲ τοὺς Σενουσσίους τὶς ἴδιες ἐγκάρδιες σχέσεις. ποὖχαν τὴν ἐποχὴ ποὺ συνεννοήθηκαν γιὰ νὰ σφάξουν τὴν ἀποστολὴ τοῦ Φλάττερς. Μοῦ δόσαν ἀμέσως δίκαιο. Τὸ πρῶτο, λοιπόν, σχέδιο τῆς πορείας μας, τροποποιήθηκε ἔτσι: Φθάνοντας στὸ Ἰγελασσέμ, 600 χιλιόμετρα νοτινὰ τοῦ Τεμασυνίν, ἀντὶ νὰ πάω κατ' εὐθεῖαν στὸ Τουάτ, ἀπὸ τὸ δρόμο τοῦ Ῥάτ-Ἴν-Σάλαχ, ὤφειλα, προχωρῶντας ἀνάμεσα ἀπ' τὰ ὑψώματα τοῦ Μπουϋντὶρ καὶ τοῦΧογκάρ, νὰ τραβήξω, νοιοδυτικά, ὡς τὸ Σίχ Σάλαχ. Ἀπ' ἐκεῖ, γυρίζοντας τὸ πρόσωπο πρὸς τὸ Βορηᾶ, θ' ἀνέβαινα στὸ Ἴν-Σάλαχ, ἀπὸ τὸ δρόμο τοῦ Σουδὰν καὶ τοῦ Ἀγκαντές. Δηλαδή, μόλις 800 χιλιόμετρα, περισσότερο, σ' ἕνα ὁλικὸ ταξεῖδι 700 περίπου λευγῶν. Ἀλλά, εἶχα ἔτσι βεβαιότητα νὰ ἐξασκήσω μιά, ὅσο μοῦ ἦταν δυνατόν, τελειότερη ἐποπτεία, ἀπάνω στοὺς δρόμους ποὺ ἀκολούθησαν,γιὰ νὰ πᾶνε στὸ Τουάτ, οἱ ἐχθροί μας—οἱ Σενούσσιοι τοῦ Τιμπεστὶ καὶ οἱ Τουαρὲγκ τοῦ Χογκάρ. Κι' ἀκόμα, ἐπειδὴ κάθε ἐξερευνητὴς ἔχει μέσα του τὴ φλογα τῆς ἐρασιτεχνίας, μ' εὐχαριστοῦσε ἡ σκέψις, πώς, στὸ δρόμο, θὰ μποροῦσα νὰ ἐξετάσω λιγάκι τὴ γεωλογικὴ σύνθεσι τοῦ ὀροπεδίου αὐτοῦ τοῦ Ἐγκρέ, πού, δυστυχῶς, τόσα λίγα πράγματα μᾶς λένε γι' αὐτὸ ὁ Ντυβερὲ καὶ οἱ ἄλλοι,

Ὅλα ἦσαν ἕτοιμα γιὰ τὴν ἀναχώρησί μου ἀπὸ τὴν Οὐάργκλα. Μικρὰ πράγματα, ἐννοεῖς. Τρία χιτζίνια: τὸ δικό μου, τοῦ συντρόφου μου Ἀμπου-Γκούμαα-ἑνὸς πιστοῦ Σιάαμπα, ποὖχα μαζύ μου στὴν ἐκδρομὴ μου στὸ Ἀΐρ, καὶ ποὺ τὸν πῆρα σὲ τοῦτο τὸ ταξεῖδι, ὄχι τόσο γιὰ ὁδηγό, ἀφ' οὗ γνώριζα τὰ μέρη, ὅσο γιὰ μηχανὴ νὰ σαμαρώνῃ καὶ ξεσαμαρώνῃ τὶς γκαμῆλες κ' ἕνα τρίτο (χιντζίνι), ποὺ σήκωνε τὰ τρόφιμα, καὶ τ' ἀσκιὰ μὲ τὸ νερό, πολὺ μικρά, ἐπειδὴ εἶχα σημει-

ώσει μ' ἐπιμέλεια ὅλες τὶς στάσεις ὅπου ὑπῆρχαν πηγάδια.

Πολλοὶ ἄνθρωποι ποὺ ἐπεχείρησαν παρόμοια ταξείδια, πῆραν μαζύ τους ἑκατὸ ἄνδρες κι' ἀκόμα καὶ κανόνια. Ἐγὼ ἀκολούθησα τὴν παράδοσι τῶν Ντοὺλ καὶ τῶν Ρενὲ Καγιέ: ἔφευγα μόνος.

Βρισκόμουν στὴν τερπνὴν ἐκείνη στιγμὴ, ὅπου δὲν κρατιέται πιά, κἀνείς, ἀπ' τὸν πολιτισμένο κόσμο, παρὰ μ' ἕνα ψιλὸ νῆμα, ὅταν ἕνα ὑπουργικὸ τηλεγράφημα ἔφθασε στὴν Οὐάργκλα.

«Διαταγὴ στὸν ὑπολοχαγὸ ντὲ Σαίντ-Ἀβί», ἔλεγε μὲ συντομία τὸ τηλεγράφημα αὐτό, «νὰ ἀναβάλῃ τὴν ἀναχώρησί του μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ λοχαγοῦ Μοράνζ, ὁ ὁποῖος θὰ τὸν συνοδεύσῃ στὸ ἐξερευνητικό του ταξεῖδι.»

Δὲ φαντάζεσαι τὴν ἀπογοήτευσί μου. Νᾶμαι ἐγὼ ὁ μόνος ποὺ σκέφτηκα αὐτὴν τὴν ἐκδρομή, νὰ συναντήσω τόσες δυσκολίες γιὰ τὴν ἔγκρισί της, καί, ξαφνικά, τὴ στιγμὴ ποὺ τρελλαινόμουν στὴ σκέψι τῶν μακρυνῶν ἐκείνων ὡρῶν, ποὺ θὰ περνοῦσα μόνος, πρόσωπο μὲ πρόσωπο μὲ τὸν ἑαυτό μου, στὴν καρδιὰ τῆς ἐρήμου, νὰ μοῦ κολλοῦν στὴ ράχη ἕναν ἄγνωστο, καί, τὸ χειρότερο, ἀκόμα, ἕναν ἀνώτερό μου.

Τὰ συλλυπητήρια τῶν συναδέλφων μου ἐδεκαπλασίασαν τὴ δυσθυμία μου.

Ὁ «Κατάλογος τῶν Ἀξιωματικῶν τοῦ Στρατοῦ», ποὺ συμβουλευθήκαμε ἀμέσως, μᾶς ἔδωσε τὶς ἀκόλουθες πληροφορίες.

«Μοράνζ (Ἰωάννης—Μάριος—Φραγκῖσκος) προαγωγή, 1881. Λοχαγός, ἐν διαθεσιμότητι (Γεωγραφικὴ Ὑπηρεσία τοῦ Στρατοῦ).»

— Δὲν ἔχει ἄλλη ἐξήγησι, εἶπε ἕνας: σοῦ στέλνουν ἕναν ὀχληρὸ γιὰ νὰ φάη τὰ κάστανα ποὺ θὰ βγάλῃς ἐσὺ ἀπὸ τὴ φωτιά, Ὡραία δουλειά!...

— Δὲν συμφωνῶ ὅλως διόλου μὲ τὴ γνώμη σας, εἶπε ὁ ταγματάρχης μας. Ἐγὼ λέω, ὅτι στὴ Βουλὴ μυρίστηκαν (βλέπετε, δυστυχῶς, οἱ ἀκριτομύθιες δὲ λείπουν ποτέ), τὸν πραγματικὸ σκοπὸ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Σαίντ-Ἀβί: νὰ τοὺς ἐξαναγκάση, δηλαδή, ν' ἀποφασίσουν τὴν κατάληψι τοῦ Τουάτ. Καὶ ὁ Μοράνζ αὐτὸς πρέπει νἆνε ἕνας ἄνθρωπος τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Στρατοῦ. Ὅλοι, βλέπετε, αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, ὑπουργοί, κοινοβουλευτικοί, κυβερνῆται, ὑποβλέπουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Ὤ! Μιὰ μέρα, θὰ γραφῆ μιὰ ὡραία παράξενη ἱστορία γιὰ τὴ γαλλικὴ ἀποικιακὴ ἐπέκτασι, ποὺ ἔγεινε πάντοτε «ἐν ἀγνοίᾳ» τῶν κυβερνώντων, ὅταν δὲν γενόταν παρὰ τὴ θέλησί τους.

— Ὅπως κι' ἂν ἔχη, τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶνε τὸ ἴδιο, εἶπα ἐγὼ μὲ πικρία, θἄμαστε δυὸ Γάλλοι, ποὺ θὰ μᾶς κατασκοπεύουν νύχτα καὶ μέρα, στοὺς δρόμους τοῦ Σουδάν. Χαριτωμένη σκηνογραφία, ὅταν χρειάζεται τόση στόχαση γιὰ νὰ ματαιώσωμε τὶς σκευωρίες τῶν ἰθαγενῶν! Πότε θἆνε ἐδῶ, ὁ κύριος αὐτός;

— Μεθαύριο, δίχως ἀμφιβολία. Πληροφοροῦμαι πὼς μιὰ ἐφοδιοπομπὴ ἔρχεται ἀπὸ τὴ Γαρντάγια. Φαίνεται πιθανὸν, πὼς θὰ λάβη τὴν εὐκαιρία νἄρθη μ' αὐτήν. Ὅλα κάνουν κἀνένα νὰ πιστέψη πὼς δὲν ξέρει πολὺ καλὰ νὰ ταξειδεύη μόνος.

Ὁ λοχαγὸς Μοράνζ ἔφθασε, πράγματι, ὕστερα ἀπὸ δυὸ μέρες, μὲ τὴν ἐφοδιοπομπὴ τῆς Γαρντάγιας. Ἤμουν τὸ πρῶτο πρόσωπο ποὺ ζήτησε νὰ ἰδῆ.

Ὅταν μπῆκε στὴν κάμαρά μου, ὅπου εἶχα μὲ τρόπο ἀποσυρθῆ, ὅταν ἡ ἐφοδιοπομπὴ φάνηκε ἀπὸ μακρυά, δοκίμασα τὴ δυσάρεστη ἔκπληξι, στὴ βεβαιότητα ποὺ σχημάτισα ἀμέσως μέσα μου, ὅτι θὰ μοῦ-

ταν πολὺ δύσκολο νὰ τοῦ κρατήσω πολὺν καιρὸ ψυχρότητα.

Ἦταν ψηλός, μὲ τὸ πρόσωπο γεμάτο καὶ ροδοκόκκινο, τὰ μάτια γαλανὰ καὶ γελαστά, τὸ μουστάκι μικρὸ καὶ μαῦρο, καὶ τὰ μαλλιὰ ποὺ ἄρχιζαν κιόλας ν' ἀσπρίζουν.

— Ἔχω νὰ σᾶς ζητήσω μυρίας συγγνώμας, ἀγαπητέ μου συνάδελφε, εἶπε ἀμέσως, μὲ μιὰ εἰλικρίνεια, ποὺ μόνο σ' αὐτὸν ἀντάμωσα, Φαντάζομαι τί πάθος θἄχετε ἐναντίον ἑνὸς ὀχληροῦ ποὺ σᾶς ἐχάλασε ὅλα σας τὰ σχέδια καὶ ἀνέβαλε τὴν ἀναχώρησί σας.

— Κάθε ἄλλο, λοχαγέ μου! ἀπάντησα ψυχρά,

— Τὸ φταίξιμο εἶνε λίγο δικό σας. Εἶσθε ξακουστὸς στὸ Παρίσι, πὼς ξέρετε μὲ κλειστὸ μάτι ὅλους τοὺς δρόμους τοῦ Σουδάν, κ' ἡ φήμη σας, ἀκριβῶς αὐτὴ μ' ἔκανε νὰ ἐπιθυμήσω νὰ σᾶς ἔχω γιὰ ὁδηγό μου, ὅταν τὰ Ὑπουργεῖα τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, καὶ τοῦ Ἐμπορίου, καὶ ἡ Γεωγραφικὴ Ἑταιρεία, συμφώνησαν νὰ μὲ ἐπιφορτίσουν μὲ τὴν ἀποστολή, ποὺ μὲ φέρνει ἐδῶ. Πράγματι, τὰ τρία αὐτὰ ἐντιμώτατα ἠθικὰ πρόσωπα, μοῦ ἀνέθεσαν τὴ φροντίδα ν' ἀναγνωρίσω τὸν ἀρχαῖο δρόμο τῶν καραβανιῶν πού, ἀπὸ τὸν 9ον αἰῶνα κ' ὕστερα, ἔκαναν ἐμπόριο μεταξὺ Τύνιδος καὶ Σουδάν, περνώντας ἀπὸ τὸ Τοζεούρ, τὴν Οὐάργκλα, τὸ ἐς—Σούκ, καὶ τὴ γωνία τοῦ Μπουρροὺμ, καὶ νὰ μελετήσω τὴν πιθανότητα τῆς ἐπαναφορᾶς τοῦ δρόμου αὐτοῦ στὴν ἀρχαία του λαμπρότητα. Ἔξαφνα, στὴ Γεωγραφικὴ Ὑπηρεσία. μαθαίνω γιὰ τὸ ταξεῖδι ποὺ ἀναλάβατε. Παρατηρῶ, ὅτι ἀπὸ τὴν Οὐάργκλα στὸ Σὶχ-Σάλαχ, τὰ δυό μας δρομολόγια εἶνε τὰ ἴδια. Πρέπει νὰ σᾶς ὁμολογήσω ὅτι εἶνε τὸ πρῶτο ταξεῖδι αὐτοῦ τοῦ εἴδους ποὺ κάνω. Δὲ θὰ φοβούμουν νὰ μιλήσω μιὰ ὥρα ὁλόκλη-

ρη περὶ τῆς ἀραβικῆς φιλολογίας, στὸ ἀμφιθέατρο τῆς Σχολῆς τῶν Ἀνατολικῶν Γλωσσῶν, ἀλλὰ ἀντιλαμβάνομαι ὅτι θὰ μοῦταν πολὺ δύσκολο νὰ γνωρίζω, στὴν ἔρημο, ἂν πρέπει νὰ στρίψω ἀριστερὰ ἢ δεξιά. Μιὰ μοναδικὴ εὐκαιρία μοῦ παρουσιάζουνταν γιὰ νὰ βγῶ ἀπὸ τὴν ἀμηχανία. Μὴ μοῦ κρατᾶται πάθος ποὺ τὴν ἅρπαξα ἀμέσως καὶ χρησιμοποίησα ὅλα τὰ μέσα γιὰ νὰ φέρω ἀργοπορία στὴν ἀναχώρησί σας ἀπὸ τὴν Οὐάργκλα, ὥς τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ μποροῦσα νὰ σᾶς συναντήσω. Σ' αὐτό, δὲν ἔχω τίποτα ἄλλο νὰ προσθέσω, παρὰ ὅτι θὰ σᾶς εἶμαι ἐφ' ὅρου ζωῆς ὑπόχρεως γιὰ τὴν ἐκδούλευσι καὶ γιὰ τὴν καλή σας συντροφιά. Ἐγὼ εἶμαι ἐπιφορτισμένος μὲ μιὰν ἀποστολὴ ὅλως διόλου φύσεως πολιτικῆς. Σεῖς, εἶσθε στὴν ὑπηρεσία τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν. Ὥς στὴ στιγμή, λοιπόν, πού, φτάνοντας στὸ Σὶχ-Σάλαχ, θὰ γυρίσωμε τὶς πλάτες γιὰ νὰ πᾶμε, σεῖς στὸ Τουάτ, κ' ἐγὼ στὸ Νίγηρα, θ' ἀκολουθήσω σὰν ἕνας ὑποδεέστερός σας, καί, ἐλπίζω, ἐπίσης, καὶ σὰν ἕνας φίλος, ὅλες τὶς συμβουλές σας καὶ ὅλες σας τὶς διαταγές.

Ὅσο ὁ λοχαγὸς μιλοῦσε, μὲ μιὰ τόσο γοητευτικὴ εἰλικρίνεια, ἔννοιωθα μέσα μου ἄφατη χαρά, ποὺ ἔβλεπα τοὺς πρωτεινούς μου φόβους νὰ διαλύονται. Δοκίμαζα, ὥς τόσο τὴν ἐπιθυμία νὰ τοῦ φανῶ λιγάκι ἐπιφυλακτικὸς γιατί διέθεσε, ἔτσι μακρυά μου, καὶ δίχως πρῶτα νὰ μὲ συμβουλευθῇ, τὴ συνδροφιά μου.

— Σᾶς εἶμαι εὐγνώμων, λοχαγέ μου, γιὰ τὰ τόσα κολακευτικά σας λόγια. Πότε ἐπιθυμεῖτε ν' ἀναχωρήσωμε ἀπὸ τὴν Οὐάργκλα;

Ἔκανε μιὰ χειρονομία ποὺ ἔδειχνε τὴν τέλεια ἀδιαφορία του.

— Ὤ! Ὅποτε θέλετε σεῖς. Αὔριο! Ἀπόψε! Πρέπει ἤδη νὰ σᾶς ἔχω ἀρκετὰ καθυστερήσῃ. Καὶ φαν-

τάζομαι πὼς οἱ προετοιμασίες σας εἶνε συμπληρωμένες ἀπὸ πολλὲς ἡμέρες-

Τὸ μικρό μου τέχνασμα ἐστράφη ἐναντίον μου, γιατί δὲν εἶχα στὸ σχέδιό μου νὰ ἀναχωρήσω πρὶν ἀπὸ τὴν ἑπομένη ἑβδομάδα.

— Αὔριο, λοχαγέ μου; Ἀλλά... οἱ ἀποσκευές σας; Χαμογέλασε καλόβολα.

— Νόμιζα πὼς, σὲ τέτοια ταξείδια, δὲν πρέπει νὰ παίρνῃ, κάνεὶς, παρὰ τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα. Ὀλίγα ροῦχα καὶ χαρτί: ἡ καλή μου γκαμηλίτσα δὲ δυσκολεύτηκε νὰ μοῦ τὰ σηκώσῃ αὐτά. Γιὰ τὰ λοιπά, ἀφήνομαι στὰς συμβουλάς σας καὶ στὴν ἀγορὰ τῆς Οὐάργκλας.

Ἀφωπλίσθηκα. Δὲν εἶχα πιὰ τίποτα νὰ παρατηρήσω. Καί, ἐξ ἄλλου, μιὰ τέτοια ἐλευθερία πνεύματος καὶ τρόπων μὲ γοήτευε κατὰ παράδοξον τρόπο.

— Ἔ! Λοιπόν; μοῦπαν οἱ σύντροφοί μου, ὅταν βρεθήκαμε μαζὺ τὴν ὥρα τοῦ ὀρεκτικοῦ. Φαίνεται γαλίφης, ὁ λοχαγός σου.

— Ὅλως διόλου.

— Ἀ! Δὲν πιστεύω νἄχῃς ἱστορίες μαζύ του. Φθάνει, μόνο, νὰ προσέχῃς μὴν οἰκειοποιηθῇ αὐτὸς ὅλη τὴ δόξα.

— Δὲ θὰ ἐργασθοῦμε στὴν ἴδια ὑπόθεσι, ἀπάντησα ὀρθὰ κοφτά, γιὰ ν' ἀποφύγω ἄλλες ἐρωτήσεις.

Ἤμουν σκεπτικὸς, στ' ὀρκίζομαι. Ἀπὸ τὴ στιγμή, ποὺ συνωμίλησα μὲ τὸ λοχαγὸ Μοράνζ, δὲν κρατοῦσα πιὰ πάθος ἐναντίον του. Καὶ ὅμως, ἡ σιωπή μου ἔπεισε τοὺς συναδέλφους μου ὅτι τοῦ κρατοῦσα μνησικακία. Καὶ ὅλοι, μ' ἀκοῦς, ὅλοι, εἶπαν μέσα τους, ἀργότερα, ὅταν ἄρχισαν νὰ κυκλοφοροῦν οἱ ὑποψίες γιὰ τὸ πρᾶγμα:

«Ἔνοχος εἶνε ἀσφαλῶς. Ἐμεῖς ποὺ τοὺς εἴδαμε νὰ φεύγουνε μαζύ, μποροῦμε νὰ τὸ βεβαιώσωμε.»

Ἔνοχος εἶμαι... Μὰ γιὰ τέτοιους χαμερπεῖς λόγους ζηλοτυπίας;... Θεέ μου! Τί ἀναγούλα μοῦ φέρνει, αὐτό, καὶ μόνο νὰ τὸ σκέπτομαι.

Ὕστερα ἀπ' αὐτό, δὲ μοῦ μένει πιὰ παρὰ νὰ φύγω, νὰ φύγω, νὰ χαθῶ στοὺς τόπους ὅπου δὲν συναντᾶ κἀνεὶς ἀνθρώπους ποὺ σκέπτονται καὶ λογικεύονται...

Σὲ λίγο παρουσιάστηκε ὁ Μοράνζ, μὲ' τὸ μπράτσο του περασμένο στὸ μπράτσο τοῦ ταγματάρχου, ποὺ φαινόταν μαγευμένος ἀπὸ τὴ νέα γνωριμία. Τὸν παρουσίασε στοὺς ἀξιωματικοὺς μὲ θόρυβο.

— Ὁ λοχαγὸς Μοράνζ, κύριοι. Ἀξιωματικὸς τῆς παλαιᾶς σχολῆς, ὅσον ἀφορᾶ τὴν εὐθυμία καὶ τὴν ἀνοικτὴ καρδιά, σᾶς δίδω τὸ λόγο μου. Αὔριο φεύγει. Μὰ πρέπει νὰ τοῦ κάνωμε μιὰ τέτοια ὑποδοχή, ὥστε αὐτὴ ἡ σκέψις νὰ τοῦ φύγῃ ἀπ' τὸ κεφάλι, πρὶν περάσουν δυὸ ὧρες. Ἐλάτε λοχαγέ, χαρίστε μας ὀχτὼ μέρες.

— Εἶμαι στὴ διάθεσι τοῦ ὑπολοχαγοῦ ντὲ Σαίντ-Ἀβί, ἀπήντησε ὁ Μοράνζ μὲ πρᾶο χαμόγελο.

Ἡ συνομιλία ἐγενικεύθη. Τὰ τριγκινίσματα τῶν ποτηριῶν καὶ τὰ γέλια ἀντηχοῦσαν ἀνακατεμένα. Ἄκουα τοὺς συναδέλφους μου νὰ ξεκαρδίζωνται ἀπὸ τὶς ἱστορίες ποὺ μὲ ἀμετάβλητη εὐδιαθεσία τοὺς διηγόταν ὁ νεοφερμένος. Κ' ἐγώ, ποτέ, ποτὲ ἄλλοτε, δὲν εἶχα αἰσθονθῇ τὸν ἑαυτό μου τόσο θλιμμένο.

Ἦρθε ἡ ὥρα νὰ περάσωμε στὴν τραπεζαρία.

— Δεξιά μου, λοχαγέ, φώναξε ὁ ταγματάρχης, ποῦχε ἐρθῇ στὸ κέφι. Κ' ἐλπίζω ὅτι θὰ ἐξακολουθήσετε νὰ μᾶς πῆτε κι' ἄλλα σκάνδαλα τοῦ Παρισιοῦ. Μεῖς, ἐδῶ, ποὺ νὰ τὰ ξέρωμε, οἱ καϋμένοι!

— Στὰς διαταγάς σας, ταγματάρχα μου, εἶπε ὁ Μοράνζ.

— Καθῆστε, κύριοι!

Οἱ ἀξιωματικοὶ ὑπάκουσαν, μ' ἕνα θόρυβο εὔθυμο τῶν καρεκλῶν.

Δὲν ξεκολλοῦσα τὰ μάτια μου ἀπὸ τὸ Μοράνζ, ποὺ ἐξακολουθοῦσε νὰ στέκῃ ὄρθιος.

— Ταγματαρχα μου, κύριοι, ἐπιτρέπετε; εἶπε.

Καί, πρὶν καθήσῃ στὸ τραπέζι, αὐτός, ποὺ, οὔτε ἕνα λεπτὸ δὲν ἔπαυσε νἆνε ὁ πιὸ εὔθυμος ἀπὸ τοὺς συνδαιτημόνας, ὕστερα, σ' ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ γεύματος, αὐτός, ὁ λοχαγὸς Μοράνζ, μὲ σιγανὴ φωνή, μὲ κλειστὰ τὰ μάτια, ἀπάγγειλε τὴν Ἐπιτραπέζια Προσευχή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΙΚΟΣΤΗ ΠΕΜΠΤΗ ΜΟΙΡΑ

— Βλέπετε, μοῦ ἔλεγε, ὕστερα ἀπὸ δέκα πέντε μέρες ὁ λοχαγὸς Μοράνζ, πὼς ξεύρετε πολὺ καλλίτερα τοὺς δρόμους τῆς Σαχάρας, παρ' ὅσο θέλατε νὰ μὲ κάνετε νὰ ὑποθέσω, ἀφ' οὗ κι' αὐτῶν τῶν δύο Ταντέκκα γνωρίζετε τὴν ὕπαρξι; Ἀλλὰ ἡ μιὰ ἀπὸ τὶς δυὸ αὐτὲς πόλεις, ποὺ μοῦ ἀναφέρετε, εἶνε ἡ Ταντέκκα τοῦ Ἴμπν Μπατούτα, ποὺ τοποθετεῖται ἀπὸ τὸν ἱστορικὸν αὐτὸν σὲ ἀπόστασι 62 ἡμερῶν ἀπὸ τὸ Τουάτ, καὶ ποὺ ὁ Σίρμερ εἶχε λόγους νὰ τοποθετήση στὴν ἀνεξερεύνητη χώρα τοῦ Ἀουελιμμίντων. Ἀπὸ αὐτὴν τὴν Ταντέκκα περνοῦσαν, τὸν 9ον αἰῶνα, τὰ καραβάνια τῶν Σονράϊ, ποὺ κάναν, κάθε χρόνο, τὸ ταξεῖδι τῆς Αἰγύπτου.

«Ἡ Ταντέκκα, ἡ δική μου, εἶνε ἡ ἄλλη, ἡ πρωτεύουσα τῶν «Πεπλοφόρων», ποὺ τοποθετεῖται ἀπὸ τὸν Ἴμπν Καλντοὺν σὲ ἀπόστασι 20 ἡμερῶν στὰ νοτινὰ τῆς Οὐάργκλας, καὶ 30 ἡμερῶν, ἀπὸ τὸν Ἀλ Μπάκρι, ὁ ὁποῖος τὴ γράφει Ταντμέκκα, Σ' αὐτὴν τὴν Ταντμέκκα διευθύνομαι ἐγώ. Αὐτὴν τὴν Ταντμέκκα πρέπει ν' ἀναγνωρίσω μέσα στὰ ἐρείπια τοῦ Ἐς-Σούκ. Γιατὶ ἀπὸ τὸ Ἐς-Σούκ περνοῦσε ὁ ἐμπορικὸς δρόμος πού, τὸν 9ον αἰῶνα, συνέδεε τὸ Γκιρίντ τῆς Τύνιδος μὲ τὴν καμπὴ ποὺ κάνει ὁ Νίγηρας στὸ Μπουρρούμ. Καί, ἀκριβῶς, γιὰ νὰ μελετήσω τὴν πιθανότητα νὰ ξανάρθη στὴν πρώτη του ἀξία ὁ δρόμος αὐτός, τὰ ὑπουργεῖα μοῦ ἀνέθεσαν τὴν ἀποστολὴ ποὺ μοῦ προσφέρει τὴν εὐχάριστη εὐκαιρία νἆμαι συνταξειδιώτης σας.

— Πιστεύω, ὅμως, δίχως ἀμφιβολία, ὅτι θὰ συναντήσετε ἀπογοητεύσεις, ἐψιθύρισα. Ὅλοι μοῦ λένε πὼς τὸ ἐμπόριο ποὺ ἐξασκεῖται στὸ δρόμο αὐτὸν εἶνε ἀσήμαντο.

— Θὰ δοῦμε, εἶπε γαλήνια.

Τὰ λέγαμε αὐτά, ἐνῷ προχωρούσαμε πλάϊ ἀπ' τὶς μονόχρωμες ὄχθες μιᾶς «σέμπχας», (1). Ἡ μεγάλη ἁλμυρὴ ἔκτασις ἐγυάλιζε, μ' ἕνα χρῶμα γαλάζιο χλωμό, στὶς ἀκτῖνες τοῦ ἥλιου ποὺ ἀνέτελλε. Τὰ δρασκελίσματα τῶν πέντε μας χιντζινιῶν ἔρριχναν ἀπάνω της τοὺς μακρυνούς των ἴσκιους μ' ἕνα χρῶμα ἀκόμα πιὸ βαθύ, μαβύ. Πότε, πότε, ἕνα πουλί, εἶδος ἐρωδιοῦ, ὄχι καλὰ καθωρισμένο, μόνος κάτοικος στὶς ἐρημιὲς αὐτές, πετοῦσε κ' ἔμενε στὸν ἀέρα σὰν κρεμασμένο ἀπὸ μιὰ κλωστή, γιὰ μιὰ στιγμή, ὥς ποὺ νὰ περάσωμε.

Ἐγὼ πήγαινα μπρός, προσεκτικὸς στὸ δρομολόγιο. Ὁ Μοράνζ μὲ ἀκολουθοῦσε, Τυλιγμένος στὸ φαρδὺ λευκὸ βουρνοῦζι του, μὲ τὴ στενὴ «σιέσια» τῶν Σπαχήδων στὸ κεφάλι μ' ἕνα μεγάλο κομπολόϊ, στὸ λαιμό, ἀπὸ χονδρὲς μαῦρες κι' ἄσπρες χάντρες, ποὺ τέλειωνε σ' ἕνα σταυρό, σχηματισμένο ἀπὸ ὅμοιες χάντρες, παρουσίαζε τὸν τελειότερον τύπο τῶν Λευκῶν Πατέρων τοῦ Καρδιναλλίου Λαβιζιερί.

Εἴχαμε ἀφήσει πίσω μας τὸ δρόμο ποὺ ἀκολούθησε ὁ Φλάττερς, γιὰ νὰ στρίψωμε Βορειοδυτικά, ἀφ' οὗ κάναμε ἕνα σταθμὸ δυὸ ἡμερῶν στὸ Τεμασσινίν. Ἔχω τὸν τιμὴ νἆμαι ὁ πρῶτος, πολὺ πρὶν ἀπ' τὸν Φουρώ, ποὺ ἐσημείωσα τὴ σπουδαιότητα τοῦ Τεμασσινίν, γεωμετρικὸ σημεῖο τῆς διαβάσεως τῶν καραβανιῶν, καὶ ποὺ ὑπέδειξα τὸ μέρος, ὅπου τώρα ὁ λο-

(1) Σέμπχα, λίμνη μὲ ἁλμυρὰ νερά.

χαγὸς Πὲν ἔχτισε ἕνα φρούριο. Τὸ Τεμασσινίν, ὅπου συναντοῦνται οἱ δρόμοι ποὺ πᾶνε στὸ Τουὰτ ἀπὸ τὸ Φεζὰν κι' ἀπὸ τὸ Τιμπεστί, εἶνε ἡ μέλλουσα ἕδρα ἑνὸς θαυμασίου γραφείου πληροφοριῶν. Αὐτὲς ποὺ μάζεψα ἐγώ, τὶς δύο ἐκεῖνες ἡμέρες, γιὰ τὴ δρᾶσι τῶν ἐχθρῶν μας Σενουσσίων, ἦσαν πολυτιμώτατες. Ὡς τόσο, ἐντύπωσι μοῦ ἔκανε ἡ ἀδιαφορία ποὺ εἶδα νὰ δείχνῃ ὁ Μοράνζ στὶς ἐρεῦνες μου.

Πέρασε τὶς δυὸ αὐτὲς ἡμέρες, κουβεντιάζοντας μὲ τὸ γέρο Νέγρο, τὸ φύλακα τῆς «Τούρμπας» (1), ποὺ κάτω ἀπὸ τὸ γύψινό του θόλο ἀναπαύουνται τὰ λείψανα τοῦ σεπτοῦ Σίντι-Μούσσα. Λυποῦμαι ποὺ δὲν κρατῶ πιὰ στὴ μνήμη μου τὶς συνομιλίες τους ἐκεῖνες. Μὰ ἀπὸ τὸ θαυμασμὸ καὶ τὴν ἔκπληξι ποὺ ἔδειχνε ὁ Μαῦρος, ἐννόησα πόσο ἀνίδεος ἤμουν τῶν μυστηρίων τῆς ἀπέραντης Σαχάρας, καὶ πόσο καλὰ τὰ γνώριζε ὁ συνταξειδιώτης μου.

Κι' ἂν θέλῃς νὰ λάβῃς μιὰν ἰδέα τῆς ἀλλόκοτης πρωτοτυπίας, ποὺ ἔδινε σὲ μιὰ τέτοιαν ἐπιχείρησι, ὁ Μοράνζ αὐτός, σὺ πού, ὁπωσδήποτε, εἶσαι λιγάκι συνηθισμένος στὰ πράγματα τοῦ Νότου, ἄκου. Αὐτὸ ποὺ θὰ σοῦ πῶ συνέβη καμμιὰ διακοσαριὰ χιλιόμετρα ἀπὸ δῶ, μὲς στὴν καρδιὰ τῆς Μεγάλης Ξέρας, σ' ἐκεῖνο τὸ τρομερὸ πέραμα, ποὺ περπατᾶς ἕξη μερόνυχτα δίχως νὰ βρῇς νερό. Δὲ μᾶς ἔμενε νερὸ παρὰ γιὰ δυὸ μέρες, πρὶν φθάσωμε στὸ πρῶτο πηγάδι, καὶ ξέρεις πὼς τὰ πηγάδια ἐκεῖνα, ὅπως ἔγραφε ὁ Φλάττερς στὴ γυναῖκα του, «πρέπει νὰ ἐργασθῇς ὧρες καὶ ὧρες γιὰ νὰ τὰ ξεστουπώσῃς καὶ νὰ ποτίσῃς μὲ τὸ νερό τους ζῷα κι' ἀνθρώπους.» Λοιπόν, συναντήσαμε ἐκεῖ ἕνα καραβάνι ποὺ τραβοῦσε ἀνατολικά, πρὸς τὸ Ρανταμές, καὶ ποὺ εἶχε παραστρατήσει λιγάκι—ὄχι λιγάκι,

(1) Σημ. Μεταφρ. Τούρμπα: τάφος, μνημεῖο.

ἀλλὰ πολύ—πρὸς τὸ βορηᾶ. Ἡ καμποῦρες τῶν γκαμηλιῶν, ποὖχαν ἀδυνατίσει καὶ κρέμουνταν ἀπὸ τοὺς ὤμους των σὰν κουρελόπανα, μαρτυροῦσαν τὸ τί ὑπέφερε τὸ καραβάνι. Τελευταῖα—τελευταῖα πήγαινε ἕνα μικρὸ γκρίζιο γαϊδοῦρι, ἕνα ἀξιοθρήνητο γαϊδουράκι, ποὺ οἱ ἔμποροι τῶχαν ξεσαμαρώσει, γιατὶ γνώριζαν πὼς λίγες ἦταν ἡ ὧρες του. Ἐκεῖνο ἀκολουθοῦσε, ἔτσι ἀπὸ ὁρμέμφυτο, βάζοντας ὅλες τὶς δυνάμεις ποὺ τοὖχαν ἀπομείνει, γιατὶ ἔννοιωθε, τὸ δόλιο, πὼς ὅταν δὲ θὰ μποροῦσε πιὰ νὰ πάρῃ τὰ πόδια του, αὐτὸ θὰ σήμαινε τὸ τέλος του, καὶ τὸ μεγάλο «φροῦ—φροῦ» τῶν ἄγριων ὀρνέων. Ἐγώ, ἀγαπῶ τὰ ζῷα καὶ ἔχω πολλοὺς λόγους νὰ τὰ προτιμῶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Ἀλλὰ ποτὲ δὲ θὰ σκεπτόμουν νὰ κάνω ἐκεῖνο ποὺ ἔκανε ὁ Μοράνζ. Πρέπει νὰ σοῦ πῶ, πὼς τ᾽ ἀσκιά μας ἦσαν σχεδὸν στεγνά, καὶ πὼς κ᾽ οἱ δικές μας γκαμῆλες, ποὺ δίχως αὐτὲς δὲν μπορεῖς τίποτα νὰ κάνῃς στὴν ἄδειαν ἔρημο, ἀπὸ πολλὲς ὧρες δὲν εἶχαν πιῇ νερό. Ὁ Μοράνζ γονάτισε τὴ δική του, ἔλυσε ἕνα ἀσκὶ καὶ πότισε τὸ γαϊδουράκι. Εὐχαριστήθηκα βέβαια, ποὺ εἶδα ν᾽ ἀναπηδοῦν ἀπὸ εὐδαιμονία τὰ ἰσχνὰ καὶ μαδημένα πλευρά τοῦ κακομοιριασμένου αὐτοῦ ζῴου. Μὰ τὴν εὐθύνη ἐγὼ τὴν εἶχα. Ἔβλεπα κιόλας τὸ κατσούφιασμα τοῦ Ἀμπὸ Γκούμαα, καὶ τὸ ἀποδοκιμαστικὸ ὕφος τῶν διψασμένων τοῦ καραβανιοῦ. Ἔκανα, λοιπόν, μιὰ παρατήρησι. Γι᾽ ἀπάντησι, αὐτός μοῦ ἔκανε μιὰν ἄλλη: «Τὸ νερό, εἶπε, ποὺ ἔδωσα εἶνε τὸ μερδικό μου, κ᾽ ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ τὸ κάνω ὅ,τι θέλω. Θάμαστε στὰ πηγάδια τοῦ Ἐλ Μπιούτχ, αὔριο, κατὰ τὶς 6, τὸ βράδυ.» Ὡς τὴν ὥρα ἐκείνη, ξέρω καλὰ πὼς δὲ θὰ διψάσω. Καὶ τῶπε μ᾽ ἕναν τόνο, ὅπου, γιὰ πρώτη φορά, ἔννοιωσα νὰ ἀναφαίνεται ὁ «Λοχαγός». «Εὔκολο νὰ τὸ λέῃ! εἶπα μέσα μου μὲ δυσθυμία. Ξέρει καλὰ πώς, ὅταν τὸ θελήσῃ, τὸ ἀσκί μου καὶ τὸ ἀσκί τοῦ Ἀμπὸ

Γκούμαα θἄνε στὴ διάθεσί του.» Μὰ δὲν ἤξερα ἀκόμα καλὰ τὸν Μοράνζ, καὶ εἶνε ἀλήθεια ὅτι, ὥς τὴν ἄλλη μέρα, τὸ βράδυ, ποὺ φθάσαμε στὸ Ἐλ Μπιούτχ, δὲν ἤπιε στάλα νερό, ὅσα κι' ἄν τοῦ κάναμε νὰ πάρῃ λίγο ἀπ' τὸ δικό μας. Ἐπέμενε πάντα μ' ἕνα χαμόγελο στὰ χείλη, νὰ μὴ δέχεται τὴν προσφορά μας,

—Βλέπετε, μοῦ ἔλεγε μιὰ βδομάδα ἀργότερα, ὁ λοχαγὸς Μοράνζ, πὼς εἶχα δίκαιο ὅταν σᾶς συμβούλευα νὰ βαδίσετε λιγάκι πρὸς τὸ νοτιά, πρὶν φθάσετε στὸ Σὶχ Σάλαχ σας. Κἄτι τί μοῦ ἔλεγε πὼς ἐκεῖνοι οἱ ψηλοὶ βράχοι τοῦ Ἐγκερὲ δὲν ἔχουν ἐνδιαφέρο γιὰ σᾶς καὶ γιὰ τὴν ὑπόθεσί σας, ἐνῷ ἐδῶ δὲν ἔχετε παρὰ νὰ σκύβετε γιὰ νὰ μαζεύετε τὰ χαλίκια ποὺ θὰ σᾶς ἐπιτρέψουν νὰ καθορίσετε, μὲ τρόπο πιὸ ἀκαταμάχητο κι' ἀπὸ τοῦ Ἀμπὸ Ντέρμπα, τοῦ Κλοαζὺ καὶ τοῦ δόκτωρος Μαρρές, τὴν ἡφαιστιογενῆ σύστασι αὐτῆς τῆς χώρας.

Ἔτσι ἔλεγε, ἐνῷ περνούσαμε τὴ δυτικὴ πλαγιὰ τῶν βουνῶν τοῦ Τιφεντέστ, πρὸς τὴν εἰκοστὴ πέμπτη μοίρα βορείου πλάτους.

—Θἄμουν, ἀλήθεια, ἀχάριστος νὰ μὴ σᾶς εὐχαριστήσω γι' αὐτό, ἀπάντησα. Θὰ θυμοῦμαι πάντα στὴ ζωή μου ἐκείνην τὴ στιγμή. Εἴχαμε κατεβῇ ἀπ' τὶς γκαμήλες μας, καὶ καταγενόμαστε στὸ μάζωμα κομματιῶν ἀπὸ τοὺς βράχους. Ὁ Μοράνζ μιλοῦσε γιὰ τὶς ἰδιότητες τῶν πετρῶν αὐτῶν μὲ τόση ἀκρίβεια, ὥστε νὰ φανερώνῃ πὼς εἶχε ἀρκετὲς γνώσεις γεωλογίας, ἐνῷ σὲ μένα πολλὲς φορὲς μὲ εἶχε βεβαιώσει πὼς δὲ σκάμπαζε γρῦ ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη αὐτή.

Τότε τοῦ ἔκανα αὐτὴν τὴν ἐρώτησι:

—Μπορῶ νὰ σᾶς ἐκδηλώσω τὴν εὐγνωμοσύνη μου, κάνοντάς σας συγχρόνως μιὰ ὁμολογία;

Σήκωσε τὸ κεφάλι καὶ μὲ κύτταξε.

—Παρακαλῶ.

—Ἔ! Λοιπόν, δὲ βλέπω τὸ πρακτικὸ ἐνδιαφέρο τοῦ ταξειδιοῦ ποὺ ἐπιχειρήσατε.

Χαμογέλασε.

—Πῶς αὐτό; Ἡ ἐξερεύνησις τοῦ ἀρχαίου δρόμου τῶν καραβανιῶν, ἡ ἀπόδειξις πὼς ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ὑπῆρχε ἕνας δεσμὸς μεταξὺ τῶν λαῶν τῆς Μεσογείου καὶ τῶν χωρῶν τῶν Μαύρων—ὅλα αὐτὰ δὲν ἔχουνε στὰ μάτια σας ἐνδιαφέρον; Φρονεῖτε, λοιπόν, πὼς δὲν ἔχει κἀνένα ἐνδιαφέρον ἡ ἐλπίδα νὰ ξεκαθαρισθῇ, μιὰ φορὰ καὶ γιὰ πάντα, ἡ προαιώνια λογομαχία ποὺ χώρισε σὲ δυὸ στρατόπεδα τόσα μεγάλα πνεύματα, τοὺς ντ᾽ Ἀνβίλ, Χῆρεν, Μπερλιού, Κατρμὲρ ἀπ᾽ τόνα μέρος, τοὺς Γκοσλέν, Βαλκενάερ, Τισσό, Βιβιὰν ντὲ Σαὶν Μαρτὲν ἀπ᾽ τἄλλο; Διάβολε, εἶσθε πολὺ ζόρικος, ἀγαπητέ μου!

—Ὡμίλησα περὶ πρακτικοῦ ἐνδιαφέροντος, εἶπα. Δὲ θ᾽ ἀρνηθῆτε ὅτι ἡ λογομαχία αὐτὴ εἶνε κυρίως ὑπόθεσις τῶν γεωγράφων τοῦ γραφείου, καὶ τῶν ἐξερευνητῶν ποὺ δὲν ταξείδεψαν πιὸ πέρα ἀπὸ τὴν κάμαρά τους.

Ὁ Μοράνζ χαμογελοῦσε πάντα.

—Ἀγαπητέ μου φίλε, μὴ μὲ τυραννῆτε. Λάβετε τὴν καλωσύνη νὰ θυμηθῆτε ὅτι, ἐσᾶς, ἡ ἀποστολή σας σᾶς ἀνετέθη ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, ἐνῷ ἐγώ, τὴν ἔχω ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας, καὶ ὅτι ἡ διαφορὰ αὐτὴ δικαιολογεῖ τὴ διαφορὰ τῶν σκοπῶν μας, καὶ ὁπωσδήποτε ἐξηγεῖ—δὲ δυσκολεύομαι νὰ τὸ παραδεχθῶ—ὅτι ἐκεῖνος ποὺ ἐπιδιώκω ἐγὼ δὲν ἔχει πράγματι κἀνένα πρακτικὸ χαρακτῆρα.

—Ναί, ἀλλὰ ἡ ἐντολή σᾶς ἀνατέθη καὶ ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον τοῦ Ἐμπορίου, ἀπήντησα λιγάκι ἐρεθισμένος. Ἀπὸ τὸ Γραφεῖον αὐτό, ἐπιφορτισθήκατε νὰ μελετήσετε τὴν πιθανότητα τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ ἀρχαίου ἐμπορικοῦ δρόμου τοῦ θου αἰῶνος. Τώρα, στὸ

σημεῖο αὐτό, μὴν προσπαθήσετε νὰ μὲ γελάσετε: μὲ τὶς γνώσεις, ποὺ ἔχετε ἐσεῖς, τῆς ἱστορίας καὶ τῆς γεωγραφίας τῆς Σαχάρας, γνωρίζατε πολὺ καλὰ πρὶν ἀφήσετε τὸ Παρίσι πώς, ὁ δρόμος ἀπὸ τὸ Γκερίντ στὸ Νίγηρα εἶνε πεθαμένος, πεθαμένος γιὰ πάντα. Ξέρατε πὼς κἀνένα σπουδαῖο ἐμπόριο δὲ θὰ περνοῦσε πιὰ ἀπὸ τὸ δρόμο, πού, ὥς τόσο, δεχθήκατε νὰ μελετήσετε τὴν πιθανότητα τῆς ἀποκαταστάσεώς του.

Ὁ Μοράνζ μὲ κοίταξε καλὰ στὰ μάτια.

—Κι' ἂν εἶνε ὅπως τὸ λέτε, εἶπε μὲ τὴν πιὸ χαριτωμένη ἀφέλεια, κι' ἂν ὑποθέσωμε πὼς εἶχα, πρὶν φύγω ἀπ' τὸ Παρίσι, τὴν πεποίθησι, ποὺ λέτε πὼς εἶχα, ξέρετε ποιὸ θάταν τὸ συμπέρασμα;

— Θὰ ἤμουν εὐτυχὴς νὰ τ' ἀκούσω ἀπὸ σᾶς.

— Ἁπλούστατα, ἀγαπητέ μου φίλε, ὅτι ἐγὼ στάθηκα λιγώτερο ἀπὸ σᾶς ἱκανὸς νὰ βρῶ μιὰ πρόφασι γιὰ τὸ ταξεῖδί μου, ὅτι ἔκρυψα κάτω ἀπὸ λιγώτερο ἰσχυροὺς λόγους, παρὰ σεῖς, τοὺς ἀληθινοὺς σκοποὺς ποὺ μὲ ὁδηγοῦν σ' αὐτὰ τὰ μέρη.

— Πρόφασι; Δὲν καταλαβαίνω...

— Ἐλᾶτε! Φανῆτε καὶ σεῖς εἰλικρινής. Δὲν ἀμφιβάλω οὔτε στιγμή, πὼς ἔχετε τὴν πιὸ ζωηρὴ ἐπιθυμία νὰ πληροφορήσετε τὰ ἀραβικὰ γραφεῖα γιὰ τὴ δράσι τῶν Σενουσσίων. Ἀλλὰ ὁμολογήσατε, ὅτι ἡ παροχὴ τῶν πληροφοριῶν αὐτῶν δὲν εἶνε ὁ ἀποκλειστικὸς καὶ μεγάλος σκοπὸς τοῦ περιπάτου σας. Εἶσθε γεωλόγος, ἀγαπητέ μου! Βρήκατε στὴν ἀποστολὴν αὐτὴν μιὰ εὐκαιρία νὰ ἱκανοποιήσετε τὴν κλίσι σας. Κἀνεὶς δὲ θὰ σκεπτόταν νὰ σᾶς κατηγορήση γι' αὐτό, ἀφ' οὗ κατωρθώσατε νὰ συμβιβάσετε ἐκεῖνο ποὺ εἶνε ὠφέλιμο στὴν πατρίδα σας μ' ἐκεῖνο ποὺ εἶνε εὐχάριστο στὸν ἑαυτό σας. Ἀλλά, γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, μὴν ἀρνεῖσθε: δὲ θέλω ἄλλη ἀπόδειξι ἀπὸ τὴν παρουσία σας ἐδῶ, στὶς κατηφοριὲς αὐτοῦ τοῦ

Τιφεντέστ, τὶς πολὺ περίεργες, δίχως ἀμφιβολία, ἀπὸ ὀρυκτολογικῆς ἀπόψεως, καὶ ποὺ ὁ πόθος τῆς ἐξερευνήσεώς των σᾶς ἔρριξε καμμιὰ ἑκατοπενηνταριὰ χιλιόμετρα ἔξω ἀπὸ τὸ ἐπίσημο δρομολόγιό σας.

Ἦταν ἀδύνατο νὰ μὲ κουρντίση καλλίτερα καὶ πιὸ χαριτωμένα. Τοῦ ἐπετέθηκα μὲ προφύλαξι.

— Πρέπει ἀπ' ὅλα αὐτὰ νὰ βγάλω τὸ συμπέρασμα ὅτι δὲν γνωρίζω τοὺς ἀληθινοὺς λόγους τοῦ ταξειδιοῦ σας, κι' ὅτι δὲν ἔχουν καμμιὰ συγγένεια μὲ τοὺς ἐπισήμους σκοπούς του.

Εἶχα βγῆ λιγάκι ἀπὸ τὰ ὅρια. Τὸ αἰσθάνθηκα ἀπὸ τὸ σοβαρὸν τρόπο ποὺ μοῦ ἀπάντησε, τούτη τὴ φορά, ὁ Μοράνζ.

— Ὄχι, ἀγαπητέ μου φίλε, δὲν πρέπει αὐτὸ τὸ συμπέρασμα νὰ βγάλης. Δὲ θἆχα καμμιὰ διάθεσι γιὰ ἕνα ψέμμα ποὺ θὰ συνωδεύουνταν καὶ μ' ἕνα δόλο ἀπέναντι τῶν σεβαστῶν ἱδρυμάτων ποὺ μ' ἔκριναν ἄξιο τῆς ἐμπιστοσύνης των καὶ τῆς χρηματικῆς των βοηθειας. Θὰ κάνω ὅ,τι μοῦ εἶνε δυνατὸν γιὰ νὰ ἐπιτύχω τοὺς σκοποὺς ποὺ μ' ἐπεφόρτισαν νὰ ἐπιδιώξω. Ἀλλὰ δὲν ἔχω κανένα λόγο νὰ σᾶς ἀποκρύψω ὅτι ὑπάρχει κ' ἕνας ἄλλος σκοπός, ὅλως διόλου προσωπικὸς, ποὺ μοῦ εἶνε χίλιες φορὲς πιὸ ποθητός. Ἂς ποῦμε, ἂν θέλετε, γιὰ νὰ χρησιμοποιήσωμε μιὰ ὀνοματολογία, ἀξιοθρήνητη ἄλλως τε, πῶς, ὁ σκοπὸς αὐτὸς εἶνε ὁ σκοπός, ἐνῷ οἱ ἄλλοι δὲν εἶνε παρὰ τὰ μέσα,

— Θἆταν ἀδιακρισία μου ἄν...;

— Καθόλου, ἀπήντησεν ὁ συνταξειδιώτης μου. Τὸ Σίχ-Σάλαχ δὲν εἶνε πιὰ παρὰ λίγες μέρες ἀπὸ δῶ. Σὲ λίγο, θὰ χωριστοῦμε. Ἐκεῖνος, ποὺ ὡδηγήσατε μὲ τόση μέριμνα τὰ πρώτα του βήματα μέσα στὴ Σαχάρα, δὲν πρέπει νὰ κρατήση τίποτε κρυφὸ ἀπὸ σᾶς.

Σταματήσαμε στὴ κοιλάδα ἑνὸς μικροῦ «οὐάντι»

(ποταμοῦ) ἀποξηραμένου, ὅπου ὑπῆρχαν μερικὰ ἰσχνὰ φυτά. Μιὰ πηγή, ἐκεῖ κοντά, εἶχε ὁλόγυρά της σὰν ἕνα στεφάνι ἀπὸ γκρίζια χλόη. Οἱ γκαμῆλες, ξεζεμμένες γιὰ τὴ νύχτα, φιλονεικοῦσαν, μὲ μεγάλα δρασκελίσματα, ποιὰ νὰ πρωτοφάῃ τὶς ἀγκαθένιες τοῦφες τοῦ φυτοῦ «χάντ». Οἱ μαῦρες καὶ λεῖες πλαγιὲς τοῦ βουνοῦ Τιφεντέστ ὑψώνουνταν, κάθετες σχεδὸν ἀπάνω ἀπ' τὰ κεφάλια μας. Ἤδη, στὸν ἀκίνητον ἀέρα, ἀνέβαινε ὁ μαβὺς καπνὸς τῆς φωτιᾶς, ὅπου ὁ Ἀμπού-Γκούμαα ἔψηνε τὸ δεῖπνο μας.

Οὔτε ἕνας ἦχος, οὔτε μιὰ πνοὴ ἀγέρα! Ὁ καπνός, ἴσιος σκαρφάλωνε ἀργά, ἀργὰ στὰ χλωμὰ σκαλοπάτια τοῦ Στερεώματος.

— Ἀκούσατε ποτὲ νὰ μιλοῦν γιὰ τὸν «*Ἄτλαντα τοῦ Χριστιανισμοῦ*»; μὲ ῥώτησε ὁ Μοράνζ.

— Νομίζω. Δὲν εἶνε ἕνα γεωγραφικὸ ἔργο ποὺ ἔχουν ἐκδόσει οἱ Βενεδικτῖνοι, μὲ τὴν ἐπιμέλεια καὶ τὴν ἐπίβλεψι ἑνὸς κάποιου Πάτερ Γκρανζέ;

— Ἡ μνήμη σας δὲν σᾶς ἀπατᾶ, εἶπε ὁ Μοράνζ. Λάβετε ὅμως τὴν ὑπομονὴ νὰ σᾶς ἐξακριβώσω μερικὰ πράγματα, πού, ἴσως δὲν ἔχετε τοὺς ἰδίους λόγους, ποὺ ἔχω ἐγώ, νὰ ἐνδιαφέρεσθε γι' αὐτά. Ὁ «*Ἄτλας τοῦ Χριστιανισμοῦ*» εἶχε τὸ σκοπὸ νὰ καθορίσῃ τὰ ὅρια τῆς μεγάλης χριστιανικῆς θάλασσας, διὰ μέσου τῶν αἰώνων, καὶ γιὰ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου. Ἔργον ἀντάξιο τῆς ἐπιστήμης τῶν Βενεδικτῶν, ἀντάξιο τοῦ σοφοῦ ἐκείνου ἀνθρώπου, τοῦ Πάτερ Γκρανζέ.

— Ἤρθατε, λοιπόν, νὰ ἐξακριβώσετε τὰ ὅρια αὐτὰ πρὸς τὸ μέρος τοῦτο τῆς σφαίρας; ἐψιθύρισα.

— Αὐτὸ εἶνε, πράγματι, ἀπήντησεν ὁ συντροφός μου.

Σιώπησε καὶ σεβάστηκα τὴ σιωπή του. Ἄλλως τε εἶχα ἀποφασίσει νὰ μένω ἀπαθής, σὲ ὅ,τι ἔβλεπα ἢ ἄκουα.

—Δὲν μπορεῖ κἀνεὶς νὰ μείνῃ στὴ μέση, δίχως νὰ φανῇ γελοῖος, μιὰ φορὰ καὶ μπῆκε στὸ δρόμο τῶν ἐκμυστηρεύσεων, εἶπε, ὕστερα ἀπὸ λίγη βαθειὰ σκέψι, μὲ φωνὴ ποὺ εἶχε γίνει ἀποτόμως παρὰ πολὺ σοβαρὰ καὶ ποὺ εἶχε χάσει ὅλον ἐκεῖνον τὸν εὔθυμον τόνο, ποὺ ἕνα μῆνα πρὶν μάγευε τόσο τοὺς νεαροὺς ἀξιωματικοὺς τῆς Οὐάργκλας, Πρέπει, λοιπόν, μιὰ φορὰ ποὺ ἄρχισα, νὰ σᾶς τὰ πῶ ὅλα. Μὴν ἔχετε ὅμως τὴν ἀξίωσι νὰ σᾶς ἀναφέρω καὶ μερικὰ ἄλλα πράγματα ποὺ εἶνε καθ' ὁλοκληρίαν ἀτομικά μου. Ἂν, πρὸ τεσσάρων ἐτῶν, ὕστερα ἀπὸ τὰ γεγονότα ἐκεῖνα, ἀπεφάσισα νὰ μπῶ σὲ μοναστῆρι, λίγο σᾶς ἐνδιαφέρει νὰ γνωρίζετε ποιοὶ λόγοι μὲ ὤθησαν σ' αὐτό. Ἀπορῶ κ' ἐγῶ πῶς, τὸ πέρασμα ἀπ' τὸ δρόμο τῆς ζωῆς μου, ἑνὸς πλάσματος, ὅλως διόλου γυμνοῦ ἀπὸ ἐνδιαφέρον, ἤρκεσε γιὰ ν' ἀλλάξῃ ἡ κατεύθυνσις τῆς ζωῆς μου. Ἀπορῶ κ' ἐγὼ πῶς ἕνα πλᾶσμα, ποὺ τὸ μόνο του χάρισμα ἦταν νἆνε ὡραῖο, πλάστηκε ἀπ' τὸ Δημιουργὸ γιὰ νὰ ἐπιδράσῃ τόσο στὴν τύχη μου, Τὸ μοναστῆρι, ποὺ πῆγα καὶ χτύπησα τὴν πόρτα του, εἶχε ἀρκετοὺς λόγους γιὰ νὰ ἀμφιβάλῃ γιὰ τὴ σταθερότητα τῆς ἀποφάσεώς μου. Μ' ἕνα λόγο, ὁ ἡγούμενος μ' ἐμπόδισε νὰ δώσω τὴν παραίτησί μου ἀπὸ τὸ στρατό. Κατὰ διαταγή του, ζήτησα κ' ἐπέτυχα μιὰν ἄδεια διαθεσιμότητος γιὰ τρία χρόνια. Στὸ τέλος τῶν τριῶν αὐτῶν ἐτῶν, οἱ καλόγεροι θὰ βλέπαν ἂν ὁ κόσμος ἦταν ὁριστικὰ πεθαμένος γιὰ τὸν θεράποντά σας.

«Τὴν πρώτη μέρα τῆς ἀφίξεώς μου στὸ μοναστῆρι, τέθηκα στὴ διάθεσι τοῦ Πάτερ Γκρανζέ, καὶ χρησιμοποιήθηκα ἀπ' αὐτὸν στὴ σύνταξι τοῦ Ἄτλαντος τοῦ Χριστιανισμοῦ. Μιὰ σύντομη ἐξέτασις τοῦ ἐπέτρεψε νὰ κρίνῃ τί εἴδους ὑπηρεσίες ἤμουν ἱκανὸς νὰ τοῦ προσφέρω. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἐμπῆκα στὸ ἀτελιέ, ποὺ τοῦχε ἀνατεθῇ ἡ χαρτογραφία τῆς Βορείου

Ἀφρικῆς. Δὲν ἤξερα οὔτε λέξι ἀραβική. Μὰ ἔτυχε, ὅταν ἤμουν στὴ Φρουρὰ τῆς Λυών, ν' ἀκολουθήσω, στὴν Ἀκαδημία τῶν Γραμμάτων, τὰ μαθήματα τοῦ Μπερλιού, σοφοῦ γεωγράφου, δίχως ἀμφιβολία, ἀλλὰ ποτισμένου ἀπὸ μιὰ μεγάλη ἰδέα: «τὴν ἐπιρροὴ ποὺ ἐξάσκησαν στὴν Ἀφρικὴ ὁ Ἑλληνικὸς καὶ ὁ Ρωμαϊκὸς Πολιτισμός,» Ἡ λεπτομέρεια αὐτὴ τῆς ζωῆς μου ἔφθανε γιὰ τὸν Πάτερ Γκρανζέ. Ἀμέσως, φρόντισε καὶ μοῦ προμήθευσε τὰ μπερμπερίνικα λεξιλόγια τοῦ Βαντούρ, τοῦ Ντελαπόρτα, τοῦ Μπροσελὰρ, τὴ Γραμματικὴ τῆς Τεμασικῆς διαλέκτου, τοῦ Στάνχο Φλῆμαν, τὶς Γραμματικὲς Μελέτες ἐπὶ τῆς Τεμασικῆς Γλώσσης, τοῦ Ταγματάρχου Ἀνοτώ. Μέσα σὲ τρεῖς μῆνες, ἤμουν σὲ θέσι νὰ διαβάσω ὁποιαδήποτε τιφιναρικὴ ἐπιγραφή. Ξεύρετε ὅτι ἡ τιφιναρικὴ γραφὴ εἶνε ἡ ἐθνικὴ γραφὴ τῶν Τουαρέγκ, ἡ ἔκφρασις τῆς τεμασικῆς ἐκείνης γλώσσης, ποὺ φαίνεται σὰν μιὰ περίεργη διαμαρτυρία τῆς ταργκουϊκῆς φυλῆς ἐναντίον τῶν Μωαμεθανῶν ἐχθρῶν της.

» Ὁ Πάτερ Γκρανζὲ εἶχε πράγματι τὴν πεποίθησι, ὅτι οἱ Τουαρὲγκ ἦσαν χριστιανοί, ἀπὸ μιὰ ἐποχὴ ποὺ δὲν ἔχει καθορισθῆ ἀκόμα, μὰ ποὺ συμπίπτει δίχως ἀμφιβολία μὲ τὴν ἐποχὴ τοῦ μεγαλείου τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἱππώνου. Σεῖς ξέρετε βέβαια καλλίτερα ἀπὸ μένα, ὅτι ἡ φυλὴ αὐτή, τῶν Τουαρέγκ, χρησιμοποιεῖ τὸν σταυρὸ σὰν ἕνα χρησμολογικὸ σύμβολο. Ὁ Ντυβεριὲ βεβαιώνει ὅτι ὁ σταυρὸς συγκαταλέγεται στὰ γράμματα τῆς ἀλφαβήτου των, ὑπάρχει ἀπάνω στὰ ὅπλα τους, στὰ σχέδια τῆς ἐνδυμασίας των. Ὁ μόνος στιγματισμὸς ποὺ φέρνουν ἀπάνω στὸ μέτωπο, ἢ στὴ ῥάχη τοῦ χεριοῦ, εἶνε ἕνας σταυρὸς μὲ ἴσα τὰ τέσσερά του σκέλη. Ἡ λαβὴ τῶν σελλῶν των, τὸ χέρι τῶν σπαθιῶν καὶ τῶν μαχαιριῶν των ἔχουν σχῆμα σταυροῦ.

Καὶ πρέπει, τάχα, νὰ σᾶς θυμίσω κι' αὐτό, ὅτι, μο-

λονότι οἱ Μωαμεθανοὶ ἀπεχθάνονται τὶς καμπάνες καὶ τὰ κουδούνια, ἐπειδὴ εἶνε σύμβολα χριστιανικά, τὰ φάλαρα τῆς γκαμήλων τῶν Τουαρὲγκ ἔχουν γιὰ στόλισμα κουδούνια;

» Οὔτε ὁ Πάτερ Γρανζέ, οὔτε ἐγὼ δὲν ἀποδώσαμε ὑπερβολικὴ σπουδαιότητα σ' αὐτὲς τὶς ἀποδείξεις. Ἀλλά, ἐπὶ τέλους, δὲν εἶνε δυνατὸ νὰ ἀρνηθοῦμε κάθε ἀξία σὲ μερικὰ θεολογικὰ ἐπιχειρήματα. Ὁ Θεὸς τῶν Τουαρέγκ, ὁ Ἀμανάϊ, δίχως ἀμφισβήτησι, ὁ Ἀδονάϊ τῆς Βίβλου, εἶνε ἕνας. Ἔχουνε Κόλασι, τὴν «Τίμπσι—τὰν—ἐλαχάρτ», ἔχουνε τὸ «Αἰώνιον Πῦρ» ὅπου βασιλεύει ὁ Ἰμπλίς, ὁ δικός μας Ἑωσφόρος. Ὁ Παράδεισός τους, ὅπου βρίσκουν τὴν ἀνταμοιβὴ τῶν καλῶν των πράξεων, κατοικεῖται ἀπὸ τοὺς «Ἀγγελοῦσεν», τοὺς δικούς μας Ἀγγέλους. Καὶ μὴ μοῦ φέρετε τὴν ἀντίρρησι ὅτι ἡ θεολογία αὐτὴ μοιάζει μ' ἐκείνην τοῦ Κορανίου, γιατὶ θὰ ἔχω τότε νὰ σᾶς παρουσιάσω ἱστορικὲς ἀποδείξεις, ὅτι οἱ Τουαρὲγκ πολέμησαν ὁλόκληρες γενεές, μὲ λύσσα καὶ μάλιστα μέχρι τοῦ σημείου νὰ ἐξοντωθοῦν σχεδὸν ὅλοι, γιὰ νὰ διατηρήσουνε τὴν πίστι τους, ἐναντίον τοῦ μωαμεθανικοῦ φανατισμοῦ.

» Πολλὲς φορές, μαζύ μὲ τὸν Πάτερ Γρανζέ, ἐμελέτησα τὴν μεγάλην αὐτὴ ἐποποιΐα. ὅπου βλέπει κἀνεὶς τοὺς ἰθαγενεῖς νὰ ἀντιστέκουνται μὲ σθένος στὶς ἐπιδρομὲς τῶν Ἀράβων. Εἶδα τὴ στρατιά τοῦ Σίντι—Ὄκμα, ἑνὸς συντρόφου τοῦ Προφήτου, νὰ εἰσχωρῇ μέσα στὴν ἔρημο, γιὰ νὰ καθυποτάξῃ τὶς μεγάλες φυλὲς τῶν Τουαρέγκ, καὶ νὰ τοὺς ἐπιβάλῃ τὸ μουσουλμανικὸ ζυγό. Οἱ φυλὲς αὐτὲς ἦσαν τότε πλούσιες κ' εὐδαιμονοῦσαν. Μά, οἱ ἐσωτερικὲς διαμάχες ἐξασθένησαν τὴν ἀντίστασί τους. Μόλον τοῦτο, ἡ ἀντίστασις αὐτὴ ἦταν τρομακτικὴ καὶ φοβερή, καὶ μόνο. ὕστερα ἀπὸ μακρυνὸ καὶ ἄγριον πόλεμο, οἱ Ἄραβες κατώρθωσαν νὰ καταλάβουν τὴν πρωτεύουσα τῶν Μπερ-

μπερίνων. Τὴν καταδαφίσανε, ἀφ' οὗ σφάξαν τοὺς κατοίκους της, Κι' ἀπάνω ἀπ' αὐτὰ τὰ ἐρείπιά της, ὁ Ὄκμπα ἔχτισε μιὰ νέα πόλι. Ἡ πόλις αὐτή, εἶνε τὸ ἐς—Σούκ. Ἐκείνη ποὺ ὁ Σίντι—Ὄκμπα κατεδάφησε εἶνε ἡ μπερμπερίνικη Ταντμέκκα. Ἐκεῖνο ποὺ μοὺ ζήτησε ὁ Πάτερ Γκρανζέ, ἦταν ἀκριβῶς νὰ πάω νὰ δοκιμάσω νὰ ξεθάψω ἀπὸ τὰ ἐρείπια τοῦ μωαμεθανικοῦ ἐς—Σοὺκ τὰ λείψανα τοῦ μπερμπερίνικου, καί, ἴσως, χριστιανικοῦ, Ταντμέκκα.

— Ἐννοῶ, ἐψιθύρισα.

—Πολὺ καλά, εἶπε ὁ Μοράνζ. Μὰ ἐκεῖνο ποὺ πρέπει τώρα νὰ ἐννοήσῃς εἶνε: ποιὰ ἦταν ἡ πρακτικὴ ἰδέα τῶν Καλογήρων αὐτῶν, τῶν κυρίων μου. Μὴν ξεχνᾶτε ὅτι, ὕστερα ἀπὸ τρία χρόνια ζωῆς στὸ μοναστῆρι, ἐκεῖνοι ἐξακολουθοῦσαν ν' ἀμφιβάλουν γιὰ τὴ σταθερότητα τῆς κλίσεώς μου στὰ θρησκευτικά. Καὶ βρῆκαν, σύγκαιρα, καὶ τὸν τρόπο νὰ τὸ ἀποδείξουν αὐτό, καὶ τὸν τρόπο νὰ διευκολύνουν τὴν πραγματοποίησι τῶν ἰδιαιτέρων των σκοπῶν. Ἕνα πρωί, μὲ κάλεσε στὸ γραφεῖο του ὁ ἡγούμενος, καί, μπρὸς στὸν Πάτερ Γκρανζέ, ποὺ ἔμενε σιωπηλός, νὰ τί μοῦ εἶπε:

»—Ἡ ἄδεια τῆς διαθεσιμότητος σας, λήγει σὲ δέκα πέντε μέρες. Θὰ ἐπιστρέψετε στὸ Παρίσι, καὶ θὰ ζητήσετε ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο τὴν ἀνακατάταξί σας. Μὲ τὶς γνώσεις ποὺ ἀποκτήσατε ἐδῶ, καὶ μὲ τὶς ὀλίγες σχέσεις ποὺ μπορέσαμε νὰ διατηρήσωμε μὲ τὸ Ἐπιτελεῖο, δὲ θὰ βρῆκε καμμιὰ δυσκολία ν' ἀποσπασθῆτε στὴ Γεωγραφικὴ Ὑπηρεσία τοῦ Στρατοῦ. Ὅταν θᾶσθε στὴν Ὁδὸ Γκρενέλ, θὰ λάβετε τὴς ὁδηγίες μας,

« Ἡ ἐμπιστοσύνη τους αὐτὴ στὶς γνώσεις μου μ' ἐξέπληξε ὄχι λίγο. Ὅταν ἔγεινα πάλι λοχαγὸς στὴ Γεωγραφικὴ Ὑπηρία, ἐννόησα. Στὸ μοναστῆρι, ὁ καθημερινὸς συγχρωτισμὸς μὲ τὸν Πάτερ Γκρανζὲ καὶ τοὺς ὁμοίους του, μὲ κρατοῦσαν πάντα στὴν πεποίθησι

ὅτι οἱ γνώσεις μου ἦσαν φτωχὲς κι᾽ ἀνάξιες λόγου. Ὅταν βρέθηκα ἀνάμεσα στοὺς συναδέλφους μου, ἐννόησα, τότε, πόσο ἀνώτερη ἦταν ἡ διδασκαλία ποὺ ἔλαβα σ᾽αὐτὸ τὸ μοναστῆρι. Δὲν εἶχα οὔτε κἄν γιὰ τίς λεπτομέρειες τῆς ἀποστολῆς μου νὰ ἀπασχοληθῶ. Μόνα τους ἦρθαν τὰ ὑπουργεῖα καὶ μὲ παρακαλέσαν νὰ δεχθῶ. Τὸ μόνο ποὺ ἔκανα ἐγώ, ἐξ ἰδίων μου, ἦταν αὐτό: ἐπειδὴ ἔμαθα πὼς ἑτοιμαζόσαστε νὰ φύγετε ἀπὸ τὴν Οὐάργκλα γιὰ τοῦτο τὸ ταξεῖδι, κ᾽ ἐπειδὴ εἶχα λόγους νὰ ἀμφισβητῶ τὴν πρακτική μου ἀξία ὡς ἐξερευνητοῦ, ἔκανα ὅ,τι μπόρεσα γιὰ νὰ ἐπιβραδύνω τὴν ἀναχώρησί σας, ὥς ὅτου σᾶς συναντήσω κ᾽ ἔρθω κ᾽ἐγὼ μαζύ σας. Ἐλπίζω ὅτι δὲν μοῦ κρατᾶτε πιά, γι᾽ αὐτό, κακία.

Τὸ φῶς ἔφευγε πρὸς τὴ δύσι, ὅπου ὁ ἥλιος βασίλευε μὲ μιὰν ἀνήκουστη πολυτέλεια μενεξεδένιων συννέφων. Ἤμαστε μόνοι στὴν ἀπεραντοσύνη ἐκείνη, ἐκεῖ στὶς ῥίζες τῶν σκληρῶν καὶ μαύρων βράχων. Τίποτ᾽ ἄλλο, παρὰ ἐμεῖς. Τίποτα, τίποτα, παρὰ ἐμεῖς μονάχα.

Ἔδωσα τὸ χέρι μου στὸ Μοράνζ, Τὸ πῆρε καὶ τῶσφιξε. Ὕστερα εἶπε:

—Ἂν φαίνονται σὲ μένα μακρινὲς κι᾽ ἀτέλειωτες οἱ λίγες χιλιάδες χιλιόμετρα, ποὺ ἔχω νὰ κάνω ἀκόμα ὥς στὴ στιγμὴ πού, τελειώνοντας τὴν ἀποστολή μου, θὰ μπορέσω ναῦρω, τέλος, στὸ Μοναστῆρι, τὴ λησμοσύνη τῶν πραγμάτων ποὺ δὲν ἐπλάστηκα γι᾽ αὐτά, ὅμως ἐπιτρέψατέ μου νὰ σᾶς πῶ ὅτι, τούτη τὴ στιγμή, μοῦ φαίνονται σύντομες, πολὺ σύντομες οἱ λίγες ἑκατοντάδες χιλιόμετρα ποὺ μοῦ μένουν νὰ περάσω μὲ τὴ συντροφιά σας ὥς ὅτου φθάσωμε στὸ Σὶχ Σάλαχ.

Ἀπάνω στὸ χλωμὸ νερὸ τῆς μικρῆς πηγῆς, ἕνα ἀστέρι

ἐφάνηκε, ἀκίνητο καὶ κολλημένο σὰν καρφὶ ἀσημένιο.

—Σίχ-Σάλαχ! ἐψιθύρισα, μὲ καρδιὰ γεμάτη ἀπὸ μιὰ ἀκαθόριστη μελαγχολία. Ὑπομονή! Δὲ φθάσαμε ἀκόμα.

Πραγματικῶς, ποτὲ δὲ μᾶς ἤτανε γραφτὸ νὰ πᾶμε σ' αὐτὸ τὸ μέρος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Η ΕΠΙΓΡΑΦΗ

Μ'ἕνα χτύπημα τοῦ σιδερένιου μπαστουνιοῦ του, ὁ Μοράνζ ἀπέσπασε ἕνα κομμάτι βράχου ἀπὸ τὴ μαύρη πλαγιὰ τοῦ βουνοῦ.

—Τὶ εἶνε αὐτό; μὲ ῥώτησε δίνοντάς μου το.

—Βασάλτης λίθος.

—Φαίνεται ὅτι δὲν σᾶς ἐνδιαφέρει, ἀφ' οὗ οὔτε μιὰ ματιὰ δὲν τοῦ ῥίχνετε.

—Κάθε ἄλλο! Μ' ἐνδιαφέρει πολύ. Ἀλλά, τούτη τὴ στιγμή, ὁμολογῶ, ἄλλο πρᾶγμα μὲ ἀπασχολεῖ.

—Τί;

—Κοιτάξτε λιγάκι πέρα ἐκεῖ, τοῦ εἶπα, δείχνοντάς του, πρὸς τὸ δυτικὸ μέρος τοῦ ὁρίζοντος, ἕνα σημάδι σκοτεινό, ἀπάνω ἀπ' τὸ λευκὸ ὀροπέδιο.

Ἦταν ἡ ὥρα ἕξη, τὸ πρωΐ. Ὁ ἥλιος εἶχε ἀνατείλει, Μὰ τοῦ κάκου τὸν ἀναζητοῦσε κανεὶς στὸν συννεφιασμένον οὐρανό. Καὶ οὔτε μιὰ πνοὴ ἀνέμου, οὔτε μιὰ πνοή!

Ἔξαφνα μιὰ ἀπὸ τὶς γκαμῆλες μας γόγγυσε κλαψιάρικα. Μιὰ μεγάλη ἀντιλόπη παρουσιάστηκε ξαφνικὰ καὶ πῆγε κ' ἔπεσε μὲ τὸ κεφάλι, σὰν ξετρελλαμένη, ἀπάνω στὸ βραχώδη τοῖχο. Ἔμεινε ἐκεῖ, ἀποκουτιασμένη, λίγα βήματα πιὸ πέρα ἀπὸ τὴ θέσι ποὺ καθόμαστε, τρέμοντας σὰ φύλλο ἀπάνω στὰ λιγνὰ της πόδια.

Ὁ Ἀμποὺ Γκούμαα ἦρθε κοντά μας.

—Ὅταν τρέμουν τὰ πόδια τοῦ «μοχόρ» (ἀντιλόπη),

σημαίνει πὼς σὲ λίγο θ' ἀρχίσουν νὰ κλονίζωνται οἱ κολῶνες τοῦ Οὐρανοῦ, ἐψιθύρισε.

Τὰ μάτια τοῦ Μοράνζ μὲ κοίταξαν, ὕστερα στράφηκαν πρὸς τὸν ὁρίζοντα, ἀπάνω στὸ μαῦρο σημάδι, ποὖχε τώρα διπλασιασθεῖ.

—Θύελλα;

—Ναί, θύελλα.

—Καὶ βλέπετε σ' αὐτὸ ἕνα λόγο γιὰ ν' ἀνησυχῆτε;

Δὲν τοῦ ἀπήντησα ἀμέσως. Μιλοῦσα μὲ τὸν Ἄμπου Γκούμαα ποὺ προσπαθοῦσε νὰ κουμαντάρῃ τὶς γκαμῆλες ποὺ ἄρχισαν νὰ γίνωνται νευρικές,

Ὁ Μοράνζ ἐπανέλαβε τὴν ἐρώτησί του. Σήκωσα τοὺς ὤμους.

—Ν' ἀνησυχῶ; Δὲν ξέρω, νὰ σᾶς πῶ. Ποτὲ δὲν εἶδα θύελλα στὸ Χογκάρ. Ἀλλὰ δὲν ἔχω ἐμπιστοσύνη. Καὶ ὅλα μὲ κάνουν νὰ πιστεύω πὼς αὐτὴ ἐδῶ ποὺ ἑτοιμάζεται, θἆνε σπουδαία. Ἄλλως τε, δῆτε κιόλας!

Ἀπάνω στὸ λεῖο βράχο, εἶχε σηκωθῇ ἕνας ἐλαφρὸς κουρνιαχτός, Στὴν ἀκίνητη ἀτμοσφαῖρα, μερικοὶ κόκκοι ἄμμου ἄρχισαν νὰ στροβιλίζονται μὲ μιὰ γρηγοράδα ποὺ ὁλοένα αὔξαινε, ὥς ποὺ ἔγεινε ἰλιγγιώδης, προσφέροντάς μας ἐκ τῶν προτέρων, σὲ μικρογραφία, τὸ θέαμα ἐκείνου πού, σὲ λίγο, θὰ ξεσποῦσε ἀπάνω στὰ κεφάλια μας.

Ἕνα μπουλοῦκι ἀγριόπαππιες ἐπέρασε, βγάζοντας διαπεραστικὲς κραυγές. Πετοῦσαν χαμηλά, κ' ἐρχόντουσαν ἀπὸ τὴ δύσι.

—Φεύγουν πρὸς τὸ Σέμπχα τοῦ Ἀμαντγούρ, εἶπε ὁ Ἀμπού-Γκούμαα.

—Δὲν ὑπάρχει πιὰ ἀμφιβολία, σκέφθηκα.

Ὁ Μοράνζ μὲ κοίταζε μὲ περιέργεια,

—Τὶ πρέπει νὰ κάνωμε; ρώτησε.

—Ν' ἀνεβοῦμε ἀμέσως στὶς γκαμῆλες μας, καὶ πρὶν τὰ χάσουν ὅλως διόλου, νὰ τρέξωμε ν' ἀναζητή-

σωμε καταφύγιο σὲ κάποιο ὕψωμα τοῦ ἐδάφους. Σκεφθῆτε ποιὰ εἶνε ἡ θέσις μας. Εἶνε κόμοδο ν' ἀκολουθῇ κἀνεὶς τὴν κοίτη ἑνὸς ἀποξηραμένου ποταμοῦ. Μά, πρὶν περάσῃ ἕνα τέταρτο τῆς ὥρας, ἡ θύελλα θἄχῃ ξεσπάσῃ. Καὶ πρὶν περάσῃ μισὴ ὥρα, ἕνας ὁρμητικὸς χείμαρρος θὰ περνάῃ ἀπὸ δῶ. Ἀπάνω ἀπὸ τούτη δῶ τὴ γῆ, ποῦνε σχεδὸν ἀδιάβροχος, οἱ βροχὲς κυλοῦν σὰν ἕνας κουβᾶς νερὸ ἀπάνω σ' ἕνα ἀσφαλτωμένο πεζοδρόμιο. Ἄλλως τε, κοιτάξετε καὶ μόνος σας.

Καὶ τοῦ ἔδειξα, σὲ ὕψος καμμιὰ δωδεκαριὰ μέτρων, στὰ πλευρὰ τοῦ βραχώδους διαδρόμου, μακρυὲς καὶ παράλληλες βαθειὲς σχισμάδες, παλὴὰ ἴχνη διαβρώσεως.

—Σὲ μιὰ ὥρα, τὰ νερὰ θὰ κυλοῦν ἀπ' αὐτὰ τὰ ὕψη, ἐκεῖ. Νὰ τὰ ἴχνη τῆς προηγούμενης πλημμύρας. Λοιπόν, δρόμο!.. Δὲν ἔχομε πιὰ οὔτε στιγμὴ νὰ χάνωμε.

—Δρόμο!.. εἶπε γαλήνια ὁ Μοράνζ.

Κοπιάσαμε πολὺ γιὰ νὰ κάνωμε τὶς γκαμῆλες μας νὰ γονατίσουν. Ὅταν πηδήσαμε ἀπάνω, ἄρχισαν τὸ τρέξιμο μὲ μιὰ περπατησιὰ, ποὺ ὁ τρόμος τὴν ἔκανε, ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμή, πιὸ ἄτακτη.

Ξαφνικά, σηκώθηκε ἄνεμος, ἄνεμος τρομερός, καὶ σχεδόν, τὴν ἴδια στιγμή, ἡ μέρα φάνηκε σὰν νὰ χάθηκε ἀπὸ τὸ λεκανοπέδιο. Ἀπάνω ἀπ' τὰ κεφάλια μας, ὁ οὐρανὸς εἶχε γίνῃ, σ' ἕνα λεπτὸ πιὸ φοβερὸς ἀπὸ τὶς μαῦρες πλαγιὲς τοῦ διαδρόμου, ποὺ κατεβαίναμε μὲ ἀκατάσχετη ὁρμή.

— Ἕνα σκαλοπάτι, μιὰ σκάλα στὸ βράχο, φώναξα στοὺς συντρόφους μου, μέσα σ' ἐκεῖνο τὸ μάνιασμα τοῦ ἀνέμου. Ἂν δὲν ἀνεβοῦμε πιὸ ψηλά, πρὶν περάσῃ ἕνα λεπτό, χαθήκαμε.

Δὲ μ' ἄκουσαν, μὰ γυρίζοντας τὴν κεφαλή, εἶδα πὼς δὲν ἔχαναν τὴν ἀπόστασι. Ὁ Μοράνζ ἐρχότανε ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ μένα, κι' ὁ Ἀμπού-Γκούμαα τελευ-

ταῖος, σπρώχνοντας ἐμπρός του, μὲ θαυμασία ἱκανότητα, τὶς δυὸ γκαμῆλες ποὺ σήκωναν τὶς ἀποσκευές μας.

Μιὰ ἐκτυφλωτικὴ ἀστραπὴ ἔσχισε τὸ σκοτάδι. Μιὰ βροντὴ ἀντήχησε ποὺ ὁ ἀντίλαλος τὴν πῆρε πέρα μακρυά, μέσα ἀπ' τὸ βραχώδη διάδρομο, κι' ἀμέσως μεγάλες θερμές σταγόνες ἄρχισαν νὰ πέφτουν. Σὲ μιὰ στιγμή, τὴ βουρνούζια μας, ποὺ κρατιώντουσαν πίσω μας, στὸν ἀέρα, σὲ ὁριζόντια γραμμή, ἀπὸ τὴν ὁρμὴ τοῦ δρόμου μας, ἔπεσαν καὶ κόλλησαν ἀπάνω στὰ κορμιά μας, ποῦσαν μούσκεμμα.

— Σωθήκαμε, φώναξα ξαφνικά.

Εἶδα ἐκεῖ, δεξιά μας, ἕνα ἄνοιγμα σὰ χάσμα στὸν τοῖχο ἀπάνω. Ἦταν ἡ κοίτη, ἀνηφορική, σχεδὸν ὁλόρθια, ἑνὸς παραποτάμου, ποὺ ἔπεφτε στὸ οὐάντι, ὅπου εἴχαμε τὴν ἀτυχῆ ἰδέα νὰ μποῦμε τὸ πρωΐ, καὶ ὅπου ἕνας ἀληθινὸς χείμαρρος ἄρχισε κιόλας νὰ κυλᾷ μὲ πάταγο.

Ποτὲ δὲ μοῦ ἔτυχε νὰ ἐκτιμήσω τόσο, ὅσο ἐκείνη τὴ φορά, τὴν ἀπαράμιλλη σβελτωσύνη τῶν γκαμήλων στὸ σκαρφάλωμα ἀπότομων τόπων. Τεντώνοντας τὰ ψηλά τους πόδια, οἱ δικές μας, ἀνοίγοντας τὰ θεώρατα σκέλια τους, καμπουριάζοντας τὶς ῥάχες τους, καὶ ἄκαμπτες σὰν ξύλο, ἀνάμεσα στοὺς βράχους ποὺ ἄρχιζαν νὰ ξεκολλοῦν καὶ νὰ κυλοῦνε κάτου, ἔκαναν ἐκείνην τὴν στιγμὴ ὅ,τι, ἴσως, δὲν θὰ κατώρθωναν οὔτε αὐτὰ τὰ μουλάρια τῶν Πυρηναίων.

Ὕστερα ἀπὸ λίγες στιγμές, καὶ ἀπὸ προσπάθειες ὑπεραν θρώπους, βρεθήκαμε, τέλος, μακρυὰ ἀπ' τὸν κίνδυνο, ἀπάνω σ' ἕνα εἶδος ταράτσας, ποὺ τὸ ἔδαφός της ἦταν ἀπὸ βασάλτη λίθο, σ' ἕνα ὕψος 50 μέτρων περίπου, ἀπὸ τὸ οὐάντι, ὅπου παρ' ὀλίγο ν' ἀφήσωμε τὰ κόκκαλά μας. Ἡ τύχη μᾶς βοηθοῦσε: μιὰ μικρὴ σπηλιὰ ἄνοιγε, ἐκεῖ, ἀπὸ πίσω μας, τὸ στόμα της. Ὁ

Ἀμποὺ Γκούμαα κατώρθωσε νὰ στεγάση ἐκεῖ μέσα τὶς γκαμῆλες. Ἐμεῖς, ἀπ᾽τὸ κατώφλιό της, εἴχαμε ὅλην τὴν ἄνεσι νὰ κοιτάζωμε σιωπηλὰ τὸ θαυμάσιο θέαμα, ποὺ παρουσιαζότανε στὰ μάτια μας.

Θᾶτυχε, καμμιὰ φορά, νὰ παρευρεθῆς, στὸ Πεδίον τοῦ Σαλύν, σὲ γυμνάσια πυροβολικοῦ. Εἶδες, στὶς ἐκρήξεις τῶν βλημάτων, πῶς ἔβραζε ἡ γῆ τοῦ Μάρνη, πούνε ἀπὸ κιμωλία. Σὰν τὰ καλαμάρια, ὅταν, στὸ Λύκειο, ῥίχναμε ἕνα κομμάτι ἀσβέστη στὸ μελάνι. Φουσκώνει, ἀνεβαίνει, κοχλάζει ἀνάμεσα στὸ σάλαγο τῶν ὀβίδων ποὺ σκάζουν. Ἔ! Λοιπόν, ἐκεῖ πέρα, ἦταν σχεδὸν τὸ ἴδιο, μὰ μὲς στὴν ἔρημο, μὲς στὸ σκοτάδι. Τὰ νερὰ ὡρμοῦσαν, λευκά, στὸ βάθος τῆς μαύρης αὐτῆς τρύπας, κι᾽ ἀνέβαιναν, ἀνέβαιναν, πρὸς τὸ μέρος, ὅπου καθόμαστε, Καὶ ἀκατάπαυτα ἀντηχοῦσε τῆς βροντῆς τὸ μούγκρισμα, καί, πιὸ δυνατὸς ἀκόμα, ὁ πάταγος θεώρατων κομματιῶν τῶν ἀμμωδῶν βράχων ποὺ τ᾽ ἀπόσπαζε ἡ πλημμύρα, καὶ σ᾽ ἕνα δευτερόλεπτο κατρακυλοῦσαν κάτω καὶ διαλύονταν μὲ βράση στ᾽ ἀφρισμένα νερά,

Ὅλον τὸν καιρὸ ποὺ βάσταξε ὁ κατακλυσμὸς αὐτός, μιὰ ὥρα, ἴσως, δύο, ὁ Μορὰνζ κ᾽ ἐγώ, δίχως λέξι νὰ προφέρωμε, μέναμε γυρμένοι ἀπάνω στὴ φανταστικὴ αὐτὴ γούρνα, προσηλωμένοι στὸ θέαμα αὐτό, καὶ περιμένοντας μὲ ἀγωνία, μ᾽ ἕνα εἶδος ἄφατης φρίκης, νὰ νοιώσουμε νὰ κλονίζεται κάτω ἀπὸ τὰ σώματά μας, στὰ χτυπήματα τοῦ νεροῦ, κι᾽ ὁ βράχος, ὅπου εἴχαμε βρῆ ἄσυλο. Νομίζω πὼς οὔτε στιγμὴ δὲν πέρασε ἀπ᾽ τὸ νοῦ μας νὰ ποθήσωμε νὰ τελειώση ὁ γιγάντιος ἐκεῖνος ἐφιάλτης,—τόσο ἦταν ὡραῖος!

Τέλος, μιὰ ἀκτῖνα ἥλιου ἔλαμψε, καὶ τότε, μόνο κοιταχτήκαμε.

Ὁ Μορὰνζ μοῦ ἔδωσε τὸ χέρι του.

— Εὐχαριστῶ, μοῦ εἶπε ἁπλῶς.

Καὶ πρόσθεσε χαμογελώντας.

— Θἆταν ἀπίστευτο, ἀλήθεια, καὶ γελοῖο νὰ πνιγοῦμε μέσα στὴ Σαχάρα !... Χάρι στὴν ἑτοιμότητα τοῦ πνεύματός σας, ἀποφύγαμε τὸ παράδοξο αὐτὸ τέλος.

Ἄ! Δὲν ἔδινε ὁ Θεός, νὰ σκοντάψῃ καὶ νὰ παρασυρθῇ γιὰ πάντα ἀπὸ τὸ χείμαρρο, ἡ γκαμήλα του ; Ἂν γινόταν αὐτό, ὅ,τι συνέβη κατόπιν δὲ θὰ συνέβαινε ποτέ: νά, τί σκέπτομαι, καμμιὰ φορά, σὲ στιγμὲς ἀδυναμίας. Μά, ὅπως σοῦ εἶπα, παίρνω πίσω τὸ λόγο μου, ἀμέσως, Ὄχι, ὄχι, δὲ λυποῦμαι, δὲν μπορῶ νὰ λυπηθῶ γιατί συνέβη ὅ,τι συνέβη.

Ὁ Μοράνζ μὲ ἄφησε γιὰ νὰ μπῇ στὴ μικρὴ σπηλιά, ὅπου ἀκούονταν οἱ γκαμῆλες τοῦ Ἀμπού-Γκούμαα νὰ κλώζουν χαρωπά. Ἔμεινα μόνος νὰ κοιτάζω τὸ χείμαρρο, ποὺ ἀνέβαινε, ποὺ φούσκωνε ἀκατάπαυτα ἀπὸ τὰ νερὰ ποὺ χύνανε σ' αὐτὸν ὁρμητικὰ οἱ ἀμολυμένρι παραπόταμοι. Δὲν ἔβρεχε πιά. Ὁ ἥλιος ἔλαμπε στὸν οὐρανὸ ποὺχε ξαναγίνῃ γαλανός. Αἰσθανόμουνα νὰ στεγνώνουν ἀπάνω μου, μὲ ἀπίστευτη γρηγοράδα, τὰ ροῦχα μου, ποὺ ἕνα λεπτὸ πρωτήτερα ἦσαν καταμουσκεμμένα.

Ἔξαφνα, ἔνοιωσα ἕνα χέρι στὸν ὦμο μου. Ὁ Μοράνζ ἦταν, καὶ πάλι, κοντά μου. Τὸ πρόσωπό του ἔλαμπε ἀπὸ εὐχαρίστησι :

— Ἐλᾶτε μαζύ μου, μοῦ εἶπε.

Σκανδαλίστηκα. Σηκώθηκα καὶ τὸν ἀκολούθησα. Μπήκαμε μέσα στὴ σπηλιά.

Ἡ εἴσοδος, ἀρκετὰ φαρδειὰ γιὰ νὰ περάσουν οἱ γκαμῆλες, ἄφινε νὰ περνᾷ μέσα ἄφθονο τὸ φῶς τῆς μέρας. Ὁ Μοράνζ, μὲ ὡδήγησε μπροστὰ σὲ μιὰ λεία πλευρὰ τοῦ βράχου, στὸ βάθος,

— Κοιτάξτε, εἶπε, μὲ χαρὰ ποὺ μόλις συγκρατοῦσε.

— Τί ;

— Τί ; Δὲ βλέπετε, λοιπόν;

— Βλέπω, πὼς ὑπάρχουν ἐδῶ πολλὲς ἐπιγραφὲς «τουαρέγκ», ἀπήντησα μὲ τὸ ὕφος ἀνθρώπου ποὺ νόμιζε νὰ δῇ κάτι σπουδαῖο κ᾽ ἔμεινε μὲ τὴ χαρά. Μά, σᾶς εἶπα πὼς δὲ διαβάζω καλὰ τὴν τιφιναρικὴ γραφή. Τάχα οἱ ἐπιγραφές, ἐδῶ, ἔχουν περισσότερο ἐνδιαφέρο ἀπὸ ἐκεῖνες ποὺ συναντήσαμε πολλές, ὡς τώρα;

— Κοιτάξτε αὐτήν, ἐδῶ ! εἶπε ὁ Μοράνζ.

Ὑπῆρχε τέτοιος τόνος θριάμβου στὴ φωνή του ὥστε, αὐτὴν τὴ φορά, προσήλωσα ὅλη μου τὴν προσοχὴ σ᾽ ἐκεῖνο ποὺ μοῦ ἔδειχνε.

Ἦταν μιὰ ἐπιγραφὴ σὲ σχῆμα σταυροῦ. Παίζει στὴν περιπέτειά μου αὐτήν, ρόλο τόσο σπουδαῖο, ὥστε πρέπει νὰ σοῦ τὸν ἀντιγράψω.

Ἔβγαλε ἕνα μολύβι κ᾽ ἔγραψε μερικὰ σημεῖα ἀπάνω σ᾽ ἕνα κομμάτι χαρτί.

—Νά! μοῦπε :

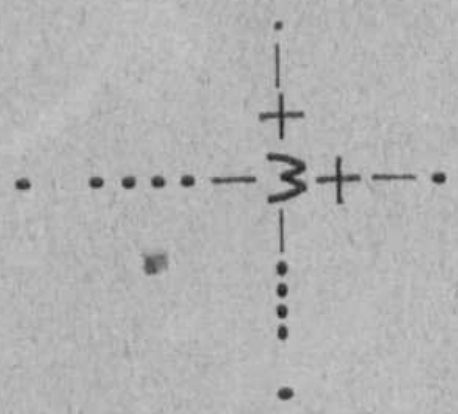

Ἦταν σχεδιαγραμμένη μὲ μεγάλη κανονικότητα καὶ τάξι, καὶ τὰ ψηφία ἦσαν βαθειὰ χαραγμένα μὲς στὸ βράχο. Ἂν καὶ δὲν εἶχα, ἐκείνην τὴν ἐποχή, πολλὲς γνώσεις τῶν τιφιναρικῶν ἐπιγραφῶν, ἀνεγνώριζα, ὥς τόσο, πὼς αὐτὴ ἦταν πολὺ παλιά.

Ὁ Μοράνζ τὴν κοίταζε μὲ ὕφος πού, ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμή, γινόταν πιὸ χαρούμενο.

Τοὔρριξα ἕνα βλέμμα ἐρωτηματικό.

—Ἔ! Τὶ λέτε; εἶπε.

—Τὶ θέλετε νὰ πῶ; Σᾶς ἐπαναλαμβάνω ὅτι δὲν μπορῶ νὰ διαβάσω καλὰ τὴν τιφιναρικὴ γραφή.

—Θέλετε νὰ σᾶς βοηθήσω; ἐπρότεινε ὁ σύντροφός μου.

Τὸ μάθημα ἐκεῖνο τῶν μπερμπερίνικων ἐπιγραφῶν, ὕστερα ἀπὸ τὶς τόσες συγκινήσεις ποὺ περάσαμε πρὸ ὀλίγου, μοῦ φαινόταν, ὅσο μπορεῖς νὰ φαντασθῇς, ὀχληρό. Μὰ ἡ χαρὰ τοῦ Μοράνζ ἦταν τόσο φανερή, ὥστε θᾶταν ἀσυνειδησία ἐκ μέρους μου, νὰ τοῦ τὴν καταστρέψω

—Λοιπόν, ἄρχισε ὁ σύντροφός μου, τόσο ἄνετα, ὅσο σὰν νὰ βρισκόταν μπροστὰ σ' ἕνα μαυροπίνακα, ὅ,τι θὰ παρατηρήσετε, πρῶτα πρῶτα, σ' αὐτήνε τὴν ἐπιγραφή, εἶνε ἡ ἐπανάληψίς της σὲ σχῆμα σταυροῦ. Δηλαδή, ὅτι περιέχει δυὸ φορὲς τὴν ἴδια λέξι, ἀπὸ ἀπάνω πρὸς τὰ κάτω, καὶ ἀπὸ τὰ δεξιὰ πρὸς τ' ἀριστερά. Ἐπειδὴ ἡ λέξις ἀποτελεῖται ἀπὸ ἑπτὰ γράμματα, τὸ τέταρτο γράμμα, τὸ ʒ, βρίσκεται, φυσικά, στὸ κέντρο. Ἡ κατάταξις αὐτή, μοναδικὴ στὴν τιφιναρικὴ ἐπιγραφή, εἶνε ἀρκετὰ ἀξιοσημείωτη. Μὰ ἔχομε καὶ ἄλλα σπουδαιότερα νὰ δοῦμε. Ἄς διαβάσωμε, τώρα.

Ἀφ' οὗ σκόνταψα σὲ τρία γράμματα, ἀπὸ τὰ ἑφτά, κατώρθωσα τέλος μὲ τὴν καλόβολη καὶ ὑπόμονη βοήθεια τοῦ Μοράνζ, νὰ συλλαβίσω τὴ λέξι.

—Ἐννοήσατε; εἶπε, κλείνοντάς μου τὸ μάτι, ὅταν διάβασα τὴ λέξι.

—Δὲν ἐννόησα τίποτα, ἀπάντησα λιγάκι ἐρεθισμένος.

Συλλάβισα ξανά τὴ λέξι:

—α, ν, τ, ι, ν, h, α: *Αντινha*, Αντιhνα!.. Δὲν ξέρω καμμιὰ λέξι αὐτοῦ τοῦ εἴδους, ποὺ νὰ πλησιάζῃ μὲ καμμιὰ ἀπὸ τὶς διαλέκτους τῆς Σαχάρας, ποὺ γνωρίζω.

Ὁ Μοράνζ ἔτριβε τὰ χέρια του. Ἡ χαρά του ἔβγαινε ἀπ' τὰ ὅρια.

—Τὸ βρήκατε. Αὐτὸ ἀκριβῶς κάνει τὴν ἀνακάλυψιν αὐτὴ μοναδική.

—Πῶς;

—Δὲν ὑπάρχει, πράγματι, οὔτε στὴν ἀραβική, οὔτε στὴ γλῶσσα τῶν Μπερμπερίνων, καμμιὰ ἀνάλογη λέξι.

—Τότε;

—Τότε, ἀγαπητέ μου φίλε, ἁπλούστατα ἔχομε μπρὸς μας μιὰ λέξι ξένη, γραμμένη μὲ χαρακτῆρες τιφιναρικούς.

—Κ' ἡ λέξις αὐτή, σὲ ποιὰ γλῶσσα, κατὰ τὴ γνώμη σας, ἀνήκει;

—Θυμηθῆτε, πρῶτα, ὅτι τὸ γράμμα ε δὲν ὑπάρχει στὸ τιφιναρικὸ ἀλφάβητο. Ἐδῶ, ἔχει μπῆ στὴ θέσι του τὸ πλησιέστερο φωνητικὸ ψηφεῖο: *h*. Βγάλτε, λοιπόν, τὸ *h*, καὶ βάλτε τὸ ε, καὶ θὰ βρῆτε...

—*Ἀντινέα.*

—Ἀντινέα, ἀκριβῶς. Ἔχομε, λοιπόν, μιὰ λέξι ἑλληνική, γραμμένη μὲ τὴν τιφιναρική γραφή. Καὶ σκέπτομαι, ὅτι τώρα θὰ συμφωνήσετε μαζύ μου, ὅτι ἡ ἀνακάλυψίς μου ἔχει κάποιο ἐνδιαφέρον.

Μιὰ δυνατὴ κραυγή, γεμάτη ἀγωνία καὶ τρόμο ἀντήχησε ἐκείνην τὴ στιγμή.

Ἔξω, ὅπου τρέξαμε ἀμέσως, ἕνα παράξενο θέαμα μᾶς περίμενε.

Ἂν καὶ ὁ οὐρανὸς εἶχε πιὰ καλὰ καθαρίσει, ὁ χείμαρρος κυλοῦσε πάντα, μὲ τὰ νερὰ θολά, καὶ τοὺς κίτρινους ἀφρούς του, χωρὶς ἀκόμα νὰ μπορῇ κἀνεὶς νὰ προφητεύσῃ πότε θἄρχιζε νὰ λιγοστεύῃ ἡ ὁρμή του. Στὴ μέση, ἕνα παράδοξο δέμα, γκρίζιο, χαλαρό, σὰν μπάλα, σὰν μπόγος, κυλοῦσε κάτω μαζὺ μὲ τὰ νερά.

Μὰ ἐκεῖνο πού, ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή, μᾶς ἔρριξε

σὲ κατάπληξι, ἦταν ποὔδαμε τὸν Ἀμποὺ Γκούμαα, νὰ πηδᾷ σὰν κατσίκι ἀπάνω στοὺς γκρεμισμένους βράχους τῆς ὄχθης, καὶ νὰ τρέχῃ παράλληλα στὸ δέμα, σὰν νὰ τὸ κυνηγοῦσε. Αὐτὸς ὁ τόσο ἤρεμος, καὶ γαλήνιος, φαινόταν, ἐκείνην τὴ στιγμή, σὰν νὰ τοὖχε χτυπήσῃ τρέλλα.

Ἔξαφνα, ἅρπαξα τὸν Μοράνζ ἀπὸ τὸ μπράτσο. Τὸ γκρίζιο ἐκεῖνο πρᾶγμα κουνιόταν. Σήκωσε ψηλὰ ἕνα μακρύ, ἀξιολύπητο λαιμό, κ' ἔβγαλε μιὰ θλιβερὴ φωνὴ ζώου ποὺ βρίσκεται σὲ ἀγωνία.

—Ὁ ἀδέξιος, φώναξα. Ἄφησε καὶ παράσυρε τὸ ῥέμμα μιὰν ἀπὸ τὶς γκαμῆλες μας.

—Ἀπατᾶσθε, εἶπε ὁ Μοράνζ. Οἱ γκαμῆλες μας εἶνε σωστὲς μέσα στὴ σπηλιά, αὐτὴ ποὺ τρέχει πίσω της ὁ Ἀμποὺ Γκούμαα, δὲν εἶνε δικιά μας. Οὔτε ἡ φωνὴ τῆς ἀγωνίας καὶ τοῦ τρόμου, ποὺ ἀκούσαμε, ἦταν τοῦ Ἀμποὺ Γκούμαα. Ὁ Ἀμποὺ Γκούμαα εἶνε ἕνας τετραπερασμένος Σιάαμπα, πού, αὐτὴν τὴ στιγμή, δὲν ἔχει παρὰ μιὰ σκέψι: νὰ γίνῃ κύριος τοῦ ἀδέσποτου κτήματος, ποὺ τοῦ φέρνει τὸ ῥέμμα ἀδιάφορο ἀπὸ ποῦ.

—Τότε ποιὸς ἔμπηξε ἐκείνην τὴν κραυγή.

—Ἂς δοκιμάσωμε, ἂν θέλετε, εἶπε ὁ σύντροφός μου, νἀνεβοῦμε τὴν ὄχθη τοῦ ποταμοῦ αὐτοῦ, ποὺ ὁ ὁδηγός μας κατεβαίνει μὲ τόσο ὡραία περπατησιά.

Καί, χωρὶς νὰ περιμένῃ τὴν ἀπάντησί μου, ἄρχισε ν'ἀνεβαίνῃ τὴν ὄχθη, μὲσ' ἀπ' τοὺς φρεσκογκρεμισμένους βράχους.

Ἀπὸ ἐκείνην τὴ στιγμή, μπορῶ ἀσφαλῶς νὰ πῶ, ὁ Μοράνζ ξεκίνησε γιὰ νὰ συναντήσῃ τὸ μοιραῖο του.

Τὸν ἀκολούθησα. Περάσαμε διακόσα ἢ τρακόσα βήματα, μὲ μύριους κόπους. Τέλος, παρατηρήσαμε

στὰ πόδια μας, ἕνα σὰν εἶδος λιμανάκι, ὅπου τὰ νερὰ χτυποῦσαν μὲ παφλασμό, μά, ὥς τόσο, ἄρχιζαν λίγο-λίγο νὰ χαμηλώνουν.

— Κοιτάξτε! εἶπε ὁ Μοράνζ.

Ἕνας ὄγκος μαυριδερὸς ἔπλεε σὰν ἔρμαιο στὰ νερὰ τοῦ κόλπου.

Ὅταν φθάσαμε στὴν ὄχθη, εἴδαμε πὼς ὁ ὄγκος αὐτὸς ἦταν τὸ σῶμα ἑνὸς ἀνθρώπου, ποὖταν ντυμένος μὲ τὴ μακρυὰ βαθυγάλαζη γκελεμπία τῶν Τουαρέγκ.

—Δόστε μου τὸ χέρι σας, μοὖπε ὁ Μοράνζ καὶ στηριχθῆτε καλά, μὲ τ᾽ ἄλλο, ἀπάνω στὸ βράχο.

Ἦταν δυνατός, πολὺ δυνατός. Σ᾽ ἕνα δευτερόλεπτο, τράβηξε τὸ σῶμα ἀπάνω καὶ τ᾽ ἀπόθεσε στὴν ὄχθη, ἔτσι σὰν ἕνα παιγνιδάκι.

—Ζῇ ἀκόμα, εἶπε μ᾽ εὐχαρίστησι. Τώρα πρέπει νὰ τὸν πᾶμε στὴ σπηλιά. Τὸ μέρος αὐτὸ δὲν εἶνε καθόλου κατάλληλο γιὰ νὰ ἀναζωογονήσωμε ἕναν πνιγμένο,

Σήκωσε τὸ σῶμα μὲς στὰ στιβαρά του μπράτσα.

—Εἶνε περίεργο πὼς βαραίνει τόσο λίγο, ἕνα σῶμα τόσο μεγάλο! εἶπε.

Ὅταν γυρίσαμε, ἀπ᾽ τὸ δρόμο ποὖρθαμε, στὸ σπήλαιο, τὰ μπαμπακερὰ ῥοῦχα τοῦ Τάργκουϊ (1) ἦσαν σχεδὸν στεγνά. Μὰ εἶχαν ἀρκετὰ ξεβάψει, καὶ ἦταν ἕνας ἄνθρωπος γαλάζιος σὰ λουλάκι ἐκεῖνος ποὺ ὁ Μοράνζ προσπαθοῦσε τώρα νὰ ἐπαναφέρῃ στὴ ζωή.

Τοῦ ῥίξαμε στὸ λάρυγγα ἕνα ποτῆρι ῥούμι, Τότε, ἄνοιξε τὰ μάτια, μᾶς κοίταξε καὶ τοὺς δυό μὲ ἔκπληξι, ὕστερα τὰ ξανάκλεισε, καὶ ψιθύρισε, στὴν ἀραβικὴ γλῶσσα, μὲ μιὰ φωνή, ποὺ μόλις ἀκουόταν, τὴ φρᾶσι αὐτή, ποὺ μόνο ὕστερα ἀπὸ ἀρκετὲς ἡμέρες καταλάβαμε τὴν ἔννοιά της.

---

(1) Ἄνθρωπος τῆς φυλῆς τῶν Τουαρέγκ.

—Φαίνεται πὼς ἔφθασα στὸ τέλος τῆς ἀποστολῆς μου.

—Γιὰ ποιὰ ἀποστολὴ νὰ μιλάῃ; εἶπα.

—Ἀφῆστε τον νὰ συνέλθῃ πρῶτα καλά, ἀπάντησε ὁ Μοράνζ. Ἀνοίξτε του ἕνα κουτὶ κρέας καπνιστό. Μὲ ἀνθρώπους αὐτῆς τῆς κράσεως εἶνε περιττὲς οἱ προφυλάξεις ποὺ συμβουλεύουν οἱ γιατροὶ γιὰ τοὺς πνιγμένους Εὐρωπαίους.

Ἦταν, πράγματι, ἕνα εἶδος γίγαντος, ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ποὺ τοῦ σώσαμε τὴ ζωή. Τὸ πρόσωπο, ἂν καὶ πολὺ ἀδύνατο, ἦταν κανονικό, σχεδὸν ὡραῖο. Τὸ χρῶμα ἀνοιχτό, καὶ τὸ γένι ἀραιό. Τὰ μαλλιά, ἄσπρα πιά, φανέρωναν ἕναν ἄνθρωπο καμμιὰ ἐξηνταριὰ χρονῶν.

Ὅταν τοῦ ἀπόθεσα μπροστά του, ἀνοιχτό, ἕνα κουτὶ κρέας καπνιστό, ἀστραπὴ ἄγριας χαρᾶς ἔλαμψε στὰ μάτια του. Μὲ τὸ κουτὶ ἐκεῖνο μποροῦσαν νὰ χορτάσουν τέσσερις καλοὶ φαγάδες. Αὐτὸ τὸ ἄδειασε σ' ἕνα λεπτό.

—Νά, ἕνα γερὸ στομάχι! εἶπε ὁ Μοράνζ. Τώρα θὰ μπορέσωμε νὰ τοῦ κάνωμε τὶς ἐρωτήσεις μας, δίχως δυσκολία.

Ὁ Τάργκουϊ εἶχε, τώρα, σκεπάσει τὸ μέτωπό του καὶ τὸ πρόσωπο μὲ τὸν πατροπαράδοτο γαλάζιον πέπλο. Ἔπρεπε νἆταν πολὺ πεινασμένος, γιὰ νὰ μὴ ἐκπληρώσῃ πρωτήτερα τὸν ἀπαραίτητο αὐτὸν τύπο. Καὶ μόνο τὰ μάτια του φαινόντουσαν, τώρα, ποὺ μᾶς κύτταζαν μὲ μιὰ φλόγα, ποὺ ὁλοένα γινότανε πιὸ σκυθρωπή.

—Γάλλοι ἀξιωματικοί! ἐψιθύρισε, τέλος.

Καί, παίρνοντας τὸ χέρι τοῦ Μοράνζ, τὸ ζούλιξε στὸ στῆθος του ἀπάνω, ὕστερα τῶφερε στὰ χείλη του.

Ἔξαφνα, μιὰ ἔκφρασι ἀνησηχίας ἐπέρασε ἀπ' τὰ μάτια του.

—Τὸ χιντζίνι μου; ρώτησε.

Τοῦ ἐξήγησα πῶς ὁ ὁδηγός μας εἶχε πάει γιὰ νὰ προσπαθήση νὰ σώση τὸ ζῷο. Ἐκεῖνος, μᾶς ἀφηγήθηκε πῶς, ὅταν ἡ γκαμήλα του σκόνταψε, καὶ κυλίστηκε μέσα στὸ χείμαρρο, κυλίστηκε κι' αὐτὸς μὲ τὴν προσπάθεια ποὺ ἔκανε γιὰ νὰ τὴν κρατήση. Τὸ μέτωπό του χτύπησε ἀπάνω σ' ἕνα βράχο. Ἔμπηξε μιὰ κραυγή. Ὕστερα, τίποτα πιὰ δὲ θυμόταν.

—Πῶς σὲ λένε; ρώτησα

—Ἔγκ-Ἀντεουέν.

—Σὲ ποιὰ φυλὴ ἀνήκεις;

—Στὴ φυλὴ τῶν Κέλ-Ταχάτ.

—Οἱ Κέλ-Ταχάτ δὲν εἶνε οἱ σκλάβοι τῆς φυλῆς τῶν Κέλ-Ρουχελάα, τῶν μεγάλων εὐγενῶν τοῦ Χογκάρ;

—Ναί, ἀπήντησε, ρίχνοντάς μου ἕνα λοξὸ βλέμμα. Θἄλεγε κἀνεὶς πὼς οἱ τόσο ἀκριβολόγες ἐρωτήσεις μου γιὰ τὰ πράγματα τοῦ Χογκάρ, δὲν τὸν εὐχαριστοῦσαν.

— Οἱ Κὲλ Ταχάτ, ἂν δὲ λαθεύομαι, κατοικοῦν στὴ νοτιοδυτικὴ πλευρὰ τοῦ Ἀτακόρ(1). Πῶς βρέθηκες ἐδῶ, τόσο μακρυὰ ἀπ' τὸν τόπο σου;

— Πήγαινα στὸ Ἴν-Σάλαχ, εἶπε.

— Καὶ τί πήγαινες νὰ κάνης στὸ Ἴν Σάλαχ;

Ἦταν ἕτοιμος ν' ἀπαντήση. Μά, ἔξαφνα, τὸν εἴδαμε ν' ἀνατινάζεται. Τὰ μάτια του μείναν καρφωμένα σὲ μιὰ μεριὰ τοῦ σπηλαίου. Τὸ βλέμμα μας στράφηκε πρὸς τὸ σημειο ποὺ κοίταζε. Συνάντησε τὴν τιφιναρικὴ ἐπιγραφὴ πού, μιὰ ὥρα πρίν, προξένησε τόση χαρὰ στὸ Μοράνζ.

— Τὸ γνωρίζεις αὐτό; ρώτησε ὁ σύντροφός μου μὲ περιέργεια.

Καὶ πρόσθεσε:

— Ἀντινέα;

(1) Ἄλλη ὀνομασία τοῦ Χογκάρ.

— Ἀντινέα, ἐπανέλαβε ὁ ἄνθρωπος.

Καὶ σιώπησε.

— Ἀπάντησε, λοιπόν, στὸ λοχαγό, φώναξα ἐγώ, νοιώθοντας νὰ μὲ πιάνῃ ἕνας παράδοξος θυμός.

Ὁ Τάργκουϊ μὲ κοίταξε. Νόμισα πὼς θὰ μιλοῦσε. Μά, ξαφνικά, τὸ βλέμμα του ἔγεινε τραχύ, Κάτω ἀπ' τὸ γιαλιστερό του πέπλο, ἀντελήφθηκα τὰ χαρακτηριστικά του ν' ἀποσκληρύνωνται.

Ὁ Μορὰνζ κ' ἐγὼ γυρίσαμε καὶ κοιτάξαμε πίσω, Κ' εἴδαμε τὸν Ἀμποὺ Γκούμαα νὰ στέκεται στὴν εἴσοδο τῆς σπηλιᾶς, λαχανιασμένος, ἀποσταμένος, τσακισμένος ἀπὸ ἕνα δρόμο μάταιο ποὺ ἔκανε, μιὰ ὁλόκληρη ὥρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

ΤΑ ΔΥΣΑΡΕΣΤΑ ΤΟΥ ΜΑΡΟΥΛΙΟΥ

Τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ Ἔγκ-Ἀντεουὲν κι' ὁ Ἀμποὺ Γκούμαα ἀντικρύστηκαν, μοῦ φάνηκε σὰν ν' ἀντελήφθηκα στὸν Τάργκουϊ, ὅπως καὶ στὸ Σιάαμπα, ἕνα ἀνατίναγμα τοῦ κορμιοῦ τους, ποὺ τὸ συγκράτησαν ἀμέσως καὶ οἱ δυό. Δὲν ἦταν, τὸ ἐπαναλαμβάνω, παρὰ μιὰ ἐντύπωσις στιγμιαία. Μά, ὥς τόσο, ἔφθανε γιὰ νὰ μὲ κάνῃ ν' ἀποφασίσω νὰ ῥωτήσω τὸν ὁδηγό μας, μόλις μέναμε μονάχοι οἱ δυό μας, γιὰ τὸ νέο μας σύντροφο.

Τὸ πρῶτο μέρος τῆς ἡμέρας ἐκείνης μᾶς ἐκούρασε ἀρκετά. Ἀποφασίσαμε, λοιπόν, νὰ τὴν τελειώσωμε ἐκεῖ, καί, μάλιστα, νὰ περάσωμε τὴ νύχτα στὴ σπηλιά, γιὰ νὰ περιμένωμε νὰ φύγουν τὰ νερά.

Ὅταν ξυπνήσαμε, τὸ πρωΐ, ἐνῷ καταγινόμουν νὰ σημειώνω στὸ χάρτη τὸ δρομολόγιό μας τῆς ἡμέρας, εἶδα τὸ Μοράνζ νὰ μὲ πλησιάζῃ. Παρετήρησα πὼς ἦταν λιγάκι στενοχωρημένος.

—Σὲ τρεῖς μέρες θἄμαστε στὸ Σίχ-Σάλαχ, τοῦπα. Ἴσως, μάλιστα, μεθαύριο τὸ βράδυ, ἂν οἱ γκαμῆλες περιπατήσουν καλά.

—Νομίζω πὼς θὰ χωρισθοῦμε νωρίτερα, ἐψιθύρισε.

—Πῶς αὐτό;

—Ναί, τροποποίησα λιγάκι τὸ δρομολόγιό μου. Δὲ σκέπτομαι πιὰ νὰ βαδίσω κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὸ Τιμισσάο. Θἄμουν εὐτυχὴς νὰ πάω πρωτήτερα, ἴσαμε ἕνα σημεῖο στὸ ἐσωτερικό τοῦ Χογκάρ.

Σούφρωσα τὰ φρείδια μου.

—Τὶ νέα ἰδέα, πάλι, εἶνε αὐτή;

Καὶ τὴν ἴδια στιγμή, τὰ μάτια μου ἀναζητοῦσαν τὸν Ἔγκ Ἀντεουέν πού, ἀπὸ βραδίς, καί, ἀκόμα, τὸ πρωΐ, λίγες στιγμὲς πρωτήτερα, τὸν εἶχα ἰδῇ νὰ κουβεντιάζῃ μὲ τὸν Μοράνζ. Καταγινόταν, μὲ ἠρεμία, νὰ διορθώνῃ ἕνα παποῦτσι του, μὲ πισσωμένη κλωστὴ ποὺ τοῦχε δώσῃ ὁ Ἀμποὺ Γκούμαα, καὶ δὲ σήκωνε οὔτε στιγμὴ τὸ κεφάλι του.

—Νά, ἐξήγησε ὁ Μοράνζ, ποὺ ὁλοένα γινόταν πιὸ ἀνήσηχος. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς μοῦ ἐβεβαίωσε τὴν ὕπαρξι καὶ ἄλλων τέτοιων ἐπιγραφῶν, σὲ πολλὰ σπήλαια τοῦ δυτικοῦ Χογκάρ. Τὰ σπήλαια αὐτὰ βρίσκονται στὰ περίχωρα τοῦ δρόμου, ποὺ ἔχει νὰ περάσῃ γιὰ νὰ γυρίσῃ στὸν τόπο του. Πρέπει νὰ περάσῃ ἀπὸ τὸ Τίτ. Τώρα, ἀπὸ τὸ Τὶτ στὸ Τιμισσάο, περνώντας, ἀπὸ τὸ δρόμο τοῦ Σιλέτ, μόλις εἶνε 200 χιλιόμετρα. Εἶνε ἕνας δρόμος πολὺ συντομώτερος ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ θὰ εἶχα νὰ κάνω μόνος, ὅταν θὰ χωριζόμαστε, ἀπὸ τὸ Σίχ-Σάλαχ στὸ Τιμισσάο...

—Καὶ πότε σκέπτεσθε νὰ μὲ ἀφήσετε;

—Θ' ἀναγκασθῶ νὰ τὸ κάνω σήμερα κιόλας. Ὁ δρόμος ποὺ λογαριάζει ὁ Ἔγκ Ἀντεουὲν νὰ πάρῃ, γιὰ νὰ μπῇ στὸ Χογκάρ, διασταυρώνεται μὲ τὸν δικό σας μόλις τέσσερις λεῦγες ἀπὸ δῶ. Ἔχω, μάλιστα, γι' αὐτό, νὰ σᾶς κάνω μιὰ μικρὴ παράκλησι.

—Ἐλεύθερα.

—Ἂν ἦταν δυνατὸ νὰ μοῦ ἀφήσετε μιὰ ἀπὸ τὶς δυὸ γκαμῆλες ποὺ σηκώνουνε τὰ πράγματα, ἐπειδὴ ὁ σύντροφός μου ἔχασε τὶς δικές του.

—Ἡ γκαμήλα ποὺ σηκώνει τὶς ἀποσκευές σας, σᾶς ἀνήκει, ὅπως καὶ τὸ χιντζίνι σας, ἀπήντησα ψυχρά.

Μείναμε λίγα λεπτὰ σιωπηλοί. Τοῦ Μοράνζ ἡ σιωπὴ ἦταν στενοχωρημένη. Ἐγὼ ἄρχισα πάλι νὰ ἐξετάζω

τὸ χάρτη μου. Σχεδὸν παντοῦ, μὰ πρὸ παντὸς πρὸς τὸ νοτιά, οἱ ἀνεξερεύνητες περιφέρειες τοῦ Χογκάρ ἦσαν σημειωμένες ἀνάμεσα στὶς κόκκινες μολυβιὲς τῶν ὑποτιθεμένων βουνῶν, μὲ πολλά, παρὰ πολλὰ ἄσπρα σημάδια.

Τέλος εἶπα:

—Μοῦ δίνετε τὸ λόγο σας ὅτι, ἀφ' οὗ δῆτε τὰ περίφημα αὐτὰ σπήλαια, θὰ γυρίσετε στὸ Τιμισσάο ἀπὸ τὸ δρόμο τοῦ Τίτ καὶ τοῦ Σιλέτ;

Μὲ κοίταξε ἀπορημένος, δίχως νὰ ἐννοῇ.

—Γιατὶ μιὰ τέτοια ἐρώτησις;

—Γιατί, ἂν μοῦ δώσετε τὸ λόγο σας, καὶ ἂν, φυσικά, δὲν σᾶς εἶνε δυσάρεστη ἡ συντροφιά μου, θὰ σᾶς συνοδεύσω. Δὲ θὰ βγῶ ἀπὸ τὸ δρομολόγιό μου περισσότερο ἀπὸ 200 χιλιόμετρα. Θὰ γυρίσω στὸ Σίχ Σάλαχ ἀπὸ τὸ νοτιᾶ, ἀντὶ νὰ γυρίσω ἀπὸ τὴ δύσι: αὐτὸ εἶνε ὅλο.

Ὁ Μορὰνζ μὲ κύτταξε μὲ συγκίνησι.

—Γιατὶ τὸ κάνετε; ἐψιθύρισε.

—Ἀγαπητέ μου φίλε (ἦταν ἡ πρώτη φορὰ ποὺ προσαγόρευα ἔτσι τὸ Μοράνζ), ἀγαπητέ μου φίλε, ἔχω μιὰ διαίσθησι ποὺ ζωνταγεύει μέσα μου τρομερά. ὅταν βρίσκομαι στὴν ἔρημο—τὴ διαίσθησι τοῦ κινδύνου. Σᾶς ἔδωσα ἕνα μικρὸ παράδειγμα, χθὲς τὸ πρωΐ, τὴ στιγμὴ τῆς καταιγίδος. Μὲ ὅλη τὴ γνῶσι ποὺ ἔχετε τῆς τιφιναρικῆς γραφῆς, μοῦ φαίνεται πὼς δὲν ἔχετε μιὰ ἀκριβῆ ἰδέα, τὶ εἶνε τὸ Χογκάρ, καὶ τὶ συναντήσεις μπορεῖ νἄχῃ κἀνεὶς σ' αὐτὴν τὴ χώρα. Ἐπιθυμῶ, λοιπόν, νὰμὴ σᾶς ἀφήσω νὰ διατρέξετε μονάχος μερικοὺς ἐνδεχομένους κινδύνους.

—Μὰ ἔχω ὁδηγό, εἶπε μὲ θαυμασία ἀφέλεια.

Πάντα σταυροπόδι, ὁ Ἔγκ Ἀντενουέν, ἐξακολουθοῦσε νὰ ῥάβῃ τὸ παποῦτσι του.

Πῆγα κοντά του.

—Ἄκουσες τὶ εἶπα στὸ λοχογό;

—Ναί, ἀπήντησεν ὁ Τάργκουϊ μὲ ἠρεμία.

—Θὰ τὸν συνοδεύσω. Θὰ σὲ ἀφήσωμε στὸ Τίτ, ὅπου θ᾽ἀναλάβῃς νὰ μᾶς πᾷς δίχως ἐμπόδια. Ποῦ εἶνε τὸ μέρος ὅπου πρότεινες στὸ λοχαγὸ νὰν τὸν ὁδηγήσῃς;

—Δὲν τοῦ τὸ πρότεινα ἐγώ, ἐκεῖνος μὲ ῥώτησε, παρετήρησε ψυχρὰ ὁ Τάργκουϊ. Οἱ σπηλιές, ὅπου ὑπάρχουν οἱ ἐπιγραφὲς αὐτές, βρίσκονται τρεῖς μέρες δρόμο ἀπὸ δῶ, πρὸς τὸ Νοτιᾶ, στὸ βουνό. Ὁ δρόμος στὴν ἀρχὴ εἶνε ἀνώμαλος. Μὰ ὕστερα, γίνεται στρωτός, καὶ πάει κἀνεὶς στὸ Τιμισσάο δίχως κόπο. Ὑπάρχουν ἐκεῖ καλὰ πηγάδια, ὅπου οἱ Τουαρέγκ Τοϊτόκ, ποὺ ἀγαποῦν τοὺς Γάλλους, πᾶνε καὶ ποτίζουν τὶς γκαμῆλες τους.

—Καὶ ξέρεις καλὰ τοὺς δρόμους;

Σήκωσε τοὺς ὤμους. Ἀπὸ τὰ μάτια του πέρασε ἕνα χαμόγελο περιφρονητικό.

—Τὸν ἔκανα εἶπε εἴκοσι φορές.

—Λοιπόν, τότε, πᾶμε!

Εἴχαμε κάνει δυὸ ὧρες δρόμο, καὶ σ᾽ ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα δὲν ἀντάλλαξα οὔτε μιὰ λέξι μὲ τὸ Μοράνζ. Εἶχα βαθειὰ ἀντίληψι τῆς τρέλλας ποὺ κάναμε, νὰ ῥιψοκινδινεύσωμε, μὲ τόση ἀφέλεια, στὴν περιφέρεια τὴν πιὸ λιγώτερο γνωστή, τὴν πιὸ ἐπικίνδυνη, τῆς Σαχάρας. Ὅλα τὰ πλήγματα, ποὺ εἴκοσι χρόνια τώρα, ἐμπόδισαν τὴ γαλλικὴ προέλασι, προήρχοντο ἀπὸ τὸ ἐπίφοβο αὐτὸ Χογκάρ. Ἀλλὰ καὶ τί, μ᾽ αὐτό; Δὲν εἶχα ἀπὸ δική μου θέλησι δεχθῇ νὰ λάβω μέρος στὴν τρελλὴν αὐτὴ ἐπιχείρησι; Μοῦ ἐπετρέπετο πιὰ νὰ πάρω τὸ λόγο μου πίσω; Τὶ θὰ μὲ ὠφελοῦσε νὰ ἀσχημίζω τὴν πράξι μου ἐκείνη, μὲ μιὰ διαρκῆ ἀθυμία; Ἔπειτα, πρέπει νὰ τ᾽ ὁμολογήσω, ἡ τροπὴ ποὺ ἄρχισε νὰ παίρνῃ τὸ ταξεῖδι μας, ἄρχιζε νὰ μὲ εὐχαριστῇ ὄχι λίγο, νὰ

μὲ θέλγῃ. Εἶχα, ἀπὸ ἐκείνην τὴ στιγμή, τὸ συναίσθημα πὼς βαδίζαμε πρὸς κάτι τι ἀνήκουστο, πρὸς κάποια τερατώδη περιπέτεια. Αὐτὰ ἔχει ἡ ἔρημος, ὅταν φιλοξενηθῇς ἀπ' αὐτὴν γιὰ μῆνες, γιὰ χρόνια: σὲ κατακτᾶ, ἐκμηδενίζει τὸν καλὸν ἀξιωματικό, τὸν ἐπιμελῆ καὶ εὐσυνείδητον ὑπάλληλο, τὸν κάνει νὰ μὴν τὸν νοιάζει πιὰ καθόλου γιὰ τὶς εὐθύνες του. Τὶ τάχα νἆνε ἐκεῖ πίσω ἀπ' αὐτοὺς τοὺς μυστηριώδεις βράχους, τὶ τάχα νἆνε οἱ θαμπὲς ἐκεῖνες μοναξές, ποὺ κράτησαν σὲ ἀμηχανία τοὺς πιὸ ξακουστοὺς κυνηγοὺς τοῦ Μυστηρίου;.. Καὶ πᾶς νὰ ἰδῇς, σοῦ λέω, πᾶς...

—Εἶσθε, τοὐλάχιστον, βέβαιος πὼς ἡ ἐπιγραφὴ αὐτὴ ἔχει τέτοιο ἐνδιαφέρον ὥστε νὰ δικαιολογῇ τὴν ἐπιχείρησί μας; ρώτησα τὸν Μοράνζ.

Ὁ σύντροφός μου ἀνατινάχτηκε μὲ ἔκφρασι εὐαρεσκείας, ποὺ μοῦ ἔδωσε νὰ ἐννοήσω τὸ φόβο ποὺ δοκίμαζε μέσα του, ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ἀναχωρήσαμε, ὅτι τὸν συνόδευα δίχως διάθεσι. Καὶ τώρα ποὺ τοῦ ἐπρόσφερα τὴν εὐκαιρία νὰ μὲ πείσῃ, οἱ φόβοι του δὲν ὑπῆρχαν πιά, κι' ὁ θρίαμβός του τοῦ φαινόταν βέβαιος.

—Ποτέ μου, ἀπάντησε μὲ φωνὴ ποὺθελε νἆνε ψυχρὴ καὶ μετρημένη, μὰ πού, ὡς τόσο, δὲν μποροῦσε ν' ἀποκρύψῃ τὸν ἐνθουσιασμό του, ποτὲ ὡς τώρα δὲν ἔχει ἀνακαλυφθῇ, σ' ἕνα πλάτος τόσο χαμηλό, ἄλλη ἑλληνικὴ ἐπιγραφή. Τὰ πιὸ ἀπόμακρα σημεῖα, ὅπου εἶνε γνωστὸ πὼς βρέθηκαν ἑλληνικὲς ἐπιγραφές, εἶνε στὰ νότια τῆς Ἀλγερίας καὶ τῆς Κυρηναϊκῆς. Ἀλλὰ στὸ Χογκάρ! Γιὰ συλλογισθῆτε το καλά! Εἶνε ἀλήθεια πὼς αὐτὴ ἐδῶ εἶνε γραμμένη μὲ τιφιναρικοὺς χαρακτῆρες. Μὰ ἡ λεπτομέρεια αὐτὴ δὲν ἐλαττώνει τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ πράγματος: τὸ ἐναντίον τὸ αὐξάνει.

—Ποιὰ εἶνε, κατὰ τὴ γνώμη σας, ἡ σημασία τῆς λέξεως;

—*Ἀντινέα*, δὲν μπορεῖ νἆνε παρὰ κύριον ὄνομα, εἶπε ὁ Μοράνζ. Σὲ ποιὰν ἀνήκει; Ὁμολογῶ ὅτι τὸ ἀγνοῶ, καί, ἂν αὐτὴν τὴν ὥρα, βαδίζω πρὸς τοῦ νοτιᾶ τὰ μέρη, σέρνοντας καὶ σᾶς μαζύ μου, τὸ κάνω γιατὶ ὑπολογίζω νὰ βρῶ συμπληρωματικὲς πληροφορίες. Ἡ ἐτυμολογία της; Δὲν ἔχει μία. Μπορεῖτε νὰ ἐπιτύχετε καμμιὰ τριανταριά. Σκεφθῆτε πὼς τὸ τιφιναρικό ἀλφάβητο δὲ συμφωνεῖ καθόλου μὲ τὸ ἑλληνικό, κι' αὐτὸ αὐξάνει τὶς ὑποθέσεις. Θέλετε νὰ σᾶς συνοψίσω μερικές;

—Θὰ μὲ ὑποχρεώνατε.

—Λοιπόν ἔχομε πρῶτα-πρῶτα: *ἀντὶ* καὶ *ναῦς*, *ἡ γυναῖκα ποὺ στέκεται μπροστὰ στὸ πλοῖο*, ἐξήγησις ποὺ ἤρεσε πολὺ στὸν Γκαφαρέλ, καὶ στὸ σεβαστό μου διδάσκαλο, τὸν Μπερλιού. Ἀντινέα: τὸ ξόανο ποὺ σκαλίζουν μπρὸς στὴν πλώρη τοῦ πλοίου.

«Ἔχομε, ὕστερα, *ἀντινῆα*, ἀπὸ τὸ *ἀντὶ* καὶ *ναός*,— ἡ γυναῖκα ποὺ στέκεται μπρὸς στὸν *ναόν*, στὴν ἐκκλησία, *ἐκείνη ποὺ εἶνε ἀπέναντι τοῦ βωμοῦ*, ἡ ἱέρεια, κατὰ συνέπειαν. Ἑρμηνεία ποὺ ἐμάγευσεν ὑπὸ ὅλας τὰς ἐπόψεις τὸν Ζιρὰρ καὶ τὸν Ρενάν.

«Ἔχομε, ὕστερα, *ἀντινέα*, ἀπὸ τὸ *ἀντὶ* καὶ *νέος*, ποὺ μπορεῖ νὰ σημαίνῃ δυὸ πράγματα: ἢ ἐκείνη ποὺ εἶνε τὸ ἀντίθετον τῆς νέας, δηλαδή, γρηά, ἢ ἐκείνη ποὺ εἶνε ἐχθρὰ τοῦ νέου, ἢ ἐχθρὰ τῆς νεότητος.

»Ὑπάρχει, ἀκόμα καὶ μιὰ ἄλλη ἔννοια τοῦ *ἀντί*, (*αὐτό, εἰς ἀντάλλαγμα ἐκείνου*) ποὺ μᾶς παρουσιάζεται, ἀκριβῶς, γιὰ νὰ μᾶς περιπλέξῃ τὶς προηγούμενες ὑποθέσεις μας. Κ' ἐπίσης, ὑπάρχουν τέσσερις ἔννοιες τοῦ ῥήματος *νέω*, ποὺ σημαίνει: πηγαίνω, ῥέω, γνέθω, σωρεύω, Καὶ τί; Μόνο αὐτά;.. Σκεφθῆτε πὼς

δὲν ἔχω στὴ διάθεσί μου, ἀπάνω στὴν καμπούρα, τὴν ἄλλως τε ἀρκετὰ ἀναπαυτική, τῆς καλῆς μου αὐτῆς γκαμήλας, οὔτε τὸ μεγάλο λεξικό τοῦ Ἐττιέν, οὔτε τὰ Λεξικὰ τοῦ Πάσσοω, τοῦ Πάπου ἢ τοῦ Λίντελ - Σκότ, γιὰ νὰ βροῦμε ἐκεῖ μέσα ὅσες θέλετε ἔννοιες τῆς λέξεως αὐτῆς. Αὐτὰ μόνο καὶ μόνο, ἀγαπητέ μου φίλε, γιὰ νὰ σᾶς ἀποδείξω πόσο ἡ Ἐπιγραφολογία εἶνε ἐπιστήμη σχετική, ποὺ ἐξαρτᾶται πάντοτε ἀπὸ τὴν ἀνακάλυψι ἑνὸς νέου κειμένου, ποὺ ἀντιφάσκει μὲ τὰ προηγούμενα «δεδομένα», ὅταν δὲν εὑρίσκεται στὸ ἔλεος τοῦ κεφιοῦ τῶν ἐπιγραφολόγων, καὶ τῶν ἰδιαιτέρων ἀντιλήψεών των (1).

—Αὐτὴ εἶνε λιγάκι, κ' ἡ δική μου γνώμη, εἶπα. Ἀλλά, ἐπιτρέψατέ μου ν' ἀπορῶ πῶς μὲ μιὰ τόσο θεωρητικὴν ἄποψι τῶν σκοπῶν ποὺ ἐπιδιώκετε, τολμᾶτε ν' ἀντιμετωπίσετε κινδύνους ποὺ μπορεῖ νὰ εἶνε ἀρκετὰ μεγάλοι.

Στὰ χείλη τοῦ Μορὰνζ ἄνθισε ἕνα ἀσθενικὸ χαμόγελο.

—Ἐγὼ δὲν ἑρμηνεύω, φίλε μου, συλλέγω. Ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ θὰ τοῦ πάω, ὁ Πάτερ Γκρανζὲ κατέχει τὴν ἐπιστήμη ποὺ θὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ βγάλῃ συμπεράσματα, τὰ ὁποῖα θὰ διέφευγαν τὶς ἰδικές μου ἀδύνατες γνώσεις. Ἐγώ, θέλησα νὰ διασκεδάσω, λιγάκι. Συγχωρήσατέ με!

Ἐκείνην τὴ στιγμή, τὸ σαμάρι τῆς μιᾶς ἀπὸ τὶς φορτηγὲς γκαμῆλες, ποὺ δίχως ἄλλο δὲ θάτανε καλὰ σφιγμένο, ἀναποδογυρίστηκε. καὶ μέρος ἀπὸ τὸ φορτίο κατρακύλισε στὴ γῆ.

---

(1) Ὁ λοχαγὸς Μορὰνζ φαίνεται ὅτι λησμόνησε στὴν ἀπαρίθμησιν αὐτή, ποὺ σὲ πολλὰ μέρη εἶνε φανταστική, τὴν ἐτυμολογία Ἀνθίνεα, δωρικὴ διαλεκτικὴ μορφὴ τοῦ Ἀνθινή, ἀπὸ τὸ ἄνθος, καὶ ποὺ σημαίνει ἐκείνη ποὺ νε ἀνθισμένη. (Σημ. τοῦ κ. M. Leroux).

Ἤδη ὁ Ἔγκ-Ἀντεουὲν εἶχε κατεβῆ ἀπὸ τὸ ζῷο του καὶ βοηθοῦσε τὸν Ἀμπού-Γκούμαα νὰ διορθώσῃ τὴ βλάβη.

Ὅταν τελείωσαν, πλησίασα τὸ χιντζίνι μου στὸ χιντζίνι τοῦ Ἀμπού-Γκούμαα.

—Νὰ κοιτάξῃς νὰ σαμαρώσῃς καλλίτερα τὶς γκαμῆλες, στὸν πρῶτο σταθμὸ ποὺ θὰ κάνωμε, τοῦ εἶπα. θἄχωμε νὰ περάσωμε βουνό.

Ὁ ὁδηγός μὲ κοίταξε μὲ ἔκπληξι. Ὡς τὴν ἡμέρα ἐκείνη, εἶχα θεωρήσῃ περιττὸ νὰ τὸν κρατήσω ἐνήμερο τοῦ νέου μας σχεδίου. Μὰ φανταζόμουν ὅτι ὁ Ἔγκ-Ἀντεουὲν θὰ τὸν εἶχε πληροφορήσῃ.

—Ὑπολοχαγέ μου, ὁ δρόμος τοῦ ἄσπρου κάμπου ὥς τὸ Σίχ-Σάλαχ δὲν εἶνε βουνήσιος, εἶπε ὁ Σιάαμπα.

—Δὲ θὰ πάρωμε πιὰ τὸ δρόμο τοῦ ἄσπρου κάμπου. θὰ κατεβοῦμε πρὸς τὸ νοτιᾶ, ἀπὸ τὸ Χογκάρ.

—Ἀπὸ τὸ Χογκάρ! ἐψιθύρισε. Μά...

—Μά, τί;

—Δὲν ξέρω τὸ δρόμο.

—Θὰ μᾶς ὁδηγήσῃ ὁ Ἔγκ-Ἀντεουέν.

—Ὁ Ἔγκ-Ἀντεουέν!

Κοίταξα τὸν Ἀμπού-Γκούμαα, ποὺ ἔφυγε ἀπὸ τὰ χείλη του ὑπόκωφη αὐτὴ ἡ ἀναφώνησις. Τὰ μάτια του ἔπεσαν μὲ ἔκπληξι ἀνάμικτη μὲ φρίκη, ἀπάνω στὸν Τάργκουϊ.

Ἡ γκαμήλα τοῦ Ἔγκ-Ἀντεουὲν βάδιζε καμμιὰ δωδεκαριὰ μέτρα πιὸ μπρὸς μας, συντροφιαστὰ μὲ τὴν γκαμήλα τοῦ Μοράνζ. Οἱ δυὸ ἄνδρες κουβέντιαζαν. Ἐννόησα ὅτι ὁ Μοράνζ συνωμιλοῦσε μὲ τὸν Τάργκουϊ γιὰ τὶς περίφημες ἐπιγραφές. Ἀλλὰ δὲν ἤμαστε τόσο πολὺ πίσω ὥστε νὰ μὴν μποροῦν ν' ἀκοῦν τὰ λόγια μας.

Καὶ πάλι, κοίταξα τὸν ὁδηγό μου. Τὸν εἶδα χλωμό,

—Τὶ συμβαίνει, Ἀμποὺ Γκούμαα, τὶ συμβαίνει; ρώτησα μὲ σιγανὴ φωνή.

—Ὄχι ἐδῶ, ὑπολοχαγέ μου, ὄχι ἐδῶ, ἐψιθύρισε. Τὰ σαγόνια του ἔτρεμαν. Καὶ πρόσθεσε μὲ φωνὴ σιγανὴ σὰ φύσημα τῆς αὔρας.

—Ὄχι ἐδῶ! Τὸ βράδυ, στὴ στάσι, ὅταν θὰ γυρίσῃ πρὸς τὴν Ἀνατολή, γιὰ νὰ κάνῃ τὴν προσευχή του, τὴν ὥρα ποὺ θὰ βασιλέψῃ ὁ ἥλιος. Τότε, φώναξέ με κοντά σου. Θὰ σοῦ πῶ... Μὰ ὄχι ἐδῶ. Μιλεῖ, μὰ ἀκούει. Φύγε, τώρα. Γύρισε κοντὰ στὸ λοχαγό.

—Ἄλλο πάλι τοῦτο!.. ἐψιθύρισα, καὶ σκούντησα μὲ τὸ πόδι μου τὸ λαιμὸ τοῦ χιντζινιοῦ μου, γιὰ νὰ μὲ πάῃ κοντὰ στὸν Μοράνζ..

Ἦταν σχεδὸν πέντε, ἡ ὥρα, τὸ βράδυ, ὅταν ὁ Ἔγκ--Ἀντεουέν, ποὺ πήγαινε μπροστά, σταμάτησε.

—Ἐδῶ εἶνε, εἶπε, κατεβαίνοντας ἀπὸ τὴν γκαμήλα του.

Τὸ μέρος ἦταν ἄγριο κι' ὡραῖο. Ἀριστερά μας, ἕνας φανταστικὸς τοῖχος ἀπὸ γρανίτη, μακρὺς κι' ἀγκαθωτὸς σὰν ψαροκόκκαλο, ἔρριχνε τὴ γκρίζια του σιλουέττα ἀπάνω στὸν πορφυρὸ οὐρανό. Ὁ τοῖχος αὐτός, ἦταν, ἀπ' τὴν κορφὴ ὥς τὴ βάσι του, σχισμένος ἀπὸ ἕνα φειδωτὸ διάδρομο, ποὖχε ὕψος χίλια ποδάρια ἴσως, καὶ φάρδος σὲ πολλὰ μέρη μόλις ἀρκετὸ γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ περάσουν μαζὺ τρεῖς γκαμῆλες.

---Ἐδῶ εἶνε, ἐπανέλαβε ὁ Τάργκουϊ.

Πρὸς τὴ δύσι, ἴσια ἐμπρός μας, στὸ φῶς τοῦ ἥλιου ποῦ βασίλευε, ὁ δρόμος ποὺ θ' ἀφήναμε σὲ λίγο ξεδίπλωνε τὴ χλωμή του κορδέλλα Ὁ λευκὸς κάμπος, ὁ δρόμος τοῦ Σίχ-Σάλαχ, τὰ σίγουρα ὑψώματα, τὰ γνωστὰ πηγάδια!.. Καί, ἀπὸ τὸ ἀντίθετο μέρος, ὁ μαῦρος αὐτὸς τοῖχος ἀπάνω στὸ μαβὺ φόντο τ' οὐρανοῦ, αὐτὸς ὁ σκοτεινὸς διάδρομος!..

Κοίταξα τὸ Μοράνζ.

—Ἂς σταματήσωμε, εἶπε ἁπλῶς. Ὁ Ἔγκ - Ἀντεουὲν μᾶς συμβουλεύει νὰ συμπληρώσωμε τὴν προμήθειά μας τοῦ νεροῦ.

Συνεννοηθήκαμε, καὶ συμφωνήσαμε ὅλοι νὰ περάσωμε ἐκεῖ τὴ νύχτα, πρὶν ἀρχίσωμε νὰ διαβαίνομε τὸ βουνό.

Ὑπῆρχε, ἐκεῖ, μιὰ πηγή, σὲ μιὰ γούβα σκοτεινή, ὅπου ἔπεφτε ἕνας ὡραῖος μικρὸς καταρράκτης. Ὑπῆρχαν, ἀκόμα, καὶ μερικὰ χαμόδενδρα καὶ μερικὰ φυτά. Οἱ γκαμῆλες βοσκοῦσαν.

Ὁ Ἀμπού-Γκούμαα ἔστρωσε ἀπάνω σὲ μιὰ μεγάλη πλακωτὴ πέτρα τὴν κουβέρτα μας, ποτήρια καὶ πιάτα. Ἄνοιξε ἕνα κουτὶ κρέας καπνιστὸ καὶ τῶβαλε πλάϊ ἀπόνα πιάτο μὲ ἄγρια μαρούλια ποὖχε μαζέψει ἀπ' τὶς ὑγρὲς ὄχθες τῆς πηγῆς. Ἔβλεπα, ἀπ' τὶς βιασμένες κινήσεις ποὺ τοποθετοῦσε ἀπάνω στὸ βράχο τὰ διάφορα αὐτὰ πράγματα, πόσο ἡ ταραχή του ἦταν μεγάλη.

Μιὰ στιγμή, ποὺ ἔγειρε σὲ μένα γιὰ νὰ μοῦ δώση ἕνα πιάτο, μοῦ ἔδειξε μ' ἕνα νεῦμα τὸ πένθιμο καὶ ζοφερὸ διάδρομο, ὅπου, σὲ λίγο, θὰ χανόμαστε.

—*Μπέλεντ-ἐλ-Χόφ*! μουρμούρισε.

—Τὶ λέτε, ρώτησε ὁ Μοράνζ, ποὺ εἶχε δῆ τὸ νεῦμα του.

—Μπέλεντ-ἐλ-Χόφ: ἡ Χώρα τοῦ Φόβου. Ἔτσι, οἱ Ἄραβες ὀνομάζουν τὸ Χογκάρ.

Ὁ Ἀμπού - Γκούμαα τραβήχτηκε πίσω καὶ κάθησε παράμερα, ἀφήνοντάς μας νὰ τρῶμε. Καθισμένος σταυροπόδι, ἄρχισε νὰ τρώη μερικὰ φύλλα τοῦ μαρουλιοῦ, ποὖχε κρατήση γιὰ τὸν ἑαυτό του.

Ὁ Ἔγκ-Ἀντεουὲν ἔμενε ἀκίνητος.

Ἔξαφνα, ὁ Τάργκουϊ σηκώθηκε. Ὁ ἥλιος, στὴ δύσι, δὲν ἦταν πιὰ παρὰ ἕνας κόκκινος δαυλός. Εἴ-

δαμε τὸν Ἔγκ-Ἀντεουὲν νὰ πλησιάζῃ στὴν πηγή, ν' ἁπλώνῃ ἀπάνω στὴ γῆ τὸ γαλάζιο του βουρνοῦζι, νὰ γονατίζῃ.

—Δὲν πίστευα τοὺς Τουαρέγκ νἄχουν τέτοια πίστι στὴ μουσουλμανικὴ παράδοσι, εἶπε ὁ Μοράνζ.

—Οὔτε ἐγώ, ἀπάντησα, σκεπτικά.

Μὰ εἶχα ἄλλο πρᾶγμα νὰ κάνω, ἐκείνην τὴ στιγμή, παρὰ νὰ ἐκπλαγῶ.

—Ἀμπού-Γκούμαα! φώναξα.

Τὴν ἴδια στιγμή, κοίταξα τὸν Ἔγκ--Ἀντεουέν. Ἀπορροφημένος στὴν προσευχή του, γυρισμένος πρὸς τὴ Δύσι, δὲ φαινόταν νὰ δίνῃ σὲ μένα τὴν παραμικρὴ προσοχή. Ἦταν ἕτοιμος νὰ προσκυνήσῃ, ὅταν, μὲ φωνὴ πιὸ δυνατή, φώναξα πάλι:

—Ἀμπού-Γκούμαα, ἔλα μαζύ μου στὸ χιντζίνι μου, ἔχω νὰ πάρω κἄτι.

Ἀργά, ἀργά, καὶ δίχως βία, πάντα γονατιστός, ὁ Ἔγκ-Ἀντεουὲν ἐψιθύριζε τὴν προσευχή του.

Ὅσο γιὰ τὸν Ἀμπού-Γκούμαα, δὲν κουνήθηκε διόλου,

Μόνο ἕνα βογγητὸ πνιχτὸ μοῦ ἀπάντησε.

Ὁ Μοράνζ κ' ἐγὼ σηκωθήκαμε στὰ πόδια μας ἀμέσως, καὶ τρέξαμε στὸν ὁδηγό. Ὁ Ἔγκ-Ἀντεουὲν ἔφθασε κοντά του τὴν ἴδια στιγμὴ μὲ μᾶς.

Μὲ τὰ μάτια κλειστά, τὰ πόδια καὶ τὰ χέρια παγωμένα κιόλας, ὁ Σιάαμπα ψυχορραγοῦσε στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ Μοράνζ. Ἔπιασα τὸ χέρι του, ὁ Ἔγκ-Ἀντεουὲν τὸ ἄλλο, κ' οἱ τρεῖς μας, ὁ καθένας χωριστά, σπάζαμε τὸ κεφάλι μας νὰ μαντεύσωμε, τί ἦταν αὐτό, νὰ ἐννοήσωμε...

Ἔξαφνα ὁ Ἔγκ-Ἀντεουὲν ἀνατινάχτηκε. Τὰ μάτιά του εἶχαν πέσῃ στὴ φτωχικὴ σκαλισμένη γαβάθα, ποὺ ὁ Ἀράπης, ἕνα λεπτὸ πρωτήτερα κρατοῦσε, ἀνά-

μεσα στὰ γόνατά του, καὶ πού, τώρα, ἦταν ἐκεῖ στὴ γῆ, ἀναποδογυρισμένη.

Τήνε σήκωσε, χώριοε, ἐξετάζοντάς τα γρήγορα, γρήγορα τὸ ἕνα μετὰ τὸ ἄλλο, τὰ λίγα φύλλα τοῦ μαρουλιοῦ, ποὖχανε μείνη ἀκόμα, κ᾽ ἔρριξε μιὰ βραχνὴ ἀναφώνησι.

—Ὡραῖα, εἶπε ὁ Μοράνζ, ἡ σειρά του τώρα, κι᾽ αὐτουνοῦ, νὰ τρελλαθῇ!

Μὲ τὰ μάτια μου προσηλωμένα ἀπάνω στὸν Ἔγκ-Ἀντεουέν, τὸν εἶδα, δίχως νὰ λέη λέξι, νὰ τρέχη στὴν πέτρα ὅπου ἦταν ἁπλωμένη ἡ κουβέρτα μας. Κ᾽ ὕστερα ἀπὸ ἕνα δευτερόλεπτο, ἦρθε πάλι κοντά μας κρατώντας τὸ πιάτο μὲ τὰ μαρούλια, ποὺ δὲν εἴχαμε, ἀκόμα, ἀγγίση.

Πῆρε τότε ἀπ᾽ τὴ γαβάθα τοῦ Ἀμπού-Γκούμαα ἕνα φύλλο πράσινο καὶ παχύ, μεγάλο καὶ ὠχρό, καὶ τὸ πλησίασε σ᾽ ἕνα φύλλο ποὺ πῆρε ἀπ᾽ τὸ δικό μας πιάτο.

—*Ἀφαχλεχλέ*! εἶπε ἁπλῶς.

Ἀνατριχίλλα μ᾽ ἔπιασε, καθὼς καὶ τὸν Μοράνζ.— Ἦταν, λοιπόν, τὸ ἀφαχλεχλέ, τὸ «φαλεστέζ» τῶν Ἀράβων τῆς Σαχάρας, τὸ τρομερὸ βοτάνι ποὺ ἔστειλε στὸν Ἅδη, πιὸ γρήγορα καὶ πιὸ σίγουρα ἀπ᾽ τὰ ὅπλα τῶν Τουαρέγκ, ἕνα μέρος τῆς ἀποστολῆς τοῦ Φλάττερς.

Ὁ Ἔγκ-Ἀντεουὲν ἦταν τώρα ὄρθιος. Ἡ ψηλή του σιλουέττα ἔπεφτε μαύρη ἀπάνω στὸν οὐρανό, ποὖχε πάρει ξαφνικὰ ἕνα χρῶμα, λιλά, πολὺ χλωμό. Μᾶς κοίταζε.

Κ᾽ ἐνῷ ἐμεῖς περιποιόμαστε τὸν κακότυχο ὁδηγό:

—Ἀφαχλεχλέ, ψιθύριζε, ἄλλη μιὰ φορά, ὁ Τάργκουϊ, κουνώντας τὸ κεφάλι.

Ὁ Ἀμποὺ Γκούμαα πέθανε τὰ μεσάνυχτα, δίχως ν᾽ ἀναλάβη τὶς αἰσθήσεις του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Η ΧΩΡΑ ΤΟΥ ΦΟΒΟΥ

—Εἶνε περίεργο, εἶπε ὁ Μοράνζ, πῶς τὸ ταξεῖδι μας, τὸ τόσο γυμνὸ ἀπὸ ἐπεισόδια, ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ ἀφήσαμε τὴν Οὐάργκλα, ἀρχίζει, τώρα, καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα, νὰ γίνεται περιπετειῶδες.

Τὴ φράσι αὐτὴ, τὴν πρόφερε καθὼς σηκωνόταν, ἀφ' οὗ γονάτισε μιὰ στιγμὴ ἀπάνω καὶ προσευχήθηκε στὸ λάκκο, ποὺ μὲ πολὺν κόπο ἀνοίξαμε, καὶ ὅπου ἀποθέσαμεν τὸν νεκρὸ τοῦ ὁδηγοῦ.

Δὲν πιστεύω στὸ Θεό, μὰ ἂν ποτὲ κάποιο πρᾶγμα μπορεῖ νὰ ἐπηρεάσῃ κάποια δύναμι, τοῦ Κακοῦ ἢ τοῦ Καλοῦ, τοῦ φωτὸς ἢ τοῦ σκοταδιοῦ, θἄνε ἡ προσευχὴ ποὺ ψιθυρίζει ἕνας τέτοιος ἄνθρωπος.

Δυὸ μέρες σωστές, περνούσαμε μέσα ἀπόνα γιγάντιο χάος μαύρων βράχων, σ' ἕνα τοπεῖο βουβὸ καὶ νεκρωμένο, ἀπὸ τὴν ἐρημιά. Τίποτα ἄλλο, πάρεξ ὁ θόρυβος, δυνατὸς σὰ βροντές, τῶν πετρῶν ποὺ κυλοῦσαν, κάτω ἀπ' τὰ πόδια τῶν γκαμήλων, καὶ πέφταν στὰ βάθη τῶν γκρεμνῶν.

Περίεργη πορεία, ἀλήθεια! Τὶς πρῶτες ὧρες, μὲ τὸ μπούσουλα στὸ χέρι δοκίμασα ν' ἀνάγνωρίσω τὸ δρόμο ποὺ ἀκολουθούσαμε. Μὰ, οἱ λογαριασμοί μου γρήγορα μπερδεύτηκαν: κἀνένα λάθος στὸν ὑπολογισμὸ τοῦ μήκους τῶν βημάτων τῶν γκαμήλων, δίχως ἀμφιβολία! Τότε, ἔβαλα τὸ μπούσουλα στὴ θέσι του. Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα, δίχως κἀνένα ἔλεγχο, ὁ Ἔγκ-Ἀντε-

ουὲν ἦταν κύριός μας. Δέν εἴχαμε πιὰ παρὰ νὰ ἐμπιστευθοῦμε σ᾽ αὐτόνε.

Πήγαινε ἐμπρός, ὁ Μοράνζ τὸν ἀκολουθοῦσε, κ᾽ ἐγὼ ἐρχόμουν τελευταῖος. Τὰ πιὸ περίεργα εἴδη βράχων ἡφαιστιογενῶν παρουσιάζουνταν κάθε στιγμὴ στὰ μάτια μου, μὰ τοῦ κάκου. Δὲν αἰσθανόμουν πιὰ ἐνδιαφέρον σ᾽ αὐτὰ τὰ πράγματα. Μιὰ ἄλλη περιέργεια μὲ εἶχε κυριεύσει. Ἡ τρέλλα τοῦ Μοράνζ εἶχε μεταδοθῆ καὶ σὲ μένα. Ἐὰν ὁ σύντροφός μου ἐρχότανε καὶ μοῦλεγε: «Αὐτὸ ποὺ κάνομε εἶνε παλαβομάρα. Πᾶμε πίσω, στοὺς δρόμους τοὺς γνωστούς, πᾶμε!» θὰ τοῦ ἀπαντοῦσα, δίχως στιγμὴ νὰ χάνω: «Εἶσαι ἐλεύθερος νὰ κάνῃς ὅ,τι θέλεις. Ἐγὼ ἐξακολουθῶ».

Κατὰ τὸ βραδεινὸ τῆς δεύτερης ἡμέρας, βρεθήκαμε στὰ πόδια ἑνὸς μαύρου βουνοῦ, ποὺ τὰ καταλιανισμένα ἀντιστηρίγματά του δείχναν τὴν κατατομή τους σὲ ὕψος 2000 μέτρων ἀπάνω ἀπ᾽ τὰ κεφάλια μας. Ἦταν σὰν ἕνας τεράστιος, ζοφερός προμαχῶνας, μὲ τὰ ὀδοντοτὰ σὰν πύργοι φεουδαλικοί, ἀετώματά του, ποὺ διαγράφουνταν μὲ μιὰν ἀπίστευτη καθαράδα ἀπάνω στὸν πορτοκαλένιον οὐρανό.

Ἕνα πηγάδι βρισκόταν ἐκεῖ, μὲ λίγα δένδρα, τὰ πρῶτα ποὺ συναντήσαμε, ἀφότου πατήσαμε τὸ πόδι μας στὸ Χογκάρ.

Μιὰ συντροφιὰ ἀνθρώπων ἦταν ὁλόγυρά του. Ἡ γκαμῆλες τους, μὲ περασμένες, στὰ πόδια, τὶς πεδοῦκλες, ἀναζητοῦσαν τροφή, ἀληθινά, προβληματική.

Στὴ θέα μας, οἱ ἄνθρωποι ἀνησύχησαν καὶ περιμαζώχτηκαν σὲ στάσι ἀμύνης.

Ὁ Ἔγκ-Ἀντεουὲν γυρίζοντας σὲ μᾶς, μᾶς εἶπε:

—Τουαρέγκ Ἐγκαλί.

Καὶ διευθύνθηκε σ᾽ αὐτούς.

Ἦσαν ὡραῖοι ἄνδρες, αὐτοὶ οἱ Ἐγκαλί. Οἱ πιὸ λεβέντες Τουαρέγκ ποὺ γνώρισα στὴ ζωή μου. Μὲ

μιὰ προθυμιά, ποὺ δὲν τὴν περιμέναμε, τραβήχτηκαν ἀπ' τὸ πηγάδι, ἀφήνοντάς μας νὰ πάρωμε νερό. Ὁ Ἔγκ-Ἀντεουὲν τοὺς ἀπηύθυνε μερικὰ λόγια. Μᾶς κύτταξαν, τὸν Μοράνζ καὶ μένα, μὲ μιὰ περιέργεια, ποὺ δὲ διέφερε πολὺ ἀπ' τὸ φόβο, καὶ, ἐν πάσῃ περιπτώσει, μὲ σεβασμό.

Καὶ ἔκπληκτος ἀπὸ μιὰ τέτοια διάκρισι, εἶδα τὸν ἀρχηγό τους νὰ τοὺς ἀπαγορεύῃ νὰ δεχθοῦν τὰ μικρὰ δῶρα ποὖχα ἀνασύρῃ ἀπὸ τὶς θῆκες τῆς σέλλας μου. Φαινόταν, πὼς φοβόταν καὶ νὰ μὲ κυττάξῃ ἀκόμα.

Ὅταν ἔφυγαν, ἐξέφρασα στὸν Ἔγκ - Ἀντεουὲν τὴν κατάπληξι ποὺ μοῦ προξένησε ἡ ἐπιφυλακτικότης τους αὐτή, ποὺ ποτὲ δὲν τὴν εἶχα συναντήσει, ἄλλη φορά, στὶς σχέσεις μου μὲ τοὺς λαοὺς τῆς Σαχάρας.

—Σοῦ μίλησαν μὲ σεβασμό, καί, μάλιστα, μὲ φόβο, τοῦπα. Κι' ὡς τόσο, ἡ φυλὴ τῶν Ἐγκαλὶ εἶνε φυλὴ εὐγενῶν, ἐνῷ ἐκείνη τῶν Κέλ - Ταχάτ, ὅπου καὶ σὺ ἀνήκεις, ὅπως μοῦπες, εἶνε φυλὴ δούλων.

Ἕνα χαμόγελο πέρασε ἀπὸ τὰ σκοτεινὰ μάτια τοῦ Ἔγκ-Ἀντεουέν.

—Ἀλήθεια, εἶπε.

—Τότε;

—Τότε...Τοὺς εἶπα πὼς μαζύ σου καὶ μὲ τὸ λοχαγό, πηγαίνομε στὸ *Βουνὸ τῶν Δαιμόνων*.

Καὶ μὲ μιὰ χειρονομία, ὁ Ἔγκ-Ἀντεουὲν μᾶς ἔδειξε τὸ μαῦρο βουνό.

—Φοβήθηκαν. Ὅλοι οἱ Τουαρέγκ τοῦ Χογκάρ φοβοῦνται τὸ Βουνὸ τῶν Δαιμόνων. Εἶδες, μόλις ἄκουσαν νὰ προφέρω τὄνομά του, πῶς πῆραν πόδι;

—Λοιπόν, στὸ Βουνὸ τῶν Δαιμόνων μᾶς πηγαίνεις; ρώτησε ὁ Μοράνζ.

—Ναί, ἀπάντησε ὁ Τάργκουϊ. Ἐκεῖ εἶνε οἱ ἐπιγραφὲς ποὺ σοῦ μίλησα.

—Δὲν μᾶς εἶχες ἀναφέρει, αὐτὴν τὴ λεπτομέρεια.

—Τὶ θὰ ὠφελοῦσε; Οἱ Τουαρέγκ φοβοῦνται τὰ Ἰλχενὲν (1) τὰ δαιμόνια μὲ τὰ κέρατα στὸ μέτωπο, ποὺ ἔχουνε οὐρά, καὶ τρίχες γιὰ ἐνδυμασία, ποὺ κάνουν τὰ κοπάδια νὰ ψοφοῦν καὶ τοὺς ἀνθρώπους νὰ πέφτουν ἀπὸ καταληψία. Μὰ ξέρω πὼς σεῖς οἱ Ῥοῦμι (2) δὲ φοβώσαστε, καί, μάλιστα, κοροϊδεύετε τοὺς Τουαρέγκ ποὺ χουν αὐτοὺς τοὺς φόβους.

—Καὶ σύ, εἶσαι Τάργκουϊ, εἶπα, καὶ δὲ φοβᾶσαι τὰ ἰλχενέν;

Ὁ Ἔγκ - Ἀντεουὲν μοῦ ἔδειξε ἕνα σακκουλάκι ἀπὸ κόκκινο πετσί, ποὺταν κρεμασμένο σ' ἕνα κομπολόϊ, ἀπὸ ἄσπρες χάνδρες, στὸ στῆθος του.

—Ἔχω τὸ φυλαχτό μου, ποὺ τῶχει εὐλογήσῃ αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ σεβαστὸς Σίντι-Μούσσα, ἀπάντησε σοβαρά. Ἔπειτα, εἶμαι μαζύ σας. Μοῦ σώσατε τὴ ζωή. Θελήσατε νὰ ἰδῆτε τὶς ἐπιγραφές. Ἂς γίνῃ τὸ θέλημα τοῦ Ἀλλάχ!

Ἀφ' οὗ εἶπε αὐτὰ τὰ λόγια, κάθησε σταυροπόδι, ἔβγαλε τὸ μακρὺ καλαμένιο του τσιμποῦκι μὲ τὸ μπρούτζινο καπάκι, καὶ ἄρχισε νὰ καπνίζῃ μὲ σοβαρότητα.

—Ὅλα αὐτὰ ἀρχίζουν νὰ γίνωνται πολὺ παράξενα, ψιθύρισε ὁ Μοράνζ, ποὺ εἶχε ἐρθεῖ κοντά μου.

—Δὲν πρέπει τίποτα νὰ μᾶς φαίνεται ὑπερβολικό, τοῦ ἀπάντησα. Ἐνθυμεῖσθε πολὺ καλά, ὅπως κ' ἐγώ, τὸ ἐδάφιο ὅπου ὁ Μάρτ ἀφηγεῖται τὸ ταξεῖδι του στὰ Ἰλχενέν, δηλαδὴ στὸ Βουνὸ τῶν Δαιμόνων τῶν Τουαρέγκ-Ἀζγκάρ. Τὸ μέρος εἶχε τέτοια κακὴ φήμη, ὥστε κανένας Τάργκουϊ δὲ δεχόταν νὰ τὸν συνοδεύσῃ. Γύρισε πίσω, ὥς τόσο.

---

(1) Δίκερως.

(2) Σημ. Μεταφρ. Κατὰ λέξι, Ῥωμηοί, ἀλλὰ οἱ Ἄραβες δίνουν αὐτὴν τὴν ὀνομασία σ' ὅλους τοὺς Χριστιανούς.

—Γύρισε δίχως ἀμφιβολία, ἀπάντησεν ὁ σύντροφός μου, ἀλλά, ὕστερα ἀπὸ πόσες περιπλανήσεις! Δίχως νερό, δίχως τρόφιμα, παρ᾽ ὀλίγο νὰ χαθῇ ἀπὸ τὴν πεῖνα καὶ τὶ δίψα, σὲ τέτοιο σημεῖο ποὺ ἀναγκάστηκε ν᾽ ἀνοίξῃ μιὰ φλέβα του γιὰ νὰ πιῇ τὸ αἷμα. Ἕνα τέτοιο ἐνδεχόμενο δὲν ἔχει τίποτε τὸ ἑλκυστικὸ γιὰ μᾶς.

Σήκωσα τοὺς ὤμους μου: τὸ κάτω-κάτω, δὲν ἦταν φταίξιμο δικό μου, ποὺ ἤμαστε ἐκεῖ πέρα.

Ὁ Μοράνζ ἐννόησε τὴν κίνησί μου, κ᾽ ἐθεώρησε καθῆκον νὰ ἀπολογηθῇ.

—Θάμουν ἐξ ἄλλου περίεργος, εἶπε μὲ μιὰ εὐθυμία, ποὺταν λιγάκι προσποιητή, νὰ σχετισθῶ μὲ τὰ πνεύματα αὐτὰ καὶ νὰ ἐξακριβώσω τὶς πληροφορίες τοῦ Πομπονίου Μελᾶ, ποὺ τὰ γνώρισε, καὶ τὰ θέτει, πράγματι, στὰ βουνὰ τῶν Τουαρέγκ. Τὰ ὀνομάζει Αἰγιπάνας, Βλεμιάνους, Γαμφασάντες, Σατύρους... «Οἱ Γαμφασάνται, λέει, εἶνε γυμνοί, οἱ Βλεμυάνοι δὲν ἔχουν κεφαλή: τὸ πρόσωπό τους τῶχουν στὸ στῆθος τους ἀπάνω. Οἱ Σάτυροι δὲν ἔχουν τίποτα ἀπ᾽ τὸν ἄνθρωπο, πάρεξ τὴ μορφή. Οἱ Αἰγιπάνες εἶνε γινομένοι ὅπως τοὺς ξέρει ὅλος ὁ κόσμος.» Σάτυροι, Αἰγιπάνες... ἀλήθεια, δὲ θάτανε περίεργο ν᾽ ἀκούσωμε τὰ ἑλληνικὰ αὐτὰ ὀνόματα ἐφαρμοσμένα στὰ βάρβαρα δαιμόνια ἐτούτων τῶν μερῶν; Πιστέψετέ με, ἀκολουθοῦμε περίεργα ἴχνη. Εἶμαι βέβαιος πὼς αὐτὴ ἡ λέξις «Ἀντινέα» θὰ μᾶς εἶνε τὸ κλειδί ἀνακαλύψεων πολὺ παραδόξων.

—Σούτ, τοῦ εἶπα, φέρνοντας τὸ δάχτυλό μου στὸ στόμα, ἀκοῦστε!

Μιὰ ἀλλόκοτη βοή, ἄρχισε γύρω μας, ν᾽ ἀκούεται στὸ σούρουπο, τῆς βραδειᾶς ποὺ πύκνωνε. Κάτι σὰν κροταλίσματα, καὶ σὰ θρῆνοι σπαρακτικοὶ καὶ μακρυνοί, ποὺ ἀντιλαλοῦσαν ὡς πέρα μακρυά, στὸ ἄπειρο,

στὴν ἀπέραντη, ὁλόγυρα, ἐρημιά. Ἔλεγες κι᾽ ὅλο τὸ βουνό, τὸ μαῦρο, εἶχε ἀρχίση ξαφνικὰ νὰ βογγάη.

Κοιτάξαμε τὸν Ἔγκ-Ἀντεουέν. Κάπνιζε πάντα, δίχως νὰ κουνιέται ἀπὸ τὴ θέσι του.

— Τὰ Ἰλχινὲν ξυπνοῦν, εἶπε ἁπλῶς.

Ὁ Μοράνζ ἀφουγκραζόταν, δίχως νὰ μοῦ ἀπευθύνη λέξι. Ὅπως κ᾽ ἐγώ, κι᾽ αὐτός, δίχως ἀμφιβολία, θὰ ἐννοοῦσε: τὴν ὑπερθέρμανσι τῶν βράχων, ποὺ χε ὡς συνέπεια τὸ τρίξιμο, τὸ «κράκ-κρὰκ» αὐτὸ τῆς πέτρας,—φαινόμενα, ὅλως διόλου, φυσικά, ποὺ θύμιζαν τὸ ἄγαλμα τοῦ Μέμνωνος, στὸ Νεῖλο. ποὺ τραγουδοῦσε... Μολαταῦτα, ἡ συναυλία αὐτή, ἡ ἀπροσδόκητη, εἶχε τρομαχτικὴ κι᾽ ὀδυνηρὴ ἐπίδρασι στὰ παραερεθισμένα νεῦρα μας.

Θυμήθηκα τὴν τελευταία φράσι τοῦ δυστυχισμένου Ἀμποὺ-Γκούμαα.

— Ἡ Χώρα τοῦ Φόβου, ἐψιθύρισα μὲ σιγανὴ φωνή.

Καὶ ὁ Μοράνζ ἐπανέλαβε τὸ ἴδιο.

— Ἡ χώρα τοῦ Φόβου!

Ἡ παράδοξη συναυλία ἔπαυσε, μόλις ἄρχισαν νὰ φαίνονται στὸν οὐρανὸ τὰ πρῶτα ἀστέρια. Μὲ ἄπειρη συγκίνησι εἴδαμε ν᾽ ἀνάφτουνε, μιά-μιά, οἱ μικροσκοπικὲς χλωμὲς γαλάζιες φλόγες. Τὴν τραγικὴν στιγμὴ ἐκείνη, μᾶς παραχωροῦσαν σὲ μᾶς, τοὺς ἔρημους, τοὺς καταδικασμένους, τοὺς χαμένους, τὸ μελιχρό τους φῶς, μᾶς ἕνωναν μὲ τ᾽ ἀδέρφια μας, ἐκεῖ ἀπάνω, στὴν Εὐρώπη, μ᾽ ἐκείνους πού, τὴν ὥρα αὐτή, στὶς πόλεις, ὅπου ξεπροβάλλει ξαφνικὰ ἡ ἀσπράδα τῶν ἠλεκτρικῶν γλόμπων, ὁρμοῦν μὲ φρενοπάθεια ἀκράτητη στὶς τέρψεις καὶ στὰ ὄργιά τους.

Σιὲτ-Ἀχάντ ἔσσα χετισενὲτ
Ματερέτζρε-τ ἐρ-Ῥετζιαὸτ
Ματεσέξεκ ἐς-Σεκαὸτ
Ματελαχρλάρχ, ἐλ-Λερχαὸτ
Ετ-τὰς τζένεν, μπαράτ τίτ-έννιτ ἀμπατέτ.

Ἀργὴ, κι' ἀπὸ τὸ λάρυγγα βαθειὰ, ἦταν ἡ φωνὴ τοῦ Ἔγκ-Ἀντεουὲν ποὺ ἄρχισε ξαφνικὰ νὰ τραδουδάῃ. Ἀντηχοῦσε μὲ μιὰ σοβαρὰ καὶ θλιβερὴ ἐπιβλητικότητα στὴν ὁλοκληρωτικὴ τώρα σιγαλιά.

Ἄγγισα τὸ μπράτσο τοῦ Τάργκουϊ. Μ' ἕνα νεῦμα τῆς κεφαλῆς μοῦ ἔδειξε, στὸν οὐρανό, ἕναν ἀστερισμό, ποὺ τρεμόσβυνε.

— Ἡ Πούλια, ἐψιθύρισα στὸ Μοράνζ, δείχνοντάς του τὰ ἑφτὰ ὠχρὰ ἀστέρια, ἐνῷ ὁ Ἔγκ-Ἀντεουέν, μὲ τὴν ἴδια μονότονη φωνή, ἐπανελάβαινε τὸ πένθιμο τραγοῦδι του:

Ἑφτὰ τῆς νύχτας εἶνε οἱ κόρες:
ἡ Ματερέτζρε καὶ ἡ Ῥετζιαὸτ,
ἡ Ματεσέξεκ καὶ ἡ Σεκαὸτ
ἡ Ματελαχρλάρχ κ' ἡ Λερχαὸτ
ἡ ἑβδόμη εἶνε ἕνα ἀγόρι, ποὺ τοῦ ἔχει φύγει τὄνα μάτι.

Μιὰ ἄφατη ἀθυμία μοῦ ἔσφιξε τὴν καρδιά. Ἄρπαξα τὸν Τάργκουϊ ἀπ' τὸ μπράτσο, τὴ στιγμὴ ποὺ ἦταν ἕτοιμος, γιὰ τρίτη φορά, νὰ ψαλμωδήσῃ τὸ τραγοῦδι του.

— Πότε θἄμαστε στὸ σπήλαιο μὲ τὶς ἐπιγραφές; τὸν ἐρώτησα μὲ ἀπότομον τρόπο.

Μὲ κοίταξε καὶ μοῦ ἀπάντησε μὲ τὴ συνηθισμένη του ἠρεμία.

— Εἴμαστε κιόλας.

— Εἴμαστε κιόλας; Τί περιμένεις, λοιπόν, καὶ δὲν μᾶς τὸ δείχνεις;

—Περιμένω νὰ μὲ ρωτήσετε, πρῶτα,σεῖς, ἀπάντησε μὲ λίγο θράσος.

Ὁ Μοράνζ, μ᾽ ἕνα πήδημα, σηκώθηκε στὰ πόδια του.

— Τὸ σπήλαιο; Ἐδῶ εἶνε τὸ σπήλαιο;

— Ἐδῶ εἶνε, ἐπανέλαβε μὲ ἀπάθεια ὁ Ἔγκ-Ἀντεουέν, ποὺ σηκώθηκε κι᾽ αὐτός.

— Ὁδήγησέ μας!

—Μοράνζ, εἶπα, ξαφνικά, μὲ ἀνησυχία. Ἡ νύχτα εἶνε σκοτεινή. Δὲ θὰ δοῦμε τίποτα. Κ᾽ ἴσως νὰ μὴν ἦνε τόσο πολὺ κοντά.

—Εἶνε μόλις πεντακόσα βήματα ἀπὸ δῶ, πετάχτηκε καὶ εἶπε ὁ Ἔγκ Ἀντεουέν. Τὸ σπήλαιο εἶνε γεμάτο ξερὰ χόρτα, θὰ τ᾽ ἀνάψωμε, κι᾽ ὁ λοχαγὸς θὰ δῇ σὰν νάταν μέρα.

—Πάμε! ἐπανέλαβε ὁ σύντροφός μου.

—Κ᾽ οἱ γκαμῆλες; τόλμησα ἀκόμα νὰ πῶ.

—Εἶνε δεμένες στὰ παλούκια τους, εἶπε ὁ Ἔγκ-Ἀντεουέν, καὶ ἄλλωστε, δὲ θ᾽ ἀργήσωμε πολύ.

Ἦταν κιόλας στὸ δρόμο ποὺ ἀνέβαινε στὸ μαῦρο βουνό. Ὁ Μοράνζ, νευρικός, τόσο νευρικὸς ὥστε ἔτρεμε ὅλος, ἀκολουθοῦσε. Ἀκολουθοῦσα κ᾽ ἐγώ, μὲ μιὰ βαθειά, μαύρη βαρυθυμιά, καὶ ἀδιαθεσία. Τὰ μηνίγγια μου χτυποῦσαν «Δὲ φοβοῦμαι, ὄχι, ἐπανελάβαινα μέσα μου. Ὀρκίζομαι πὼς δὲν εἶνε ἀπὸ τὸ φόβο.»

Ὄχι, ἀλήθεια, δὲν ἦταν ἀπ᾽ τὸ φόβο. Κι᾽ ὥς τόσο, τὶ παράξενη ζάλη! Μιὰ σκέπη ἦταν στὰ μάτια μου. Τἀφτιά μου βούϋζαν. Ἄκουα ξανὰ τὴ φωνὴ τοῦ Ἔγκ-Ἀντεουέν, μὰ πολλαπλασιασμένη, μὰ ἄπειρη, κι᾽ ὥς τόσο, ὑπόκωφη, πνιχτή:

Ἑφτὰ τῆς Νύχτας εἶνε οἱ Κόρες...

Καὶ μοῦ φαινόταν πὼς τοῦ βουνοῦ οἱ φωνές, τοῦ ἀντιλαλοῦσαν τὰ λόγια, κ᾽ ἐπαναλαβαίνανε ὥς πέρα, στὴν ἀπεραντοσύνη, τὸν ἀπαίσιο τελευταῖο στῖχο:

Ἡ ἑβδόμη εἶνε ἕνα ἀγόρι, ποὺ τοῦ ἔχει φύγει τόνα μάτι

—Ἐδῶ εἶνε, εἶπε ὁ Τάργκουϊ.

Μιὰ μαύρη τρύπα ἔχασκε ἀπάνω στὴν πλαγιά. Ὁ Ἔγκ-Ἀντεουὲν ἐμπῆκε μέσα, σκύβοντας τὸ κεφάλι. Τὸν ἀκολουθήσαμε. Τὰ ζοφερὰ σκοτάδια μᾶς κατάπιαν.

Μιὰ κίτρινη φλόγα! Ὁ Ἔγκ-Ἀντεουὲν χτύπησε τὶς τσακμακόπετρές του, κ' ἔβαλε φωτιὰ σὲ μιὰ στοῖβα χόρτα, κοντὰ στὴν εἴσοδο. Στὴν ἀρχή, δὲν μπορέσαμε τίποτα νὰ ἰδοῦμε. Ὁ καπνὸς μᾶς τύφλωνε.

Ὁ Ἔγκ-Ἀντεουὲν εἶχε μείνει πλάϊ στὸ ἄνοιγμα τοῦ σπηλαίου. Κάθησε, καὶ γαλήνιος, ὅσο ποτέ, ξανάρχισε νὰ ῥουφᾶ ἀπὸ τὸ τσιμπούκι του καὶ νὰ φυσᾶ μακρυνοὺς γκρίζιους καπνούς.

Ἕνα φῶς σπινθηροβόλο ἔβγαινε τώρα ἀπὸ τὰ ἀναμμένα χόρτα. Τὰ μάτια μου ἀναζητῆσαν τὸν Μοράνζ. Μοῦ φάνηκε στὸν ὑπέρτατο βαθμὸ χλωμός. Ἀκουμπησμένος μὲ τὰ δυό του χέρια στὸν τοῖχο ἀπάνω, καταγινόταν νὰ διαβάζῃ ἕνα σωρὸ σημεῖα, ποὺ μόλις διέκρινα μέσα στὸ μισόφωτο.

Μοῦ φάνηκε, ὥς τόσο, νἄβλεπα τὰ χέρια του νὰ τρέμουν.

«Διάβολε! Κι' αὐτὸς αἰσθάνεται τὴν ἴδια ἀδιαθεσία» εἶπα μέσα μου. Δοκίμαζα κόπο πολύ, ποὺ ὁλοένα γινόταν μεγαλείτερος, γιὰ νὰ συναρμολογήσω τὶς ἰδέες μου.

Μοῦ φαίνεται σὰν νὰν τὸν ἄκουσα νὰ φωνάζῃ μὲ παραφορὰ στὸν Ἔγκ-Ἀντεουέν:

—Παραμέρισε ἀπ' τὴν εἴσοδο. Ἄφησε νὰ μπῇ λίγος ἀέρας. Τὶ καπνός!...

Κ' ἐξακολουθοῦσε νὰ διαβάζῃ, νὰ διαβάζῃ πάντα.

Ἔξαφνα τὸν ἄκουσα καὶ πάλι, μὰ ὄχι καθαρά. Μοῦ φαινόταν, πὼς κι' αὐτοὶ οἱ ἦχοι ἦσαν μὲς στὸν καπνό.

—Ἀντινέα... Τέλος... Ἀντινέα... Μά, ὄχι μὲς στὴν

πέτρα σκαλισμένο... σημεῖα χαραγμένα μὲ ὦχρα... δὲν εἶνε δέκα χρόνια, οὔτε πέντε, ἴσως... Ἄ!..

Πῆρε τὸ κεφάλι του μέσα στὰ χέρια του, κ' ἔρριξε μιὰ δυνατὴ κραυγή.

—Εἶνε ἐμπαιγμός! Ἕνας τραγικὸς ἐμπαιγμός!

Στὰ χείλη μου ἀνέβηκε ἕνα ἐλαφρὸ γέλιο χλευαστικό:

—Ἐλάτε, ἐλάτε, μὴ θυμώνετε!

Μὲ ἅρπαξε ἀπ' τὰ μπράτσα καὶ μὲ τίναξε ὅλον. Εἶδα τὰ μάτια του νὰ γουρλώνουν ἀπ' τὸν τρόμο κι' ἀπ' τὴν ἔκπληξι.

—Εἶσθε τρελλός; μοῦ οὔρλιασε μπροστὰ στὸ πρόσωπό μου.

—Μὴ φωνάζετε τόσο δυνατά, ἀπάντησα μὲ τὸ ἐλαφρὸ χλευαστικό μου γέλιο.

Μὲ κοίταξε ἀκόμα, καὶ κάθησε, καταπονεμένος, ἀπάνω σὲ μιὰ πέτρα, ἀπέναντί μου. Στὸ στόμα τῆς σπηλιᾶς, ὁ Ἔγκ-Ἀντεουὲν κάπνιζε πάντα μὲ τὴν ἴδια γαλήνη. Ἔβλεπε κἀνεὶς μὲς στὸ πυκνὸ σκοτάδι νὰ λάμπῃ τὸ κόκκινο καπάκι τοῦ τσιμπουκιοῦ του.

— Τρελλός! Τρελλός! ἐπανελάβαινε ὁ Μοράνζ, ποὺ ἡ φωνή του φαινότανε νὰ σβύνῃ.

Ξαφνικὰ κι' ἀπότομα, ἔγειρε ἀπάνω ἀπὸ τὴν ἀναμμένη θυμωνιὰ, ποὺ ἔρριχνε τὶς τελευταῖες φλόγες πιὸ ψηλὲς καὶ πιὸ λαμπερές. Ἅρπαξε ἕνα χόρτο ποὺ δὲν εἶχε ἀκόμα καλὰ-καλὰ καῇ. Τὸν εἶδα, μὲ προσοχὴ νὰ τὸ ἐξετάζῃ, ὕστερα, νὰ τὸ ῥίχνῃ στὴ φωτιά, μ' ἕνα δυνατὸ διάτορο γέλιο.

— Ἄ! Ἄ! Αὐτὸ εἶνε ὡραῖο!..

Καὶ τρικλίζοντας, πλησίασε τὸν Ἔγκ-Ἀντεουέν, καὶ τοὔδειξε τὴ φωτιά.

— Καννάβι! Ἔ! Χασσὶς, χασσίς! Ἄ! Ἄ! ὡραῖο!..

— Ὡραῖο! ἐπανέλαβα, κ' ἐγὼ σκάζοντας στὰ γέλια.

Ὁ Ἔγκ-Ἀντεουὲν ἐπιδοκίμασε τὸ λόγο μας μ' ἕνα γέλιο διακριτικό. Ἡ φωτιά, ποὺ ξεψυχοῦσε, φώτιζε

τὸ σκεπασμένο πρόσωπό του, κ' ἔλαμψε στὰ τρομερὰ, σκοτεινά του μάτια.

Ὁ Μοράνζ ὀπισθοχώρισε ἕνα δευτερόλεπτο, ὕστερα, ξαφνικά, ἅρπαξε τὸν Τάργκουϊ ἀπ' τὸ μπράτσο.

— Θέλω κ' ἐγὼ νὰ καπνίσω, εἶπε, δός μου ἕνα τσιμποῦκι!

— Ἀτάραχο, τὸ φάντασμα ἅπλωσε τὸ χέρι του κ' ἔδωσε στὸ σύντροφό του ὅ,τι τοῦ ζητοῦσε.

— Ἄ! Ἄ! Εὐρωπαϊκὸ τσιμποῦκι!

— Εὐρωπαϊκὸ τσιμποῦκι, ἐπανέλαβα, ὅλο ἕνα πιὸ εὔθυμος ἐγώ.

— Μ'ἕνα μονόγραμμα: Μ...Λὲς κ' ἔγεινε ἐπὶ τ' αὐτοῦ γιὰ μένα: Μ, λοχαγὸς Μοράνζ.

— Λοχαγὸς Μασσόν, διώρθωσε ἥσυχα ὁ Ἔγκ-Ἀντεουέν

— Λοχαγὸς Μασσόν! ἐπανέλαβα ἐγὼ μαζὺ μὲ τὸν Μοράνζ.

Γελάσαμε καὶ πάλι.

— Ἄ! Ἄ! Ἄ! Ὁ λοχαγὸς Μασσόν... Ὁ συνταγματάρχης Φλάττερς... Τὰ πηγάδια τοῦ Γκαράμα. Τόνε σκότωσαν γιὰ νὰ τοῦ πάρουν τὸ τσιμποῦκι... Τὸ τσιμποῦκι τοῦτο ἐδῶ! Ὁ Σεγκαΐρ-Ἔμπνι-Σιεΐχ σκότωσε τὸ λοχαγὸ Μασσόν.

— Ἀλήθεια! Ναί! Ὁ Σεγκαΐρ-Ἔμπνι-Σιεΐχ, ἀπάντησε μὲ τὴν ἀμετάβλητη γαλήνη του ὁ Τάργκουϊ·

— Ὁ λοχαγὸς Μασσὸν εἶχε ἀφήσει τὴ συνοδεία του, μὲ τὸ συνταγματάρχη Φλάττερς, γιὰ νὰ πᾶν ν' ἀναγνωρίσουν τὸ πηγάδι, εἶπε ὁ Μοράνζ, μὲ χάχανο.

— Καὶ τότε οἱ Τουαρὲγκ τοὺς ἐπετέθησαν, συμπλήρωσα ἐγὼ μὲ ξεκαρδιστικὸ γέλοιο.

— Ἕνας Τάργκουϊ τοῦ Χογκὰρ ἅρπαξε τὰ χαλινάρια τοῦ ἀλόγου τοῦ λοχαγοῦ Μασσόν, εἶπε ὁ Μοράνζ.

— Ὁ Σεγκαΐρ-Ἔμπνι-Σιεΐχ κρατοῦσε τὸ ἄλογο

τοῦ συνταγματάρχου Φλάττερς, εἶπε ὁ Ἔγκ-Ἀντεουέν.

— Ὁ συνταγματάρχης βάζει τὸ πόδι στὸν ἀναβολέα, καί, τὴν ἴδια στιγμή, δέχεται μιὰ σπαθιὰ ἀπὸ τὸ Σεγκαΐρ-Ἔμπνι-Σιεΐχ, εἶπα ἐγώ.

— Ὁ λοχαγὸς Μασσὸν βγάζει τὸ ῥεβόλβερ του, καὶ πυροβολεῖ τὸν Σεγκαΐρ-Ἔμπνι-Σιεΐχ, κ' ἡ σφαῖρα παίρνει τρία δάχτυλα τοῦ ἀριστεροῦ χεριοῦ του... εἶπε ὁ Μοράνζ.

— Μὰ, τελειώνει τὴ φράσι ὁ Ἔγκ-Ἀντεουέν, ἀτάραχος, ὁ Σεγκαΐρ-Ἔμπνι-Σιεΐχ, μὲ μιὰ σπαθιά, ἀνοίγει τὸ κρανίο τοῦ λοχαγοῦ Μασσόν...

Στὰ χείλη του ἀνθεῖ ἕνα ἐλαφρό, σιωπηλὸ καὶ εὐχαριστημένο χαμόγελο, καθὼς προφέρει αὐτὰ τὰ λόγια. Ἡ φωτιά, ποὺ ξεψυχᾶ, τόνε φωτίζει. Βλέπομε τὸ σωλῆνα τοῦ μαύρου καὶ λαμπεροῦ του τσιμπουκιοῦ. Τὸ κρατάει μὲ τὸ ἀριστερό του χέρι. Ἕνα... δύο... δάχτυλα... μόνο... στὸ χέρι αὐτό! Φαντάσου! Δὲν εἶχα, ἀκόμα, παρατηρήσει αὐτὴν τὴ λεπτομέρεια.

Τὴν παρατηρεῖ ἐπίσης κι' ὁ Μοράνζ, γιατὶ τελειώνει τοῦ Τάργκουϊ τὴ φράσι, μ' ἕνα διάτορο γέλιο:

— Κ' ὕστερα, ἀφ' οὗ τοῦ ἄνοιξες τὸ κρανίο, τὸν ἀπογύμνωσες, καὶ τοῦ πῆρες τὸ τσιμποῦκι του. Μπράβο, Σεγκαΐρ-Ἔμπνι-Σιεΐχ!

Ὁ Σεγκαΐρ-Ἔμπνι-Σιεΐχ δὲν ἀπαντᾶ. Μὰ νοιώθει κἀνείς τὴν ἐνδόμυχη εὐχαρίστησί του. Καπνίζει πάντα. Δὲν διακρίνω πιὰ καλὰ τὰ χαρακτηριστικά του. Ἡ φλόγα τῆς φωτιᾶς ἐχλώμιασε, ἡ φλόγα ξεψύχισε. Ποτὲ στὴ ζωή μου δὲν ἐγέλασα, ὅσο ἐκεῖνο τὸ βράδυ. Καὶ ὁ Μοράνζ, τὸ ἴδιο, εἶμαι βέβαιος. Κι' ὅλα αὐτά, γιατὶ ὁ Σεγκαΐρ-Ἔμπνι-Σιεΐχ ἔκλεψε τὸ τσιμποῦκι τοῦ λοχαγοῦ Μασσόν...

Ἀκόμα τὸ καταραμένο αὐτὸ τραγοῦδι! «*Ἡ ἑβδόμη εἶνε ἕνα ἀνόρι ποὺ τοὺχει φύγει τόνα μάτι.*» Πιὸ βλάκικα λόγια ἀπ' αὐτὰ δὲν ἄκουσα ποτέ μου. Ἄ!

Πολὺ παράξενο, ἀλήθεια: δές, γενήκαμε τέσσερις, τώρα, μέσα στὴ σπηλιά. Τέσσερις, τὶ λέω, πέντε, ἕξη, ἑφτά, ὀχτώ... Μὲ τὴν ἄνεσίσας, κύριοι! Νά, ἦρθαν κι' ἄλλοι... Θέλω νὰ ἰδῶ, ἐπὶ τέλους, πῶς εἶνε γινομένα τὰ πνεύματα τούτων τῶν μερῶν, οἱ Γαμφασάνται, κ' οἱ Βλεμυάνοι... Ὁ Μοράνζ λέει πὼς οἱ Βλεμυάνοι ἔχουνε τὸ πρόσωπο στὴ μέση τοῦ στήθους. Αὐτὸς ποὺ μὲ πιάνει μὲς στὰ μπράτσα του, ἀσφαλῶς δὲν εἶνε Βλεμυάνος. Μὲ σέρνει ἔξω. Κι' ὁ Μοράνζ; Δὲ θέλω νὰ λησμονηθῇ ὁ Μοράνζ...

Δὲ λησμονήθηκε: τὸν βλέπω ποὺ ταλαντεύεται ἀπάνω σὲ μιὰ γκαμήλα, ποὺ βαδίζει μπρὸς σ' ἐκείνην ὅπου εἶμαι ἐγὼ δεμένος. Ἔκαναν καλὰ ποὺ μ' ἔδεσαν, γιατί, ἀλλιῶς, θὰ κατρακυλοῦσα κάτω: αὐτὸ εἶνε βέβαιο. Τὰ πνεύματα αὐτὰ δὲν εἶνε, ἀλήθεια, κακοὶ διάβολοι. Μὰ τὶ μακρὺς εἶνε αὐτὸς ὁ δρόμος! Ἔχω ἐπιθυμία νὰ ξαπλωθῶ. Νὰ κοιμηθῶ! Ὡρισμένως, τούτη τὴ στιγμή, περάσαμε ἕνα μακρὺ διάδρομο, ὕστερα βγήκαμε στὸν ἀνοιχτὸν ἀέρα. Νά μας, πάλι, σ' ἕνα ἀτέλειωτο διάδρομο, ὅπου πνίγεται κἀνείς. Νά, πάλι τ' ἄστρα... θὰ βαστήξῃ πολὺ ἀκόμα αὐτὴ ἡ γελοία πορεία;..

Νά, καὶ φῶτα!.. Ἄστρα, ἴσως. Ὄχι, φῶτα: καλὰ λέω. Μιὰ σκάλα, λόγῳ τιμῆς: μιὰ σκάλα ἀπὸ βράχους ἂν τὸ θέλῃς—ἀλλά, σκάλα. Πῶς μποροῦν οἱ γκαμῆλες... Μὰ δὲν εἶνε πιὰ γκαμήλα, μὰ ἕνας ἄνθρωπος ποὺ μὲ σηκώνει. Ἕνας ἄνθρωπος ντυμένος ὅλος στ' ἄσπρα: ὄχι Γαμφασάντης, οὔτε Βλεμυάνος. Θὰ δῇς τὶ μοῦτρα θὰ κάνῃ ὁ Μοράνζ ὅταν δῇ τὰ ἱστορικά του συμπεράσματα, ὅλα ψεύτικα, τὸ ἐπαναλαμβάνω, ὅλα ψεύτικα. Ὁ λεβέντης, ὁ Μοράνζ! Φθάνει ὁ Γαμφασάντης του νὰ μὴν τὸν ἀφήσῃ καὶ πέσῃ, στὴ σκάλα αὐτὴ ποὺ τελειωμὸ δὲν ἔχει. Ἀπάνω στὸ ταβάνι κάτι

λάμπει, Μὰ ναί, εἶνε μιὰ λάμπα, μιὰ λάμπα μπρούντζινη, ὅπως στὸ Τούνεζι, στὸ σπίτι τοῦ κ. Μπαρμπουσύ. Ὡραῖα! Νά, πάλι, ποὺ δὲ βλέπω τίποτα. Μὰ χωρατεύω. Εἶμαι ξαπλωμένος. Τώρα, θέλω νὰ κοιμηθῶ. Τὶ γελοία μέρα!.. Ἄ! κύριοι, σᾶς βεβαιῶ, εἶνε περιττὸ νὰ μὲ δένετε, δὲν ἔχω ὄρεξι νὰ κατεβῶ στὰ βουλεβάρδα.

Ἀκόμα μιὰ φορά, τὸ σκοτάδι. Περπατησιές ἀπομακρύνονται. Ἡ σιωπή.

Γιὰ μιὰ στιγμὴ μονάχα. Μιλοῦνε στὸ πλευρό μας. Τὶ λένε;.. Ὄχι, δὲν εἶνε δυνατόν! Αὐτὸς ὁ μεταλλικὸς ἦχος, αὐτὴ ἡ φωνή! Ξέρετε τὶ φωνάζει, αὐτὴ ἡ φωνή, ξέρετε τὶ φωνάζει, καὶ μὲ τὸν τόνο ἀνθρώπου ποῦνε σ' αὐτὸ συνηθισμένος; Ἔ! Λοιπόν, φωνάζει:

—Κάνετε τὸ παιγνίδι σας, κύριοι, κάνετε τὸ παιγνίδι σας, κύριοι!

Ἐπὶ τέλους, νὰ πάρῃ ὁ Διάολος, εἶμαι ἢ δὲν εἶμαι στὸ Χογκάρ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

ΤΟ ΞΥΠΝΗΜΑ ΣΤΟ ΧΟΓΚΑΡ

Ἦταν μέρα πιὰ ὅταν ἄνοιξα τὰ μάτια. Ἀμέσως σκέφθηκα τὸ Μοράνζ. Δὲν τὸν εἶδα, μὰ τὸν ἄκουσα, ἐκεῖ, πολὺ κοντά μου, ποὺ ἔβγαζε μικρὲς κραυγὲς ἐκπλήξεως.

Τὸν φώναξα, Ἔτρεξε.

—Ἐσᾶς, λοιπόν, δὲν σᾶς ἐδέσανε; τὸν ἐρώτησα.

—Μὲ συγχωρεῖτε, κύριε!.. Μὰ δὲ μὲ δέσανε καλά, καὶ κατώρθωσα νὰ λυθῶ.

—Μπορούσατε νὰ μὲ λύσετε καὶ μένα, παρατήρησα μὲ μεγάλη πικρία.

—Γιὰ ποιὸ λόγο; Θὰ σᾶς ξυπνοῦσα. Ἤξερα πὼς ὅταν θὰ ξυπνούσατε μονάχος, ἡ πρώτη σας κραυγὴ θἄταν γιὰ νὰ μὲ φωνάξετε... Νά, τώρα, ποὺ γίνεται ἡ ἐπιθυμία σας.

Κλονιζόμουν ὅταν στάθηκα στὰ πόδια μου.

Ὁ Μοράνζ χαμογέλασε.

—Πρέπει νὰ περάσαμε ὅλη τὴ νύχτα, καπνίζοντας καὶ πίνοντας σὲ τέτοιο βαθμό, ὥστε νὰ μὴν μπορούσαμε νὰ φθάσωμε σὲ πιὸ ἀξιοθρήνητη κατάστασι ἀπ' ἐκείνη, εἶπε. Ἀδιάφορο, νόστιμος φαυλόβιος, ὁ Ἔγκ-Ἀντεουὲν αὐτός, μὲ τὸ χασσίς του.

—Ὁ Σεγκαΐρ Ἔμπνι-Σιεΐχ, διώρθωσε.

Ἔφερα τὸ χέρι στὸ μέτωπό μου.

—Ποῦ εἴμαστε;

—Ἀγαπητέ μου φίλε, ἀπάντησε ὁ Μοράνζ, ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ ξύπνησα ἀπὸ τὸν ἀλλόκοτον αὐτὸν ἐφιάλτη,

ποὺ ἄρχισε ἀπ' τὸ καπνισμένο σπήλαιο, καὶ τέλειωσε στοὺς λυχνοστάτες τῶν Χίλιων καὶ Μιᾶς Νυχτῶν, περνῶ ἀπὸ ἔκπληξι σὲ ἔκπληξι, ἀπὸ παραζάλη σὲ παραζάλη. Κοιτάξτε, καλλίτερα, μόνος σας, ὁλόγυρα.

Ἔτριψα τὰ μάτια μου. Κοίταξα. Κ' ἔπιασα τὸ χέρι τοῦ συντρόφου μου.

—Μοράντζ, εἶπα μὲ ὕφος ἱκετευτικό, πέστε μου: ἐξακολουθεῖ ἀκόμα τ' ὄνειρό μας;

Βρισκόμαστε σὲ μιὰ σάλα στρογγυλή, πολὺ διάμετρο καμμιὰ πενηνταριὰ ποδάρια, καὶ ὕψος ἄλλο τόσο, καὶ ποὺ φωτιζόταν ἀπὸ ἕνα κολοσσιαῖο παράθυρο ποὺ ἄνοιγε μπρὸς σ' ἕναν καταγάλανο οὐρανό.

Χελιδόνια περνοῦσαν πέρα δῶθε, μὲ τὶς χαρούμενες καὶ βιαστικὲς μικρὲς κραυγές τους.

Τὸ πάτωμα, οἱ τοῖχοι οἱ καμπυλωτοί, τὸ ταβάνι ἦσαν ἀπὸ ἕνα εἶδος μάρμαρο φλεβωτό, σὰν ἀπὸ πορφύρα, καπλαντισμένα ὅλα μ' ἕνα ἀλλόκοτο μέταλλο, πιὸ ξανθὸ ἀπ' τὸ χρυσάφι, πιὸ βαθὺ ἀπὸ τ' ἀσῆμι, σκεπασμένο, ἐκείνην τὴν στιγμή, ἀπ' τὴν ἄχνα τοῦ πρωϊνοῦ ἀέρα, ποὺ ἔμπαινε μὲ ἀφθονία ἀπὸ τὸ παράθυρο.

Πλησίασα τρικλίζοντας στὸ παράθυρο ἐκεῖνο, ὅπου μὲ τραβοῦσε τῆς αὔρας ἡ δροσιά, καὶ τὸ φῶς, ποὺ διαλύει τὰ ὄνειρα, κι' ἀκούμπησα ἀπάνω στὸ διάζωμά του.

Δὲν μπόρεσα νὰ συγκρατήσω μιὰ θαυμασμοῦ κραυγή.

Βρισκόμουν σ' ἕνα εἶδος μπαλκονιοῦ, ποὺ προεξεῖχε ἀπ' τὰ ἴδια τὰ πλάγια ἑνὸς βουνοῦ, κ' ἔγερνε ἀπάνω ἀπ' τὸ κενό. Ἀπάνω μου, ὁ γαλάζιος οὐρανός. Κάτω, περιστοιχισμένος, ἀπ' ὅλες τὶς μεριές, ἀπὸ κορφές, ποὺ τοὔκαναν μιὰ ζώνη ἀδιάσπαστη κι' ἀπαραβίαστη, ἕνας ἀληθινὸς ἐπίγειος παράδεισος παρουσιάστηκε στὰ μάτια μου, καμμιὰ πενηνταριὰ μέτρα πιὸ κάτω. Ἕνας κῆπος ἁπλωνόταν ἐκεῖ. Οἱ χουρμαδιές, ψηλές, ἐλί-

κνιζαν ἁπαλὰ στὸν ἀέρα τὰ μεγάλα τους κλαδιά, καὶ στὰ πόδια τους, ὅλος ὁ συρφετὸς τῶν μικρῶν δένδρων, ποὺ προστατεύουν τὶς ὀάσεις: μυγδαλιές, λεμονιές, πορτοκαλιές, ἄλλα, πολλὰ ἄλλα, ποὺ δὲ διέκρινα ἀκόμα ἀπὸ τόσο ὕψος... Ἕνα πλατὺ γαλανὸ ῥυάκιο, ποὺ τὸ τροφοδοτοῦσε ἕνας καταρράκτης, τέλειωνε σὲ μιὰ λίμνη μαγευτική, ποὺ στὰ νερά της ὁ οὐρανὸς ἐδάνειζε τὴ θαυμάσια διαύγειά του. Μεγάλα πουλιὰ κάνανε κύκλους ἀπάνω ἀπ' αὐτὸ τὸ χλοερὸ πηγάδι, κ' ἔβλεπες ἀπάνω στὴ λίμνη τὴν τριανταφυλλένια σιλουέττα ἑνὸς φοινικοπτέρου.

Ὅσο γιὰ τὰ βουνά, ποὺ ὁλόγυρα ὀρθῶναν τὶς ψηλὲς κορφές τους, ἦσαν ὅλως διόλου σκεπασμένα ἀπὸ χιόνια.

Τὸ γαλανὸ ῥυάκιο, οἱ πράσινες χουρμαδιές, οἱ χρυσοῖ καρποί, κι' ἀπάνω ἀπ' ὅλα, τὸ θαυμάσιο αὐτὸ χιόνι, ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦσαν στὸ διαυγῆ ἀέρα, κάτι τόσο ἁγνό, τόσο ὡραῖο, ὥστε ἡ δυστυχισμένη ἀνθρώπινή μου δύναμις δὲν μποροῦσε νὰ ὑποφέρῃ περισσότερο τὴ θωριά του. Στήριξα τὸ μέτωπό μου ἀπάνω στὸ περίφραγμα, ποὺ λέγες κ' ἦταν παραγεμισμένο ἀπὸ τὸ θεϊκὸ ἐκεῖνο χιόνι, κι' ἄρχισα νὰ κλαίω σὰν παιδί,

Κι' ὁ Μοράνζ ἐπίσης ἦταν σὰν παιδί. Μά, αὐτὸς ἐξύπνησε πρωτήτερα ἀπὸ μένα καὶ εἶχε τὸν καιρό, δίχως ἀμφιβολία, νὰ ἐξοικειωθῇ μὲ καθεμιὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς λεπτομέρειες, ποὺ τὸ φανταστικό τους σύνολο μὲ σύντριβε.

Βάζοντας τὸ χέρι του στὸν ὦμο μου, μὲ ἀνάγκαζε μαλακὰ νὰ γυρίσω στὴ σάλα.

—Δὲν ἔχετε ἰδῇ τίποτα ἀκόμα, εἶπε. Κοιτάξτε! Κοιτάξτε!

—Μοράνζ! Μοράνζ!

—Ἔ! Ἀγαπητέ μου, τὶ νὰ σᾶς κάνω, ἐγώ; Κοιτάξτε!

Εἶχα παρατηρήσει, πὼς ἡ παράδοξη σάλα ἦταν ἐπιπλωμένη-θέ μου συχώρεσέ με-εὐρωπαϊκά. Ὑπῆρχαν πολλά, ἐδῶ κ' ἐκεῖ, μαξηλάρια τουαρέγκ, στρογγυλά, ἀπὸ πετσὶ μὲ ζωηρὰ χρώματα, παρδαλά, σκεπάσματα τῆς Γκάφσας, χαλιὰ τοῦ Καϊουράν, μπερντέδες τῆς Καρμανίας, ποὺ θὰ μ' ἔπιανε ἀνατριχίλλα ἐκείνην τὴ στιγμὴ νὰ τοὺς ἀνασηκώσω. Μὰ μιὰ κόγχη μισοανοιχτὴ στὸν τοῖχο, ἄφηνε νὰ φαίνεται μιὰ βιβλιοθήκη γεμάτη ἀπὸ βιβλία. Στοὺς τοίχους ἦταν κρεμασμένη μιὰ πλουσία συλλογὴ ἀπὸ φωτογραφίες, ποὺ παρισταίναν τ' ἀριστουργήματα τῆς ἀρχαίας Τέχνης. Ὑπῆρχε, τέλος, ἕνα τραπέζι, ποὺταν πλημμυρισμένο ἀπὸ σωροὺς ἐφημερίδων, βιβλίων, τόμων. Ἡ θέα ἑνὸς τεύχους-τοῦ τελευταίου-τῆς «Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιθεωρήσεως», παρ' ὀλίγο νὰ μὲ κάνῃ νὰ λιποθυμήσω.

Κοίταξα τὸν Μοράνζ. Μὲ κοίταξε κι' αὐτός, καὶ ξαφνικά, ἕνα γέλιο, ἕνα γέλιο τρελλό, μᾶς ἔπιασε καὶ τοὺς δυό, καὶ μᾶς συγκλόνισε ἕνα ὁλόκληρο λεπτό.

—Δὲν ξέρω,-μπόρεσε, τέλος, νὰ πῇ ὁ Μοράνζ-δὲν ξέρω ἂν, μιὰ μέρα, θὰ λυπόμαστε γιὰ τὴ μικρὴν αὐτὴ ἐκδρομή μας στὸ Χογκάρ. Ὅμως, τώρα, ὁμολογήσατε πὼς μᾶς ὑπόσχεται πὼς θἆνε γόνιμος σὲ περιπέτειες ἀπροσδόκητες. Ὁ ἐξαίρετος αὐτὸς ὁδηγός, ποὺ μᾶς ἀποκοιμίζει γιὰ νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴ δυσάρεστη ζωὴ τῶν καραβανιῶν, καὶ μᾶς ἐπιτρέπει νὰ γνωρίσωμε τὶς τόσο παινεμένες ἐκστάσεις τοῦ χασίς, ἡ φανταστικὴ ἐκείνη νυχτερινὴ ἱππασία, καί, γιὰ νὰ τελειώνω, τὸ σπήλαιο ἐκεῖνο ἑνὸς Νουρεντίν, ποὺ θὰ δεχόταν στὴν Ἀνώτερη Σχολή, τὴ διδασκαλεία τοῦ Μπερσό,-ὅλα αὐτά, θὰ κάναν, μὰ τὴν πίστι μου, νὰ ἐκτροχιασθοῦν καὶ τὰ μυαλὰ τὰ πιὸ ἰσορροπημένα.

— Σοβαρά, τί σκέπτεσθε γιὰ ὅλα αὐτά;

— Τί σκέπτομαι καϋμένε μου φίλε; ὅ,τι μπορεῖτε νὰ σκεφθῆτε καὶ σεῖς. Δὲν καταλαβαίνω τίποτα, τίποτα, τίποτα. Ἐκεῖνο ποὺ σεῖς, ἀπὸ εὐγένεια, λέτε πολυμάθειά μου, πάει στὸ διάολο. Καὶ πῶς θέλετε νὰ μὴν πάῃ; Ὁ τρωγλοδυτισμὸς αὐτὸς μὲ τρομάζει. Βέβαια, ὁ Πλίνιος ὁμιλεῖ γιὰ ἰθαγενεῖς ποὺ ζοῦν σὲ σπήλαια, ἑφτὰ μέρες πορεία νοτιοδυτικὰ τῆς χώρας τῶν Ἀμάντων, δώδεκα μέρες δυτικὰ τῆς Μεγάλης Σύρτιος. Ὁ Ἡρόδοτος λέγει ἐπίσης ὅτι οἱ Γαραμάνται καταδίωκαν, μὲ τὰ ἁμάξια τους, ποὺ τάσερναν ἄλογα, τοὺς τρωγλοδύτας Αἰθίοπας. Μά, ἐπὶ τέλους, ἐμεῖς εἴμαστε στὸ Χογκάρ, στὴν καρδιὰ τῆς χώρας τῆς Ταργκουϊκῆς, καὶ οἱ καλλίτεροι συγγραφεῖς μᾶς παριστάνουν τοὺς Τουαρὲγκ νὰ μὴ δέχονται ποτὲ νὰ ζοῦν μέσα σὲ σπηλιές. Ὁ Ντυβεριὲ εἶνε κατηγορηματικὸς σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο. Καὶ τί εἶνε, σᾶς παρακαλῶ, αὐτὸ ἐδῶ τὸ σπήλαιο τακτοποιημένο σέ γραφεῖον ἢ σπουδαστήριον, μὲ τοὺς τοίχους γεμάτους ἀπὸ ἀναπαραστάσεις τῆς Ἀφροδίτης καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Σαυροκτόνου; Εἶνε γιὰ νὰ χάνῃ κἀνεὶς τὰ μυαλά του, σᾶς λέω, εἶνε γιὰ νὰ τὰ χάνῃ.

Καὶ ὁ Μοράνζ, πέφτοντας ἀπάνω σ' ἕνα διβάνι, ἄρχισε νὰ γελᾶ ἀπ' ὅλην του τὴν καρδιά.

— Κοιτάξτε, εἶπα. Λατινικά!

Εἶχα πάρει στὰ χέρια μου μερικὰ φύλλα, σκόρπια ἀπάνω στὸ τραπέζι, ποὺ ἔπιανε τὸ κέντρο τῆς σάλας. Ὁ Μοράνζ τὰ πῆρε ἀπὸ τὰ χέρια μου καὶ ἄρχισε νὰ τὰ διαβάζῃ μὲ ἀπληστία. Ἡ ἔκπληξις ποὺ ζωγραφίθηκε στὸ πρόσωπό του, τότε, δὲν εἶχε ὅρια.

— Ἀπὸ τὸ ἕνα μυστήριο, στὸ ἄλλο, ἀγαπητέ μου! Ὑπάρχει ἐδῶ κάποιος ποὺ καταγίνεται νὰ συνθέτῃ, μὲ τὴν ἐνίσχυσι ἀναμφισβητήτων κειμένων, μιὰ πραγματεία γιὰ τὰ νησιὰ τῶν Γοργόνων: *De Gorgonum-nsi lis.* Ἡ Μέδουσα, κατὰ τὴν γνώμην του, ἦταν μιὰ

ἀγρία τῆς Λιβύης, ποὺ κατοικοῦσε στὰ περίχωρα τῆς λίμνης Τρίτωνος, τῆς σημερινῆς Σιὸτ Μελχρίρ, κ' ἐκεῖ ὁ Περσεύς... Ἄ!

Ἡ φωνὴ τοῦ Μαρὰνζ κόπηκε στὸν λάρυγγά του. Τὴν ἴδια στιγμή, μιὰ φωνή, στρυγγιὰ καὶ διαπεραστικὴ σὰ σφυριγματιά, ἀντήχησε στὴν ἀπέραντη σάλα.

— Σᾶς παρακαλῶ, κύριε! Ἀφῆστε ἥσυχα τὰ χαρτιά μου.

Στράφηκα πρὸς τὸν νεοφερμένο.

Ἕνας ἀπ' τοὺς μπερντέδες τῆς Καρμανίας εἶχε παραμερισθῆ, ἀφήνοντας τὴν εἴσοδο σ' ἕνα πρόσωπο ποὺ κάθε ἄλλο παρ' αὐτὸ προσμέναμε νὰ ἰδοῦμε. Ὅσο κι' ἂν ἤμαστε προετοιμασμένοι γιὰ τὰ πιὸ ἀπίθανα ἐνδεχόμενα, ἡ ἐμφάνισις αὐτὴ ξεπερνοῦσε κάθε παραδοξότητα ποὺ μποροῦσε κἀνεὶς νὰ φαντασθῆ.

Ἐκεῖ, στὴν ἀνοιγμένη πόρτα, στεκόταν ἕνα ἀνθρωπάκι, μὲ τὸ κρανίο φαλακρό, μὲ τὸ πρόσωπο κίτρινο καὶ ὅλο γωνιές, σκεπασμένο σχεδὸν τὸ μισὸ ἀπὸ ἕνα ζευγάρι τεράστια πράσινα ματογιάλια, μὲ ἕνα μικρὸ γένι, ψαρό. Δὲ φοροῦσε πολλὰ ροῦχα, μὰ μιὰ μεγάλη γραβάτα, μπλαστρόν, σερίζ, προξενοῦσε ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴν ἐντύπωσι. Ἕνα πανταλόνι λευκό, τὸ εἶδος ποὺ λένε «φλοτάρ». Πέτσινα κόκκινα σανδάλια ἀποτελοῦσαν τὴ μόνη ἀνατολίτικη λεπτομέρεια τῆς ἐνδυμασίας του.

Φοροῦσε, ὄχι δίχως ἐπίδειξι, τὸ σῆμα τοῦ ὑπαλλήλου τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως.

Μάζεψε τὰ φύλλα, πού, στὴ ταραχή του, ὁ Μορὰνζ ἄφησε νὰ τοῦ πέσουν ἀπ' τὰ χέρια, τὰ μέτρησε, τὰ τακτοποίησε, καὶ ρίχνοντάς μας μιὰ ματιὰ γεμάτη ὀργή, χτύπησε ἕνα μπρούντζινο σήμαντρο.

Ὁ μπερντὲς παραμερίστηκε πάλι. Ἕνας πελώριος

λευκὸς Τάργκουϊ(1) μπῆκε στὴ σάλα. Μοῦ φάνηκε ν' ἀναγνώρισα στὸ πρόσωπό του ἕνα ἀπὸ τὰ πνεύματα τῆς σπηλιᾶς.

— Φάραγκ, ῥώτησε μὲ θυμὸ ὁ ὑπάλληλος τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, γιατὶ φέρανε τοὺς κυρίους αὐτοὺς στὴ βιβλιοθήκη;

Ὁ Τάργκουϊ ἔσκυψε τὸ κεφάλι μὲ σεβασμό.

— Ὁ Σεγκαΐρ-Ἔμπνι, Σιεῖχ, Σίντι, (2) ἀπάντησε, ἐπέστρεψε νωρίτερα ἀπ' ὅσο τὸν περιμέναμε, καὶ οἱ βαλσαμωτὲς δὲν εἶχαν τελειώση χθὲς τὸ βράδυ τὴ δουλειά τους. Τοὺς φέραμε δῶ προσωρινά, πρόσθεσε δείχνοντάς μας.

— Πολὺ καλά, μπορεῖς νὰ πηγαίνης, εἶπε ἄγρια τὸ ἀνθρωπάκι.

Ὁ Φάραγκ ἔφθασε στὴν πόρτα ὀπισθοχωρῶντας. Στὸ κατώφλι, σταμάτησε καὶ εἶπε ἀκόμα:

— Σᾶς ὑπενθυμίζω, Σίντι, πὼς τὸ τραπέζι εἶνε ἕτοιμο.

— Καλά, πήγαινε!

Καὶ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὰ πράσινα ματογιάλια, κάθημπρὸς στὸ γραφεῖο κι' ἄρχισε νὰ σκαλίζη στὰ χαρτιὰ μὲ πυρετό.

Δὲν ξέρω γιατί, ἐκείνην τὴ στιγμή, μ' ἔπιασε φούρκα. Πήγα κοντά του.

— Κύριε, τοῦ εἶπα, δὲν ξέρομε, ὁ σύντροφός μου κ' ἐγώ, οὔτε ποῦ εἴμαστε, οὔτε ποιὸς εἶσθε. Βλέπομε μόνο πὼς εἶσθε Γάλλος, ἀφ' οὗ φορεῖτε μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ ἀξιοσέβαστες τιμητικὲς διακρίσεις τῆς χώρας μας.

---

(1) Ὀνομάζουν γενικῶς λευκοὺς Τουαρέγκ τοὺς σκλάβους Μαύρους τοῦ Τουαρέγκ, ποὺ φοροῦν λευκὰ μπαμπακερὰ ἐνδύματα, ἐνῷ οἱ εὐγενεῖς φοροῦν γαλάζια.

(2) Ἀφέντη μου.

Ἴσως καὶ σεῖς κάνατε τὸν ἴδιο συλλογισμό, πρόσθεσα δείχνοντάς του τὴ στενὴ κόκκινη κορδέλα ποὖχα στὸ λευκό μου σακκάκι,

Μὲ κοίταξε μὲ μιὰν ἔκπληξι γεμάτη ἀκαταδεξία:

— Καὶ λοιπόν, κύριε;

— Καὶ λοιπόν, κύριε, ὁ Μαῦρος ποὺ ἦταν ἐδῶ πρὸ ὀλίγου πρόφερε ἕνα ὄνομα, Σεγκαΐρ-Ἔμπνι-Σιεῖχ, τ' ὄνομα ἑνὸς λῃστοῦ, ἑνὸς κακούργου, ἑνὸς ἀπὸ τοὺς δολοφόνους τοῦ συνταγματάρχου Φλάττερς. Γνωρίζετε αὐτὴν τὴν λεπτομέρεια, κύριε;

Τὸ ἀνθρωπάκι μὲ κοίταξε κατὰ πρόσωπο ψυχρά, καὶ σήκωσε τοὺς ὤμους.

— Βέβαια. Μὰ καὶ τί μ' αὐτό;

— Πῶς; φώναξα σὰν τρελλός. Μὰ ποιὸς εἶσθε, σεῖς, λοιπόν;

—Κύριε, εἶπε μὲ κωμικὴ ἀξιοπρέπεια τὸ γεροντάκι γυρίζοντας πρὸς τὸν Μοράνζ, νᾶσθε μάρτυρας γιὰ τὸν ἀνάγωγο τρόπο τοῦ συντρόφου σας. Εἶμαι ἐδῶ στὸ σπίτι μου, καὶ δὲν ἐπιτρέπω...

— Πρέπει νὰ συγχωρήσετε τόν σύντροφό μου, κύριε, εἶπε ὁ Μοράνζ προχωρῶντας. Δὲν εἶνε ἄνθρωπος τῆς μελέτης, ὅπως σεῖς. Ἕνας νεαρὸς ἀξιωματικός, ξεύρετε, εἶνε, πάντα, ἕνας θερμοκέφαλος. Καὶ πρέπει, ἄλλως τε, νὰ ἐννοήσετε ὅτι ἔχομε, κ' οἱ δυό μας, μερικοὺς λόγους νὰ μὴν εἴμαστε ἤρεμοι ὅσο πρέπει.

Μ' ἔπιασε μανία, καὶ ἤμουν ἕτοιμος νὰ ἀποδοκιμάσω τὰ τόσο ἀλόκοτα καὶ ταπεινὰ λόγια τοῦ Μοράνζ. Μὰ μιὰ ματιὰ μὲ ἔπεισε ὅτι ἡ εἰρωνία εἶχε τώρα στὸ πρόσωπό του μιὰ θέσι τοὐλάχιστον ὁμοία μὲ τῆς ἐκπλήξεως.

— Ξέρω πὼς οἱ περισσότεροι ἀξιωματικοὶ εἶνε κτήνη, μουρμούρισε τὸ γεροντάκι, μὰ αὐτὸ δὲν εἶνε ἕνας λόγος νά...

— Εἶμαι κ' ἐγώ ἀξιωματικός, κύριε, τόνε διέκοψε ὁ Μοράνζ, μὲ ὕφος ὁλοένα πιὸ ταπεινό, καὶ ἂν ποτὲ μοῦ ἔτυχε περίστασις νὰ συναισθανθῶ πόσο κατώτεροι πνευματικῶς εἶνε ὅσοι φέρουν τὸ ἀξίωμα αὐτό, σᾶς ὀρκίζομαι πὼς αὐτὸ συνέβη τώρα, πρὸ ὀλίγου, τὴ στιγμὴ ποὺ φυλλομετροῦσα—συγγνώμην διὰ τὴν ἀδιακρισίαν μου—τὶς σοφὲς σελίδες ποὺ ἀφιερώνετε στὴ συγκινητικὴ ἱστορία τῆς Γοργόνας, ποὺ ἀναφέρει ὁ Προκλῆς ὁ Καρθαγένιος κι' ὁ Παυσανίας.

Μιὰ γελοία ἔκφρασις ἐκπλήξεως ἐτέντωσε τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γερόντου. Καὶ τὸν εἴδαμε ν' ἀλλάζῃ μονομιᾶς στάσι ἀπέναντί μας.

— Πῶς; ἀναφώνησε τέλος.

— Ἀναφορικῶς αὐτὸ τὸ θέμα, ἐξακολούθησε ὁ Μοράνζ, μὲ ἀταραξία, εἶνε λυπηρὸ ποὺ δὲν ἔχομε τὴν περίεργη πραγματεία ποὺ ἀφιερώνεται στὸ φλέγον αὐτὸ ζήτημα ἀπὸ τὸν Στάτιο Σεβόσιο ποὺ δὲν ξέρομε παρὰ μόνο ἀπὸ τὸν Πλίνιο, καὶ πού...

—Γνωρίζετε τὸν Στάτιο Σεβόσιο;

—...Καὶ ποὺ ὁ δάσκαλός μου, ὁ γεωγράφος Μπερλιού...

—Γνωρίσατε τὸν Μπερλιού, ἤσαστε μαθητής του! ἐτραύλισε, μὲ ἔκπληξι, τὸ ἀνθρωπάκι.

—Εἶχα αὐτὴν τὴν τιμή, ἀπάντησε ὁ Μοράνζ, τώρα, πολὺ ψυχρά.

—Μά, τότε, μά, κύριε, τότε, ἔχετε ἀκούσει, εἶσθε ἐν γνώσει τοῦ ζητήματος, τοῦ προβλήματος τῆς Ἀτλαντίδος!

—Δὲν θὰ ἤμουν, πραγματικῶς, ἂν δὲν εἶχα λάβει γνῶσιν καὶ τῶν ἔργων τοῦ Λανιώ, τοῦ Πλουά, τοῦ Ἀρμοῦ ντὲ Ζυμπαινβίλ, εἶπε ὁ Μοράνζ μὲ ὕφος παγερό.

—Ἄ! Θεέ μου! καὶ τὸ ἀνθρωπάκι βρισκόταν στὴν

πιὸ ἀλλόκοτη ταραχή. Κύριε, λοχαγέ μου, πόσο εἶμαι εὐτυχής.., ὤ ! συγγωρήσατέ με πού...

Ἐκείνην τὴ στιγμή, ὁ μπερντὲς ἀνασηκώθηκε πάλι καὶ ξαναφάνηκε ὁ Φάραγκ.

—Σίντι, σὲ εἰδοποιοῦν ὅτι ἂν δὲν ἔρθετε, θ' ἀρχίσουν δίχως σᾶς.

—Ἔρχομαι, ἔρχομαι, Φάραγκ, πές τους πὼς ἐρχόμαστε. Ἄ! Κύριε, ἂν μποροῦσα νὰ τὸ μαντεύσω...Μὰ εἶνε πρωτοφανές, ἕνας ἀξιωματικὸς νὰ γνωρίζῃ τὸν Προκλέα τὸν Καρθαγένιο καὶ τὸν Ἀρμπουᾶ ντὲ Ζυμπαινβίλ. Ἀκόμη μιὰ φορά... Ἀλλά, νὰ συστηθῶ : κύριος Στέφανος Λὲ Μέζ, ὑφηγητὴς Πανεπιστημίου.

—Λοχαγὸς Μοράνζ, εἶπε ὁ σύντροφός μου.

Πλησίασα κ' ἐγὼ μὲ τὴ σειρά μου.

—Ὑπολοχαγὸς ντὲ Σαίντ-Ἀβί. Εἶνε γεγονός, κύριε, πὼς εἶμαι πολὺ ἐπιδεκτικὸς νὰ συγχέω τὸν Ἀρμπουᾶ τὸν Καρθαγένιο μὲ τὸν Προκλέα ντὲ Ζυμπαινβίλ. Θὰ κοιτάξω νὰ συμπληρώσω τὶς ἐλλείψεις αὐτές, ἀργότερα. Πρὸς τὸ παρὸν θὰ ἐπιθυμοῦσα νὰ ξέρω ποῦ εἴμαστε, ὁ σύντροφός μου κ' ἐγώ, ἂν εἴμαστε ἐλεύθεροι, ἢ ποιὰ κρυφὴ δύναμις μᾶς κρατάει ἐδῶ. Τὸ ὕφος σας δείχνει, κύριε, πὼς ἔχετε ἀρκετὲς ἀνέσεις σ' αὐτὸ τὸ σπίτι, ὥστε νὰ μπορῆτε νὰ μᾶς διευκρινίσετε τὸ σημεῖο αὐτό, ποὺ ἔχω τὴν ἀδυναμία νὰ θεωρῶ τὸ πιὸ οὐσιωδέστερο ἀπ' ὅλα.

Ὁ κ. Λὲ Μὲζ μὲ κοίταξε. Ἕνα ἀρκετὰ ἄνοστο χαμόγελο περιπλανήθηκε στὰ χείλη του. Ἄνοιξε τὸ στόμα...

Τὴν ἴδια στιγμή, ἕνα κουδοῦνι ἀνυπόμονο ἀντήχησε.

—Σὲ λίγο, κύριοι, θὰ σᾶς πῶ, θὰ σᾶς ἐξηγήσω... Μά, αὐτὴν τὴ στιγμὴ, βλέπετε, πρέπει νὰ βιαστοῦμε. Εἶνε ἡ ὥρα τοῦ προγεύματος, κ' οἱ ὁμοτράπεζοί μας ἀρχίζουν νὰ χάνουν τὴν ὑποπονή τους.

— Οἱ ὁμοτράπεζοί μας;

— Εἶνε δυὸ τὸν ἀριθμό, ἐξήγησε ὁ κ. Λὲ Μὲζ. Αὐτοί, κ' ἐγὼ τρεῖς, ἀποτελοῦμε τὸ εὐρωπαϊκὸ προσωπικὸ τοῦ σπιτιοῦ αὐτοῦ—τὸ προσωπικὸ τὸ μόνιμο,—θεώρησε καθῆκον νὰ συμπληρώσῃ, τὸ γεροντάκι, μὲ τὸ ἀνησυχαστικὸ χαμόγελό του.—Δυὸ παράξενοι, κύριοι, ποὺ θὰ προτιμήσετε, δίχως ἀμφιβολία, νἄχεται τὶς λιγώτερες, ὅσο τὸ δυνατόν, σχέσεις μαζύ τους. Ὁ ἕνας εἶνε ἐκκλησιαστικός, πνεῦμα στενό, ἂν καὶ προτεστάντης. Ὁ ἄλλος, ἄνθρωπος τοῦ κόσμου, παραλυμένος, ἕνας γέρος τρελλός.

—Ἂν ἐπιτρέπετε, ρώτησα, θἆνε ἐκεῖνος ποὺ ἄκουσα χθὲς τὴν νύκτα. Ἔκανε μπάγκα: μὲ σᾶς, ἴσως, καὶ μὲ τὸν κληρικό.

Ὁ κ. Λὲ Μὲζ ἔκαμε μιὰ κίνησι προσβεβλημένης ἀξιοπρεπείας.

— Τὸ φαντάζεσθε, κύριε, μαζύ μου; Μὲ τοὺς Τουαρὲγκ παίζει. Τοὺς ἔμαθε ὅλα τὰ παιγνίδια, ποὺ μπορεῖ κἀνεὶς νὰ φαντασθῇ, Μά! Ἀκοῦτε; Εἶνε αὐτὸς ποὺ χτυπᾶ μὲ μανία τὸ κουδοῦνι, γιὰ νὰ βιαστοῦμε. Εἶνε 9 1)2 τώρα, κ' ἡ αἴθουσα τοῦ Τρὰντ-ἐ-Καρὰντ ἀνοίγει στὶς 10. Κάνωμε γρήγορα! Νομίζω, ἄλλως τε, πὼς δὲν θὰ σᾶς δυσαρεστήσῃ νὰ τονώσετε λιγάκι τὶς δυνάμεις σας.

Ἀκολουθήσαμε τὸν κ. Λὲ Μέζ, μέσα ἀπόνα μακρὺ φειδωτὸ διάδρομο, μὲ σκαλιὰ σὲ κάθε βῆμα. Ὁ δρόμος ἦταν σκοτεινός. Μὰ, ἀπὸ διάστημα σὲ διάστημα, μέσα σὲ τρύπες, ἀνοιγμένες στὸ βράχο, ἔλαμπαν τριανταφυλλένια καντήλια καὶ μαγγαλάκια ὅπου ἔκαιαν βαρειὰ ἀνατολίτικα ἀρώματα ποὺ μύρωναν τὸ σκοτάδι καὶ ἔκαναν μιὰ γλυκειὰν ἀντίθεσι μὲ τὸν ψυχρὸν ἀέρα ποὺ ἐρχόνταν ἀπὸ τὶς χιονισμένες κορφές.

Ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρό, συναντούσαμε ἕνα λευκὸν

Τάργκουϊ, φάντασμα βουβὸ καὶ ἀτάραχο, κι' ἀκούαμε νὰ σβύνῃ, πίσω μας, σιγὰ-σιγὰ, τῶν παντούφλων του ὁ θόρυβος.

Μπρὸς σὲ μιὰ βαρειὰ πόρτα, καπλαντισμένη ἀπὸ τὸ ἴδιο χλωμὸ μέταλλο ποὖχα παρατηρήσει στοὺς τοίχους τῆς βιβλιοθήκης, ὁ κ. Λὲ Μὲζ σταμάτησε, κι' ἀφ' οὗ τὴν ἄνοιξε, παραμέρισε γιὰ νὰ μᾶς ἀφήσῃ νὰ μποῦμε.

Ἂν κ' ἡ τραπεζαρία ὅπου μπήκαμε δὲν εἶχε παρὰ μικρὴ ἀναλογία μὲ τὶς εὐρωπαϊκὲς τραπεζαρίες, ὥς τόσο, γνωρίζω πολλὲς ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ φθονήσουν τὴν εὐμάρεια καὶ τὴν πολυτέλειά της. Ὅπως κ' ἡ βιβλιοθήκη, ἕνα μεγάλο παράθυρο τὴ φώτιζε. Μὰ ἀντελήφθηκα πὼς ἡ τοποθεσία της ἦταν πρὸς τὸ ἐξωτερικό, ἐνῷ ἡ βιβλιοθήκη ἔβλεπε πρὸς τὸν κῆπο, ποὺ βρισκόταν στὸ ἐσωτερικὸ τῆς στεφάνης τῶν βράχων.

Ὄχι τραπέζι στὴ μέση, οὔτε τὰ βάρβαρα ἐκεῖνα ἔπιπλα, ποὺ τὰ ὀνομάζουν καρέκλες. Μὰ πλῆθος τραπεζάκια ἀπὸ ἐπίχρυσο ξύλο, σὰν τὰ βενετσάνικα, χαλιὰ σωροί, μὲ χρώματα βαθειὰ καὶ σκοτεινά, μαξιλάρια, ντόπια ἢ τοῦ Τούνεζι. Στὴ μέση μιὰ μεγάλη ψάθα ὅπου ἦταν τοποθετημένο, μέσα σὲ πανέρια θαυμασίας καλαθοπλεκτικῆς τέχνης, ἀνάμεσα σὲ ἀσημένιους λήκυθους καὶ μπρούτζινες λεκάνες, γεμάτες ἀπὸ ἀρωματῶδες νερό, ἕνα πρόγευμα ποὺ ἡ θέα του μόνο μᾶς γέμισε μὲ παιδικὴ ἀγαλλίασι.

Ὁ κ. Λὲ Μέζ, προχωρώντας, μᾶς παρουσίασε στὰ δύο πρόσωπα ποὺ εἶχαν κιόλας πάρει θέσι ἀπάνω στὴν ψάθα.

— Ὁ κ. Σπάρντεκ, εἶπε, κ' ἐννόησα πόσο ἐκεῖνος ποὺ μᾶς παρουσίαζε, ἔβαζε, μὲ αὐτὴν τὴν ἁπλῆ φρᾶσι, τὸν ἑαυτό του πάρα πάνω ἀπὸ τοὺς ματαιόδοξους τίτλους τῶν ἀνθρώπων.

Ὁ αἰδεσιμώτατος Σπάρντεκ, τοῦ Μάντσεστερ, μᾶς

ἔκανε ἕνα κανονικὸ χαιρετισμό, καὶ μᾶς ἐζήτησε τὴν ἄδεια νὰ διατηρήσῃ στὸ κεφάλι τὸ πλατύγυρο παππαδίστικο καπέλλο του. Ἦταν ἕνας ἄνθρωπος ἄχαρος καὶ κρύος, ψηλὸς καὶ ξερακιανός. Ἔτρωγε πολὺ μὲ μιὰ μελαγχολικὴ κατάνυξι.

— Ὁ κ. Μπιελόβσκυ, εἶπε ὁ κ. Λὲ Μέζ, παρουσιάζοντάς μας στὸν δεύτερο συνδαιτημόνα.

— Κόμης Καζιμὶρ Μπιελόβσκυ, Ἀτταμάνος τοῦ Γιτομίρ, διώρθωσε αὐτὸς μὲ τέλεια χάρι κ' εὐγένεια, ἐνῷ σηκωνόταν γιὰ νὰ μᾶς σφίξῃ τὸ χέρι.

Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή, αἰσθάνθηκα κάποια συμπάθεια γιὰ τὸν Ἀτταμάνον αὐτὸν τοῦ Γιτομίρ, ποὺ ἀντιπροσώπευε τὸν τέλειο τύπο τῶν ὡραίων γερατιῶν. Μιὰ χωρίστρα χώριζε μὲ τέλεια συμμετρία τὰ μαλλιά του, πούχαν χρῶμα τσοκολατένιο, (ἔμαθα ἀργότερα πὼς ὁ Ἀτταμάνος τἄβαφε μὲ ἕνα ἀφέψημα «χόλ».) Εἶχε ἐξαίσιες φαβορίτες, ἀλὰ Φραγκῖσκο Ἰωσήφ, ἐπίσης τσοκολατένιες. Ἡ μύτη ἦταν λιγάκι κοκκινωπή, δίχως ἀμφιβολία, ἀλλὰ τόσο λεπτή, τόσο ἀριστοκρατική. Τὰ χέρια του ἦταν ἕνα θαῦμα. Χρειάστηκα λίγη ὥρα γιὰ νὰ θυμηθῶ τὴν ἐποχὴ τῆς μόδας, ὅπου ἀνῆκε ἡ ἐνδυμασία τοῦ κόμητος. Ἡ θύμησι μιᾶς φωτογραφίας τοῦ Λουκὸς ντὲ Μορνὺ μ' ἔκανε νὰ τὴν ἀναβιβάσω στὰ 1860 ἢ 1862. Ἡ συνέχεια τῆς διηγήσεως αὐτῆς θ' ἀποδείξῃ ὅτι δὲν ἤμουν καθόλου ἀπατημένος.

Ὁ κόμης μ' ἔβαλε νὰ καθήσω κοντά του. Μιὰ ἀπὸ τῆς πρῶτες ἐρωτήσεις ποὺ μοῦ ἔκανε ἦταν ἂν στὸ μπακαρᾶ τραβῶ στὸ 5.

— Κατὰ τὴν ἔμπνευσι ποὺ θἄχω, ἀπήντησα,

— Ὡραῖα εἰπωμένο! ἐγὼ δὲν τραβῶ πιά, ἀπὸ τὸ 1866. Ἀπὸ ἕναν ὅρκο. Ἀπὸ ἕνα μικρὸ παράπτωμα. Μιὰ μέρα, στοῦ Βαλέβσκυ, ἕνα παιγνίδι διαβολεμένο! Τραβῶ στὸ 5. Κάνω μπάκα, φυσικά. Ὁ ἄλλος ἔκανε 4. «Βλάκα!» μοῦ φωνάζει ὁ μικρὸς βαρῶνος ντὲ Σιὼ-

Ζιζέ, ποὺ πούνταρε στὸ δικό μου ταμπλὼ ἀφάνταστα ποσά. Βλάν! τοῦ ἐκσφενδονίζω μιὰ μποτίλια τῆς σαμπάνιας κατακέφαλα. Σκύβει, κι' ὁ στρατάρχης Βαγιὰν δέχεται τὴν μποτίλια. Ταμπλώ! Τὰ φτιάξαμε, ὅμως, γιατὶ κ' οἱ δυό μας ἤμαστε Μασῶνοι. Ὁ αὐτοκράτωρ, τότε, μέβαλε νὰ ὁρκισθῶ νὰ μὴν τραβῶ πιὰ στὸ 5. Κράτησα τὴν ὑπόσχεσί μου. Μὰ εἶνε στιγμὲς ὅπου εἶνε σκληρό, σκληρό...

Πρόσθεσε μὲ μιὰ φωνὴ πνιγμένη στὴ μελαγχολία :

—Λιγάκι ἀπ' αὐτὸ τὸ «Χογκὰρ» τοῦ 1880 ; Ἔξοχο κρασί. Ἐγὼ ὑπολογαγέ, πρωτοδίδαξα στοὺς ἀνθρώπους αὐτοῦ τοῦ τόπου τὴ χρῆσι τοῦ χυμοῦ τῶν σταφυλιῶν. Τὸ κρασὶ τῶν χουρμάδων, ἀξιοτίμητο, ὅταν τὸ ἀφήσουν νὰ πάρη τὴ βράσι του ὅσο πρέπει, γίνεται, στὸ τέλος, ἀνούσιο.

Ἦταν δυνατὸ πολὺ ἐκεῖνο τὸ «Χογκὰρ» τοῦ 1880. Τὸ ρουφήξαμε μέσα σὲ μεγάλα ἀσημένια ποτήρια. Ἦταν δροσερὸ σὰν κρασὶ τοῦ Ῥήνου, στιφὸ σὰν τὸ κρασὶ τοῦ Ἑρμιτάζ. Ὕστερα, ξαφνικά, γινόταν γλυκὸ σὰ ζάχαρι, κ' εὔχυμο σὰν καρπός, καὶ μᾶς θύμιζε τὰ βραστὰ κρασιὰ τῆς Πορτογαλλίας. Θαυμάσιο κρασί, σοῦ λέω.

Ἐπότιζε αὐτὸ τὸ κρασί, τὸ πιὸ πλουσιοπάροχο πρόγευμα. Λίγα κρέατα, ἀλήθεια, μὰ ὅλα θαυμάσια μαγερεμμένα. Πολλὰ γλυκίσματα, τηγανίτες μὲ τὸ μέλι, πῆτες ἀρωματισμένες, ἄλλα γλυκὰ μὲ φρέσκο γάλα καὶ χουρμάδες. Καὶ, πρὸ παντός, στὰ μεγμλα μαλαματοκαπνισμένα πιάτα, ἢ στὰ πανέρια ἀπὸ λιγαριά, φροῦτα, σωροὶ φρούτων, σύκα, χουρμάδες, φυστίκια, τζίτζιφα, ῥόδια, βερύκοκκα, τεράστια σταφύλια, πιὸ βαρειὰ ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἔκαναν νὰ καμπουριάζουν τοὺς ὤμους τῶν Ἑβραίων φοροσυλλεκτῶν, στὴ χώρα τοῦ Χαναάν, βαρειὰ καρπούζια χωρισμένα

στὴ μέση, μὲ ψύχα ζουμερὴ καὶ τραγανή, μὲ κατάμαυρους σπόρους.

Εἶχα μόλις τελειώση νὰ γεύωμαι ἕνα ἀπὸ τὰ ὡραῖα ἐκεῖνα παγωμένα φροῦτα, ὅταν ὁ κ. Λὲ Μὲζ σηκώθηκε.

— Κύριοι, ἂν ἔχετε τὴν καλωσύνη, εἶπε στὸν Μοράνζ καὶ σὲ μένα.

— Ὅσο μπορεῖτε γρηγορώτερα, ἀφῆστε τὸ γέρο αὐτόν ξεμωραμένο, μοῦ σφύριξε στ' ἀφτὶ ὁ Ἀτταμάνος τοῦ Γιτομίρ. Σὲ λίγο θ' ἀρχίση τὸ τράντ-ὲ-καράντ. Νὰ 'ρθῆτε, νὰ 'ρθῆτε! Γερὸ παιγνίδι!...

—Κύριοι, ἐπανέλαβε μὲ τόνο τραχὺ ὁ κ. Λὲ Μέζ.

Τὸν ἀκολουθήσαμε. Ὅταν βρεθήκαμε πάλι, οἱ τρεῖς, στὴ βιβλιοθήκη:

—Κύριε,εἶπε σὲ μένα, μὲ ῥωτήσατε πολὴ ὥρα, ποιὰ κρυφὴ δύναμις σᾶς κρατάει ἐδῶ. Ἐπειδὴ οἱ τρόποι σας ἦσαν ἀπειλητικοί, θ' ἀρνούμουν νὰ συγκατατεθῶ νὰ σᾶς τὸ πῶ, ἂν δὲν ἦταν ὁ φίλος σας, ποὺ ἡ γνώσεις του τὸν κάνουν ἱκανώτερο ἀπὸ σᾶς, νὰ ἐκτιμήση τὴν ἀξία τῆς ἀποκαλύψεως ποὺ ἔχω νὰ σᾶς κάνω.

Καὶ λέγοντας αὐτά, ἐπίεσε ἕνα κουμπὶ ἀπάνω στὸν τοῖχο. Μιὰ ντουλάπα παρουσιάστηκε, γεμάτη βιβλία. Πῆρε ἕνα.

— Βρίσκεστε κ' οἱ δυό σας, ἐξακολούθησε ὁ κ. Λὲ Μέζ, στὴν ἐξουσία μιᾶς γυναίκας, Ἡ γυναῖκα αὐτή, ἡ βασίλισσα, ἡ Σουλτάνα, ἡ ἀπόλυτος κυρία τοῦ Χογκάρ, ὀνομάζεται Ἀντινέα. Μὴν ἀνατινάζεσθε, κύριε Μοράνζ, στὸ τέλος θὰ καταλάβετε.

Ἄνοιξε τὸ βιβλίο καὶ διάβασε αὐτὴν τὴ φράσι:

«Τὸ δ' ἔτι βραχὺ πρὸ τοῦ λόγου δεῖ δηλῶσαι, μὴ πολλάκις ἀκούοντες Ἑλληνικὰ βαρβάρων ὀνόματα θαυμάζητε.»

(Ὀφείλω νὰ σᾶς προειδοποιήσω ἀπὸ τὴν ἀρχή, πρὶν μπῶ

στὸ θέμα: Μὴν ἐκπλαγῆτε ποὺ θὰ μ' ἀκούσετε νὰ ὀνομάζω βαρβάρους μὲ Ἑλληνικὰ ὀνόματα.—*Πλάτωνος, Κριτίας)*

—Ποιὸ εἶνε αὐτὸ τὸ βιβλίο, ἐτραύλισε ὁ Μοράνζ, ποὺ ἡ χλωμάδα του, ἐκείνην τὴ στιγμή, μὲ τρόμαξε.

—Τὸ βιβλίο αὐτό, ἀπάντησεν ὁ κ. Λὲ Μέζ, ἀργά-ἀργά, ζυγιάζοντας κάθε λέξι του, μ' ἕναν παράξενο τόνο θριάμβου, εἶνε ὁ μεγαλείτερος, ὁ ὡραιότερος, ὁ ἐμβριθέστερος διάλογος τοῦ Πλάτωνος, εἶνε ὁ *Κριτίας* ἢ ἡ *Ἀτλαντίς*.

—*Ὁ Κριτίας*; Μὰ εἶνε ἀσυμπλήρωτος, ἐψιθύρισε ὁ Μοράνζ.

—Εἶνε ἀσυμπλήρωτος στὴ Γαλλία, στὴν Εὐρώπη, παντοῦ, εἶπε ὁ κ. Λὲ Μέζ, μὰ ἐδῶ εἶνε συμπληρωμένος. Βεβαιωθῆτε μόνος σας.

—Μὰ ποιὰ σχέσι, ποιὰ σχέσι, ἐπανελάμβανε ὁ Μοράνζ, ἐνῷ φυλλομετροῦσε μὲ ἀπληστία τὸ χειρόγραφο, ποιὰ σχέσι ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ διαλόγου αὐτοῦ, συμπληρωμένου, μοῦ φαίνεται, ναί, συμπληρωμένου, μὲ τὴ γυναῖκα αὐτή, τὴν Ἀντινέα; Γιατὶ τὸν ἔχει στὴν κατοχή της;

—Γιατί, ἀπάντησε τὸ ἀνθρωπάκι ἀτάραχο, γιατὶ τὸ βιβλίο αὐτὸ εἶνε, γιὰ τὴ γυναῖκα αὐτή, τὸ βιβλίο τῆς εὐγενικιᾶς καταγωγῆς της, τὸ Γκόθα της, νὰ ποῦμε. Ἐννοεῖτε; Γιατὶ καθορίζει τὴ θαυμασία γενεαλογία της, γιατὶ εἶνε...

—Γιατὶ εἶνε; ἐπανέλαβε ὁ Μοράνζ.

—Γιατὶ εἶνε ἡ ἐγγονή τοῦ Ποσειδῶνος, ἡ τελευταία ἀπόγονος τῶν Ἀτλάντων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Η ΑΤΛΑΝΤΙΣ

Ὁ κ. Λὲ Μὲζ ἐκοίταξε τὸν Μορὰνζ θριαμβευτικά. Ἦταν φανερὸ πὼς σ' αὐτὸν μόνο ἀπευθύνετο, πὼς αὐτὸν μόνο ἔκρινε ἄξιο τῶν ἐκμυστηρεύσεών του.

— Πολλοὶ εἶνε, κύριοι, εἶπε, οἱ Γάλλοι ἢ ξένοι ἀξιωματικοί, ποὺ τὰ καπρίτσια τῆς βασίλισσάς μας, Ἀντινέας, ἔφεραν ἐδῶ. Εἶσθε ὁ πρῶτος ποὺ σᾶς τιμῶ μὲ τὶς ἀποκαλύψεις μου. Μὰ ἤσασθε μαθητὴς τοῦ Μπερλιού, καὶ χρωστῶ τόσα στὴ μνήμη τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἀνδρός, ὥστε μοῦ φαίνεται πὼς τοῦ ἀποδίδω φόρον τιμῆς, ἐκθέτοντας σ' ἕνα μαθητή του τὰ μοναδικά, μπορῶ νὰ πῶ, ἀποτελέσματα τῶν ἰδιαιτέρων μου ἐρευνῶν.

Χτύπησε τὸ κουδοῦνι. Παρουσιάστηκε ὁ Φάραγκ.

— Καφὲ στοὺς κυρίους, διέταξεν ὁ κ. Λὲ Μέζ.

Ἐπῆρε ἕνα κουτὶ ζωγραφισμένο μὲ πολλὰ ζωηρὰ χρώματα ἀπ' ἔξω, γεμάτο αἰγυπτιακὰ τσιγαρέττα, καὶ μᾶς προσέφερε

— Ἐγὼ δὲν καπνίζω ποτέ, μοῦ ἐξήγησε, μὰ ἡ Ἀντινέα ἔρχεται, καμμιὰ φορὰ, ἐδῶ. Αὐτὰ τὰ τσιγαρέττα εἶνε δικά της. Πάρετε, κύριοι!

Αἰσθανόμουν πάντα ἀποστροφὴ γιὰ τὸ ξανθὸ αὐτὸ βοτάνι, ποὺ κάνει ἕνα γκαρσὸν κουρείου τῆς Ὁδοῦ ντὲ λὰ Μισιοντιὲρ νὰ κολυμπᾶ στὴν αὐταπάτη τῆς ἀνατολίτικης ἡδυπαθείας. Μὰ ἐκεῖνα ἐκεῖ τὰ ἀρωματισμένα τσιγαρέττα τὰ γεύθηκα μὲ ἡδονή. Ἦταν

κάμποσος καιρὸς ποὺ οἱ προμήθειές μου εἶχαν ἐξαντληθῆ.

— Νά, μία συλλογὴ τῆς «Βὶ Παριζιέν», κύριε, εἶπε σὲ μένα ὁ κ. Λὲ Μέζ. Ἂν σᾶς ἐνδιαφέρει, εἶνε στὴ διάθεσί σας, ὅσο ἐγὼ θὰ κουβεντιάζω μὲ τὸ φίλο σας.

— Κύριε, ἀπάντησα ξηρά, εἶνε ἀλήθεια πὼς δὲν ὑπῆρξα μαθητὴς τοῦ Μπερλιού, θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε, ὅμως, ν' ἀκούσω τὴν κουβέντα σας: δὲν τὴ βαρύνομαι, τὸ ἐναντίον, θὰ τὴν εὕρω ἐνδιαφέρουσα.

— Ὅπως θέλετε, εἶπε τὸ γεροντάκι.

Ξαπλωθήκαμε μὲ ἄνεσι στὸ ντιβάνι. Ὁ κ. Λὲ Μὲζ κάθησε μπροστὰ στὸ γραφεῖο, ἔβγαλε τὰ μανικέτζα του, κι' ἄρχισε νὰ λέη:

—Ὅσο κι' ἂν εἶμαι κυριευμένος, κύριοι, ἀπὸ μιὰ τελεία ἀντικειμενικότητα στὰ φιλολογικὰ θέματα, μοῦ εἶνε ἀδύνατο νὰ χωρίσω ὅλως διόλου τὴ δικιά μου ἱστορία ἀπὸ τὴν ἱστορία τῆς τελευταίας ἀπογόνου τῆς Κλειτοῦς καὶ τοῦ Ποσειδῶνος. Εἶνε γιὰ μένα αὐτὸ τιμὴ μαζὺ καὶ πίκρα.

»Εἶμαι παιδὶ τῶν ἔργων μου. Ἀπ' τὰ μικρά μου χρόνια, ἡ μεγάλη ὤθησις ποὺ δόθηκε στὶς ἱστορικὲς ἐπιστῆμες ἀπὸ τὸν 19ον αἰῶνα, μὲ χτύπησε καὶ μένα. Εἶδα ποιὸς ἦταν ὁ δρόμος μου. Τὸν ἀκολούθησα στὸ πεῖσμα θεῶν καὶ δαιμόνων.

»Στὸ πεῖσμα, θεῶν καὶ δαιμόνων, καλά λέω. Δίχως ἄλλα προσόντα ἀπὸ ἐκεῖνα τῆς ἐργασίας μου καὶ τῆς ἀξίας μου, ἔγεινα δεκτὸς στὸ διαγωνισμὸ τοῦ 1880, γιὰ θέσι ὑφηγητοῦ τῆς Ἱστορίας καὶ τῆς Γεωγραφίας. Μεγάλος διαγωνισμός. Μέσα στοὺς 13 ποὺ ἐπέτυχαν, ὑπάρχουν ὀνόματα ποὺ ἔγειναν ξακουστὰ ἀπὸ τότε: ὁ Ζουλιάν, ὁ Μπουρζουᾶ, ὁ Ὠερμπάχ... Δὲν αἰσθάνομαι σήμερα κανένα φθόνο γιὰ τοὺς συναδέλφους μου, ποὺ ἔφθασαν στὰ ὕψη τῶν τιμῶν. Διαβάζω μὲ οἴκτο

τὰ ἔργα τους, καὶ τ᾽ ἀξιοθρήνητα λάθη ποὺ τοὺς καταδικάζει νὰ κάνουν ἡ ἀνεπάρκεια τῶν πληροφοριῶν των, θὰ μὲ παρηγοροῦσαν ἀρκετὰ καλὰ γιὰ τὶς ἀηδίες ποὺ δοκίμαζα στὸ Πανεπιστήμιο, καὶ θὰ μὲ γέμιζαν ἀπὸ εἰρωνικὴ χαρὰ ἂν, ἀπὸ πολὺν καιρό, δὲ στεκόμουν πιὸ ψηλὰ ἀπὸ τέτοιες ἐγωϊστικὲς ἱκανοποιήσεις.

»Καθηγητὴς στὸ Λύκειο τοῦ Πάρκου, στὴ Λυών, γνώρισα ἐκεῖ τὸν Μπερλιοὺ καὶ ἀκολούθησα μὲ πάθος τὶς ἐργασίες του ἀπάνω στὴν Ἱστορία τῆς Ἀφρικῆς. Ἀπὸ ἐκείνην τὴν ἐποχή, εἶχα τὴν ἰδέα ἑνὸς παρὰ πολὺ πρωτότυπου διδακτορικοῦ θέματος. Ἐπρόκειτο νὰ καθορισθῇ μιὰ σύγκρισις μεταξὺ τῆς Μπερμπερίνας ἡρωΐδος τοῦ 7ου αἰῶνος, ποὺ πολέμησε τοὺς Ἄραβας ἐπιδρομεῖς, Καχένας, καὶ τῆς Γαλλίδος ἡρωΐδος ποὺ πολέμησε τοὺς Ἄγγλους ἐπιδρομεῖς, τῆς Ζὰν ντ᾽ Ἄρκ. Πρότεινα, λοιπόν, στὴν Ἀκαδημία τῶν Γραμμάτων, στὸ Παρίσι, αὐτὸ τὸ θέμα: «*Ἡ Ζὰν ντ᾽ Ἄρκ καὶ οἱ Τουαρέγκ.*» Οἱ ἁπλῆ αὐτὴ φράσις, σήκωσε μὲς στὸν κόσμο τῶν σοφῶν γενικὴ κατακραυγή, καὶ βλάκικο ξεκάρδισμα. Πολλοὶ φίλοι μὲ εἰδοποίησαν διακριτικά. Δὲ θέλησα νὰ τοὺς πιστέψω. Τοὺς πίστεψα, ὅμως, τὴν ἡμέρα ποὺ ὁ Πρύτανις μὲ κάλεσε κοντά του, καὶ ἀφ᾽ οὗ ἐξεδήλωσε γιὰ τὴν ὑγεία μου ἕνα ἐνδιαφέρο, ποὺ μὲ ἐξέπληξε ὄχι λίγο, μοῦ ὑπέδειξε, τέλος, ἂν αὐτὸ δὲν μὲ δυσαρεστοῦσε, νὰ πάρω μιὰν ἄδεια δυὸ ἐτῶν, μὲ μισὲς ἀπολαυές. Ἀρνήθηκα μὲ ἀγανάκτησι. Ὁ πρύτανις δὲν ἐπέμεινε, μά, μετὰ 15 μέρες, ἕνα ἔγγραφο ὑπουργικό, δίχως ἄλλη διατύπωσι, μὲ διώριζε σ᾽ ἕνα Λύκειο τῆς Γαλλίας, τὸ πιὸ ἄσημο καὶ τὸ πιὸ ἀπομακρυσμένο, στὸ Μόντ-ντέ-Μαρσάν.

»Καταλαβαίνετε, βέβαια, ὅτι αὐτὸ μὲ πλήγωσε πολύ, καὶ θὰ δικαιολογήσετε τὶς παρεκτροπές ὅπου παραδόθηκα στὴν ἐκκεντρικὴν ἐκείνη ἐπαρχία. Τὶ ἄλλο

μπορεῖ κἀνεὶς νὰ κάνῃ σ᾽ ἕναν ἀπομακρυσμένον τόπο, παρὰ νὰ τρώῃ καὶ νὰ πίνῃ; Ἐγὼ ἔκανα, μὲ λάβρα, καὶ τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο. Τὰ ἀποτελέσματα δὲν ἄργησαν νὰ παρουσιασθοῦν. Σὲ λιγώτερο ἀπὸ ἕνα χρόνο, ὅλες μου οἱ κλειδώσεις ἄρχισαν νὰ τρίζουν σὰν τοὺς πολὺ λαδωμένους τροχοὺς ἑνὸς ποδηλάτου ποὺ ἔκανε μιὰ μακρυνὴ πορεία ἀπάνω ἀπὸ ἕνα δρόμο σκονισμένο. Μιὰ καλὴ ἀρθρῖτις μὲ κάρφωσε ἕνα μῆνα στὸ κρεββάτι. Ζήτησα ἕνα κλίμα πιὸ θερμὸ καὶ πῆγα στὸ Ντάξ.

»Ἐνοίκιασα μιὰ κάμαρα, κοντὰ στὴν ὄχθη τοῦ Ἀντούρ. Μιὰ καλὴ γυναικούλα μὲ περιποιόταν. Ἔκανε τὸ ἴδιο καὶ σ᾽ ἕνα γέρο καθηγητὴ τῆς Φιλολογίας, συνταξιοῦχο... Ἕνα ἀπόγεμμα, ἔβρεχε πολὺ κ᾽ ἔμεινα μέσα. Κ᾽ εἶδα τὴν καλή γυναικούλα νὰ καταγίνεται νὰ στιλβώνῃ τὸ χάλκινο πόμολο τῆς πόρτας μου. Χρησιμοποιοῦσε μιὰ πάστα ποὺ τὴ λέγαν «τριπολί» καὶ ποὺ τὴν εἶχε ἁπλώσει ἀπάνω σ᾽ ἕνα χαρτί. Κ᾽ ἔτριβε, κ᾽ ἔτριβε... Τὸ χαρτὶ αὐτὸ εἶχε μιὰ ἰδιαίτερη θέα ποὺ μὲ σκανδάλισε. Τοὔρριξα μιὰ ματιά. «Θεὲ Μεγαλοδύναμε! Ποῦ βρῆκες αὐτὸ τὸ χαρτί;» Ταράχτηκε: «Στὴν κάμαρα τοῦ δασκάλου. Ἔχει τέτοια, σωρούς. Αὐτὸ ἐδῶ τῶβγαλα ἀπὸ ἕνα τετράδιο» — «Νά, δέκα φράγκα, κι᾽ ἄντε νὰ μοῦ φέρῃς τὸ τετράδιο αὐτό.»

»Μετὰ ἕνα τέταρτο τῆς ὥρας, ξανάρθε, φέρνοντάς μου το. Τὶ χαρά! Δὲν ἔλειπε παρὰ μιὰ σελίδα, ἐκεῖνο ποὖχε ἡ γυναῖκα γιὰ τὸ στίλβωμα τῆς πόρτας. Τὸ χειρόγραφο αὐτό, τὸ τετράδιο αὐτό, ξέρετε τὶ ἦταν; Ἁπλούστατα τὸ «*Ταξεῖδι στὴν Ἀτλαντίδα*» τοῦ μυθογράφου Διονυσίου τῆς Μιλήτου, ποὺ ἀναφέρει ὁ Διόδωρος, καὶ ποὺ τόσες φορὲς εἶχα ἀκούσει τὸν Μπλεριοὺ νὰ λυπᾶται γιὰ τὸ χαμό του.

» Τὸ ἀνεκτίμητο αὐτὸ ντοκουμέντο περιεῖχε ἕνα πλῆθος περικοπὲς ἀπ᾽ τὸν Κριτία. Ἀνέπτυσσε τὰ οὐ-

σιώδη μέρη τοῦ ξακουστοῦ διαλόγου, ποὺ,πρὸ ὀλίγου, εἴχατε στὰ χέρια σας τὸ μόνο τέλειο ἀντίτυπο ποὺ ὑπάρχει στὸν κόσμο, καὶ καθώριζε, μὲ τρόπο ἀναμφισβήτητο, τὴ θέσι τοῦ Κάστρου τῶν Ἀτλάντων. Ἀπεδείκνυε ὅτι ἡ πολιτεία αὐτή, ποὺ τὴν ἀρνεῖται ἡ σημερινὴ ἐπιστήμη, δὲ σκεπάστηκε ἀπὸ τὴν πλημμύρα, ὅπως θέλουν νὰ τὴν παραστήσουν οἱ ὀλίγοι καὶ ἄτολμοι συνήγοροι τῆς ὑποθέσεως τῆς Ἀτλαντίδος. Τὴν ὠνόμαζε «Κεντρικοὶ Μαζυκινοὶ πληθυσμοὶ». Γνωρίζετε πὼς δὲν ὑπάρχει πιὰ ἀμφιβολία ὅτι οἱ Μαζῦκοι τοῦ Ἡροδότου, εἶνε αὐτοὶ οἱ λαοὶ τοῦ Ἰμοσχαόχ, οἱ Τουαρέγκ. Τώρα, τὸ χειρόγραφο τοῦ Διονυσίου ταυτίζει, μὲ τρόπο ἀναμφισβήτητο, τοὺς Μαζύκους τῆς Ἱστορίας μὲ τοὺς Ἄτλαντας τοῦ δῆθεν θρύλου.

» Ὁ Διονύσιος, λοιπόν, μὲ μάθαινε ὅτι τὸ κεντρικὸ τμῆμα τῆς Ἀτλαντίδος, λίκνο καὶ διαμονὴ τῆς Ποσειδονείου δυναστείας, ὄχι μόνο δὲ χάθηκε στὴν καταστροφὴ ποὺ διηγεῖται ὁ Πλάτων, καὶ ποὺ κατάπιε ὅλο τὸ ἄλλο νησὶ τῆς Ἀτλαντίδος, μά, κι' ἀκόμα, ὅτι τὸ μέρος αὐτὸ ταιριάζει μὲ τὸ Χογκὰρ τῶν Τουαρέγκ, καὶ ὅτι, στὸ Χογκὰρ αὐτό, τοὐλάχιστον τὴν ἐποχή του, ἡ εὐγενὴς Ποσειδόνειος δυναστεία φημιζόταν πὼς διετηρεῖτο ἀκόμα.

» Οἱ ἱστορικοὶ τῆς Ἀτλαντίδος ἀνεβάζουν σὲ 9000 χρόνια, πρὶν τῆς Χριστιανικῆς ἐποχῆς, τὴ χρονολογία τοῦ κατακλυσμοῦ ποὺ ἐξάλειψε ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς γῆς ὅλην ἢ μέρος τῆς περίφημης αὐτῆς χώρας. Ἐὰν ὁ Διονύσιος τῆς Μιλήτου, ποὺ ἔγραφε πρὸ δυὸ χιλιάδες σχεδὸν χρόνια, φρονεῖ ὅτι στὴν ἐποχή του ἡ δυναστεία ποὺ καταγόταν ἀπὸ τὸν Ποσειδῶνα, ὑπαγόρευε ἀκόμα τοὺς νόμους της, θ' ἀντιληφθῆτε γιατὶ ἔκαμα ἀμέσως αὐτὴν τὴ σκέψι: ἐκεῖνο ποὺ βάσταξε ἐνιὰ χιλιάδες χρόνια, μπορεῖ νὰ βαστάξη ἕνδεκα χιλιάδες χρόνια. Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ἐκείνη δὲν εἶχα πιὰ παρὰ ἕνα

σκοπό: νὰ μπῶ σὲ σχέσεις μὲ τοὺς πιθανοὺς ἀπογόνους τῶν Ἀτλάντων, καί, ἄν, ὅπως εἶχα πολλοὺς λόγους νὰ πιστεύω, εἶχαν παρακμάσει, ἢ ἦσαν ἀνίδεοι τοῦ παλαιοῦ των μεγαλείου, νὰ τοὺς ἀποκαλύψω τὴ δοξασμένη καταγωγή τους.

» Εἶνε ἐπίσης εὐνόητο, ὅτι δὲν εἶπα λέξι γιὰ τοὺς σκοπούς μου στοὺς ἀνωτέρους μου,στὸ Πανεπιστήμιο. Νὰ ζητήσω τὴ συνδρομή τους ἢ τὴν ἄδειά τους, γνωρίζοντας τὶς διαθέσεις ποὺχαν ἀπεναντί μου, ἦταν τὸ ἴδιο νὰ ῥιψοκινδυνεύσω νὰ μὲ κλείσουν στὸ φρενοκομεῖο. Μάζεψα λοιπὸν τὶς μικρές μου οἰκονομίες, καὶ μπαρκαρίστηκα γιὰ τὸ Ὀρὰν δίχως θόρυβο καὶ τυμπανοκρουσίες. Ἔφθασα τὴν 12ην Ὀκτωβρίου στὸ Ἰν Σάλαχ. Ξαπλωμένος μὲ νωχέλεια κάτω ἀπὸ μιὰ χουρμαδιά, στὴν ὄασι, αἰσθανόμουνα ἄπειρη εὐχαρίστησι στὴ σκέψι ὅτι, τὴν ἴδια μέρα, ὁ γυμνασιάρχης τοῦ Μὸντ-ντὲ-Μαρσάν, ἀποτρελλαμμένος, συγκρατώντας μὲ κόπο καμμιὰ εἰκοσαριὰ ἀποτρόπαια παιδαρέλια, ποὺ θὰ οὔρλιαζαν ἔξω ἀπ' τὴ πόρτα μιᾶς αἴθουσας μαθημάτων, ἄδειας, ἔστελνε πρὸς ὅλες τὶς διευθύνσεις τηλεγραφήματα ἀναζητώντας τὸν καθηγητή του τῆς Ἱστορίας.»

Ὁ κ. Λὲ Μὲζ σταμάτησε καὶ μᾶς ἔρριξε μιὰ ματιὰ γεμάτη εὐχαρίστησι.

Ὁμολογῶ πὼς δὲν σκέφθηκα ὅτι δὲν εἶχα καμμιὰ ἀξία στὰ μάτια του πὼς δὲ θυμήθηκα καθόλου, ἐκείνην τὴ στιγμή, τὸν ἀκαταπόνητο ζῆλο ποὺ ἔδειχνε ν' ἀσχολῆται ὅλο μὲ τὸν Μοράνζ, καὶ εἶπα:

— Συγγνώμην, κύριε! Ναί, ἡ διήγησίς σας μὲ ἐνδιαφέρει περισσότερο ἀπ' ὅσο περίμενα. Μὰ ξέρετε ὅτι πολλὰ στοιχεῖα μοῦ λείπουν γιὰ νὰ σᾶς ἐννοήσω. Μιλήσατε γιὰ τὴν Ποσειδώνειο δυναστεία. Ποιὰ εἶνε αὐτὴ ἡ δυναστεία, ποὺ ἀπ' αὐτήν, λέτε, νομίζω, κατά-

γεται ἡ Ἀντινέα; Τί ρόλο παίζει στὴν ἱστορία τῆς Ἀτλαντίδος;

Ὁ κ. Λὲ Μὲζ χαμογέλασε μὲ συγκατάβασι, ἐνῷ τὴν ἴδια στιγμὴ ἔκλεινε τὸ μάτι πρὸς τὸ μέρος τοῦ Μοράνζ. Αὐτός, δίχως οὔτε τὰ φρείδια του νὰ κινήσῃ, δίχως λέξι νὰ πῇ, μὲ τὸ χέρι στὸ πηγοῦνι, καὶ τὸν ἄγκωνα στὸ γόνατο, ἄκουε.

— Γιὰ μένα θὰ σᾶς ἀπαντήσῃ ὁ Πλάτων, μοῦπε ὁ καθηγητής.

Καὶ πρόσθεσε μὲ τόνο ἀπεριγράπτου οἴκτου,

— Εἶνε, λοιπόν, δυνατὸν νὰ μὴν ἐλάβατε ποτέ σας γνῶσι τῆς ἀρχῆς τοῦ Κριτία;

Εἶχε πάρει ἀπ' τὸ τραπέζι τὸ χειρόγραφο, ποὺ ἡ θέα του εἶχε τόσο συγκινήσει τὸν Μοράνζ. Στερέωσε τὰ ματογιάλια του καὶ ἄρχισε νὰ διαβάζῃ. Θάλεγε κάνεὶς πὼς ἡ πλατωνικὴ μαγεία συντάραζε, μεταμόρφωνε τὸ γελοῖο αὐτὸ γεροντάκι.

«Καθάπερ ἐν τοῖς πρόσθεν ἐλέχθη περὶ τῆς τῶν »θεῶν λήξεως, ὅτι κατενείμαντο γῆν πᾶσαν ἔνθα μὲν »μείζους λήξεις, ἔνθα δὲ καὶ ἐλάττους, ἱερὰ θυσίας τε »αὐτοῖς κατασκευάζοντες, οὕτω δὴ καὶ τὴν νῆσον »Ποσειδῶν τὴν Ἀτλαντίδα λαχὼν ἐκγόνους ἑαυτοῦ »κατῴκησεν ἐκ θνητῆς γυναικὸς γεννήσας ἔν τινι τό»πῳ τοιῷδε τῆς νήσου. πρὸς θαλάττης μέν, κατὰ »δὲ μέσον πάσης πεδίον ἦν ὃ δὴ πάντων πε»δίων κάλλιστον ἀρετῇ τε ἱκανὸν γενέσθαι λέγε»ται, πρὸς τῷ πεδίῳ δ' αὖ κατὰ μέσον σταδίους ὡς »πεντήκοντα ἀφεστὸς ἦν ὄρος βραχὺ πάντη· τούτῳ »δ' ἦν ἔνοικος τῶν ἐκεῖ κατὰ ἀρχὰς ἐκ γῆς ἀνδρῶν »γεγονότων Εὐήνωρ μὲν ὄνομα, γυναικὶ δὲ συνοικῶν »Λευκίππῃ. Κλειτὼ δὲ μονογενῆ θυγατέρα ἐγεννησά»σθην. ἤδη δ' εἰς ἀνδρὸς ὥραν ἡκούσης τῆς κόρης »ἥ τε μήτηρ τελευτᾷ καὶ ὁ πατήρ, αὐτῆς δὲ εἰς ἐπιθυ»μίαν Ποσειδῶν ἐλθὼν ξυμμίγνυται, καὶ τὸν γήλοφον,

»ἐν ᾧ κατῴκιστο, ποιῶν εὐερκῆ περιρρήγνυσι κύκλῳ
»θαλάττης γῆς τε ἐναλλὰξ ἐλάττους μείζους τε περὶ
»ἀλλήλους ποιῶν τροχούς, δύο μὲν γῆς, θαλάττης δὲ
»τρεῖς οἷον τορνεύων ἐκ μέσης τῆς νήσου, πάντη ἴσον
»ἀφεστῶτας, ὥστε ἄβατον ἀνθρώποις εἶναι...» (1)

Ὁ κ. Λὲ Μὲζ διέκοψε τὴν ἀνάγνωσί του.

—Ἡ διευθέτησις αὐτὴ δὲ σᾶς θυμίζει τίποτα; ρώτησε.

Κοίταξα τὸν Μοράνζ, ποὖταν πεσμένος σὲ βαθειοὺς συλλογισμούς.

—Δὲ σᾶς θυμίζει τίποτε; ἐπέμεινε ἡ διαπεραστικὴ φωνὴ τοῦ καθηγητοῦ.

—Μοράνζ, Μοράνζ, ἀναμάσσησα. Θυμᾶστε, χθές, τὴν πορεία μας, τὴν ἀπαγωγή μας, τοὺς δυὸ διαδρό-

(1) *Πλατ. Κριτ. VII*: «Καθὼς εἴπαμε στὰ προηγούμενα γιὰ τὴν κλήρωσι ποὖκαναν οἱ θεοί, ὅτι μοίρασαν ὅλη τὴ γῆ μὲ κλήρους, καὶ πῆραν, ἄλλοι μεγαλείτερες κι' ἄλλοι μικρότερες χῶρες, καὶ ὕψωσαν ἐκεῖ ναοὺς καὶ ὥρισαν θυσίες γιὰ τοὺς ἑαυτούς των, ἔτσι, λοιπόν, κι' ὁ Ποσειδῶν, ἀφ' οὗ τοὖλαχε ἡ Ἀτλαντίς, ἔβαλε νὰ κατοικήσουν ἐκεῖ τὰ παιδιὰ ποὺ ἔκανε ἀπὸ θνητὲς γυναῖκες, σ' ἕναν τόπο τοῦ νησιοῦ αὐτοῦ, ποὺ θὰ τὸν περιγράψωμε: Ἦταν, ὄχι μακρυὰ ἀπ' τὴ θάλασσα, στὴ μέση ὅλου τοῦ νησιοῦ, ἕνας κάμπος, ποὺ λένε πὼς δὲν ὑπῆρξε ὡραιότερος καὶ πιὸ εὔφορος σ' ὅλον τὸν κόσμο. Κοντὰ στὸν κάμπο αὐτόν, στὴ μέση πάντα τοῦ νησιοῦ, ὥς πενῆντα στάδια πιὸ πέρα, κατοικοῦσε ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους ποὺ, στὴν ἐρχὴ τῆς Δημιουργίας, γεννήθηκαν ἀπὸ τὴ γῆ, ὁ Εὐήνωρ μὲ τὴ γυναῖκα του Λευκίππη. Ἀπ' αὐτοὺς εἶχε γεννηθῆ μιὰ μοναχοκόρη, ἡ Κλειτώ. Κι' ὅταν ἡ κόρη ἔφθασε σὲ ἡλικία γάμου, πέθανε κι' ὁ πατέρας της κ' ἡ μάννα της. Τότε ὁ Ποσειδῶν τὴν ἀγάπησε, καὶ τὴν πῆρε γυναῖκα του, καὶ τὸ βουνό, ποὖταν ἡ κατοικία της, τ' ὠχύρωσε, ἀφ' οὗ τὸ ἔκανε ὀλόγυρα ἀπόκρημνο. Κ' ἔκανε διαδοχικῶς ζῶνες γῆς καὶ ζῶνες θαλάσσης, τὴ μιὰ γύρω ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἄλλες μικρότερες κι' ἄλλες μεγαλείτερες, δυὸ ζῶνες γῆς καὶ τρεῖς θαλάσσης, σὰν νὰν τὶς εἶχε τορνεύσει ν' ἀπέχουν ἐξ ἴσου ἀπὸ τὴ μέση τοῦ νησιοῦ, ἔτσι ὥστε ἄνθρωποι, ἀπ' ἔξω, νὰ μὴν μποροῦν νὰ τὸ πατήσουν...»

μους ποὺ μᾶς ἔκαναν νὰ περάσωμε, πρὶν φθάσωμε στὸ βουνὸ αὐτό... *Ζῶνες γῆς καὶ θαλάσσης*... Δυὸ διαδρόμους, δυὸ ζῶνες ἀπὸ βράχους...

—Χέ! Χέ! ἔκανε ὁ κ. Λὲ Μέζ.

Χαμογελοῦσε, κοιτάζοντάς με. Ἐννόησα ὅτι τὸ χαμόγελό του ἐσήμαινε: «Εἶνε, λοιπόν, λιγώτερο μπουνταλᾶς ἀπ' ὅσο νόμιζα!»

Ἔτσι, σὰν μὲ μεγάλη προσπάθεια, ὁ Μοράνζ διέκοψε τὴ σιωπή.

—Ἐννοῶ, ἐννοῶ... Οἱ τρεῖς ζῶνες τῆς θαλάσσης... Μά, τότε, κύριε, σύμφωνα μὲ τὴν ἐξήγησί σας αὐτή, ποὺ δὲν ἀμφισβητῶ τὴν ἐμβρίθειά της, ὑποθέτετε ἀληθινὴ τὴν ὑπόθεσι τῆς θαλάσσης τῆς Σαχάρας.

—Τὴν ὑποθέτω καὶ τὴν ἀποδείχνω, ἀπάντησε τὸ ἀψίθυμο γεροντάκι, μ' ἕνα τραχὺ χτύπημα τοῦ χεριοῦ του, ἀπάνω στὸ γραφεῖο. Ξέρω καλὰ τὶ ἐπιχειρήματα πρόβαλαν ὁ Σίρμερ καὶ οἱ ἄλλοι, γιὰ ν' ἀποδείξουν πὼς δὲν ὑπῆρξε. Τὸ ξέρω καλλίτερα ἀπὸ σᾶς. Τὰ ξέρω ὅλα, κύριε! Μὰ ἐγὼ ἔχω στὴ διάθεσί σας ὅλες τὶς ἀποδείξεις. Μιὰν ἀπ' ὅλες, θὰ τὴν ἔχετε ἀπόψε, στὸ δεῖπνο, ποὺ θὰ σᾶς σερβιρισθοῦν δίχως ἄλλο καὶ ψάρια-κάτι νόστιμα ψάρια. Γευθῆτε αὐτὰ τὰ ψάρια, ποὺ θὰ ψαρέψουν σήμερα ἀπὸ τὴ λίμνη αὐτὴν ἐκεῖ, ποὺ βλέπετε ἀπὸ τοῦτο τὸ παράθυρο, κ' ὕστερα νὰ μοῦ πῆτε ἂν σᾶς φαίνονται αὐτὰ ψάρια τοῦ γλυκοῦ νεροῦ.

»Καταλαβαίνετε καλά, ἐξακολούθησε πιὸ ἥσυχος, τὸ λάθος τῶν ἀνθρώπων πού, πιστεύοντας στὴν Ἀτλαντίδα, ἐπεχείρησαν νὰ ἐξηγήσουν τὴν πλημμύρα ποὺ, ὅπως φρονοῦν, ἐξαφάνισε ὅλο τὸ θαυμάσιο νησί. Ὅλοι πίστεψαν πὼς τὸ κατάπιε. Πραγματικῶς, ὅμως, δὲν συνέβη καταβύθισις. Συνέβη *ἀνάδυσις*. Νέα γῆ ξεπήδησε ἀπ' τὰ κύματα τ' ἀτλαντικά. Ἡ ἔρημος ἀντικατέστησε τὴ θάλασσα. Τὰ «σέμπχα», οἱ λιμνοθάλασσες, οἱ τριτωνίδες λίμνες, οἱ ἀμμώδεις σύρτεις εἶνε τὰ

ἔρημα λείψανα τῶν πολυτάραχων κυμάτων, πού, μιὰ φορὰ κ' ἕναν καιρό, τὰ ἔσχιζαν οἱ στόλοι πηγαίνοντας γιὰ τὴν κατάκτησι τῆς Ἀττικῆς. Ὅπως τὸ νερό, κ' ἡ ἄμμος μπορεῖ νὰ καταπιῇ ἕναν πολιτισμό. Σήμερα, ἀπὸ τὸ ὡραῖο νησί, ποὺ ἡ θάλασσα κ' οἱ ἄνεμοι τῶκαναν περήφανο καὶ χλοερό, δὲν ἀπομένει πιὰ παρὰ ὁ σωρὸς αὐτὸς τῶν πυρωμένων βράχων. Καὶ σώθηκαν μόνο, μέσα σ' αὐτὴν τὴ βραχώδη γούρνα, ἀπομονωμένα γιὰ πάντα ἀπ' ὅλον τὸν ἄλλο τὸ ζωντανὸ τὸν κόσμο, ἡ θαυμασία ὄασις ὅπου πατᾶτε τώρα, τὰ κόκκινα αὐτὰ φροῦτα, ὁ καταράκτης αὐτός, ἡ γαλανὴ αὐτὴ λίμνη, ἱερὰ τεκμήρια τῆς χρυσῆς ἐποχῆς, ποὺ χάθηκε γιὰ πάντα. Χθὲς τὸ βράδυ, γιὰ νὰ φθάσετε ἐδῶ, περάσατε τὶς πέντε ζῶνες: τὶς τρεῖς ζῶνες τῆς θαλάσσης, ποὺ ἀποξηράθηκαν γιὰ πάντα, τὶς δυὸ ζῶνες τῶν βράχων, ποὺ σχηματίζουν ἕνα διάδρομο, ἀπ' ὅπου περάσατε ἀνεβασμένοι σὲ γκαμῆλες, κι' ὅπου, μιὰ φορά, ἔπλεαν τριήρεις. Καὶ μόνο, ἀπ' αὐτὴν τὴν κολοσσιαία καταστροφή, διατηρήθηκε ὅμοιο, ὅπως ἦταν μιὰ φορά, στὸ ἀρχαῖο του μεγαλεῖο, τὸ βουνὸ αὐτό, τὸ βουνὸ ὅπου ὁ Ποσειδὼν ἔκλεισε τὴν πολυαγαπημένη του Κλειτώ, κόρη τοῦ Εὐήνορος καὶ τῆς Λευκίππης, μητέρα τοῦ Ἄτλαντος, προαιώνια πρόγονο τῆς Ἀντινέας, τῆς βασίλισσας ποὺ στὴν ἐξουσία της ἔχετε πιά, πέσει γιὰ πάντα.

— Κύριε, εἶπε ὁ Μορὰνζ μὲ τὴν πιὸ λεπτὴν εὐγένεια, θᾶταν φυσικὴ ἡ μέριμνα ποὺ μᾶς ὠθοῦσε νὰ σᾶς ρωτήσωμε γιὰ ποιὸ λογο καὶ γιὰ ποιὸ σκοπὸ μᾶς κρατάει πιὰ γιὰ πάντα στὴν ἐξουσία της. Μὰ ἰδέτε ὥς ποιὸ σημεῖο μ' ἐνδιαφέρουν οἱ ἀποκαλύψεις σας, ὥστε νὰ μὴν σᾶς κάνω τὴν ἐρώτησιν αὐτήν, ποὖχει χαρακτῆρα ἰδιωτικό. Αὐτὲς τὶς ἡμέρες, μοῦ δώθηκε εὐκαιρία ν' ἀνακαλύψω μέσα σὲ δυὸ σπήλαια, μιὰ τιφιναρικὴ ἐπιγραφή, μὲ αὐτὸ τὸ ὄνομα, «Ἀντινέα». Μάρτυ-

ρας ὁ σύντροφός μου, πὼς τὸ θεώρησα ὄνομα ἑλληνικό. Μὰ τώρα, χάρι σὲ σᾶς καὶ στὸ θεϊκὸ Πλάτωνα ἐννοῶ, ὅτι «δὲν πρέπει πιὰ ν' ἀπορῶ ἂν ἀκούω νὰ ὀνομάζουνε μ' ἕνα ὄνομα ἑλληνικὸ μιὰ Βάρβαρο.» Ὡς τόσο, δὲν βρίσκομαι σὲ μικρότερη ἀμηχανία ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐτυμολογία αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος. Μπορεῖτε νὰ μὲ διαφωτίσετε ἀπάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα;

— Κύριε, ἀπήντησεν ὁ κ. Λὲ Μέζ, δὲ θὰ λείψω, βέβαια, νὰ τὸ κάνω. Πρέπει νὰ σᾶς πῶ, στὸ ζήτημα αὐτό, πὼς δέν εἶσθε ὁ πρῶτος ποὺ μοῦ κάνετε μιὰ τέτοια ἐρώτησι. Οἱ πιότεροι ἀπὸ τοὺς ἐξερευνητὲς ποὺ, στὰ δέκα αὐτὰ χρόνια, εἶδα νὰ μπαίνουν ἐδῶ, παρασύρθηκαν ἀπὸ τὴν ἴδιαν ἀφορμή,—εἶχαν σκανδαλισθῇ ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ αὐτὸ ὄνομα, γραμμένο μὲ τὴν τιφιναρικὴ γραφή. Ἔχω μάλιστα συντάξει ἕνα ἀκριβῆ κατάλογο τῶν ἐπιγραφῶν αὐτῶν, καὶ τῶν σπηλαίων ὅπου μπορεῖ κἀνεὶς νὰ τὶς εὕρῃ. Ὅλες, ἢ σχεδὸν ὅλες, συνοδεύονται ἀπ' αὐτὴν τὴ τυπικὴ φράσι: *Ἀντινέα. Ἐδῶ ἀρχίζει τὸ κράτος της.* Ἐγὼ ὁ ἴδιος ἔβαλα νὰ βάψουν μὲ ὤχρα μερικὲς ποὺ ἄρχιζαν κιόλας νὰ σβύνονται ἀπ' τὸ χρόνο. Μά, γιὰ νὰ ἐπιστρέψω σ' ὅ,τι σᾶς ἔλεγα πρίν, κἀνεὶς ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαίους, ποὺ ὡδήγησε ἐδῶ τὸ ἐπιγραφικὸ αὐτὸ μυστήριο, δὲν ἐφρόντισε πιὰ, ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ βρέθηκε στὸ παλάτι τῆς Ἀντινέας, νὰ διαφωτισθῇ γιὰ τὴν ἐτυμολογία αὐτή. Ἀμέσως, ὅλων, ἔμπαινε ἄλλη σκοτούρα στὸ κεφάλι. Στὸ ζήτημα αὐτό, πολλὰ πράγματα θὰ μποροῦσε νὰ πῇ κἀνεὶς γιὰ τὴν πραγματικὴ σπουδαιότητα ποὺ ἔχουν, γιὰ τοὺς σοφούς, οἱ καθαρὰ ἐπιστημονικὲς ἀπασχολήσεις, καὶ πῶς τὶς ἀπασχολήσεις αὐτὲς τὶς θυσιάζουν γρήγορα στὶς μέριμνες, τὶς πιὸ ἐγκόσμιες, λόγου χάρι, στὴ μέριμνα γιὰ τὴ ζωή.

— Συζητοῦμε αὐτὸ τὸ ζήτημα ἄλλη φορά, ἂν θε-

λετε, κύριε, εἶπε ὁ Μορὰνζ, θαυμάσιος πάντα μὲ τὴν ἀβρότητά του.

— Ἡ παρέμβασις αὐτὴ δὲν εἶχε παρὰ ἕνα σκοπό, κύριε: νὰ σᾶς ἀποδείξω ὅτι δὲν σᾶς συγκαταλέγω στὸν ἀριθμὸ τῶν ἀναξίων ἐκείνων σοφῶν. Ἀνησυχεῖτε, πράγματι, νὰ γνωρίσετε τὴ ῥίζα τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, «Ἀντινέα,» κι' αὐτὸ πρὶν νὰ γνωρίσετε τί εἶδος γυναῖκα εἶνε αὐτή, καὶ γιὰ ποιοὺς λόγους σᾶς κρατᾶ σᾶς καὶ τὸ συντροφό σας, στὴν ἐξουσία της.

Κοίταξα κατὰ πρόσωπο τὸ γεροντάκι. Μὰ, μιλοῦσε μὲ τὴ μεγαλειτέρα σοβαρότητα.

«Τόσο τὸ καλλίτερο γιὰ σένα, εἶπα μέσα μου. Ἀλληώτικα, θὰ σ' ἔστελνα, στὴ στιγμή, ἀπ' αὐτὸ τό παράθυρο, νὰ πᾶς νὰ εἰρωνευθῇς, κάτω, ὅσο θέλεις. Δὲν πιστεύω ὁ νόμος τῆς βαρύτητος νὰ ἔχῃ τροποποιηθῇ στὸ Χογκάρ.»

—Θἄχετε σχηματίσει δίχως ἀμφιβολία, κύριε, ἐξακολούθησε, ἀτάραχος κάτω ἀπ' τὸ φοβερό μου βλέμμα, ὁ κ. Λὲ Μὲζ, μιλώντας πάντα στὸν Μορὰνζ, μερικὲς ἐτυμολογικὲς ὑποθέσεις, ὅταν γιὰ πρώτη φορὰ βρεθήκατε μπρὸς σ' αὐτὸ τὸ ὄνομα, «Ἀντινέα.» Θὰ σᾶς ἦταν εὔκολο νὰ μοῦ τὶς ἀνακοινώσετε;

— Εὐχαρίστως, κύριε, εἶπε ὁ Μορὰνζ.

Καί, δίχως βία, ἀπαρίθμησε τὶς ἐτυμολογίες ποὺ ἀνέφερα πιὸ πρῶτα.

Τὸ ἀνθρωπάκι μὲ τὴ σερὶζ γραβάτα του ἔτριβε τὰ χέρια του.

—Πολὺ καλά, εἶπε μὲ ἕναν τόνο ἄφατης ἀγαλλιάσεως, παρὰ πολὺ καλά, τοὐλάχιστον, γιὰ τὶς μέτριες ἑλληνικὲς γνώσεις, ποὺ πρέπει νἄχετε. Ὡς τόσο, καμμιὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς ἐτυμολογίες, ποὺ μοῦ ἀραδιάσατε, δὲν εἶνε ἡ σωστή.

—Θὰ μποροῦσα νὰ μάθω τὴ σωστή; εἶπε μὲ γλυκύτητα ὁ Μορὰνζ.

— Δὲ θὰ σᾶς ἀφήσω στὴ λαχτάρα περισσότερο, ἀποκρίθηκε ὁ κ. Λέ Μέζ, Ἡ λέξις *Ἀντινέα* χωρίζεται κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπο: Τὸ *τὶ* δὲν εἶνε παρὰ μιὰ βαρβαρικὴ ἀνάμιξις στὸ καθαρὸ ἑλληνικὸ αὐτὸ ὄνομα. *Τὶ* εἶνε ἄρθρο, θηλυκοῦ γένους, στὴ μπερμπερίνικη γλῶσσα. Ἔχομε πολλὰ παραδείγματα τῆς ἀναμίξεως αὐτῆς. Πάρτε παράδειγμα τὴν Τιπάσα, τὴν βορειαφρικανικὴ πόλι. Τὸ ὄνομά της σημαίνει *ἡ ὁλόκληρη*, ἀπὸ τὸ *τὶ* καὶ *πᾶν, πᾶσα*. Ἐδῶ, τὸ *τινέα* σημαίνει *ἡ νέα*, ἀπὸ τὸ *τὶ* καὶ *νέα*.

—Καὶ τὸ προσυνθετικὸ *αν*; ρώτησε ὁ Μοράνζ.

—Κόπιασα, λοιπόν, μιὰ ὥρα ὁλόκληρη νὰ σᾶς μιλῶ γιὰ τὸν Κριτία, ἀπήντησεν ὁ κ. Λὲ Μέζ, γιὰ νὰ καταλήξωμε σ' ἕνα τόσο ἐλεεινὸ συμπέρασμα; Εἶνε ἀλήθεια ὅτι τὸ προσυνθετικὸν *αν*, αὐτὸ καθ' ἑαυτό, δὲ σημαίνει τίποτα, θὰ ἐννοήσετε, ὅμως, πὼς ἔχει μιὰ σημασία, ὅταν θὰ σᾶς πῶ πὼς ἐδῶ ἔχομε μιὰ περίεργη περίπτωσι ἀποκοπῆς. Δὲν πρέπει νὰ διαβάζετε *αν* ἀλλὰ *ατλαν*. Τὸ *ατλ* ἔπεσε «δι' ἀποκοπῆς» καὶ ἔμεινε τὸ *αν*. Μ' ἕνα λόγο, ἡ Ἀντινέα σύγκειται ἀπὸ τ' ἀκόλουθα συνθετικά: *Τί-νέα ἀτλ*. Καὶ ἀπὸ τὴ διευθέτησιν αὐτὴ προβάλλει περίφημα καὶ ἔξοχα ἡ ἔννοιά της,= *ἡ νέα Ἀτλαντίς*.

Κοίταξα τὸν Μοράνζ. Ἡ ἔκπληξίς του δὲν εἶχεν ὅρια. Τὸ μπερμπερίνικο προσυνθετικὸν *αν* τὸν εἶχε κυριολεκτικῶς ἀπολιθώσει.

—Ἐλάβατε σεῖς, ποτέ, τὴν εὐκαιρία νὰ ἐξακριβώσετε τὴν παρὰ πολὺ ἔξυπνη ἀλήθεια, αὐτὴ ἐτυμολογία, κύριε; μπόρεσε τέλος νὰ προφέρῃ.

—Δὲν ἔχετε παρὰ νὰ ρίξετε μιὰ ματιὰ σὲ μερικὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ βιβλία, εἶπε μὲ ὑπερηφάνεια ὁ κ. Λὲ Μὲζ.

Καὶ ἄνοιξε, διαδοχικῶς, πέντε, δέκα, εἴκοσι θυρίδες ἀπάνω στὸν τοῖχο. Μιὰ θαυμασία καὶ πλουσία βιβλιοθήκη παρουσιάστηκε στὰ μάτια μας.

—Ὅλα, ὅλα, ὅλα ὑπάρχουν ἐδῶ, ψιθύρισε ὁ Μοράνζ, μὲ μιὰν ἔκφρασι ἱεροῦ τρόμου καὶ θαυμασμοῦ.

—Τοὐλάχιστον, ὅ,τι ἀξίζει τὸν κόπο γιὰ νὰ τὸ συμβουλευθῇ κἀνείς, εἶπε ὁ κ. Λέ Μέζ. Ὅλα τὰ μεγάλα ἔργα, ποὺ ὁ φημισμένος κόσμος τῶν σοφῶν κλαίει σήμερα τὸ χαμό τους.

—Καὶ πῶς βρίσκονται ἐδῶ;

—Ἀγαπητέ μου κύριε, πῶς μὲ ἐκνευρίζετε, σεῖς ποὺ νόμιζα πὼς εἶσθε ἐν γνώσει, τοὐλάχιστον, μερικῶν πραγμάτων! Λησμονεῖτε, λοιπόν, τὸ ἐδάφιο ὅπου ὁ Πλίνιος ὁ Ἀρχαῖος μιλεῖ γιὰ τὴ βιβλιοθήκη τῆς Καρθαγένης καὶ γιὰ τοὺς θησαυροὺς ποὺ ἦσαν σ' αὐτὴν σωρευμένοι; Τὸ 146, ὅταν ἡ πόλις αὐτὴ ἔπεσε ἀπὸ τὰ χτυπήματα τοῦ ψειρῆ τοῦ Σκιπίωνος, ἡ ἀγράμματη καὶ ἀμαθὴς παρέα, ποὺ λεγόταν «Ῥωμαϊκὴ Γερουσία» δὲν ἔδειξε γι' αὐτοὺς τοὺς θησαυροὺς παρὰ βαθειὰ περιφρόνησι. Τοὺς δώρισε στοὺς ἰθαγενεῖς βασιληάδες. Ἔτσι ἡ θαυμασία αὐτὴ κληρονομία ἔπεσε στὰ χέρια τοῦ Μασταναβάλου. Αὐτὸς τὴν ἄφησε στοὺς γυιούς του καὶ στοὺς ἐγγόνους του, τὸν Ἰεμψάλ, τὸν Γιούβα Α', τὸν Γιούβα Β', τὸν ἄνδρα τῆς θαυμασίας Κλεοπάτρας Σελήνης, κόρης τῆς Μεγάλης Κλεοπάτρας καὶ τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου. Ἡ Κλεοπάτρα Σελήνη ἔκανε μιὰ κόρη, ποὺ παντρεύτηκε ἕνα βασιλέα ἀπ' τὴ φυλὴ τῶν Ἀτλάντων. Ἔτσι ἡ Ἀντινέα, ἀπόγονος τοῦ Ποσειδῶνος, συγκαταλέγει στὸν ἀριθμὸ τῶν προγόνων της, τὴν ἀθάνατη βασίλισσα τῆς Αἰγύπτου. Κ' ἔτσι, ἀπὸ κληρονομικὸ δικαίωμά της, τὰ λείψανα τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Καρθαγένης, πλουτισμένα μὲ τὰ λείψανα τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἀλεξανδρείας βρίσκονται, τώρα, κάτω ἀπὸ τὰ μάτια σας.

» Ἡ Ἐπιστήμη ἀποφεύγει τὸν ἄνθρωπο. Ὅταν αὐτὸς ἐγκαταστοῦσε τοὺς τερατώδεις ψευδοεπιστημονικοὺς Βαβέλ του: Βερολῖνο, Λονδῖνο, Παρίσι, ἡ Ἐπι-

στήμη περιωριζότανε στὴ γωνία αὐτὴ τῆς ἐρήμου, στὸ Χογκάρ. Μποροῦν ὅσες θέλουν, ἐκεῖ ἀπάνω, νὰ σχιματίζουν ὑποθέσεις γιὰ τὸ χαμὸ τῶν μυστηριωδῶν ἔργων τῆς ἀρχαιότητος: μὰ τὰ ἔργα αὐτὰ δὲν εἶνε χαμένα. Εἶνε ἐδῶ, Ἐδῶ εἶναι τὰ ἑβραϊκά, χαλδαϊκά, ἀσσυριακὰ βιβλία. Ἐδῶ, οἱ μεγάλες αἰγυπτιακὲς παραδόσεις, ποὺ ἐνέπνευσαν τὸν Σόλωνα, τὸν Ἡρόδοτο καὶ τὸν Πλάτωνα. Ἐδῶ, οἱ Ἕλληνες μυθογράφοι, οἱ Μάγοι τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἀφρικῆς, οἱ Ἰνδοὶ ὀνειροπόλοι, ὅλοι, μ᾽ ἕνα λόγο, οἱ θησαυροὶ ποὺ ἡ ἀπουσία τους κάνει τὶς σύγχρονες πραγματεῖες νἆνε πράγματα μηδαμινὰ καὶ γελοῖα. Πιστέψετέ με, πολὺ ὡραῖα ἐκδικήθηκε ὁ μικρὸς καὶ ταπεινὸς πανεπιστημιακὸς, ποὺ τὸν περιφρόνησαν καὶ τὸν πῆραν γιὰ τρελλό. Ἔζησα, ζῶ, θὰ ζήσω μ᾽ ἕνα ἀτέλειωτο ξεκάρδισμα, μπρὸς στὴν ψεύτικη καὶ κολοβὴ πολυμάθειά τους. Καί, ὅταν πεθάνω, τὸ λάθος, χάρι στὶς ζηλότυπες προφυλάξεις ποὺ εἶχε λάβει ὁ Ποσειδών, γιὰ ν᾽ ἀπομονώση τὴν πολυαγαπημένη του Κλειτώ, ἀπὸ ὅλον τὸν ἄλλον κόσμο, τὸ λάθος, λέω, θὰ ἐξακολουθήση νὰ βασιλεύη σὰν ἀπόλυτος κύριος, ἀπάνω στ᾽ ἀξιοθρήνητα γραφτά τους.

—Κύριε, εἶπε ὁ Μορὰνζ, μὲ σιγανὴ φωνή, ἐπιβεβαιώσατε πρὸ ὀλίγου τὴν ἐπίδρασι τῆς Αἰγύπτου στὸν πολιτισμὸ τῶν ἀνθρώπων αὐτῆς ἐδῶ τῆς χώρας. Γιὰ λόγους πού, ἴσως, μιὰ μέρα, θὰ λάβω τὴν εὐκαιρία νὰ σᾶς ἐξηγήσω, θὰ ἐπιθυμοῦσα νἆχα τὴν ἀπόδειξι τῆς ἐπιδράσεως αὐτῆς.

—Αὐτὸ εἶνε ὅλο, κύριε;

Τότε προχώρησα κ᾽ ἐγὼ μὲ τὴ σειρά μου,

—Δυὸ λέξεις, ἂν εὐαρεστεῖσθε, κύριε! εἶπα μὲ τραχὺ τόνο φωνῆς. Δὲ θὰ σᾶς ἀποκρύψω, ὅτι οἱ ἱστορικὲς αὐτὲς συζητήσεις μοῦ φαίνονται ἀπολύτως παράκαιρες. Δὲν σᾶς φταίω ἐγώ, ἂν εἴχατε πανεπιστημιακὲς ἀπογοητεύσεις, ἢ ἂν δὲν εἶσθε σήμερα στὸ Κολ-

λέγιο τῆς Γαλλίας ἢ δὲν ξέρω ποῦ. Πρὸς τὸ παρόν, ἕνα μόνο πρᾶγμα μ᾽ ἐνδιαφέρει: νὰ μάθω τὶ κάνωμε, τὶ κάνω ἐδῶ. Πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ ἢ μπερμπερίνικη ἐτυμομολογία τοῦ ὀνοματός της, μ᾽ ἐνδιαφέρει νὰ ξέρω τὶ μὲ θέλει ἐδῶ ἡ γυναῖκα αὐτή, ἡ Ἀντινέα. Ὁ σύντροφός μου ἐπιθυμεῖ νὰ γνωρίση τὶς σχέσεις της μὲ τὴν ἀρχαίαν Αἴγυπτο; πολὺ καλά. Ἀπὸ μέρος μου, ἐπιθυμῶ πρὸ παντὸς νὰ βεβαιωθῶ τὶ σχέσεις διατηρεῖ μὲ τὴν γενικὴ Διοίκησι τῆς Ἀλγερίας καὶ μὲ τὰ ἀραβικὰ γραφεῖα.

Ὁ κ. Λὲ Μὲς ἔριξε ἕνα γέλιο διαπεραστικό.

—Θὰ σᾶς δώσω μιὰν ἀπάντησι ποὺ θὰ ἱκανοποιήση καὶ τοὺς δυό, ἀπάντησε

Καὶ πρόσθεσε:

—Ἀκολουθῆστε με! Εἶνε καιρὸς νὰ μάθετε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

Η ΣΑΛΑ, ΑΠΟ ΚΟΚΚΙΝΟ ΜΑΡΜΑΡΟ

Περάσαμε ἄλλη μιὰ φορὰ μιὰν ἀτέλειωτη σειρὰ διαδρόμων, καὶ ἀναρίθμητες σκάλες, ἀκολουθώντας τὸν κ. Λὲ Μέζ.

— Χάνει κἀνεὶς κάθε αἴσθημα προσανατολισμοῦ, μέσα σ' αὐτὸν τὸ λαβύρινθο, ψιθύρισα στὸν Μοράνζ.

— Πρὸ παντὸς χάνει κἀνεὶς τὸ κεφάλι του, ἀπάντησε σιγανὰ ὁ σύντροφός μου. Ὁ γέρος αὐτὸς τρελλὸς εἶνε, δίχως καμμιὰν ἀμφισβήτησι, μεγάλος σοφός. Μὰ ὁ Θεὸς μονάχα ξέρει ποῦ θέλει νὰ φθάση. Τέλος, μᾶς ὑποσχέθηκε πὼς σὲ λίγο θὰ μάθωμε.

Ὁ κ. Λὲ Μὲζ σταμάτησε μπρὸς σὲ μιὰ βαρειὰ σκοτεινὴ πόρτα, ποὺ σ' ὅλη τὴν ἐπιφάνειά της ἦταν κολλημένα διάφορα παράδοξα ψηφιδωτά. Ἀφ' οὗ ἔπαιξε μιὰ στιγμὴ μὲ τὴν κλειδωνιά, ἄνοιξε.

— Κύριοι, εἶπε, παρακαλῶ, περᾶστε!

Μία μπόχα ψυχροῦ ἀέρα μᾶς ἐχτύπησε στὸ πρόσωπο. Στὴ σάλα, ποὺ μπήκαμε, βασίλευε θερμοκρασία ἀληθινῆς ὑπόγειας σπηλιᾶς.

Ἡ σκοτεινιὰ δὲν μοῦ ἐπέτρεψε στὴν ἀρχὴ νὰ ὑπολογήσω τὶς διαστάσεις της. Φωτιζόταν ἀπὸ δώδεκα κολοσσιαῖες μπρούτζινες λάμπες, σὲ σχῆμα στύλων, ποὺ στηρίζονταν στὸ ἔδαφος, καὶ ποὺ στὴν κορφή τους ἔλαμπαν πλατειὲς κόκκινες φλόγες. Ὅταν ἐμπήκαμε μέσα, ὁ ἀέρας τοῦ διαδρόμου ἔκανε τὶς φλόγες αὐτὲς νὰ ταλαντευθοῦν μιὰ στιγμή, γύρω μας, καὶ οἱ σκιές μας μεγάλωσαν καὶ παραμορφώθησαν παράξενα. Ὕστερα, ἡ πνοὴ ἔσβυσε κ' οἱ φλόγες ξανάμει-

ναν ἀσάλευτες, κι' ἀκόντιζαν πάλι, ἀνάμεσα στὰ σκοτάδια, τὶς ἀκίνητες κόκκινες γλῶσσες τους.

Οἱ δώδεκα αὐτὲς γιγάντιες λαμπάδες (ἡ κάθε μιὰ εἶχε σχεδὸν τρία μέτρα ὕψος) ἦσαν τοποθετημένες μὲ τρόπο νὰ σχηματίζουνε στεφάνι, ποὺ ἡ διαμετρός του ἦταν, τοὐλάχιστον, πενῆντα ποδαριῶν. Στὴ μέσι αὐτοῦ τοῦ στεφανιοῦ, ἕνας ὄγκος σκοτεινὸς μοῦ παρουσιάστηκε, ὅλος χαρακωμένος μὲ τρεμουλιαστὲς κόκκινες ἀντανακλάσεις. Πλησιάζοντας διέκρινα ἕνα συντριβάνι. Ἦταν τὸ νερὸ τοῦ συντριβανιοῦ αὐτοῦ ποὺ διατηροῦσε τὴ δροσερὴ ἐκείνη θερμοκρασία μέσα σ' αὐτὴν τὴ σάλα.

Πελώρια φυσικὰ καθίσματα ἦσαν σκαλισμένα ἀπάνω στὸν ἴδιο βράχο, τὸν κεντρικό, ἀπ' ὅπου ἀνέβλυζε κελαρίζοντας ἡ σκοτεινὴ πηγή. Ἦσαν στρωμένα μὲ μεταξωτὰ μαξελάρια. Δώδεκα θυμιατήρια, στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ στεφανιοῦ τῶν δώδεκα λαμπάδων, σχημάτιζαν ἕνα δεύτερο στεφάνι, μικρότερο, τὸ μισὸ ἀπ' τὸ πρῶτο. Στὴ σκοτεινιὰ ἐκείνη, δὲν ἔβλεπες τοὺς καπνούς των ν' ἀνεβαίνουνε ψηλὰ στὸν θόλο, μὰ τὸ λίγωμα ποὺ σοῦ προξενοῦσανε τὰ μύρα τους, συνδυασμένο μὲ τὴ δροσιὰ καὶ τὸ κελάρισμα τοῦ νεροῦ, ἐξαφάνιζε κάθε ἄλλη ἀποθυμιὰ ἀπὸ ἐκείνη νὰ μείνῃς πάντα ἐκεῖ.

Ὁ κ. Λὲ Μὲζ μᾶς ἔβαλε νὰ καθήσωμε στὴ μέση τῆς σάλας, ἀπάνω στὶς κυκλώπειες ἕδρες. Αὐτὸς ἐπῆρε θέσι ἀναμεσά μας.

— Σὲ λίγα λεπτά, εἶπε, τὰ μάτια σας θὰ συνηθίσουνε στὸ σκοτάδι.

Λίγο-λίγο τὰ μάτια μας, πράγματι, συνήθισαν, στὸ κόκκινο τὸ φῶς. Σχεδὸν μονάχα τὸ ἐσωτερικὸν μέρος τῆς ἀπέραντης σάλας φωτιζόταν.

Ὅλος ὁ θόλος ἦταν βυθισμένος στὸ σκοτάδι, καὶ δὲν μποροῦσε κἀνεὶς νὰ πῇ πόσο ψηλὸς ἦταν. Ἀκα-

θόριστα, ἀπάνω ἀπ' τὰ κεφάλια μας παρατηροῦσα ἕνα μεγάλο πολυέλαιο ποὺ τὸ χρυσάφι του τῶγλειφαν ὅπως ὅλα τ' ἄλλα, θαμπὲς κόκκινες ἀνταύγειες. Μὰ τίποτα δὲν μοῦ ἐπέτρεπε νὰ ὑπολογίσω τὸ μάκρος τῆς ἀλυσσίδας ποὺ τὸν κρατοῦσε ἀπὸ τὸ σκοτεινὸ ταβάνι.

Τὸ μαρμάρινο πάτωμα ἦταν τόσο λεῖο καὶ καθάριο, ὥστε οἱ μεγάλες λαμπάδες καθρεφτίζονταν σ' αὐτό.

Ἡ σάλα αὐτή, τὸ ἐπαναλαμβάνω, ἦταν στρογγυλή, ἀποτελοῦσε τέλειον κύκλο ποὺ, ἡ πηγή, ὅπου στρέφαμε τὴ ῥάχη μας, ἤτανε τὸ κέντρο της.

Εἴχαμε, λοιπὸν, τὸ προσωπό μας γυρισμένο στὸν τοῖχο ποὺχε, ὅπως εἶπα, σχῆμα κυκλικό. Σὲ λίγο, οἱ ματιές μας δὲν μποροῦσαν νὰ ξεκαρφωθοῦν ἀπ' αὐτόν. Νά, τί ἔκανε τὸν τοῖχον αὐτὸν ἀξιοπερίεργο: ἦταν διῃρημένος σὲ μιὰ σειρὰ σκοτεινὲς κόγχες, ποὺ τὴ μαύρη τους γραμμὴ τὴ διέκοπτε, ἐκεῖ μπρός μας, ἄλλη μιὰ πόρτα, πάλι, μιὰ τρύπα πιὸ μαύρη, ποὺ φαντάστηκα στὸ σκοτάδι, ὅταν ἐγύρισα τὸ κεφάλι μου ἀπ' ἐκεῖ. Ἀπὸ τὴ μιὰ πόρτα ὡς τὴν ἄλλη, μέτρησα ἑξῆντα ἀπ' ἐκεῖνες τὶς κόγχες, δηλαδή, τὸ ὅλον, ἑκατὸν εἴκοσι. Ἡ κάθε μιὰ ἀπ' αὐτὲς εἶχε ὕψος τρία μέτρα, καὶ φάρδος ἕνα. Στὸ καθένα ὑπῆρχε ἕνα εἶδος θήκης ἀνοιχτῆς ἀπὸ τὴ μέση κι' ἀπάνω, καὶ ποὺ τ' ἀπάνω μέρος του ἦταν πιὸ φαρδὺ ἀπὸ τὸ κάτω. Στὶς θῆκες ἐκεῖνες, σ' ὅλες, ἂν ἐξαιρέσῃς τὶς δύο ποῦσαν ἀπέναντί μου, νόμισα πὼς διέκρινα μιὰ μορφὴ ποὺ ἔλαμπε, μιὰ μορφὴ ἀνθρώπου, δίχως ἀμφιβολία, κάτι σὰν ἕνα ἄγαλμα ἀπὸ πολὺ θαμπὸ χαλκό. Στὸ τόξο τοῦ κύκλου ποὺχα ἀπεναντί μου, μέτρησα σωστὰ τριάντα ἀπὸ τὰ ἀλλόκοτα αὐτὰ ἀγάλματα.

Τί ἦσαν τὰ ἀγάλματα αὐτά; Ἤθελα νὰ ἰδῶ. Σηκώθηκα.

Ἀμέσως τὸ χέρι τοῦ κ. Λὲ Μὲζ μὲ κράτησε ἀπ' τὸ μπράτσο.

— Σὲ λίγο, ψιθύρισε μὲ φωνὴ σιγανὴ πολύ, σὲ λίγο.

Ἡ ματιὰ τοῦ καθηγητοῦ ἦταν καρφωμένο στὴν πόρτα, ἀπ' ὅπου εἴχαμε μπῆ στὴ σάλα, καὶ ποὺ ἔξω ἀπ' αὐτὴν ἄρχισε τώρα ν' ἀκούεται θόρυβος βημάτων, ποὺ ὁλοένα γινόταν πιὸ εὐδιάκριτος.

Ἄνοιξε ἐλαφρά, ἐλαφρά, κι' ἄφησε τὴν εἴσοδο σὲ τρεῖς λευκοὺς Τουαρέγκ. Οἱ δυό τους σηκώνανε στὸν ὦμο ἕνα μεγάλο μακρουλὸ δέμα. Ὁ τρίτος μοῦ φάνηκε σὰν ἀρχηγός τους.

Κάνοντες ὅπως τοὺς ἔλεγεν αὐτός, οἱ δύο ἀπόθεσαν τὸ δέμα κατὰ γῆς καὶ τράβηξαν ἀπὸ μιὰ κόγχη τὴ μακρυνάρικη θήκη, ποὺ ἦταν μέσα σ' αὐτήν.

— Μπορεῖτε, κύριοι, νὰ πλησιάσετε, εἶπε τότε ὁ κ. Λὲ Μέζ.

Σ' ἕνα του νεῦμα, οἱ τρεῖς Τουαρὲγκ τραβήχτηκαν λίγα βήματα πίσω.

— Μοῦ ζητήσατε, πρωτήτερα, εἶπε ὁ καθηγητής, μιλώντας στὸν Μοράνζ, νὰ σᾶς δώσω μιὰν ἀπόδειξι τῆς αἰγυπτιακῆς ἐπιροῆς σ' αὐτὴν ἐδῶ τὴ χώρα. Τί λέτε γι' αὐτὴν τὴν κάσσα, ἐν πρώτοις;

Καὶ λέγοντας αὐτὰ τὰ λόγια, ἔδειχνε τὴ θήκη ποὺ οἱ ὑπηρέτες εἶχαν ξαπλώσει στὸ πάτωμα, ἀφ' οὗ τὴν ἔβγαλαν ἀπὸ τὴν κόγχη της.

Μιὰ πνιχτὴ ἀναφώνησι πετάχτηκε ἀπ' τὰ χείλη τοῦ Μοράνζ.

Εἴχαμε μπρός μας μιὰ ἀπὸ τὶς κάσσες ἐκεῖνες τὶς προωρισμένες γιὰ νὰ διατηροῦν τὶς μούμιες. Τὸ ἴδιο γιαλιστερὸ ξύλο, ἡ ἴδια ζωγραφικὴ μὲ τὰ ζωηρὰ χρώματα. μὲ αὐτὴ μόνο τὴ διαφορὰ ὅτι, ἐδῶ, στὴ θέσι τῶν ἱερογλυφικῶν, ἐβλέπαμε χαρακτῆρες τιφιναρικούς. Τὸ σχῆμα στενὸ στὸ κάτω μέρος, φαρδὺ στὸ ἀπάνω,

ἔρθανε, αὐτὸ καὶ μόνο, νὰ μᾶς κάνῃ ἀμέσως νὰ τὸ ἐννοήσωμε.

Εἶπα, πὼς ἀπὸ τὴ μέση κι' ἀπάνω, οἱ μεγάλη αὐτὴ θήκη ἦταν ἀνοικτή, καὶ τὸ ὅλον ἔδινε τὴν ἰδέα ἑνὸς πελώριου σκαρπινιοῦ.

Ὁ κ. Λὲ Μὲζ γονάτισε καὶ κάρφωσε στὸ μπροστινὸ μέρος τῆς κάσσας ἕνα ὀρθογώνιο λευκὸ χαρτόνι, μιὰ μεγάλη τικέττα, ποὺ χε πάρει ἀπ' τὸ γραφεῖο του, λίγες στιγμὲς πρωτήτερα, ὅταν φεύγαμε ἀπὸ τὴ βιβλιοθήκη.

—Μπορεῖτε νὰ διαβάσετε, εἶπε ἁπλῶς, μὰ, πάντα, μὲ σιγανὴ φωνή.

Γονάτισα κ' ἐγώ, γιατὶ οἱ ἀντανάκλασι τῶν μεγάλων λαμπάδων δὲν ἐπέτρεπε παρὰ μὲ δυσκολία νὰ διαβάσῃ κάνεὶς τὴν τικέττα, ὅπου, ὡς τόσο, ἀναγνώρισα τὸ γράψιμο τοῦ καθηγητοῦ.

Ἀπάνω, ἦσαν γραμμένες ἡ ἁπλὲς αὐτὲς λέξεις, μὲ χαρακτῆρα καθαρὸ καὶ στρογγυλό:

«*Ἀριθμὸς 53. Ταγματάρχης Σὲρ Ἄρ ιμπαλντ Ῥῶσσελ Ἐγεννήθη στὸ Ῥίτσμοντ, τὴν 5 Ἰουλίου 1860. Πέθανε στὸ Χογκάρ, τὴν 3 Δεκεμβρίου 1896*»

Μ' ἕνα τίναγμα ὅλου μου τοῦ κορμιοῦ, βρέθηκα πάλι ὀρθός, κ' ἔρριξα μιὰ κραυγή:

—Ὁ ταγματάρχης Ῥῶσσελ!

—Πιὸ σιγανά, πιὸ σιγανά, εἶπε ὁ κ. Λὲ Μὲζ. Ἐδῶ μέσα, κάνεὶς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ὑψώνῃ τὴ φωνή.

—Ὁ ταγματάρχης Ῥῶσσελ! ἐπανέλαβα σιγανά, ὑπακούοντας, λὲς δίχως νὰ τὸ θέλω, στὴν προσταγὴν αὐτή. Ὁ ταγματάρχης Ῥῶσσελ, ποὺ ἔφυγε, πέρισυ ἀπὸ τὸ Χαρτούμ, γιὰ νὰ ἐξερευνήσῃ τὸ Σοκότο;

—Αὐτός ὁ ἴδιος, ἀπάντησε ὁ καθηγητής.

—Καί... ποῦ εἶνε ὁ ταγματάρχης Ῥῶσσελ;

—Νά τος, ἀπάντησε ὁ κ. Λὲ Μὲζ.

Ὁ Καθηγητὴς ἔκανε ἕνα νεῦμα. Οἱ λευκοὶ Τουαρέγκ πλησίασαν.

Μιὰ βουβαμάρα καταπληκτικὴ βασίλευε στὴ μυστηριώδη σάλα, ποὺ τάραζε μονάχα τὸ δροσερὸ τῆς πηγῆς γουργουρητό.

Οἱ τρεῖς Μαῦροι ἀρχίσανε νὰ λύνουνε τὸ δέμα ποὺχαν ἀποθέση, ὅταν μπῆκαν, κοντὰ στὴ ζωγραφισμένη κάσσα. Καμπουριασμένοι κάτω ἀπὸ τὸ βάρος ἑνὸς ἀνέκφραστου τρόμου, ὁ Μοράνζ κ' ἐγώ, παρακολουθούσαμε τὸ ἔργο τους.

Σὲ λίγο, μιὰ μορφὴ ἀποσκληρωμένη, μιὰ μορφὴ ἀνθρώπινη παρουσιάστηκε στὰ μάτια μας. Ἕνα φέγγος κόκκινο ἔπεφτε ἀπάνω της. Εἴχαμε μπρός μας, ξαπλωμένο στὸ πάτωμα ἀπάνω καὶ τυλιγμένο μὲ ἕνα εἶδος ποδιᾶς ἀπὸ λευκὴ μουσελίνα, ἕνα ἄγαλμα ἀπὸ θαμπὸ χαλκό, ἕνα ἄγαλμα, ὅμοιο μ' ἐκεῖνα, πού, ὁλόγυρά μας, μέσα ἀπὸ τὶς κόγχες, φαινόνταν σὰν νἆχαν ἀπάνω μας καρφωμένη μιὰ διαπεραστικὴ κι' ἀκατανόητη ματιά.

—Ὁ Σὲρ Ἄρκιμπαλντ Ῥῶσσελ, ψιθύρισε ἀργά, ἀργὰ ὁ κ. Λὲ Μέζ.

Ὁ Μοράνζ, ἄλαλος, πλησίασε, κ' εἶχε τὴ δύναμι ν' ἀνασηκώση τὴ μουσελίνα. Κι' ὥρα πολλή, ὥρα πολλή, παρατηροῦσε τὸ πένθιμο μπρούντζινο ἄγαλμα.

—Μούμια! Μούμια! εἶπε τέλος. Ἀπατᾶσθε, κύριε, δὲν εἶνε μούμια.

—Ἂν μιλήσωμε μὲ κυριολεξία, ὄχι, μούμια δὲν εἶνε, ἀπάντησε ὁ κ. Λὲ Μέζ. Εἶνε, ὥς τόσο, τὸ νεκρὸ λείψανο τοῦ Σὲρ Ἄρκιμπαλντ Ῥῶσσελ, αὐτὸ ποὺ ἔχετε μπροστά σας. Ὀφείλω, στ' ἀλήθεια, ἀγαπητοί μου κύριοι, νὰ σᾶς παρατηρήσω ὅτι ἡ μέθοδος τοῦ βαλσαμώματος, ποὺ χρησιμοποιεῖται γιὰ λογαριασμὸ τῆς Ἀντινέας, διαφέρει ἀπὸ τὶς μεθόδους ποὺ χρησιμοποιοῦσαν στὴν ἀρχαίαν Αἴγυπτο. Ἐδῶ, καθόλου νίτρο, καθόλου κορδέλλες, καθόλου ἀρώματα. Ἡ βιομηχανία τοῦ Χογκάρ, μὲ ἕνα ἄλμα, κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχη

ἕνα ἀποτέλεσμα, ποὺ ἡ εὐρωπαϊκὴ ἐπιστήμη δὲν μπόρεσε νὰ ἐπιτύχῃ παρὰ ἀφ᾽ οὗ ἔψαξε χρόνια καὶ χρόνια. Ὅταν ἔφθασα ἐδῶ, ποιὰ ἦταν ἡ ἔκπληξίς μου, ὅταν εἶδα πὼς εἶχαν σὲ πρᾶξι μιὰ μέθοδο, ποὺ πίστευα πὼς ἀνῆκε ἀποκλειστικῶς στὸν πολιτισμένον κόσμο.

Ὁ κ. Λὲ Μέζ, μὲ τὸν κλειστὸ δείχτη τοῦ χεριοῦ του, χτύπησε μιὰ φορὰ ἐλαφρὰ στὸ θαμπὸ μέτωπο τοῦ Σὲρ Ἄρκιμπαλντ Ῥῶσσελ. Ἕνας ἦχος μεταλλικὸς ἀκούστηκε.

—Εἶνε ἀπὸ μπροῦντζο, ψιθύρισα. Δὲν μπορεῖ νἆνε μέτωπο ἀνθρώπινο. Εἶνε ἀπὸ μπροῦντζο.

Ὁ κ. Λὲ Μὲζ σήκωσε τοὺς ὤμους.

—Εἶνε μέτωπο ἀνθρώπινο, βεβαίωσε, ἀπότομα, καὶ ὄχι μπροῦντζος. Ὁ μπροῦντζος εἶνε πιὸ βαθύς, πιὸ σκοῦρος, κύριε! Αὐτὸ ἐδῶ τὸ μέταλλο εἶνε τὸ μεγάλο ἄγνωστο μέταλλο, ποὺ ἀναφέρει ὁ Πλάτων στὸν *Κριτία*, καὶ ποὺ ἔχει μιὰ θέσι μεταξὺ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Εἶνε τὸ μέταλλο ποὺ ἀποτελεῖ τὸ ἰδιαίτερο χαρακτηριστικὸ τοῦ βουνοῦ τῆς Ἀτλαντίδος. Εἶνε ὀρείχαλκος.

Σκύβοντας ἀκόμα περισσότερο, ἐξακρίβωσα ὅτι τὸ μέταλλο αὐτὸ ἦταν τὸ ἴδιο σὰν ἐκεῖνο, ποὖταν ντυμένοι οἱ τοῖχοι τῆς βιβλιοθήκης.

—Εἶνε ὁ ὀρείχαλκος, ἐξακολούθησε ὁ κ. Λὲ Μέζ. Δὲ δείχνετε καθόλου νὰ ἐννοῆτε πῶς ἕνα σῶμα ἀνθρώπινο μπορεῖ νὰ σᾶς ἐμφανίζεται μὲ τὴν ὄψι ἑνὸς ὀρειχάλκινου ἀγάλματος. Λοχαγὲ Μοράνζ, σεῖς, ποὖχα σχηματίσει καλὴ ἰδέα πὼς κάτι ξέρετε, ἄς δοῦμε: δὲν ἀκούσατε, λοιπόν, ποτέ, νὰ μιλοῦν γιὰ τὴ μέθοδο ποὺ μεταχειριζόταν ὁ Δόκτωρ Βοριό, γιὰ τὴ διατήρησι τῶν πτωμάτων, μὲ ἄλλον τρόπο παρὰ μὲ τὸ βαλσάμωμα; Δὲ διαβάσατε ποτὲ τὸ βιβλίο τοῦ ἐπιστήμονος αὐτοῦ; Ἐκεῖ ἐκθέτει τὴ μέθοδο, τὴ λεγομένη γαλβανοπλαστική. Οἱ ἱστοὶ τοῦ δέρματος, γιὰ νὰ γίνουν εὔ-

κολοι ἀγωγοί, ἀλοίφονται μ᾽ ἕνα στρῶμα νιτρικοῦ ἀργύρου, πολὺ ἐλαφρό. Τὸ σῶμα ὕστερα βαφτίζεται σ᾽ ἕνα μπάνιο θειϊκοῦ χαλκοῦ, κ᾽ ἡ ἀποσκλήρυνσις κάνει τὸ ἔργο της. Ἡ μέθοδος, ποὺ μὲ αὐτὴν ἐμεταλλοποιήθη τὸ σῶμα τοῦ ἐντιμωτάτου αὐτοῦ Ἄγγλου ταγματάρχου, εἶνε ἡ ἴδια. Ἡ ἴδια, ἢ σχεδὸν, ἡ ἴδια, γιατὶ ἀντὶ τοῦ μπάνιου θειϊκοῦ χαλκοῦ, χρησιμοποιεῖται ἐδῶ ἕνα μπάνιο θειϊκοῦ ὀρειχάλκου, ποὖνε στοιχεῖο τόσο σπάνιο σὲ ἄλλα μέρη. Κ᾽ ἔτσι, ἀντὶ ἕνα ἄγαλμα ἀπὸ φτωχὸ καὶ ταπεινὸ μέταλλο, σὰν τὸ μπρούντζο, ἔχετε μπρός σας ἕνα ἄγαλμα ἀπὸ μέταλλο πιὸ πολύτιμο κι᾽ ἀπ᾽ τὸ χρυσάφι καὶ τ᾽ ἀσῆμι, μ᾽ ἕνα λόγο, ἕνα ἄγαλμα ἀντάξιο τῆς ἐγγονῆς τοῦ Ποσειδῶνος.

Ὁ κ. Λὲ Μὲζ ἔκαμε ἕνα νεῦμα, Οἱ Μαῦροι σκλάβοι πλησίασαν καὶ σήκωσαν τ᾽ ὀρειχάλκινο φάντασμα. Σὲ λίγα λεπτά, τῶχαν βάλει μέσα στὴ θήκη μὲ τὸ χρωματιστὸ τὸ ξύλο. Ὕστερα, κρατώντας την ἴσια, τὴν τοποθέτησαν μέσα στὴ κόγχη της, κοντὰ στὴν κόγχη ὅπου μιὰ ὅμοια θήκη εἶχε ἀπάνω της τὴν τικέττα μὲ τὸν ἀριθμό 52.

Τέλος, ἀφ᾽ οὗ τελείωσαν τὸ ἔργο τους, δίχως λέξι νὰ προφέρουν, βγῆκαν ἀπ᾽ τὴν σάλα. Ὁ ψυχρὸς ἀέρας ποὺ μπῆκε ἀπὸ τὴν πόρτα, καθὼς ἄνοιξε, ταλάντευσε ἄλλη μιὰ φορὰ τὶς φλόγες τῶν μπρούντζινων λαμπάδων κ᾽ ἔκανε νὰ χορέψουν γύρω μας μεγάλες σκιές.

Ὁ Μοράνζ κ᾽ ἐγὼ εἴχαμε πετρώσει σὰν τὰ μετάλλινα σκιάχτρα ποὺ μᾶς περικυκλοῦσαν. Ἔξαφνα, ἔκανα μιὰ προσπάθεια καὶ πλησίασα μὲ βῆμα τρεμουλιαστὸ στὴν κόγχη, τὴ γειτονικὴ σ᾽ ἐκείνη ὅπου πρὸ ὀλίγου εἶχε ἀποτεθῆ τὸ λείψανο τοῦ Ἄγγλου ταγματάρχου. Τὰ μάτια μου ἀναζήτησαν τὴν τικέττα, τὴν τικέττα μὲ τὸν ἀριθμὸ 52.

Στηριγμένος ἀπάνω στὸ κόκκινο μάρμαρο τοῦ τοίχου, διάβασα:

«*Ἀριθμὸς 52.—Λοχαγὸς Λωρὶν Ντελίν. Ἐγεννήθη στὸ Παρίσι, τὴν 22 Ἰουλίου 1861. Πέθανε στὸ Χογκάρ, τὴν 20 Ὀκτωβρίου 1896.*»

—Ὁ λοχαγὸς Ντελίν, ψιθύρισε ὁ Μοράν, ποὺ ἔφυγε τὸ 1895 ἀπ' τὸ Κολόμπ-Μπεχὰρ γιὰ τὸ Τιμμιμούν, κι' ἀπὸ τότε δὲ μάθαμε πιὰ τίποτα γι' αὐτόν!

—Ἀκριβῶς! εἶπεν ὁ κ. Λὲ Μέζ, μ' ἕνα ἐλαφρὸ καταφατικὸ νεῦμα τῆς κεφαλῆς.

—«*Ἀριθμὸς 51*», διάβασε ὁ Μοράνζ, ποὺ τὰ σαγόνια του ἄρχισαν τώρα νὰ τρέμουν καὶ τὰ δόντια του νὰ χτυποῦν, «*Συνταγματάρχης φόν Βίττμαν. Ἐγεννήθη στὴν Ἰένα τὸ 1855. Πέθανε στὸ Χογκάρ, τὴν 1η Μαΐου 1896.*» Ὁ συνταγματάρχης Βίττμαν, ὁ ἐξερευνητὴς τοῦ Κάνεμ, ποὺ χάθηκε στὴ χώρα τῶν Ἀγκαντές!

—Ἀκριβῶς! εἶπε ξανὰ ὁ κ. Λὲ Μέζ.

—«*Ἀριθμὸς 50*», διάβασα ἐγώ, πιάνοντας τὸν τοῖχο γιὰ νὰ μὴν πέσω, «*Μαρκήσιος Ἀλόνζε ντ' Ὀλιβέϊρα. Ἐγεννήθη στὸ Κάντ ξ, τὴν 21 Φεβρουαρίου 1862. Πέθανε στὸ Χογκάρ, τὴν 1η Φεβρουαρίου 1896*»... Ὀλιβέϊρα, ποὺ βάδισε πρὸς τὸ Ἀραουάν!

—Ἀκριβῶς! εἶπε πάλι ὁ κ. Λὲ Μέζ. Ὁ Ἱσπανὸς αὐτὸς ἦταν ὁ πιὸ πεπαιδευμένος. Ἔκανα μαζύ του συζητήσεις πολὺ ἐνδιαφέρουσες γιὰ τὴν ἀκριβῆ γεωγραφικὴ θέσι τοῦ βασιλείου τῆς Ἀντέας.

—«*Ἀριθμὸς 49*», εἶπε ὁ Μοράνζ, κ' ἡ φωνή του δὲν ἦταν πιὰ παρὰ μιὰ λιπόψυχη πνοή, «*Ὑπολοχαγὸς Γουντχάουζ. Ἐγεννήθη στὸ Λίβερπουλ, τὴν 16 Σεπτεμβρίου 1870. Πέθανε στὸ Χογκάρ, τὴν 4 Ὀκτωβρίου 1895.*»

—Σχεδὸν παιδὶ ἀκόμα! εἶπε ὁ κ. Λὲ Μέζ.

—«Ἀριθμὸς 48,» εἶπα ἐγώ, «*Ἀνθυπολοχαγὸς Λουδοβίκος ντὲ Μαγεφέ. Ἐγεννηθη στὴν Προβηγκία, τὴν...*»

Δὲν τ' ἀποτελείωσα. Ἡ συγκίνησις ἔπνιγε τὴ φωνή μου.

Ὁ Λουδοβῖκος ντὲ Μαγεφέ, ὁ καλλίτερός μου φίλος, ὁ παιδικός μου φίλος, στὸ Σαὶν Σύρ, παντοῦ... Τὸν κοίταξα, τὸν ἀναγνώρισα κάτω ἀπὸ τὴν πέτσα τὴ μεταλλική. Ὁ Λουδοβῖκος ντὲ Μαγεφέ!..

Καί, μὲ τὸ μέτωπο κολλημένο ἀπάνω στὸ κρύο μάρμαρο τοῦ τοίχου, ἐνῷ οἱ ὦμοι μου τινάζουνταν ἀπὸ σπασμούς, ἄρχισα νὰ κλαίω μὲ μακρυνὰ ἀναφυλλητά

Ἄκουσα τὴν ξεφυχισμένη τοῦ Μοράνζ φωνή, ν' ἀπευθύνεται στὸν καθηγητή.

— Κύριε, ἀρκετὰ βάσταξε ἡ σκηνὴ αὐτή. Ἄ! τελειώνουμε.

— Ἤθελε νὰ μάθῃ, ἀπάντησε ὁ κ. Λὲ Μέζ. Τί μποροῦσα νὰ κάνω;

Βάδισα πρὸς αὐτόν, καὶ τὸν ἔπιασα ἀπ' τοὺς ὤμους.

— Πῶς βρίσκεται ἐδῶ; Ἀπὸ τί πέθανε;

— Ὅπως ὅλοι οἱ ἄλλοι, ἀπάντησε ὁ καθηγητής, ὅπως ὁ ὑπολοχαγὸς Γουντχάους, ὅπως ὁ λοχαγὸς Ντελίν, ὅπως ὁ ταγματάρχης Ῥῶσσελ, ὅπως ὁ συνταγματάρχης φὸν Βίτμαν, ὅπως ὅλοι οἱ 47 οἱ χθεσινοί, ὅπως ὅλοι οἱ αὐριανοί.

— Ἀπὸ τί πέθαναν, εἶπε, τότε, μὲ φωνὴ ἐπιβλητικὴ ὁ Μοράνζ,

Ὁ Καθηγητὴς κοίταξε τὸν Μοράνζ. Εἶδα τὸ σύντροφό μου νὰ χλωμιάζῃ.

— Ἀπὸ τί πέθαναν, κύριοι; *Πέθαναν ἀπ' ἀγάπη.*

Καὶ πρόσθεσε μὲ φωνὴ παρὰ πολὺ σιγανή, καὶ παρὰ πολὺ σοβαρά:

— Τώρα, ξέρετε.

Μαλακά, μαλακά, καὶ μὲ προφυλάξεις, ποὺ δὲν τὶς περιμέναμε σχεδὸν καθόλου ἀπ' αὐτόνε, ὁ κ. Λὲ Μὲζ μᾶς ἀπόσπασε ἀπὸ τὸ ἀκίνητο βλέμμα τῶν μετάλλινων φαντασμάτων. Μιὰ στιγμή, κατόπι, βρισκόμαστε πάλι

καθισμένοι, βουλιαγμένοι, μᾶλλον, ἀνάμεσα στὰ μαξελάρια, στὸ κέντρο τῆς σάλας. Τὸ μοιρολόϊ τῆς ἀθέατης βρύσης μουρμούριζε στὰ πόδια μας.

Ὁ κ. Λὲ Μὲζ ἦταν κοντά μας.

— Τώρα, ξέρετε, εἶπε. Ξέρετε, μὰ δὲν καταλαβαίνετε ἀκόμα.

Τότε, ἀργὰ-ἀργὰ, ἄφησαν νὰ πέσουν τὰ λόγια αὐτὰ ἀπ' τὰ χείλη του:

—Εἶσθε, ὅπως ἦσαν κι' αὐτοί, αἰχμάλωτοι τῆς Ἀντινέας... Κ' ἡ Ἀντινέα ἔχει νὰ ἐκδικηθῇ.

— Νὰ ἐκδικηθῇ; εἶπε ὁ Μοράνζ ποὖχε ξαναυρῇ τὴν ἠρεμία του. Καὶ γιὰ τί, σᾶς παρακαλῶ; Τί κάναμε, ὁ ὑπολοχαγὸς κ' ἐγώ, στὴν Ἀτλαντίδα; Σὲ τὶ πρᾶγμα προκαλέσαμε τὴν ὀργὴ της καὶ τὸ μῖσος της;

— Εἶνε μιὰ παληά, παρὰ πολὺ παληὰ φιλονεικία, ἀπάντησε σοβαρὰ ὁ καθηγητής. Μιὰ φιλονεικία ποὺ ξεφεύγει τὴν ἀντίληψίσας, κύριε Μοράνζ!

— Ἐξηγηθῆτε, σᾶς παρακαλῶ, κύριε καθηγητά!

— Εἶσθε οἱ Ἄνδρες, εἶνε ἡ Γυναῖκα, εἶπε ὁ κ. Λὲ Μὲζ μὲ ῥεμβασμό. Αὐτὸ εἶνε ὅλο.

— Μὰ τὴν ἀλήθεια, κύριε, δὲν ἐννοῶ... δὲν ἐννοοῦμε τίποτα.

— Θὰ ἐννοήσετε. Λησμονήσατε, λοιπόν, ὥς ποιὸ σημεῖο ἀπελπισίας βύθισαν τὶς ὡραῖες βάρβαρες βασίλισσες τῆς ἀρχαιότητος οἱ ξένοι ποὺ ἡ τύχη ἔρριξε στὰ παράλιά τους; Ὁ ποιητὴς Βίκτωρ Οὐγκὼ περιέγραψε ἀρκετὰ καλὰ τὰ σιχαμερὰ φερσίματά τους, στὸ ποίημά του «*ἡ Κόρη τοῦ ὀ-Ταϊτί.*» Ὅσο μακρυὰ κι' ἂν μᾶς μεταφέρουν οἱ ἀναμνήσεις μας, δὲ βλέπομε παρὰ τὰ ἴδια καμώματα αἰσχροκερδείας καὶ ἀχαριστίας. Οἱ κύριοι αὐτοὶ σπαταλοῦσαν μὲ ἀσωτεία τὴν ὠμορφιὰ τῆς γυναίκας καὶ τὰ πλούτη της. Ὕστερα, ἕνα πρωΐ, ἐξαφανίζουνταν. Πάλι καλά, γι' αὐτήν, ἂν «ὁ

κάποιος,» ἀφ' οὗ ἔκανε καλὰ καλὰ τὸ κέφι του, δὲν ξαναγύριζε μὲ στόλους καὶ στρατοὺς κατοχῆς.

— Ἡ πολυμάθειά σας μὲ γοητεύει, κύριε, εἶπε ὁ Μοράνζ, ἐξακολουθῆτε!

— Θέλετε παραδείγματα; Ἀλλοίμονο! ἔχομε πλεισμονή. Σκεφθῆτε μὲ τὶ ἱπποτικὸ τρόπο φέρθηκαν ὁ Ὀδυσσεὺς στὴν Καλυψώ, ὁ Διομήδης στὴν Καλλιρόη. Ἄμ, γιὰ τὸν τρόπο τοῦ Θησέως στὴν Ἀριάδνη, τὶ νὰ πῶ; Ὁ Ἰάσσων, ἔδειξε στὴ Μήδεια ἀφάνταστη προστυχιά. Οἱ Ρωμαῖοι ἐξακολούθησαν τὴν παράδοσι μὲ ἀκόμα μεγαλείτερη σκληρότητα. Ὁ Αἰνίας, ποὺ ἔχει τόσα χαρακτηριστικὰ κοινὰ μὲ τὸν αἰδεσιμώτατο Σπάρντεκ, φέρθηκε στὴ Διδὼ μὲ τὸν πιὸ ἀναξιοπρεπῆ τρόπο. Ὁ Καῖσαρ φάνηκε πρὸς στὴν Κλεοπάτρα ἕνας δαφνοστεφὴς γαϊδουριάρης. Ὁ Τῖτος, τέλος, ὁ ὑποκριτὴς αὐτὸς Τῖτος, ἀφ' οὗ ἔζησε ἕναν ὁλόκληρο χρόνο στὴν Ἰδουμαία, μὲ ἔξοδα τῆς Βερενίκης, τὴν πῆρε μαζύ του στὴ Ρώμη γιὰ νὰ τὴν ἐξευτελίση ἀκόμα πιὸ πολύ.

«Καί βρέθηκε μιὰ γυναῖκα γιὰ ν' ἀποκαταστήση πρὸς ὄφελος τοῦ φύλου της, τὸ μεγάλο τοῦ Ἔγκελ νόμο τῶν ταλαντεύσεων. Χωρισμένη ἀπ' ὅλον τὸν ἄλλον κόσμο, χάρι στὴ μεγάλη πρόνοια τοῦ Ποσειδῶνος, τραβάει κοντά της τοὺς ἄνδρες, τοὺς πιὸ ὡραίους καὶ πιὸ γενναίους. Τὸ σῶμα της εἶνε συγκαταβατικό, ἂν ἡ ψυχή της εἶνε ἀδυσώπητη. Ἀπὸ τοὺς τολμηροὺς αὐτοὺς νέους, παίρνει ὅ,τι μποροῦν νὰ δώσουν. Τοὺς δανείζει τὸ κορμί της, ἐνῷ τοὺς ἐξουσιάζει μὲ τὴν ψυχή της. Εἶνε ἡ μόνη βασίλισσα ποὺ τὸ πάθος δὲν μπόρεσε, οὔτε μιὰ στιγμή, νὰ τὴν ὑποδουλώση. Ποτὲ δὲν ἔλαβε ἀνάγκη ν' ἀναπαυθῆ, γιατὶ ποτὲ δὲν ἀπόκαμε. Εἶνε ἡ μόνη γυναῖκα ποὺ κατώρθωσε τὸ χωρισμὸ τῶν δυὸ αὐτῶν ἀχώριστων πραγμάτων, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἡδονῆς.

Ὁ κ. Λὲ Μὲζ σιώπησε μιὰ στιγμή, ὕστερα ἐξακολούθησε.

—Ἔρχεται, μιὰ φορὰ τὴν ἡμέρα, σ' αὐτὸ τὸ ὑπόγειο. Σταματᾶ μπροστὰ σ' αὐτὲς τὶς φάτνες. Πέφτει σὲ βαθειοὺς συλλογισμοὺς μπρὸς σ' αὐτὰ τ' ἀποσκληρωμένα ἀγάλματα. Ὕστερα, μὲ ῥαθυμία γυρίζει σ' ἐκεῖνον ποὺ τὴν περιμένει, ἀφ' οὗ ῥεμβάσῃ κάμποσο μπροστὰ στὴν ἄδεια φάτνη, ὅπου σὲ λίγο θὰ τόνε στείλῃ, κι' αὐτόν, νὰ κοιμηθῇ γιὰ πάντα, μέσα στὴν κρύα ὀρειχάλκινή του θήκη.

Ὁ καθηγητὴς ἔπαυσε νὰ μιλῇ. Τὸ κελάρισμα τῆς βρύσης ἀκούστηκε καὶ πάλι στὸ σκοτάδι. Ὁ σφιγμός μου χτυποῦσε δυνατά, τὸ μυαλό μου ἦταν φλογισμένο. Πυρετὸς φοβερὸς μὲ κατάκαιε ὅλον.

—Καὶ ὅλοι, ὅλοι; φώναξα, δίχως νὰ μὲ μέλῃ γιὰ τὸ μέρος, δέχτηκαν; Ὅλοι γονάτισαν; Ἀ! Δὲν ἔχει παρὰ νἄρθῃ, καὶ θὰ ἰδῇ!..

Ὁ Μοράνζ σιωποῦσε.

—Ἀγαπητέ μου κύριε, εἶπε ὁ κ. Λὲ Μὲζ, μὲ φωνὴ παρὰ πολὺ ἥμερη, μιλᾶτε σὰν ἕνα μικρὸ παιδί. Δὲν ξέρετε. Δὲν εἴδατε τὴν Ἀντινέα. Κι' αὐτὸ σᾶς λέω μονάχα, ὅτι ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ὅλους—καὶ μὲ μιὰ πλατειὰ χειρονομία ἔδειξε τὸν κύκλο τῶν βουβῶν ἀγαλμάτων, ἀπὸ τὴν μιὰ μεριὰ ὡς στὴν ἄλλη,—ὑπῆρχαν ἄνδρες τόσο θαρραλέοι ὅσο καὶ σεῖς, κ' ἴσως, μάλιστα, λιγώτερο νευρικοί. Ἕνας ἀπ' αὐτούς, ἐκεῖνος ἐκεῖ ποὺ ἀναπαύεται κάτω ἀπ' τὴν τικέττα μὲ τὸν ἀριθμὸ 32, θυμοῦμαι, ἦταν ἕνας φλεγματικὸς Ἄγγλος. Ὅταν παρουσιάστηκε μπρὸς στὴν Ἀντινέα, φουμάριζε τὸ τσιγάρο του. Μὰ ὅπως ὅλοι οἱ ἄλλοι, κι' αὐτός, ἀγαπητέ μου κύριε, καμπούριασε κάτω ἀπ' τὴ ματιὰ τῆς βασίλισσάς του.

»Μὴ μιλᾶτε, ὅσο δὲ βλέπετε. Κ' ἐγὼ ἀκόμα δὲν εἶμαι σὲ θέσι νὰ σᾶς πῶ τὶ εἶνε ἀκριβῶς ἡ Ἀντινέα.

Σᾶς βεβαιώνω μόνο αὐτό, ὅτι, ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ θὰν τὴ δῆτε δὲ θὰ σκέπτεσθε πιὰ τίποτα. Οἰκογένεια, πατρίδα, τιμή, ὅλα, θὰ τ' ἀρνηθῆτε γι' αὐτήνε;

—Ὅλα, κύριε; ῥώτησε μὲ παρὰ πολὺ ἤρεμον τόνο φωνῆς ὁ Μοράνζ.

—Ὅλα, ἐβεβαίωσε ζωηρὰ ὁ κ. Λὲ Μέζ. Θὰ τὰ λησμονήσετε ὅλα, ὅλα θὰ τ' ἀπαρνηθῆτε.

Ἕνας ἐλαφρὸς θόρυβος ἀκούστηκε, ξανά. Ὁ κ. Λὲ Μὲζ κοίταξε τὸ ῥολόϊ του.

—Ἄλλως τε, τώρα θὰ δῆτε.

Ἡ πόρτα ἄνοιξε. Ἕνας ψηλὸς λευκὸς Τάργκουϊ, ὁ πιὸ μεγαλόσωμος ἀπ' ὅσους εἴχαμε παρατηρήση στὴ φοβερὴν αὐτὴν κατοικία, ἐμπῆκε καὶ διευθύνθηκε σὲ μᾶς.

Μὲ ἄγγισε ἐλαφρὰ στὸ μπράτσο, ἀφ' οὗ ἔσκυψε μὲ σεβασμὸ τὸ κεφάλι:

—Ἀκολουθῆστε τον, κύριε, εἶπε ὁ κ. Λὲ Μέζ.

Δίχως νὰ πῶ λέξι, ὑπάκουσα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Η ΑΝΤΙΝΕΑ

Περάσαμε, ὁ ὁδηγός μου κ' ἐγώ, ἕνα νέο διάδρομο. Ὁ ἔξαψίς μου καὶ ὁ ἐρεθισμός μου αὔξαινε. Εἶχα βιάσι, νὰ βρεθῶ μπροστὰ σ' αὐτὴν τὴ γυναῖκα, νὰ τῆς πῶ... Τὸ τὶ θὰ συνέβαινε κατόπιν, δὲ μ' ἔνοιαζε κουκοῦτσι. Εἶχα ἀποφασίσει τὴ ζωή μου.

Ὅταν φθάσαμε ἔξω ἀπὸ μιὰ μικρὴ πόρτα, χρώματος ἀνοικτοῦ, ὁ ὁδηγός μου παραμέρισε γιὰ νὰ μ' ἀφήσῃ νἄμπω.

Βρέθηκα, τότε, στὸ πιὸ ἄνετο καὶ κομψὸ καλλωπιστήριο, ποὺ μπορεῖ νὰ βρεθῇ στὸν κόσμο. Ἕνα ταβάνι ἀπὸ γιαλὶ θαμπό, διοχέτευε κάτω στὸ μαρμάρινο πάτωμα, φῶς τερπνὸ καὶ ῥοδαλό. Τὸ πρῶτο ἀντικείμενο ποὺ πῆραν τὰ μάτια μου ἦταν ἕνα ἐκκρεμές, στὸν τοῖχο ἀπάνω, κι' ὅπου οἱ ἀριθμοὶ τῶν ὡρῶν εἶχαν ἀντικατασταθῇ μὲ τὰ ζωδιακὰ σημεῖα. Ὁ ὡροδείκτης δὲν εἶχε ἀκόμα φθάσει στὸ σημεῖο τοῦ Κριοῦ.

Ἡ ὥρα τρεῖς, τρεῖς μόνο!

Οἱ ἡμέρα αὐτὴ μοῦ φαινόταν μακρυνὴ σὰν αἰῶνας... Καὶ δὲν εἶχα ἀκόμα περάσει παρὰ λίγο περισσότερο ἀπὸ τὸ μισό της δρόμο.

Ὕστερα, μιὰ ἄλλη ἰδέα πέρασε ἀπ' τὸ μυαλό μου, κ' ἕνα σπασμωδικὸ γέλιο μὲ συντάραξε.

«Ἡ Ἀντινέα ἐννοεῖ νὰ παρουσιαστῶ μπροστά της μὲ ὅλες τὶς προσωπικές μου ὠμορφιές!»

Ἕνας μεγάλος ὀρειχάλκινος καθρέφτης ἔπιανε ὅλη

τὴ μιὰ πλευρὰ τοῦ δωματίου. Ῥίχνοντας σ' αὐτὸν μιὰ ματιά, ἐννόησα ὅτι, ὅσο γιὰ κομψότητα, ἡ ἀξίωσίς της δὲν ἦταν καθόλου ὑπερβολική.

Μιὰ γενειάδα ἀπεριποίητη, ἕνα τρομαχτικὸ στρῶμα βρώμας ποὺ βάραινε τὰ μάτια μου καὶ ποὺ κατέβαινε αὐλάκια-αὐλάκια στὰ μάγουλά μου, ἡ φορεσιά μου καταλερωμένη ἀπ' ὅλες τὶς γλίνες τῆς Σαχάρας, καταξεσχιμένη ἀπ' ὅλους τοὺς θάμνους τοῦ Χογκάρ, μ' ἔκαναν, στ' ἀλήθεια, ἕνα ἀρκετὰ ἀξιοθρήνητο ἱππότη.

Γδύθηκα ἀμέσως καὶ βυθίστηκα στὸ θαυμάσιο ἀπὸ πορφυρίτη λίθο μπάνιο, ποὺ ἔπιανε τὴ μέση τοῦ καλλωπιστηρίου. Μιὰ γλυκειὰ νάρκωσι μ' ἔπιασε μέσα στὸ χλιαρὸ καὶ ἀρωματικὸ νερό, κ' ἡ γλυκειὰ ὑγρασία τῆς ἀτμοσφαίρας ἀποκοίμιζε σιγὰ-σιγὰ τὰ νεῦρα μου.

«Στὸ διάολο ἡ Ἀτλαντίς, καὶ τὸ ὑπόγειο, κι' ὁ κ. Λὲ Μέζ» εἶχα ἀκόμη τὴ δύναμι νὰ σκεφθῶ.

Κι' ἀποκοιμήθηκα μέσα στὸ μπάνιο μου.

Ὅταν ἄνοιξα τὰ μάτια μου ξανά, ὁ μικρὸς ὡροδείκτης, στὸ ἐκκρεμές, εἶχε σχεδὸν φθάσει στὸ ζῴδιοτοῦ Ταύρου. Μπρός μου, μὲ τὰ χέρια του ἀκουμπισμένα στὰ χείλη τοῦ μπάνιου, στεκόταν ἕνας ψηλὸς Μαῦρος, μὲ τὸ πρόσωπο ξεσκέπαστο, μὲ τὰ μπράτσα γυμνά, μὲ τὸ μέτωπο σφιγμένο μ' ἕνα μεγάλο σαρίκι πορτοκαλί. Μὲ κοίταζε, γελῶντας σιωπηλά, καὶ δείχνοντάς μου μὲ τὸ γέλιο του ὅλη τὴ σειρὰ τῶν ἄσπρων του δοντιῶν.

— Ποιὸς εἶνε πάλι τοῦτος;

Ὁ Μαῦρος γέλασε πιὸ δυνατά. Δίχως νὰ πῇ λέξι μὲ ἅρπαξε, μὲ σήκωσε σὰ φτερό, καὶ μ' ἔβγαλε ἔξω ἀπ' τ' ἀρωματισμένο νερό μου, ποὺ εἶχε τώρα πάρει ἕνα χρῶμα, ποὺ προτιμῶ νὰ μὴ τὸ ἀναφέρω,

Ὡς ποὺ νὰ πῆς «ἀμήν» βρέθηκα ξαπλωμένος ἀπάνω σ' ἕνα γυρτὸ μαρμάρινο τραπέζι, κι' ὁ Μαῦρος ἄρχισε νὰ μοῦ κάνῃ μασάζ μὲ μεγάλη δύναμι.

— Ἔ! Πιὸ ἐλαφρά, ζῷον!

Δὲν μοῦ ἀπήντησε, μὰ ἄρχισε πάλι νὰ γελᾷ καὶ νὰ μὲ τρίβῃ πιὸ δυνατὰ ἀκόμα.

— Ἀπὸ ποῦ εἶσαι σύ; Ἀπὸ τὸ Κάνεμ; Ἀπὸ τὸ Μπορκοῦ; Δὲν πρέπει νᾶσαι Τάργουϊ, γιὰ νὰ γελᾷς τόσο πολύ.

Ἡ ἴδια σιωπή. Ὁ Μαῦρος αὐτὸς ἦταν βουβὸς ὅσο κ' εὔθυμος,

«Ὤ! Τὸ κάτω-κάτω τὶ σκοτίζομαι νὰ τὸ μάθω; εἶπα μέσα μου. Φθάνει ποὺ τόνε βρίσκω πιὸ συμπαθητικὸ ἀπὸ τὸν κ. Λὲ Μέζ, μὲ τὴν καταπληκτική του πολυμάθεια.

— Ἕνα τσιγαρέτο, Σίντι;

Δίχως νὰ περιμένῃ τὴν ἀπάντησί μου, ὁ Μαῦρος ἔβαλε στὸ στόμα μου ἕνα τσιγαρέτο ποὺ μοῦ ἄναψε, κι' ἄρχισε, πάλι, τὸ μασσάζ.

«Δὲν ἔχει πολλὰ λόγια, μὰ εἶνε ὑποχρεωτικός,» ἐσκέφθηκα.

Καὶ μὲ τὸ στόμα μου γεμάτο καπνὸ τοῦ φύσηξα κατὰ πρόσωπο.

Τὸ χωρατὸ αὐτό, φαίνεται πὼς τοῦ ἄρεσε πολύ. Καὶ ἔδειξε τὴν εὐχαρίστησί του μὲ ζωηρὰ κολαφίσματα στὰ ψαχνά μου.

Ὅταν μ' ἔτριψε καλά, ἐπῆρε ἀπάνω ἀπ' τὸ τραπέζι τῆς τουαλέττας, ὅπου ὑπῆρχαν χίλιων εἰδῶν βάζα, ἕνα μικρὸ ἀπ' αὐτά, καὶ ἄρχισε νὰ μ' ἀλείφῃ μὲ μιὰ πομάδα ῥόζ. Κάθε κούρασι μοῦ φάνηκε νὰ φεύγῃ ἀπὸ τὶς ἀναζωογονημένες κλειδώσεις μου.

Ἕνα χτύπημα σφυριοῦ ἀπάνω σ' ἕνα μπρούντζινο σήμαντρο! Ὁ Μαῦρος χάθηκε ἀπὸ μπρός μου. Μπῆκε μιὰ γρηὰ μαύρη, καχεκτική. Ἦταν φλύαρη σὰν κίσσα, μὰ δὲν κατάλαβα οὔτε λέξι ἀπ' τ' ἀτέλειωτα σαλιαρίσματα ποὺ κατρακύλοῦσαν ἀπ' τὸ στόμα της, ἐνῷ, πιάνοντας τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια μου, καθάριζε τὰ

νύχια μου μὲ ἐνθαρρυντικοὺς μορφασμοὺς γιὰ νὰ ὑπομονεύομαι.

Νέο χτύπημα τοῦ σημάντρου. Ἡ γρηὰ ἄφησε τὴ θέσι της σ' ἕνα δεύτερο Μαῦρο, σοβαρόν, αὐτόν, στὰ ὁλόλευκα ντυμένο, μ' ἕνα φέσι ἀπὸ πλεχτὸ μπαμπάκι, ἀπάνω σ' ἕνα κρανίο μακρουλό. Ἦταν ὁ κουρέας: ἕνας κουρέας μ' ἕνα χέρι ποὺ ἦταν προικισμένο μὲ θαυμασία σβελτοσύνη. Σὲ μιὰ στιγμὴ ἔκοψε τὰ μαλλιά μου, καὶ πολὺ ὡραῖα, μὰ τὴν πίστι μου! Ὕστερα, δίχως νὰ μὲ ρωτήση τὶς διαθέσεις μου, μοῦ ξύρισε ἐντελῶς γένια καὶ μουστάκια.

Παρατήρησα μὲ εὐχαρίστησι στὸν καθρέφτη τὸ πρόσωπό μου μὲ τὴ νέα του ἐμφάνισι.

«Ἡ Ἀντινέα πρέπει ν' ἀγαπᾷ τὸν ἀμερικανικὸ τύπο τῶν ἀνδρῶν, ἐσκέφτηκα. Τὶ προσβολὴ στὴ μνήμη τοῦ σεπτοῦ της πάππου, τοῦ Ποσειδῶνος!»

Τὴν ἴδια στιγμή, ὁ εὔθυμος Μαῦρος ξαναφάνηκε, κι' ἀπόθεσε ἕνα δέμα ἀπάνω στὸ ντιβάνι. Ὁ κουρέας ἐξαφανίστηκε. Ἀπόρησα λιγάκι βλέποντας πῶς τὸ δέμα, ποὺ ξεδίπλωνε μὲ προσοχὴ ὁ νέος θαλαμηπόλος μου, περιεῖχε ἕνα κουστοῦμι, ὁλόκληρο, ἀπὸ λευκὴ φανέλλα, κι' ὅμοιο, σ' ὅλα, μ' ἐκεῖνα ποὺ φοροῦν, τὸ καλοκαῖρι, οἱ Γάλλοι ἀξιωματικοὶ στὸ Ἀλγέρι.

Τὸ παντελόνι, ἁπλόχωρο καὶ μαλακό, φαινόταν σὰν νἆχε κοπῆ ἀπάνω μου, μὲ τὸ μέτρο. Τὸ σακκάκι τέλειο. Καὶ—πρᾶγμα ποὺ μοῦ ἔκανε κατάπληξι—ὑπῆρχαν σ' αὐτὸ καὶ τὰ σήματα ἀκόμα τοῦ βαθμοῦ μου, τὰ δυὸ χρυσᾶ γαλόνια. Τὰ ἀσπρόρρουχα, ὁλομέταξα, φαινόνταν σὰν νἆχαν ἔρθει κατ' εὐθεῖαν ἀπὸ τὰ καλλίτερα καταστήματα τοῦ Παρισιοῦ.

—Τὸ δεῖπνο θεσπέσιο, ψιθύρισα θαυμάζοντας τὸν ἑαυτό μου μέσα στὸν καθρέφτη. Τὸ κονάκι τέλεια προετοιμασμένο. Μά, νά, ποῦχομε καὶ τ' ἄλλα.

Δὲν μπόρεσα νὰ συγκρατήσω μιὰ ἐλαφρὴν ἀνατρι-

χίλλα, φέρνοντας στὸ νοῦ μου, γιὰ πρώτη φορά, τὴν κόκκινη μαρμάρινη σάλα.

Τὴν ἴδια στιγμή, τὸ ἐκκρεμὲς σήμανε τέσσερις καὶ μισή.

Κάποιος χτύπησε στὴν πόρτα. Ὁ ψηλὸς λευκὸς Τάργκουϊ, ποὺ μὲ εἶχε ὁδηγήσει στὸ καλλωπιστήριο, φάνηκε στὸ κατῶφλι.

Προχώρησε, κι' ἀγγίζοντάς με πάλι στὸ μπράτσο, μοῦ ἔκανε ἕνα νεῦμα.

Καί, ξανά, τὸν ἀκολούθησα.

Περάσαμε ἄλλη μιὰ φορὰ μακρυνοὺς διαδρόμους. Ἤμουν συγκινημένος, μὰ εἶχα ξαναβρῇ στὴν ἐπαφὴ τοῦ χλιαροῦ νεροῦ, κάποια ἀφέλεια τρόπων, Κ' ὕστερα, καί, πρὸ παντός, περισσότερο, πολὺ περισσότερο, ἀπ' ὅσο ἤθελα νὰ ὁμολογήσω, ἔννοιωθα μέσα μου νὰ αὐξάνῃ μιὰ ἀπέραντη περιέργεια. Ἂν, ἐκείνην τὴ στιγμή, ἐρχόταν κάποιος νὰ μοῦ προτείνῃ νὰ μὲ ὁδηγήσῃ πίσω στὸ δρόμο τοῦ Λευκοῦ Κάμπου, στὸ Σίχ-Σάλαχ, θὰ δεχόμουν; Δὲν πιστεύω.

Προσπάθησα νὰ νοιώσω μέσα μου κάποια ντροπὴ γιὰ τὴν περιέργειά μου αὐτή. Σκέφτηκα τὸν Μαγεφέ.

«Κι' αὐτός, ἐπίσης, πέρασε μιὰ μέρα ἀπὸ τὸ διάδρομο τοῦτον, ποὺ περνῶ τώρα ἐγώ. Καὶ σήμερα, εἶνε ἐκεῖ κάτω, στὴν κόκκινη μαρμάρινη σάλα.»

Δὲν εἶχα τὸν καιρὸ νὰ διατηρήσω περισσότερη ὥρα τὴν ἀνάμνησιν αὐτή. Ξαφνικά, ἀναποδογυρίστηκα καὶ ρίχτηκα κατὰ γῆς ἀπὸ ἕνα εἶδος ἀερολίθου. Ὁ διάδρομος ἦταν πίσσα σκοτεινός, καὶ δὲν εἶδα τίποτα. Ἄκουσα μόνο ἕνα οὔρλιασμα ὀργίλλο.

Ὁ Λευκὸς Τάργκουϊ τραβήχτηκε στὴ μπάντα, ἀκουμπώντας τὴ ῥάχη του στὸν τοῖχο.

—Ὡραῖα, ψιθύρισα καθὼς σηκωνόμουν, ἀρχίζουν τώρα κ' οἱ μαγεῖες.

Ἐξακολουθήσαμε τὸ δρόμο μας. Σὲ λίγο, ἕνα φέγγος, ὄχι ἐκεῖνο ποὺ ἔρριχναν τὰ ῥόζ καντήλια, ἄρχισε νὰ φωτίζῃ τὸ διάδρομο.

Φθάσαμε ἔτσι μπρὸς σὲ μιὰ ψηλὴ μπρούντζινη πόρτα, ὅλη κατατρυπημένη ἀπὸ παράξενες κλαδωτὲς ἐντομές, ἀπ᾽ ὅπου περνοῦσε τὸ φῶς. Ἀκούστηκε ἕνας καθαρὸς ἦχος κουδουνοῦ, καὶ τὰ δυὸ φύλλα μισοάνοιξαν. Ὁ Τάργκουϊ ἔμεινε στὸ διάδρομο καὶ τἄκλεισε πίσω μου.

Μηχανικῶς, ἔκανα λίγα βήματα στὴ σάλα ὅπου εἶχα μπῇ μονάχος. Ὕστερα στάθηκα καρφωμένος στὴ θέσι μου, κ᾽ ἔφερα τὸ χέρι μου στὰ μάτια μου.

Τὸ γαλανὸ φῶς ποὺ μοῦ παρουσιάστηκε ἀπότομα μὲ εἶχε θαμπώσῃ.

Ὧρες πολλές, τὰ τεχνητὰ φῶτα μοῦ εἶχαν ξεσυνηθίσει τὸ φῶς τῆς μέρας. Καὶ τώρα, αὐτὸ ἔμπαινε ὁρμητικὸ ἀπὸ μιὰ ἀνοιχτὴ πλευρὰ τῆς ἀπέραντης σάλας.

Ἡ σάλα αὐτὴ βρισκόταν στὸ κάτω μέρος τοῦ βουνοῦ ἐκείνου, ποὖταν τρυπανισμένο μὲ περισσότερους διαδρόμους καὶ στοές, ἀπ᾽ ὅσους μιὰ αἰγυπτιακὴ πυραμίδα. Σὲ ἴσο ἐπίπεδο μὲ τὸν κῆπο, ποὺ εἶχα, τὸ πρωΐ, παρατηρήσει ἀπὸ τὸ μπαλκόνι τῆς βιβλιοθήκης, φαινόταν σὰν νἆταν ἡ συνέχειά του. Δὲ διέκρινες κἀνένα χώρισμα ἀνάμεσά τους: Χαλιὰ ἦταν ἁπλωμένα κάτω ἀπ᾽ τὶς μεγάλες χουρμαδιές, πουλιὰ πετοῦσαν μέσα ἀπὸ τὸ δάσος τῶν στήλων τῆς σάλας.

Ἡ ἀντίθεσις τὴν ἔκανε σκοτεινή, σ᾽ ὅλη τὴ μεριὰ ποὺ δὲν τὴν ἔλουζε ἀπ᾽ εὐθείας τὸ φῶς τῆς ὀάσεως. Ὁ ἥλιος, ἕτοιμος νὰ σβύσῃ πίσω ἀπ᾽ τὸ βουνό, ἔβαφε ῥοδαλὰ τὰ χαλίκια τῶν δενδροστοιχιῶν, καὶ μ᾽ ἕνα χρῶμα, πορφυρὸ σὰν αἷμα, τὸν φοινικόπτερο, πού, μὲ τόνα πόδι στὸν ἀέρα, στεκόταν ἀκίνητος στὸν ὄχθο τῆς ζαφυρένιας μικρῆς λίμνης.

Ἔξαφνα, γιὰ δεύτερη φορά, ἀναποδογυρίστηκα

χάμου, Ἕνας ὄγκος, ἀπότομα, ἔπεσε στοὺς ὤμους μου. Ἔννοιωσα μιὰ θερμὴ μετάξινη ἐπαφὴ στὸ λαιμό μου, μιὰ πύρινη πνοὴ στὸ σβέρκο μου. Τὴν ἴδια στιγμή, τὸ ὀργίλλο οὔρλιασμα, ποὺ μὲ εἶχε τόσο ζωηρὰ ταράξει στὸ διάδρομο, ἀντήχησε ξανά.

Μ' ἕνα λύγισμα τῆς μέσης μου, ἀπαλλάχτηκα ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ τόσο ξαφνικὰ μοῦ εἶχε ἐπιτεθῆ, κ' ἔδωσα, ἔτσι στὰ κουτουροῦ, μιὰ γερὴ γροθιὰ πρὸς τὸ μέρος του. Ἀκούστηκε ἄλλο ἕνα οὔρλιασμα πόνου καὶ ὀργῆς, τούτη τὴ φορά.

Εἶχε γιὰ ἀντίλαλο ἕνα μακρυνὸ ξεκαρδιστικὸ γέλιο. Στράφηκα, σὰ μανιακός, κι' ἀναζήτησα μὲ τὰ μάτια μου τὸν ἀναιδῆ γιὰ νὰν τοῦ πῶ ὅ,τι τοὔπρεπε. Καὶ τότε, ἡ ματιά μου ἔμεινε καρφωμένη...

Εἶχα μπρὸς μου τὴν Ἀντινέα.

Στὴν πλευρά, τὴ λιγώτερο φωτισμένη τῆς σάλας, κάτω ἀπὸ ἕνα εἶδος θόλου, ποὺ τόνε φώτιζε τεχνητὰ τὸ φῶς τῆς μέρας ποὺ περνοῦσε μώβ, μέσα ἀπὸ δώδεκα παράθυρα κι' ἀπάνω σ' ἕνα σωρὸ ἀπό μαξελάρια ποικιλόχρωμα κι' ἀπὸ λευκὰ βαρύτιμα ταπέτα τῆς Περσίας, ἦσαν ξαπλωμένες τέσσερις γυναῖκες.

Στὶς τρεῖς πρῶτες, ἀναγνώρισα γυναῖκες Τουαρέγκ, κανονικῆς κι' ἀκτινοβόλας καλλονῆς, ντυμένες μὲ θαυμάσιες μπλοῦζες, ἀπὸ λευκὸ μετάξι, χρυσοκέντητες. Ἡ τετάρτη, παρὰ πολὺ μελαχροινή, σχεδὸν ἀραπινίτσα, ἦταν ἡ νεωτέρα, καὶ ἡ κόκκινη μεταξωτή της μπλούζα ἔκανε βαθύτερο ἀκόμα τὸ σκονεινὸ χρῶμα τοῦ προσώπου της, τῶν μπράτσων της καὶ τῶν γυμνῶν ποδιῶν της. Ὅλες, κ' οἱ τέσσερις, περικύκλωναν ἕνα εἶδος πύργου ἀπὸ λευκὰ χαλιά, σκεπασμένου ἀπὸ ἕνα γιγάντιο δέρμα λιονταριοῦ, ὅπου ἡ Ἀντινέα ἦταν πλαγιασμένη.

Ἡ Ἀντινέα! Κάθε φορὰ ποὺ τὴν ξανᾶδα, ρωτοῦσα μέσα μου, ἂν τὴν εἶχα καλὰ κοιτάξη, τότε, ταραγμένος

καθὼς ἤμουν,- τόσο, κάθε φορά, τὴν εὕρισκα ὡραιοτέρα. Ὡραιοτέρα! Ὤ! Δυστυχισμένη λέξις! Ὤ! Δυστυχισμένη γλῶσσα! Μά, ἀλήθεια, ἡ γλῶσσα φταίει, ἢ ἐκεῖνοι ποὺ χρησιμοποιοῦν μὲ ἀσωτεία μιὰ τέτοια λέξι;

Δὲν μποροῦσε κἀνεὶς νὰ βρεθῇ μπροστὰ σ' αὐτὴν τὴ γυναῖκα δίχως νὰ φέρῃ στὸ νοῦ του ἐκείνην ποὺ γι' αὐτὴν ὁ Ἐφρακταῖος ὑπεδούλωσε τὸν Ἄτλαντα, ἐκείνην ποὺ γι' αὐτὴν ὁ Σαπὸρ ἅρπαξε τὸ σκῆπτρο ἀπ' τὸν Ὀζυμανδία, ἐκείνην ποὺ γι' αὐτὴν ὁ Μάμυλος καθυπόταξε τὰ Σοῦσσα καὶ τὰ Βέντυρα, ἐκείνην ποὺ γι' αὐτὴν ὁ Ἀντώνιος τράπηκε σὲ φυγή...

Ὦ τρεμουλιασμένη ἀνθρώπινη καρδιά,
Ποῦ συνταράχτηκες;—
Στὸ ἀγέρωχο καὶ θερμὸ σφίξιμο τῶν μπράτσων της...

Τὸ αἰγυπτιακὸ «κλάφτ» κατέβαινε ἀπάνω στὶς ἀφθονες μποῦκλες της, τὶς μαῦρες. Οἱ δυὸ ἄκρες τοῦ βαρειοῦ χρυσοκέντητου ὑφάσματος ἔφθαναν ὡς τοὺς λιγεροὺς γοφούς της. Γύρω ἀπ' τὸ μικρὸ καμαρωτὸ της μέτωπο, τυλιγόταν ὁ χρυσὸς οὐραῖος, μὲ τὰ μάτια σμαράγδινα, ἐξακοντίζοντας ἀπάνω ἀπ' τὸ κεφάλι τῆς νέας γυναίκας τὴ διχαλωτή γλῶσσα, ῥουμπινένια.

Φοροῦσε χιτῶνα ἀπὸ μαῦρο χρυσοκέντητο βουάλ, πολὺ ἐλαφρό, πολὺ ἁπλόχωρο, μαζωμένο μόλις ἀπὸ μιὰ σάρπα ἀπὸ λευκὴ μουσελίνα, γαρνιρισμένη μὲ μαῦρα μαργαριτάρια.

Αὐτὸ ἦταν τὸ κουστοῦμι τῆς Ἀντινέας. Μὰ αὐτή, κάτω ἀπὸ τὸν μαγευτικὸν αὐτὸ σωρό, τὶ ἦταν; Ἕνα εἶδος λεπτοκαμωμένης κόρης, μὲ μακρουλὰ πράσινα μάτια, μὲ μιὰ ἐλαφρὴ κατατομὴ γερακιοῦ. Ἕνας Ἄδωνις, λιγάκι πιὸ νευρικός. Μιὰ Βασίλισσα τοῦ Σαβᾶ, παιδὶ ἀκόμα, μὰ μὲ μιὰ ματιά, μ' ἕνα χαμόγελο, ποὺ

ποτὲ κἀνεὶς δὲν εἶδε στοὺς Ἀνατολίτες. Ἕνα θαῦμα εἰρωνείας καὶ ἀφελείας.

Τὸ σῶμα τῆς Ἀντινέας, δὲν τῶβλεπα. Ἀλήθεια, τὸ περίφημο αὐτὸ σῶμα, δὲ θὰ σκεπτόμουν οὔτε νὰ τὸ κοιτάξω κἄν, ἀκόμα κι' ἄν εἶχα τὴ δύναμι. Καὶ εἶνε, ἴσως, αὐτό, τὸ πιὸ παράδοξο χαρακτηριστικὸ τῆς πρώτης μου ἐντυπώσεως. Γιατί, στὸ ἀλησμόνητο ἐκεῖνο δευτερόλεπτο, μιὰ μόνη σκέψις πέρασε ἀπ' τὸ νοῦ μου, ἡ πιὸ φρικτὴ αὐτὴ βεβήλωσις: ἡ σκέψις στοὺς θανατωμένους τῆς κόκκινης μαρμάρινης σάλας, στοὺς πενῆντα αὐτοὺς νέους πού, ὥς τόσο, κράτησαν μέσα στὴν ἀγκαλιά τους τὸ λεπτὸ αὐτὸ σῶμα. Μ' ὅλο ποὺ ὁ χιτῶνας της ἦταν τολμηρὰ σχιστὸς στὰ πλάγια, κι' ὁ λεπτὸς λαιμός της ξεσκέπαστος, καὶ γυμνὰ τὰ μπράτσα της καὶ μ' ὅλο ποὺ μποροῦσε κἀνεὶς νὰ μαντεύση τὶς μυστηριώδεις γραμμὲς τοῦ κορμιοῦ της, κάτω ἀπ' τὸ βουάλ της, ἡ γυναῖκα αὐτή, παρ' ὅλο τὸν τερατώδη θρύλο της, εὕρισκε τὸν τρόπο νὰ μένη κάτι τι πολὺ ἁγνό, τὶ λέω; κάτι τι πολὺ παρθενικό.

Γιὰ μιὰ στιγμὴ ἔμεινε ξεκαρδισμένη ἀπὸ τὸ γέλιο, ποὺ τὴν ἔπιασε, ὅταν, μπρός της, κουτρουβαλιάστηκα στὴ γῆ.

—Χίραμ Ῥουά, φώναξε.

Στράφηκα, κ' εἶδα τὸν ἐχθρό μου.

Ἀπάνω στὸ κιονόκρανο μιᾶς στήλης, σὲ ὕψος εἴκοσι ποδαριῶν, ἀπὸ τὸ ἔδαφος, ἦταν σκαρφαλωμένος ἕνας ὡραῖος λεοπάρδαλις. Ἡ ματιά του ἦταν ἀκόμα ὠργισμένη ἀπ' τὴ γροθιὰ ποὺ τοῦχα δώσει.

—Χίραμ Ῥουά, ἐπανέλαβε ἡ Ἀντινέα, ἐδῶ!

Τὸ ζῶο τεντώθηκε σὰν ἕνα ἐλάστιχο, καὶ σὲ μιὰ στιγμὴ βρέθηκε συμμαζωμένο στὰ πόδια τῆς κυρᾶς του. Εἶδα τὴν κόκκινή του γλῶσσα νὰ γλύφη τοὺς λεπτοὺς γυμνοὺς ἀστραγάλους της.

— Ζήτησε συγνώμη ἀπὸ τὸν κύριο, εἶπε ἡ νεαρὰ γυναῖκα.

Ὁ λεοπάρδαλις μὲ κοίταξε μὲ ἔχθρα. Τὸ κίτρινο δέρμα τοῦ μούτσουνού του σούφρωσε γύρω ἀπ' τὰ μαῦρα του μουστάκια.

— Φφττ! ἔκανε ἄγρια σὰν ἕνας μεγάλος κοινὸς γάτος.

— Ἔλα, λοιπόν! διέταξε ἡ Ἀντινέα ἐπιτακτικά.

Μὲ τὸ στανιό, τὸ μικρὸ ζῷο σύρθηκε πρὸς ἐμένα. Καί, ταπεινά, ἔβαλε τὸ κεφάλι του ἀνάμεσα στὰ μπροστεινά του πόδια, καὶ περίμενε.

Χάϊδεψα τὸ ὡραῖο παρδαλό του μέτωπο.

—Μὴν τὸν συνερίζεσαι, εἶπε ἡ Ἀντινέα. Τέτοιος εἶνε μὲ ὅλους τοὺς ξένους.

—Φαίνεται, λοιπόν, νἄχῃ συχνὰ τὰ μπουρίνια του, εἶπα ἁπλῶς.

Ἦσαν οἱ πρῶτες λέξεις μου, καὶ φέρανε ἕνα χαμόγελο στῆς Ἀντινέας τὰ χείλη.

Μοῦ ἔρριξε, ἀπὸ πάνω ὡς κάτω, μιὰ μακρυνὴ κὰι ἥσυχη ματιά. Ὕστερα:

—Ἀγκουΐντα, εἶπε γυρίζοντας σὲ μιὰ ἀπ' τὶς Τουαρέγκ γυναῖκες, θὰ φροντίσῃς νὰ μετρηθοῦν εἴκοσι πέντε χρυσὲς λίρες στὸ Σεγκαΐρ Ἔμπνι Σιεΐχ.

—Εἶσαι ὑπολοχαγός; μὲ ῥώτησε ὕστερα ἀπὸ ἕνα λεπτό.

—Μάλιστα.

—Ἀπὸ ποῦ εἶσαι;

—Ἀπὸ τὴ Γαλλία.

—Μποροῦσα ν' ἀμφιβάλω, εἶπε μὲ εἰρωνεία. Μὰ, ἀπὸ ποιὰ χώρα τῆς Γαλλίας.

—Ἀπὸ μιὰ χώρα ποὺ ὀνομάζεται Λότ-έ-Γκαρόν.

—Ἀπὸ ποιὸ μέρος αὐτῆς τῆς χώρας;

—Ἀπὸ τὸ Ντ ράς.

Σκέφθηκε μιὰ στιγμή.

—Ντυράς! Περνᾶ ἀπ' ἐκεῖ ἕνα μικρὸ ποτάμι, ὁ Ντρόπ. Ὑπάρχει κ' ἕνας μεγάλος ἀρχαῖος πύργος.

—Γνωρίζετε τὸ Ντυράς! ἐψιθύρισα σαστισμένος.

—Πηγαίνει κάνεὶς ἐκεῖ ἀπὸ τὸ Μπορντώ, μ' ἕνα μικρὸ σιδερόδρομο, ἐξακολούθησε. Εἶνε ἕνας δρόμος χωσμένος ἀνάμεσα σὲ λόφους γεμάτους ἀμπέλια, ποὺ τοὺς στεφανώνουν ἐρείπια φεουδαλικά. Τὰ χωριὰ ἔχουν ὡραῖα ὀνόματα: Μονσεγκύρ, Σωβτέρ-ντέ-Γκυγέν, Λὰ Τρέν, Κρεών...Κρέων, ὅπως στὴν «Ἀντιγόνη.»

—Ἔχετε πάει ἐκεῖ;

Μὲ κοίταξε.

—Πές μου «*ἔχεις πάει...*», εἶπε μ' ἕνα ὕφος κάπως κουρασμένο. Ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ μοῦ μιλήσῃς μὲ τὸ *σύ*. Ἄρχισε ἀμέσως.

Ἡ ἀπειλητικὴ αὐτὴ ὑπόσχεσις μὲ γέμισε ἐκείνην τὴ στιγμὴ ἄφατη εὐτυχία. Σκέφτηκα τὰ λόγια τοῦ κ. Λὲ Μέζ. «Μὴ λέτε τίποτα ὅσο δὲν τὴ βλέπετε. Μόλις τὴ δῆτε, ὅλα θὰ τ' ἀπαρνηθῆτε γι' αὐτήν.»

—Ἂν ἐπῆγα στὸ Ντυράς! ἐξακολούθησε μ' ἕνα γέλιο ξεκαρδιστικό. Ἀστειεύεσαι. Μπορεῖς νὰ φανταστῆς ἐσὺ τὴν ἐγγονὴ τοῦ Ποσειδῶνος σ' ἕνα βαγόνι πρώτης θέσεως, νὰ ταξειδεύῃ σὲ μιὰ γραμμὴ ποὺ δὲν ἔχει παρὰ τοπικὸ μόνο ἐνδιαφέρον;

Κι' ἁπλώνοντας τὸ χέρι, μοῦ ἔδειξε τὸ θεώρατο λευκὸ βράχο ποὺ ὑψωνόταν ἀπάνω ἀπὸ τὶς χουρμαδιὲς τοῦ κήπου.

--- Αὐτὸς εἶνε ὅλος ὁ ὁρίζων μου, εἶπε σοβαρά.

Ἀνάμεσα ἀπὸ πολλὰ βιβλία, ποὺ ἦσαν γύρω της σωριασμένα, ἀπάνω στοῦ λιονταριοῦ τὸ δέρμα, ἐπῆρε ἕνα, καὶ τὸ ἄνοιξε στὴν τύχη.

—Εἶνε ὁ ὁδηγὸς τῶν σιδηροδρόμων τῆς Δυτικῆς Γαλλίας, εἶπε. Τὶ θαυμασία ἀνάγνωσις γιὰ ἕναν ποὺ δὲν κουνιέται ἀπὸ τὸν τόπο του! Ἡ ὥρα εἶνε πέντε καὶ μισή. Ἕνα τραῖνο, ἕνα τραῖνο «ὄμνιμπους» ἔφθα-

σε πρὸ τριῶν λεπτῶν, στὴ Σουρζέρ, στὴ Σιαράντ-Ἐνφεριέρ. Θὰ ξαναφύγῃ μετὰ ἕξη λεπτά. Σὲ δυὸ ὧρες θὰ φθάσῃ στὴ Ῥοσιέλ. Τὶ παράξενο νὰ σκέπτεται κἀνεὶς ἐδῶ αὐτὰ τὰ πράγματα! Τόση ἀπόστασις!.. Τόση κίνησις! Τόση ἀκινησία!..

—Μιλεῖτε πολὺ καλὰ τὰ γαλλικά, εἶπα.

Γέλασε λιγάκι νευρικά.

—Τὰ συνήθισα πολύ. Ὅπως καὶ τὰ γερμανικά, τὰ ἰταλικά, τὰ ἀγγλικά, τὰ ἱσπανικά. Τὸ εἶδος τῆς ζωῆς μου μ' ἔκανε περίφημη γλωσσομαθῆ. Μὰ τὰ Γαλλικὰ τὰ προτιμῶ κι' ἀπὸ τὴ γλῶσσα τῶν Τουαρέγκ, κι' ἀπ' αὐτὴν ἀκόμα τὴν ἀραβική. Μοῦ φαίνεται πὼς τὴν ἤξερα πάντα. Καί, πίστεψέ με: δὲν τὸ λέω αὐτὸ γιὰ νὰ σ' εὐχαριστήσω.

Μιὰ στιγμή, σιωπὴ ἁπλώθηκε στὴ σάλα. Σκέφτηκα τὴν πρόγονό της, ποὺ γι' αὐτὴν ἔγραψε ὁ Πλούταρχος: «Λίγα ἔθνη ὑπῆρχαν πού, γιὰ νὰ μιλήσῃ μὲ τοὺς ἀνθρώπους τους, εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ διερμηνέα. Ἡ Κλεοπάτρα μιλοῦσε μὲ τοὺς Αἰθίοπας, μὲ τοὺς Τρωγλοδύτες, μὲ τοὺς Ἑβραίους, μὲ τοὺς Ἄραβας, μὲ τοὺς Συρίους, μὲ τοὺς Μήδους, μὲ τοὺς Πάρθους, στὴ δική τους γλῶσσα.»

—Μὴ μένῃς ἔτσι καρφωμένος στὴ μέση τῆς σάλας. Μὲ στενοχωρεῖ αὐτό. Ἔλα κάθησε, ἐδῶ, κοντά μου. Πάρε πόδι, κύριε Χίραμ- Ῥουά!

Ὁ αἴλουρος ὑπάκουσε μὲ ἀθυμία.

—Δός μου τὸ χέρι σου, μὲ διέταξε ἡ Ἀντινέα.

Πλάϊ της ἦταν μιὰ μεγάλη κούπα ἀπὸ διάφανο ἀχάτη. Ἄπλωσε τὸ χέρι καὶ πῆρε ἀπὸ ἐκεῖ μέσα ἕνα ὀρειχάλκινο δαχτυλίδι, πολὺ ἁπλό. Τὸ πέρασε στὸ μεσανὸ δάκτυλο τοῦ ἀριστεροῦ χεριοῦ μου. Εἶδα, τότε, πὼς κι' αὐτὴ φοροῦσε τὸ ἴδιο.

—Τάνιτ-Ζέργκα, πρόσφερε στὸν κύριο ντὲ Σαίντ-Ἀβί, ἕνα ῥοσόλι-τριαντάφυλλο.

Ἡ ἀραπινίτσα μὲ τὰ κόκκινα μεταξωτὰ προθυμοποιήθηκε ἀμέσως.

—Ἡ ἰδιαιτέρα μου γραμματεύς!-παρουσίασεν ἡ Ἀντινέα-δεσποινὶς Τάνιτ-Ζέργκα, ἀπὸ τὸ Γκάο, τῆς χώρας τοῦ Νίγηρος. Ἡ οἰκογένειά της εἶνε σχεδὸν τόσο ἀρχαία ὅσο κ' ἡ δική μου.

Λέγοντας αὐτά, μὲ κοίταζε. Τὰ πράσινά της μάτια βάραιναν ἀπάνω μου.

—Κι' ὁ σύντροφός σου, ὁ λοχαγός; ρώτησε μὲ φωνὴ ποὺ νόμιζε κἀνεὶς πὼς ἐρχόταν ἀπὸ μακρυά. Δὲν τὸν ξέρω ἀκόμα. Πῶς εἶνε; Σοῦ μοιάζει;

Τότε, γιὰ πρώτη φορά, ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺμουν κοντά της, θυμήθηκα τὸν Μοράνζ. Δὲν ἀπάντησα.

Ἡ Ἀντινέα χαμογέλασε, καὶ ξάπλωσε ὅλως διόλου τὸ κορμί της, ἀπάνω στὸ δέρμα τοῦ λιονταριοῦ. Ἡ δεξιά της γάμπα φάνηκε γυμνή.

—Εἶνε ὥρα νὰ πηγαίνῃς νὰ τὸν εὕρῃς, εἶπε μὲ χαύνωσι. Σύντομα θὰ λάβῃς τὴς διαταγές μου. Τάνιτ-Ζέργκα, ὁδήγησέ τον! Δείχτου πρῶτα τὴν κάμαρά του...

Σηκώθηκα καὶ τῆς πῆρα τὸ χέρι γιὰ νὰ τὸ φιλήσω. Τὸ χέρι αὐτό, τὸ πίεσε τόσο δυνατὰ ἀπάνω στὰ χείλη μου, ὥστε παρ' ὀλίγο νὰ ματώσουν κάτω ἀπ' τὸ σημεῖο αὐτὸ τῆς κυριαρχίας της.

Ἤμουν τώρα στὸ σκοτεινὸ διάδρομο. Ἡ μικρὴ κόρη, μὲ τὸν κόκκινο-μεταξωτὸ χιτῶνα πήγαινε μπρός.

—Νά, ἡ καμαρά σου, εἶπε.

Κ' ἐξακολούθησε:

—Τώρα, ἂν θέλῃς, σὲ πηγαίνω στὴν τραπεζαρία, ὅπου, σὲ λίγο, θὰ συναχτοῦν κ' οἱ ἄλλοι γιὰ νὰ δειπνήσουν.

Μιλοῦσε παρτσακλὰ τὰ γαλλικά, μὰ πολὺ χαριτωμένα.

—Ὄχι, Τάνιτ-Ζέργκα, ὄχι, προτιμῶ νὰ μείνω ἐδῶ, ἀπόψε. Δὲν πεινῶ. Εἶμαι κουρασμένος.

—Θυμᾶσαι τ' ὄνομά μου; εἶπε.

Φαινόταν περήφανη γι' αὐτό, κ' αἰσθάνθηκα, πὼς θαὔρισκα σ' αὐτήν, ἂν τύχαινε περίστασις, ἕνα σύμμαχο καὶ φίλο.

—Θυμοῦμαι τὄνομά σου Τάνιτ-Ζέργκα, γιατὶ εἶνε ὡραῖο (1)

Πρόσθεσα.

—Τώρα, ἄφησέ με, μικρή μου, θέλω νὰ μείνω μόνος.

Μὰ ἐκείνη χρόνιαζε μέσα στὸ δωμάτιο. Ἤμουν συγκινημένος καὶ ἐρεθισμένος, κ' αἰσθανόμουν τὴν ἀκατανίκητη ἀνάγκη νὰ μείνω μόνος, νὰ συμμαζώξω τὴς σκέψεις μου.

—Ἡ κάμαρά μου εἶνε ἀπάνω ἀπ' τὴ δική σου, εἶπε. Ἀπάνω σ' αὐτὸ τὸ τραπέζι ὑπάρχει ἕνα μπρούντζινο σήμαντρο. Δὲν ἔχεις παρὰ νὰ τὸ χτυπήσης, ἂν θέλης τίποτα, κ' ἕνας λευκὸς Τάργκουϊ θἄρθη ἀμέσως.

Ἡ σύστασις αὐτὴ μὲ διεσκέδασε, ἕνα δευτερόλεπτο. Ἤμουν σ' ἕνα ξενοδοχεῖο, στὴν καρδιὰ τῆς Σαχάρας. Δὲν εἶχα παρὰ νὰ σημάνω γιὰ τὴν ὑπηρεσία.

Κοίταξα τὴν καμαρά μου. Τὴν καμαρά μου! Γιὰ πόσον καιρὸ θἆταν δική μου;

Ἦταν ἕνα δωμάτιο ἀρκετὰ μεγάλο. Μαξελάρια, ἕνα ντιβάνι, μιὰ παστάδα σκαλισμένη μέσα στὸ βράχο. Κι' ὅλα φωτίζουνταν ἀπὸ ἕνα μεγάλο παράθυρο, ποὺ τὸ σκέπαζε ἕνας ψάθινος μπερντές.

Πῆγα σ' αὐτὸ τὸ παράθυρο, καὶ σήκωσα τὸν μπερντέ. Τὸ φῶς τοῦ ἥλιου ποὺ βασίλευε χύθηκε μέσα.

---

(1) Στὴ μπερμπερίνικη διάλεκτο, ***Τάνιτ*** σημαίνει πηγή. ***Ζέργκα, ἢ ζάργκα***, στὴν ἀραβικὴ, εἶνε τὸ θηλυκὸ τοῦ ***ἄζραγκ***: γαλανός.

Μὲ τὴν καρδιὰ γεμάτη ἀπὸ ἀνέκφραστες σκέψεις, ἀκούμπησα στὸ πέτρινο πρεβάζι. Τὸ παράθυρο ἄνοιγε πρὸς τὸ νοτιά. Ἦταν ἀπάνω ἀπὸ τὴ γῆ τοὐλάχιστον ἑξῆντα μέτρα. Κάτω, ὁ μεγάλος ἡφαιστειογενὴς τοῖχος περνοῦσε, ὥς πέρα, κάθετος κι' ἀπότομος, λεῖος καὶ μαῦρος.

Μπρός μου, σὲ ἀπόστασι δυὸ σχεδὸν χιλιομέτρων, ὑψωνόταν ἕνας ἄλλος τοῖχος: ἡ πρώτη ζώνη τῆς γῆς τοῦ *Κριτία*. Ὕστερα, πιὸ κεῖθε, πέρα μακρυά, διέκρινα τὴν ἀτέλειωτη κοκκινωπὴ ἔρημο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Ο ΜΟΡΑΝΖ ΣΗΚΩΝΕΤΑΙ ΚΑΙ ΧΑΝΕΤΑΙ

Ἡ κούρασί μου ἦταν τέτοια. ὥστε ἔκανα ἕναν ὕπνο μονοκόμματο ὡς τὴν ἄλλη μέρα. Ξύπνησα κατὰ τὶς 3 τὸ ἀπόγευμα.

Ἀμέσως σκέφθημα τὰ γεγονότα τῆς προηγουμένης, καὶ δὲν ἔλειψα νὰ τὰ βρῶ πολὺ ἐκπληκτικά.

— Ἂς δοῦμε, εἶπα μέσα μου. Ἂς προχωρήσωμε κανονικά. Καὶ πρῶτα πρῶτα πρέπει νὰ συβουλευτοῦμε τὸν Μοράνζ.

Ὡς τόσο αἰσθανόμουνα μιά πείνα τρομερή.

Τὸ σήμαντρο ποὺ μοῦχε ὑποδείξει ἡ Τάνιτ-Ζέργκα, ἦταν ἐκεῖ πρόχειρο. Τὸ χτύπησα. Ἕνας λευκὸς Τάργκουϊ φάνηκε.

— Πήγαινέ με στὴ βιβλιοθήκη, διέταξα.

Ὑπάκουσε. Περνώντας καὶ πάλι μέσα ἀπόνα λαβύρινθο ἀπὸ σκάλες καὶ διαδρόμους, ἐννόησα πὼς ποτὲ δὲ θὰ μποροῦσα νὰ βρῶ τὸ δρόμο μου ἐκεῖ μέσα δίχως ὁδηγό.

Ὁ Μοράνζ ἦταν πράγματι στὴ βιβλιοθήκη. Διάβαζε μ' ἐνδιαφέρο ἕνα χειρόγραφο.

— Μιὰ χαμένη πραγματεία τοῦ Ἁγίου Ὀπτάτου μοῦ εἶπε. Ἄ! Ἂν ὁ Πάτερ Γκρανζὲ ἦταν ἐδῶ!.. Κοιτᾶχτε: γράμματα μισοκεφαλαῖα.

Δὲν ἀπάντησα. Ἀπάνω στὸ τραπέζι, κοντὰ στὸ χειρόγραφο, ἕνα ἀντικείμενο μοῦ τράβηξε ἀμέσως τὴν προσοχή μου. Ἦταν ἕνα ὀρειχάλκινο δαχτυλίδι, ὅμοιο μ' ἐκεῖνο ποὺ ἡ Ἀντινέα μοῦ ἔβαλε στὸ δάχτυλο, τὴν

προηγουμένη, καὶ μ᾽ ἐκεῖνο ποὺ κι᾽ αὐτὴ ἡ ἴδια φοροῦσε.

Ὁ Μοράνζ χαμογέλασε.

— Λοιπὸν; εἶπα.

— Λοιπόν;

— Τὴν εἴδατε;

— Τὴν εἶδα, ἀπάντησε ὁ Μοράνζ.

— Εἶνε πολὺ ὡραία, δὲν εἶνε ἔτσι;

— Μοῦ φαίνεται δύσκολο νὰ τὸ ἀμφισβητήσω αὐτό, ἀπάντησε ὁ σύντροφός μου. Νομίζω, μάλιστα, πὼς μπορῶ νὰ βεβαιώσω πὼς εἶνε κ᾽ ἔξυπνη, ὅσο καὶ ὡραία.

Σιωπήσαμε μιὰ στιγμή. Ὁ Μοράνζ, πολὺ ἥσυχος, γύριζε μέσα στὰ δάχτυλά του τὸ ὀρειχάλκινο δακτυλίδι.

— Ξέρετε τί τύχη μᾶς περιμένει ἐδῶ; τόνε ρώτησα.

— Ξέρω. Ὁ κ. Λὲ Μὲζ μᾶς τὸ ἐξήγησε χθὲς μὲ λόγια συνετὰ καὶ μυθολογικά. Εἶνε, στ᾽ ἀλήθεια, μιὰ πολὺ παράξενη περιπέτεια.

Σιώπησε. Ὕστερα κοιτάζοντάς με στὸ πρόσωπο, εἶπε·

— Μετανοῶ φρικτὰ ποὺ σᾶς παρέσυρα μαζύ μου. Ἕνα μόνο πρᾶγμα μὲ παρηγορεῖ λιγάκι, ὅτι σᾶς εἶδα νὰ μπαίνετε μὲ προθυμία στὸ παιγνίδι αὐτό, ἀπὸ χθὲς τὸ βράδυ.

Ποῦ τὴν ἀπόχτησε, ὁ Μοράνζ, τὴ γνῶσι αὐτὴ τῆς ἀνθρώπινης καρδιᾶς; Δὲν ἀπάντησα, κ᾽ ἔτσι τοῦ ἔδωσα τὴν καλλίτερη ἀπόδειξι πὼς εἶχε σωστὰ μαντεύση.

— Τί σκέπτεσθε νὰ κάνετε; ψιθύρισα τέλος.

Ἔκλεισε τὸ χειρογραφό του, ξαπλώθηκε ἀναπαυτικὰ μέσα σὲ μιὰ πολυθρόνα, ἄναψε ἕνα τσιγάρο, καὶ μοῦ ἀπάντησε μ᾽ αὐτὰ τὰ λόγια:

— Σκέφθηκα καλὰ γι᾽ αὐτό. Μὲ τὴ βοήθεια λίγης ἠθικοθεολογίας, ἀνεκάλυψα τὸ δρόμο ποὺ πρέπει ν᾽

ἀκολουθήσω. Εἶνε ἁπλὸς καὶ δὲν ἀπαιτεῖ πολλὴ συζήτησι.

» Τὸ ζήτημα δὲν προβάλλει γιὰ μένα ὅλως διόλου ὅπως προβάλλει γιὰ σᾶς, ἐξ αἰτίας τοῦ σχεδὸν ἱερατικοῦ χαρακτῆρος μου, πού, ὀφείλω νὰ τὸ ὁμολογήσω, μπαρκαρίστηκε σ' ἕνα πολὺ ἐπίφοβο καράβι. Ὅρκους, ἐννοεῖται, δὲν ἔχω κάνει, ἀλλά, ἐκτός τοῦ ὅτι μοῦ εἶνε ἀπηγορευμένες, ἀπὸ τὴ χυδαία Ἐννάτη Ἐντολή, οἱ σχέσεις μ' ἕνα πρόσωπο ποὺ δὲν εἶνε γυναῖκα μου, ὁμολογῶ ὅτι δὲν ἔχω κανένα γοῦστο γιὰ τὸ εἶδος τῆς ὑπηρεσίας. ποὺ γι' αὐτὴν ὁ ἐξαίρετος αὐτὸς Σεγκαΐρ-Ἔμπνι-Σιεΐχ θέλησε νὰ μᾶς στρατολογήσῃ·

» Πάει καλά, ὡς ἐδῶ, μὰ μένει, ἀκόμα, νὰ λάβω ὑπ' ὄψιν μου ὅτι ἡ ζωή μου δὲν μοῦ ἀνήκει ὅλως διόλου, καὶ δὲν ἔχω τὸ πρωτέρημα νὰν τὴ διαθέσω ὅπως θέλω, ὅπως θἄκανε ἕνας ἀνεξάρτητος ἐξερευνητής, ποὺ ταξειδεύει γιὰ δικούς του σκοποὺς καὶ μὲ δικά του μέσα. Ἐγώ, ἔχω μιὰ ἀποστολὴ νὰ ἐκπληρώσω, καὶ νὰ συλλέξω συμπεράσματα. Ἐάν, λοιπόν, μποροῦσα ν' ἀνακτήσω τὴν ἐλευθερία μου, πληρώνοντας τὸν παράξενο φόρο διοδίων, ποὺ συνηθίζεται ἐδῶ, θὰ δεχόμουν νὰ ἱκανοποιήσω τὴν Ἀντινέα, μὲ τὸ μέτρο τῶν δυνάμεών μου. Γνωρίζω ἀρκετὰ καλὰ τὸ ἐλευθέριο πνεῦμα τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἰδίως τοῦ Τάγματος ὅπου φιλοδοξῶ νὰ καταταχθῶ: ὁ τρόπος τῆς ἐνεργείας μου θὰ ἐπικυρωνότανε ἀμέσως, καί, ποιὸς ξέρει: ἴσως καὶ θὰ ἐπιδοκιμαζότανε. Ἡ Ὁσία Μαρία, ἡ Αἰγυπτία, παρέδωκε τὸ σῶμα της στοὺς καϊκτσῆδες σὲ μιὰ περίστασι ἀνάλογη. Κι' αὐτὸ τὴ δόξασε. Μά, ἐνεργώντας ἔτσι, εἶχε τὴ βεβαιότητα πὼς ἔφθανε στὸ σκοπό της, ποὺ ἦταν ἱερός. Ὁ σκοπὸς ἁγίασε τὰ μέσα.

» Τώρα, ὅσον ἀφορᾷ ἐμένα, τίποτε παρόμοιο δὲ

συμβαίνει. Ἂς ἐνδώσω στὰ πιὸ τερατώδη καπρίτσια τῆς γυναίκας αὐτῆς: αὐτὸ δὲ θὰ μ' ἐμποδίση νὰ συμπεριληφθῶ,σὲ λίγο, στὸν κατάλογο τῆς κόκκινης μαρμάρινης σάλας, παίρνοντας τὸν ἀριθμὸ 54... ἢ 55, ἂν προτιμήση ν' ἀπευθυνθῇ πρῶτα σὲ σᾶς.Μὲ αὐτοὺς τοὺς ὅρους...

— Μὲ αὐτοὺς τοὺς ὅρους;

— Μὲ αὐτοὺς τοὺς ὅρους, θᾶμαι ἀσυγχώρητος ἂν ἐνδώσω.

— Τί σκέπτεσθε, λοιπόν, νὰ κάνετε;

— Τί σκέπτομαι νὰ κάνω;"

Ὁ Μοράνζ ἀκούμπησε τὸ σβέρκο του στὴ ῥάχη τῆς πολυθρόνας, πέταξε ἀπ' τὸ στόμα του πρὸς τὸ ταβάνι πυκνοὺς καπνούς, ἀπ' τὸ τσιγάρο του, καὶ χαμογέλασε.

— Τίποτε, εἶπε, κι' αὐτὸ εἶνε ἀρκετό. Βλέπετε, ὁ ἄνδρας, στὸ ζήτημα τῆς ὕλης, ἔχει ἀπάνω στὴ γυναῖκα ἀναφισβήτητη ὑπεροχή. Ἡ φυσική του διαμόρφωσις εἶνε τέτοια ὥστε νὰ τοῦ ἐπιτρέπη ν' ἀντιτάξη τὸ πιὸ τέλειο μέσον τοῦ «ἀπαραδέκτου,» Ἡ γυναῖκα, ὄχι.

Καὶ πρόσθεσε μ' ἕνα βλέμμα εἰρωνικό.

— Μόνο ἐκεῖνος ποὺ θέλει ἔχει ἀντίρρησι σ' αὐτό.

Χαμήλωσα τὴν κεφαλή.

— Δοκίμασα, ἐξακολούθησε ὁ Μοράνζ, ἀπέναντι τῆς Ἀντινέας, ὅλους τοὺς θησαυροὺς τῆς πιὸ λεπτῆς καὶ πανούργας διαλεκτικῆς. Χαμένος κόπος. «Μά, τέλος,—εἶπα, γιὰ νὰ καταφύγω καὶ σ' αὐτὸ τὸ ἐπιχείρημα—γιατὶ ὄχι κι' ὁ κ. Λὲ Μέζ;» Ἔσκασε στὰ γέλια. «Γιατὶ ὄχι κι' ὁ αἰδεσιμώτατος Σπάρντεκ;» ἀπήντησε. «Οἱ κύριοι Λὲ Μὲζ καὶ Σπάρντεκ εἶνε πολυμαθεῖς ποὺ ἐκτιμῶ. Ἀλλά:

«Καταραμένος γιὰ πάντα νᾶνε ὁ ἀνώφελος ὀνειροπόλος,

πού θέλησε, πρῶτος ἀπάνω στὴ βλακεία του, μαγεμένος ἀπὸ ἕνα πρόβλημα ἄλυτο καὶ ἄκαρπο, ν' ἀνακατέψῃ, στὰ πράγματα τῆς Ἀγάπης, τὴν Τιμή».

»Ἔξ ἄλλου, πρόσθεσε, μὲ τὸ χαμόγελό της ἐκεῖνο ποῦνε, στ' ἀλήθεια, θελκτικό, πιθανὸν νὰ μὴν τοὺς κοιτάξατε καλά.» Ἀκολούθησαν λίγοι ἔπαινοι γιὰ τὴν πλαστικὴ τοῦ κορμιοῦ μου, ποὺ δὲ βρῆκα τίποτα γιὰ ν' ἀπαντήσω σ' αὐτούς, τόσο οἱ τέσσερις αὐτοὶ στῖχοι τοῦ Μπωντελαὶρ μὲ εἶχαν ἀφωπλίσει.

Καταδέχτηκε νὰ μοῦ ἐξηγήσῃ ἀκόμα καὶ αὐτό:

«Ὁ κ. Λὲ Μὲζ εἶνε ἕνας σοφὸς ποὺ μοῦνε ὠφέλιμος. Γνωρίζει τὴν ἱσπανικὴ καὶ τὴν ἰταλική, ταξινομεῖ τὰ χαρτιά μου καὶ προσπαθεῖ νὰ βάλῃ σὲ τάξι τὴ θεϊκιά μου γενεαλογία. Ὁ αἰδεσιμώτατος Σπάρντεκ γνωρίζει τ' ἀγγλικὰ καὶ τὰ γερμανικά. Ὁ κόμης Μπιελόβσκυ εἶνε βαθὺς γνώστης τῶν σλαυϊκῶν γλωσσῶν. Ἔξ ἄλλου τὸν ἀγαπῶ σὰν πατέρα μου. Μὲ γνώρισε μικρή, ἀπ' τὸν καιρὸ ποὺ δὲν σκεπτόμουν ἀκόμα τὶς ἀνοησίες ποὺ ξέρεις. Κ' οἱ τρεῖς μοῦ εἶνε ἀπαραίτητοι στὶς σχέσεις ποὺ μπορῶ νὰ ἔχω μὲ τοὺς διαφόρων ἐθνικοτήτων ἐπεσκέπτες μου, ἂν κι' ἀρχίζω νὰ μιλῶ ἀρκετὰ καλὰ τὶς διαλέκτους ποὺ ἔχω ἀνάγκη... Μὰ πῆρα, βλέπω, κατήφορο, κ' εἶνε ἡ πρώτη φορὰ ποὺ δίνω ἐξηγήσεις γιὰ τὶς πράξεις μου. Ὁ φίλος σου δὲν ἦταν τόσο περίεργος.» Καὶ μὲ αὐτὰ τὰ λόγια, μοῦ ἔκανε σημεῖο ν' ἀποσυρθῶ. Παράδοξη γυναῖκα, ἀλήθεια. Νομίζω πὼς εἶνε λιγάκι μαθήτρια τοῦ Ρενάν, μὰ φαίνεται πὼς εἶνε περισσότερο ἀπ' τὸ δάσκαλο πρακτικὴ στὰ πράγματα τῆς ἡδονῆς.

—Κύριοι, εἶπε μπαίνοντας ξαφνικά, ὁ κ. Λὲ Μέζ, τὶ ἀργεῖτε; Σᾶς περιμένομε στὸ τραπέζι.

Τὸ σοφὸ γεροντάκι εἶχε ἰδιαιτέρως τὸ βράδυ ἐκεῖνο, καλὸ κέφι. Φοροῦσε μιὰ κονκάρδα βιολέτ, καινούργια.

—Λοιπόν; ῥώτησε μὲ εὔθυμο ὕφος. Τὴν εἴδατε; Οὔτε ὁ Μοράνζ, οὔτε ἐγώ, τοῦ ἀπαντήσαμε.

Ὁ αἰδεσιμώτατος Σπάρντεκ κι' ὁ Ἀτταμάνος τοῦ Γιτομὶρ εἶχαν κιόλας ἀρχίσῃ νὰ τρῶνε ὅταν μπήκαμε στὴν τραπεζαρία. Ὁ ἥλιος ποὺ ζύγωνε στὴ δύσι του, ἔρριχνε στὶς ψάθες, τὶς «κρέμ», φραουλένιες ἀνταύγειες.

—Καθῆστε, κύριοι, εἶπε μὲ θόρυβο ὁ κ. Λὲ Μέζ. Ὑπολοχαγὲ ντὲ Σαίντ-Ἀβί, δὲν ἤσασθε μαζύμας χθὲς τὸ βράδυ· ἀπόψε θὰ δοκιμάσετε γιὰ πρώτη φορὰ τὴν κουζίνα τοῦ Κουκού, τοῦ Μπερμπερίνου μάγειρά μας, καὶ θὰ μοῦ πῆτε τὶς ἐντυπώσεις σας.

Ἕνας μαῦρος σερβιτόρος ἔβαλε μπροστά μου ἕνα ὑπέροχο μουγκρί, ποὺ κολυμποῦσε σὲ μιὰ σάλτσα ἀπὸ ἰνδοπίππερο, κόκκινη σὰν τομάτα.

Εἶπα, ἤδη, πὼς πέθαινα ἀπ' τὴν πείνα. Τὸ φαγητὸ ἦταν ἐξαίσιο. Ἡ σάλτσα μοῦ ἔφερε σὲ λίγο δίψα.

—«Χογκάρ» λευκό, τοῦ 1879, μοῦ σφύριξε στ' ἀφτὶ ὁ Ἀτταμάνος τοῦ Γιτομίρ, γεμίζοντας τὸ ποτῆρι μου μ' ἕνα λεπτὸ πιοτό, ποὺ ἔλαμπε σὰν τοπάζι. Τὸ περιποιοῦμαι ἐγὼ ὁ ἴδιος: δὲ χτυπᾶ καθόλου στὸ κεφάλι, καί... δυναμώνει τὶς γάμπες...

—Ἄδειασα μονοροῦφι τὸ ποτῆρι μου. Ἡ συντροφιὰ ἄρχισε νὰ μοῦ φαίνεται θελκτική.

—Ἔ! Λοχαγὲ Μοράνζ, φώναξε ὁ κ. Λὲ Μὲζ στὸν σύντροφό μου, ποὺ γευόταν μὲ ἡσυχία τὸ μουγκρί του, τὶ λέτε γι' αὐτὸ τὸ ἀκανθοπτερύγιο; ψαρεύτηκε σήμερα στὴ λίμνη τῆς ὀάσεως. Ἀρχίζετε νὰ παραδέχεσθε τὴν ὑπόθεσι τῆς Θαλάσσης τῆς Σαχάρας;

—Τὸ ψάρι αὐτὸ εἶνε ἕνα τεκμήριο, εἶπε ὁ σύντροφός μου.

Καὶ σιώπησε, ἀπότομα, γιατί, ἐκείνην τὴ στιγμή, ἄνοιξε ἡ πόρτα καὶ μπῆκε ὁ λευκὸς Τάργκουϊ. Ὅλοι οἱ ὁμοτράπεζοι μεῖναν σιωπηλοί.

Ἀργά, ἀργά, ὁ πεπλοφόρος ἄνθρωπος πλησίασε τὸν Μοράνζ καὶ ἄγγισε τὸ δεξί του μπράτσο.

—Καλά, εἶπε ὁ Μοράνζ.

Καί, σηκώθηκε κι' ἀκολούθησε τὸν ταχυδρόμο.

Τὸ μπουκάλι τοῦ «Χογκάρ, 1879», ἦταν ἀνάμεσα σὲ μένα καὶ στὸν κόμητα Μπιελόβσκυ. Ἄπλωσα, τὸ πῆρα καὶ γέμισα τὸ ποτῆρι μου—ἕνα ποτῆρι ποὺ χωροῦσε μισὸ λίτρο—καὶ τὸ ῥούφηξα ὅλο νευρικά.

Ὁ Ἀτταμάνος μούρριξε ἕνα βλέμμα συμπαθητικό.

—Χέ! Χέ! εἶπε ὁ κ.Λὲ Μέζ, μ' ἕνα σκούντημα στὸν ἄγκωνα. Ἡ Ἀντινέα σέβεται τὴν ἱεραρχικὴ τάξι.

Ὁ αἰδεσιμώτερος Σπάρντεκ χαμογέλασε ντροπαλά.

—Χέ! Χέ! ἐπανέλαβε ὁ κ. Λὲ Μέζ.

Τὸ ποτῆρι μου ἦταν ἄδειο. Μιὰ στιγμή, μοῦρθε ὁ πειρασμὸς νὰ τοῦ τὸ τινάξω κατακέφαλα. Μα, εἶπα, ἂς ἔχῃ χάρι! Τὸ ξαναγέμησα καὶ τ' ἄδειασα πάλι, ὡς τὸν πάτο.

Ὕστερα, ξαφνικά, μιὰ σκέψις μοῦρθε.

«Αὐτὴν τὴ στιγμή, ὁ Μοράνζ... Ἄραγε, τὶ νὰ λέῃ... Εἶνε τόσο ὡραία ἐκείνη!..»

Κ' ἤπια πάλι.

Τώρα, ὁ κ. Λὲ Μὲζ καὶ ὁ παππᾶς μαλώναν γιὰ θρησκευτικὰ ζητήματα... Καὶ λίγο-λίγο, ὁ Ἀτταμάνος ἄρχιζε νὰ παίρνῃ ἀπάνω τους, τὴν ἐπιρροὴ ἐκείνη τοῦ ἀνθρώπου τοῦ κόσμου πού, ἀκόμα μεθυσμένος σκνίπα, ξέρει νὰ ἐπιβάλεται μὲ ὅλην τὴν ὑπεροχὴ ποὺ ἔχει ἡ ἀνατροφὴ ἀπάνω στὴ Μόρφωσι.

Ὁ κόμης Μπιελόφσκυ εἶχε πιῇ πέντε φορὲς περισσότερο ἀπ' ὅσο ὁ καθηγητὴς καὶ ὁ παππᾶς, Μὰ ἄντεχε δέκα φορὲς περισσότερο στὸ κρασί.

— Ἂς ἀφήσωμε αὐτοὺς τούς μεθυσμένους, εἶπε μὲ ἀηδία. Ἐλάτε, ἀγαπητοί μου φίλοι. Οἱ συμπαῖκτες μας μᾶς περιμένουν στὴ σάλα τοῦ παιγνιδιοῦ.

— Κυρίαι καὶ κύριοι, εἶπε ὁ Ἀτταμάνος, μπαίνοντας στοῦ παιγνιδιοῦ τὴ σάλα, ἐπιτρέψατέ μου νὰ σᾶς παρουσιάσω ἕνα νέο συμπαίκτη, τὸ φίλο μου, κύριον ὑπολοχαγὸ ντὲ-Σαίντ-Ἀβί.

— Μὴ ζητᾶτε ἐξηγήσεις, ψιθύρισε στ' ἀφτί μου. Αὐτοὶ ἐδῶ εἶνε ὑπηρέτες τοῦ σπιτιοῦ... Μὰ θέλω νὰ αὐταπατῶμαι, πὼς ἔχω μπρός μου κυρίους, βλέπετε, ἀφ' οὗ δὲν ὑπάρχουν ἐδῶ πέρα κύριοι ἀληθινοί.

Εἶδα πὼς ἦταν πάρα πολὺ μεθυσμένος.

Ἡ σάλα τοῦ παιγνιδιοῦ ἦταν στενὴ καὶ μακρονάρικη. Ἕνα πλατὺ τραπέζι, χαμηλό, τριγυρισμένο ἀπὸ μαξελάρια ὅπου κυλιόντουσαν καμμιὰ δωδεκαριὰ ἰθαγενεῖς ἀποτελοῦσε τὴν κυριωτέρα ἐπίπλωσι τοῦ δωματίου. Στοὺς τοίχους κάνα δυὸ εἰκόνες τοῦ Βίντσι, καὶ τοῦ Ἀλφόνσου ντὲ Νεβίλ.

Ἀπάνω στὸ τραπέζι, ποτήρια ἀπὸ κοκκινόχωμα, καὶ μιὰ βαρειὰ στάμνα, γεμάτη ἀπὸ ῥακὶ χουρμάδων.

Ἀνάμεσα στοὺς συμπαῖκτες ξαναβρῆκα καὶ μερικοὺς γνωρίμους: ἐκεῖνον ποὺ μοῦκανε τὸ μασάζ, στὸ μπάνιο, τὴ φλύαρη γρηά, ποὺ μοῦκανε μανικιούρ, τὸν κουρέα, δυὸ ἢ τρεῖς λευκοὺς Τουαρέγκ, ποὺχαν κατεβάσῃ τοὺς πέπλους των, καὶ κάπνιζαν σοβαρὰ τὰ μακρυὰ τσιμπούκια τους, μὲ τὸ μπρούντζινο καπάκι. Ὅλοι, ἐνῷ περίμεναν τὴ μεγάλη παρτίδα, ἦσαν, γιὰ νὰ μὴ χάνουν τὸν καιρό τους, βυθισμένοι στὶς τέρψεις ἑνὸς παιγνιδιοῦ ποὺ μοῦ φάνηκε πὼς ἦταν ἡ Τριανταμία. Δυὸ ἀπ' τὶς ὡραῖες ἀκόλουθες τῆς Ἀντινέας, ἡ Ἀγκουΐντα καὶ ἡ Σίντια, ἦσαν κι' αὐτὲς μὲ τοὺς συμπαῖκτες. Ἡ στιλπνὴ, μελαχροινὴ σὰν ἀσβόλη, ἐπιδερμίδα τους, ἐγυάλιζε κάτω ἀπὸ τοὺς ἀσημοκεντημένους πέπλους των. Αἰσθάνθηκα κάποια λύπη ποὺ δὲν εἶδα καὶ τὸν κόκκινο μεταξωτὸ χιτῶνα τῆς μικρῆς Τάνιτ-Ζέργκα. Καὶ, πάλι, σκέφθηκα τὸν Μοράνζ, μὰ μόνο γιὰ ἕνα δευτερόλεπτο.

— Τὶς μάρκες, Κουκού, διέταξε ὁ Ἀτταμάνος. Δὲν ἤρθαμε ἐδῶ γιὰ τὰ μαῦρα σου τὰ μάτια.

Ὁ μάγειρας ἔφερε κι' ἀπόθεσε μπροστά του ἕνα κουτὶ γεμάτο μάρκες, διαφόρων χρωμάτων. Ὁ κόμης Μπιελόβσκυ ἄρχισε νὰ τὶς λογαριάζῃ, χωρίζοντάς τες κατὰ χρώματα, μὲ μεγάλη σοβαρότητα.

— Οἱ ἄσπρες ἰσοδυναμοῦν μ' ἕνα λουδοβίκειο ἢ μιά, μοῦ ἐξήγησε. Οἱ κόκκινες μὲ ἑκατὸ φράγκα. Οἱ κίτρινες πεντακόσα κ' οἱ πράσινες χίλια Ἀ! φίλε μου! Κάνομε γερὸ παιγνίδι ἐδῶ! Ἄλλως τε, θὰ δῆτε σὲ λίγο.

— Παίρνω τὴν μπάγκα μὲ δέκα χιλιάδες, εἶπε ὁ μάγειρος.

— Δώδεκα χιλιάδες, εἶπε ὁ Ἀτταμάνος.

— Δέκα τρεῖς, εἶπε ἡ Σίντια ποὺ, γελαστή, καὶ καθισμένη στὰ γόνατα τοῦ κόμητος, ἔκανε μπροστά της μικρὲς κολῶνες μὲ τὶς μάρκες της.

— Δέκα τέσσερις, εἶπα ἐγώ.

— Δέκα πέντε, εἶπε ἡ τραχειὰ φωνὴ τῆς Ῥοζίτας, τῆς γρηᾶς Μαύρης, ποὺ μοῦκανε μανικιούρ.

— Δέκα ἑπτά, ἔκραξε ὁ Ἀτταμάνος

— Εἴκοσι, εἶπε μονομιᾶς ὁ μάγειρος.

Καὶ μᾶς ἐκεραυνοβόλησε μ' ἕνα βλέμμα προκλητικό,

— Εἴκοσι. Παίρνω τὴ μπάγκα μὲ εἴκοσι χιλιάδες.

— Σατανᾶ Κουκού! Εἶνε ἀκατανίκητος, ὁ βρωμιάρης. Προσέχετε, ὑπολοχαγέ μου, παίζετε συντηρητικά! Ἔχει ἕνα χαρτὶ αὐτὲς τὶς μέρες!..

Ὁ Κουκοὺ τοποθετήθηκε στὴ θέσι τοῦ μπανκέρη, κι' ἄρχισε ν' ἀνακατεύῃ τὰ χαρτιὰ μὲ μιὰ μαεστρία ποὺ ἔμεινα ἀπορημένος.

— Δὲ σᾶς τῶλεγα;: ὅπως στὴς Ἔννας Ντελιού, μοῦ ψιθύρισε ὁ Ἀτταμάνος μὲ περιφάνεια.

— Κύριοι, κάντε τὸ παιγνίδι σας, βάβυσε ὁ Μαῦρος. Κάντε τὸ παιγνίδι σας, κύριοι.

—Περίμενε, ζῷον, εἶπε ὁ Μπιελόβσκυ, Βλέπεις, πὼς ἀκόμα τὰ ποτήρια εἶνε ἄδεια. Ἐδῶ, Κακαμπό!

Ὁ Κακαμπὸ ἦταν ἐκεῖνος ποὺ μοῦχε κάνει τὸ μασάζ. Σηκώθηκε καὶ σὲ μιὰ στιγμὴ γέμισε τὰ ποτήρια.

—Κόψε, εἶπε ὁ Κουκού, δίνοντας τὰ χαρτιὰ στὴ Σίντια, τὴν ὡραία Τάργκουϊ, ποῦχε δεξιά του.

Ἡ κόρη ἔκοψε μὲ τὸ ἀριστερό της χέρι—ἀπὸ δυσειδαιμονία, εἶπαν μερικοί, μὰ πρέπει νὰ πῶ πώς, κείνη τὴ στιγμή, κρατοῦσε, μὲ τὸ δεξί της, τὸ ποτῆρι ποὺ ἔφερνε στὰ χείλη της, Εἶδα νὰ φουσκώνῃ ὁ ὡραῖος μελαμψὸς λαιμός της, καθὼς κατέβαινε κάτω τὸ πιοτό.

—Δίνω χαρτιά, εἶπε ὁ Κουκού.

Ἤμαστε τοποθετημένοι κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπο: ἀριστερά, ὁ Ἀτταμάνος, ἡ Ἀγκουΐντα, ποὺ γύρω ἀπὸ τὴ μέση της, τῆς εἶχε περάσει τὸ χέρι του μὲ τὴν πιὸ ἀριστοκρατικὴ ἀφέλεια, ὁ Κακομπό, μιὰ γυναῖκα Τάργκουϊ, ὕστερα δυὸ μαῦρες πεπλοφόρες, σοβαρὲς καὶ προσεκτικὲς στὸ παιγνίδι. Δεξιά, ἡ Σίντια, ἐγώ, ἡ γρηὰ Ῥοζίτα, ὁ Μπαρούφ, ὁ κουρέας, μιὰ ἄλλη γυναῖκα, καὶ δυὸ λευκὲς Τουαρέγκ, σοβαρὲς καὶ προσεκτικὲς σὰν ἐκεῖνες τοῦ ἄλλου ταμπλώ.

—Θέλω, εἶπε ὁ Ἀτταμάνος.

Ἡ Σίντια, ἀπὸ τοῦτο τὸ ταμπλώ, ἔκανε ἕνα νεῦμα, πὼς δὲν ἤθελε χαρτί.

Ὁ Κουκοὺ τράβηξε, ἔδωσε ἕνα 4 στὸν Ἀτταμάνο, καὶ πῆρε γιὰ τὸν ἑαυτό του ἕνα 5.

—Ὀχτώ, ἐδήλωσε ὁ Μπιελόβσκυ.

—Ἕξη, εἶπε ἡ ὡραία Σίντια.

—Ἑφτά, ἀνάγγειλε ὁ Κουκού. Τὸ ἕνα ταμπλὼ πληρώνει τ' ἄλλο, πρόσθεσε ψυχρά.

—Παίζω πάρολι, εἶπε ὁ Ἀτταμάνος.

Ὁ Κακαμπὸ κ' ἡ Ἀγκουΐντα ἀκολούθησαν τὸ παράδειγμά του. Στὸ δικό μας τὸ ταμπλὼ ἤμαστε πιὸ

συντηρητικοί. Ἡ Ῥοζίτα, μάλιστα, φοβήθηκε νὰ πουντάρῃ περισσότερο ἀπὸ ἕνα εἰκοσόφραγκο.

—Ἐγκαλιζάρατε τὰ ταμπλώ, κύριοι, εἶπε ὁ Κουκοὺ, ἀτάραχος.

—Ὤ! κατήντησες ἀνυπόφορος μ' αὐτὲς τὶς λεπτομέρειες, μούγκρισε ὁ κόμης. Νά! Εἶσαι εὐχαριστημένος; κ' ἔρριξε μιὰ φούχτα μάρκες στὸ ταμπλώ μας.

Ὁ Κουκοὺ ἔδωσε χαρτιά, καὶ χτύπησε 9

— Χίλιοι διαβόλοι! οὔρλιασε ὁ Μπιελόβσκυ. Κ' εἶχα 8...

Ἐγὼ, ποὺ εἶχα δυὸ ῥηγάδες, δὲ φανέρωσα τὴν ἀθυμία μου. Ἡ Ῥοζίτα μοῦ πῆρε τὰ χαρτιὰ ἀπ' τὰ χέρια.

Κοίταξα, δεξιά μου, τὴ Σίντζια. Τ' ἄφθονα μαῦρα μαλλιά της σκέπαζαν τοὺς ὤμους της. Ἦταν ἀλήθεια, ὡραία, καὶ λιγάκι μεθυσμένη, ὅπως ὅλη ἐκείνη ἡ φαντασμογορικὴ παρέα. Μὲ κοίταζε κι' αὐτή, ἀλλὰ λοξά, μ' ἕνα ὕφος ζῴου φοβισμένου.

«Ἄ! σκέφτηκα. Θὰ φοβᾶται. Θὰ βλέπῃ στὸ μέτωπό μου γραμμένο: «Ἀπαγορεύεται τὸ κυνῆγι.»

Πάτησα τὸ πόδι της. Τὸ ἀπέσυρε γρήγορα καὶ φοβισμένα.

—Τραβᾶτε; ῥώτησε ὁ Κουκού.

—Ἐγώ, ὄχι, εἶπε ὁ Ἀτταμάνος.

—Οὔτε ἐγώ, εἶπε ἡ Σύντζια.

Ὁ μάγειρας τράβηξε ἕνα 4.

—Ἐννέα, εἶπε.

—Πῆρε τὸ χαρτί μου, νὰ πάρῃ ὁ διάολος! ἀναφώνησε μὲ δυσθυμία ὁ κόμης...Καὶ πέντε, εἶχα πέντε!.. Ἄ! Ἂν δὲν εἶχα ὑποσχεθῆ στὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα τὸν Αὐτοκράτοραν Ναπολέοντα Γ', ποτὲ πιὰ νὰ μὴν τραβῶ στὸ 5!... Ὑπάρχουνε στιγμὲς, ποὺνε σκληρό!.. σκληρό!.. Καὶ νὰ ποὺ τὸ κτῆνος αὐτό, ὁ Μαῦρος, μᾶς σαρώνει ὅλους!

Ἦταν ἀλήθεια. Ὁ Κουκού, ἀφ' οὗ μᾶς καθάρισε

σχεδὸν ὅλους, σηκώθηκε μὲ ἀξιοπρέπεια, καὶ χαιρετώντας τὴ σιντροφιά, εἶπε

—Αὔριο, πάλι, μεσιέ.

—Φύγετε ὅλοι σας, οὔρλιασε ὁ Ἀτταμάνος τοῦ Γιτομίρ. Σεῖς, μείνετε μαζύ μου, κ. ντὲ Σαίντ-Ἀβί.

Ὅταν μείναμε μόνοι, ἄδειασε ἀκόμα ἕνα μεγάλο ποτῆρι ἀλκοόλ. Τὸ ταβάνι τῆς σάλας χανόταν μέσα στοὺς γκρίζιους καπνοὺς τῶν τσιγάρων.

— Τί ὥρα εἶνε; ρώτησα.

— Περασμένα μεσάνυχτα. Μὰ δὲ θὰ μ' ἀφήσῃς ἔτσι, παιδί μου, ἀγαπημένο μου παιδί! Αἰσθάνομαι τὴν καρδιά μου βαρειά, πολὺ βαρειά,

Ἔκλαιε μὲ δάκρυα θερμά.

— Πές μου, δὲν εἶνε ὡραία ἡ Ἀγκουΐντα, μοῦπε, σὲ λίγο, κλαίοντας πάντα. Νά! Μοῦ θυμίζει—μόνο ποὺ εἶνε λιγάκι πιὸ μελαχροινὴ—τὴν κόμησσα ντὲ Τερουέλ, τὴν ὡραία κόμησσα ντὲ Τερουέλ, τὴν Μερσεντές... ξέρεις, ντὲ!.. αὐτὴν ποὺ λουζότανε γυμνή, στὸ Μπιαρίτς, μπρὸς στὸ Βράχο τῆς Παρθένου, μιὰ μέρα ποὺ ὁ πρίγκηψ Βίσμαρκ περνοῦσε ἀπ' τὸ γιοφύρι. Δὲ θυμᾶσαι; Ἡ Μπερσεντὲς ντὲ Τερουέλ!...

Σήκωσα τοὺς ὤμους.

— Ἔχεις δίκηο, λησμόνησα, ἤσουν πολὺ μικρός. Δυὸ χρονῶν, τριῶν χρονῶν, ἴσως. Παιδάκι. Ναί, παιδί μου, νᾶμαι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ νὰ ξεπέσω, σήμερα, στὸ σημεῖο αὐτό, νὰ κάνω μπάγκα μὲ ἄγριους... ὤ! Πρέπει ὅλα νὰ σ' τὰ πῶ...

Σηκώθηκα καὶ τὸν ἀπώθησα.

— Μεῖνε, μεῖνε, εἶπε μὲ ὕφος ἱκετευτικό. Θὰ σοῦ πῶ ὅ,τι θέλεις, θὰ σοῦ διηγηθῶ τὰ πάντα, πὼς ἦρθα ἐδῶ, κι' ἄλλα πολλά, ποὺ δὲν τἆπα ἀκόμα σὲ κανέναν. Μεῖνε, ἔχω ἀνάγκη ν' ἀνοίξω τὴν καρδιά μου σ' ἕνα φίλο ἀληθινό. Θὰ σ' τὰ πῶ ὅλα, λέω. Ἔχω

ἐμπιστοσύνη σὲ σένα. Εἶσαι Γάλλος, εὐγενής. Ξέρω πὼς δὲν θὰ τῆς πῇς τίποτα.

— Πὼς δὲν θὰν τῆς πῶ τίποτα! Ποιανῆς;

— Τῆς . . .

Ἡ φωνή του πνιγόταν. Ἔνοιωσα σ' αὐτὴν μιὰ ἀνατριχίλλα φόβου.

— Ποιανῆς.

— Ἄ... Αὐτηνῆς... τῆς Ἀντινέας, ἐψιθύρισε.

Ξανακάθησα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

ΗΙΣΤΟΡΑ ΤΟΥ ΑΤΤΑΜΑΝΟΥ ΤΟΥ ΓΙΤΟΜΑΡ

Ὁ κόμης Καζιμὶρ εἶχε φθάσει στὸ σημεῖο ἐκεῖνο, ὅπου τὸ μεθῆσι παίρνει ἕνα εἶδος σοβαρότητος καὶ συντριβῆς.

Συγκέντρωσε λίγες στιγμὲς τὶς σκέψεις του, κ' ὕστερα ἄρχισε τὴ διήγησιν αὐτή:

«Ὅταν τὰ νέα μοσχάτα σταφύλια ἀρχίσουν νὰ ῥοδίζουν στοὺς κήπους τῆς Ἀντινέας, θἄχω συμπληρώση τὰ 68 μου χρονάκια. Εἶνε θλιβερό, ἀγαπητό μου παιδί, νὰ σκέπτεσαι πὼς πῆγε ἄδικα ἡ ζωή σου. Δὲν εἶνε ἀλήθεια, ὅτι ἡ ζωὴ εἶνε μιὰ αἰωνία ἐπανάληψις. Τὶ πικρία, ὅταν ἔχεις γνωρίσει τὸν Κεραμεικὸν τοῦ 1860, νὰ ξεπέσης στὸ σημεῖο, ὅπου βρίσκομαι, ἐγώ, σήμερα!

«Ἕνα βράδυ, πολὺ πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο τοῦ 70 (θυμοῦμαι, ὁ Βίκτωρ Νουὰρ ἔζοῦσε ἀκόμα) γυναῖκες θελκτικές, ποὺ ἀποσιωπῶ τὰ ὀνόματά τους (ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρό, διάβασα τὰ ὀνόματα τῶν γυιῶν τους στὰ κοσμικὰ χρονικὰ τοῦ «Γαλάτου») μοῦ ἐξέφρασαν τὴν ἐπιθυμία νὰ τὶς πάω νἀναμιχθοῦν μαζὺ μὲ πραγματικὲς γυναῖκες τοῦ ἐλαφροῦ κόσμου. Τὶς ὡδήγησα σ' ἕνα χορὸ τῆς «Γκράντ Σιωμιέρ.» Ἦταν ἕνας κόσμος, ἀπὸ μαθητὲς τῆς ζωγραφικῆς, κόρες, καὶ φοιτητές. Στὴν αἴθουσα, πολλὰ ζεύγη ἐχόρευαν μὲ τρέλλα. Παρατηρήσαμε πρὸ παντὸς ἕνα μικρὸν νέο, μελαχροινό, ποὺ φοροῦσε μιὰ ἐλεεινὴ ῥεδιγκότα κ' ἕνα ῥιγωτὸ παντα-

λόνι, πού, ἀσφαλῶς, δὲν τὸ συγκρατοῦσε καμμιὰ τιράντα. Ἦταν ἀλήθωρος, εἶχε ἕνα ἀηδέστατο γένι καὶ μαλλιὰ ἀραιά. Οἱ βηματισμοὶ ποὺ ἔκανε, ἦσαν φρικαλέοι Οἱ γυναῖκες ἐκεῖνες τὸν ὠνόμαζαν Λεὸν Γαμβέττα.

»Τὶ κακορριζικιά, ὅταν σκέπτομαι ὅτι ἀρκοῦσε τότε νὰ ξεκάνω μὲ μιὰ πιστολιά, τὸν εὐτελῆ αὐτὸν δικηγόρο, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσω διὰ παντὸς τὴν εὐτυχία μου καὶ τὴν εὐτυχία τῆς θετῆς πατρίδος μου, διότι, ἀγαπητέ μου φίλε, εἶμαι Γάλλος στὸ αἴσθημα, ἂν ὄχι ἀπὸ καταγωγή.

»Γεννήθηκα τὸ 1829, στὴ Βαρσοβία, ἀπὸ πατέρα Πολωνόν, καὶ μητέρα Ῥωσσίδα. Ἀπὸ αὐτὴν ἔχω τὸν τίτλο μου, Ἀτταμάνος τοῦ Γιτομάρ. Μοῦ δόθηκε ἀπὸ τὸν Τσάρο Ἀλέξανδρο Β΄. κατόπιν αἰτήσεως, ποὺ τοῦ ἔκαμε, κατὰ τὴν ἐπίσκεψί του στὸ Παρίσι, ὁ σεπτός μου κύριος, ὁ Αὐτοκράτωρ Ναπολέων Γ΄.

»Γιὰ λόγους πολιτικούς, ποὺ δὲν μπορῶ νὰ τοὺς ἐκθέσω, δίχως νὰ ἐπαναλάβω ὅλην τὴν ἱστορία τῆς δυστυχισμένης Πολωνίας, ὁ πατέρας μου, ὁ κόμης Μπιελόβσκυ, ἔφυγε ἀπὸ τὴ Βαρσοβία, τὸ 1830, κ' ἦρθε κ' ἐγκατεστάθη στὸ Λονδῖνο. Εἶχε κολοσσιαία περιουσία, ποὺ ἄρχισε νὰ τὴν κατασωτεύῃ, μετὰ τὸ θάνατο τῆς μητέρας μου, ἀπὸ τὴ λύπη του, ὅπως μοῦπε. Ὅταν πέθανε κι' αὐτός, δὲ μοῦ ἄφησε παρὰ σχεδὸν χίλιες λίρες στερλίνες εἰσόδημα τὸ χρόνο.

»Θυμοῦμαι πάντα μὲ σιγκίνησι τὸ δέκατο ἕνατο καὶ εἰκοστὸ ἔτος τῆς ἡλικίας μου, ἐποχὴ ὅπου ξεκαθάρισα ὁλότελα τὴν μικρὴν αὐτὴν κληρονομία. Τὸ Λονδῖνο ἦταν, ἀλήθεια, τότε, μιὰ θαυμασία πόλις. Εἶχα ἐγκατασταθῆ σὲ μιὰν ὡραία γκαρσονιέρα, στὸ Πικκαντίλυ.

»Πικκαντίλυ! Μαγαζιά, παλάτια, κίνησις καὶ αὔρα,
» Ὁ θόρυβος τῶν ἁμαξῶν κι' ὁ ψίθυρος τῶν δένδρων...

»Τὸ κυνῆγι τῆς ἀλεποῦς, οἱ περίπατοι στὸ Χάϋδ-Πάρκ, οἱ δίχως προκατάληψι μικρὲς παρέες μὲ τὶς καλόβολες Ἀφροδίτες τοῦ Ντρούρυ Λαίϊν, ἀποσχολοῦσαν ὅλον τὸν καιρό μου. Ὅλον! ἄδικος εἶμαι. Ἔμενε καὶ τὸ παιγνίδι, κληρονομιά, κι' αὐτή, τοῦ μακαρίτη. Κ' ἦταν ἀκριβῶς αὐτό, τὸ παιγνίδι, ποὺ ἔγεινε ἡ αἰτία τῶν γεγονότων ποὺ θ' ἀφηγηθῶ τώρα, καὶ ποὺ μοῦ ἔφερε μιὰ τέτοια παράδοξη ἀνατροπὴ στὴ ζωή μου.

»Ὁ φίλος μου λόρδος Μασμπελμπάρυ μοῦχε πῆ ἑκατὸ φορές: «Θέλω, μιὰ μέρα, νὰ σὲ πάω σὲ μιὰ ἐξαίσια γυναῖκα ποὺ κατοικεῖ στὸ Ὄξφορδ Στρήτ 277: στὴ Μὶς Χόβαρτ.» Ἕνα βράδυ, τέλος, μὲ κατάφερε. Ἦταν ἡ μέρα 22 Φεβρουαρίου 1848. Ἡ οἰκοδέσποινα ἦταν, ἀλήθεια, μιὰ τέλεια καλλονή, μὰ κ' οἱ μουσαφιρέοι θελκτικοί. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ἀνεγνώρισα πολλές μου γνωριμίες, τὸ λόρδο Γκλέπτων, τὸ λόρδο Τσέστερφιλδ, τὸν σὲρ Φράνσις Μάουντζόϋ, ταγματάρχη τοῦ 2ου Συντάγματος τῆς Φρουρᾶς, τὸν κόμητα ντ' Ὀρσαὶ καὶ ἄλλους. Παίξαμε, ὕστερα ἀρχίσαμε νὰ μιλοῦμε πολιτικά. Τὰ γεγονότα τῆς Γαλλίας ἦσαν τὸ κύριο θέμα τῆς συνομιλίας, καὶ συζητούσαμε γιὰ τὰ ἀποτελέσματα τῆς στάσεως, ποὺχε ἐκραγῆ, ἐκεῖνο τὸ ἴδιο τὸ πρωΐ, στὸ Παρίσι, ἐξ αἰτίας ποὺ εἶχε ἀπαγορευθῆ ἡ ἑορτὴ τοῦ 12ου Διαμερίσματος, καὶ ποὺ τὰ τελευταῖα τηλεγραφήματα μᾶς περιέγραφαν τὶς λεπτομέρειες. Ποτέ, ὡς ἐκείνην τὴν ἡμέρα, δὲν εἶχα ἀσχοληθῆ μὲ τὰ δημόσια πράγματα. Δὲν ξέρω, λοιπόν, τὶ πέρασε ἀπὸ τὸ κεφάλι μου, ὅταν, μὲ τὴν ὁρμὴ τῶν δέκα ἐννέα μου χρόνων, βεβαίωσα ὅτι ἡ εἴδησις ποὺ ἔφθασε ἀπὸ τὴ Γαλλία ἐσήμαινε Δημοκρατία γιὰ αὔριο καὶ Αὐτοκρατορία γιὰ μεθαύριο...

»Ὅλοι οἱ παρευρισκόμενοι δέχτηκαν τὴ φαντασιοπληξία μου αὐτὴ μὲ γέλιο κἄπως διακριτικό, καὶ τὰ μάτια τους γύρισαν πρὸς τὸ μέρος ἑνὸς προσκαλεσμένου, ποὺ καθόταν πέμπτος σ᾽ ἕνα τραπέζι παιγνιδιοῦ, ὅπου πρὸ ὀλίγου ἔπαυσαν νὰ παίζουν.

»Χαμογέλασε κι᾽ αὐτὸς, ἐπίσης, καὶ σηκώθηκε κ᾽ ἦρθε σὲ μένα. Ἦταν μεσαίου ἀναστήματος, μᾶλλον κοντός, σφιγμένος σὲ μιὰ μπλὲ ῥεδιγκότα, μὲ τὸ μάτι σὰν ἀπόκοσμο καὶ ὀνειροπόλο.

»Ὅλοι οἱ ἄλλοι παρακολουθοῦσαν τὴ σκηνὴ αὐτὴ μὲ τέρψι.

»—Σὲ ποιὸν ἔχω τὴν τιμήν;.. ῥώτησε μὲ φωνὴ παρὰ πολὺ μειλίχια.

»—Κόμης Καζιμὶρ Μπιελόβσκυ, ἀπάντησα ξηρά, γιὰ νὰ τοῦ ἀποδείξω ὅτι ἡ διαφορὰ τῆς ἡλικίας δὲν ἦταν ἕνας τίτλος ἀρκετὸς γιὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἐρώτησί του.

»—Ἔ! Λοιπόν, ἀγαπητέ μου κόμη, εἴθε ἡ προφητεία σας νὰ πραγματοποιηθῇ, καὶ, τότε, ἐλπίζω, ὅτι δὲ θὰ λησμονήσετε τὸν Κεραμεικό, εἶπε χαμογελῶντας ὁ προσκαλεσμένος μὲ τὴν μπλὲ ῥεδιγκότα.

»Καὶ πρόσθεσε, καταδεχόμενος τέλος νὰ παρουσιασθῇ:

»—Πρίγκηψ Λουδοβῖκος Ναπολέων Βοναπάρτης.

»Δὲν ἔπαιξα κἀνένα ῥόλο ἐνεργὸ στὸ πραξικόπημά του, καὶ δὲ λυποῦμαι γι᾽ αὐτό. Ἡ ἀρχή μου εἶνε αὐτή, ὅτι ἕνας ξένος δὲν πρέπει ν᾽ ἀναμιγνύεται στὶς ἐσωτερικὲς ταραχὲς μιᾶς χώρας. Ὁ πρίγκηψ ἐννόησε τὴ συνεσί μου αὐτή, μὰ δὲν ἐλησμόνησε τὸ νέο ποὺ ὑπῆρξε γι᾽ αὐτὸν ἕνας τόσο καλὸς μάντις.

»Ἤμουν ἀπὸ τοὺς πρώτους ποὺ φώναξε στὰ Ἡλύσια. Τὸ ἀκόλουθο ἔτος μ᾽ ἔκανε αὐλικό του, κ᾽ ἦταν τόση ἡ καλοσύνη τοῦ αὐτοκράτορος σὲ μένα ὥστε νὰ

μὲ παντρέψῃ μὲ τὴν κόρη τοῦ Στρατάρχου Ῥεπετό, Δουκὸς τοῦ Μονταβί.

»Δὲν ἔχω κἀνένα δισταγμὸ νὰ δηλώσω, ὅτι ἡ ἕνωσις αὐτὴ δὲν ἦταν ὅπως ἔπρεπε νἆνε. Ἡ κόμησσα, ποὺταν δέκα χρόνια μεγαλείτερή μου, ἦταν δύστροπη καὶ ὄχι καὶ τόσο ὡραία. Ἐξ ἄλου ἡ οἰκογένειά της κατηγορηματικῶς εἶχε ἀπαιτήσει τὸ ἀδιατίμητον τῆς προίκας.

»Ἐγώ, ἐκείνην τὴν ἐποχὴ, δὲν εἶχα πιὰ παρὰ τὶς 25 χιλ. λίρες τοῦ μισθοῦ ποὺ ἔπαιρνα ὡς αὐλικός· ἐξευτελισμένη περιουσία γιὰ ἕναν ποὺ σύχναζε στοῦ κόμητος ντ' Ὀρσαὶ καὶ στοῦ Λουκὸς ντὲ Γκραμὸν-Καντερούς. Δίχως τὴν ἐλευθεριότητα τοῦ αὐτοκράτορος, πῶς θὰ μποροῦσα νὰ τὸ κάνω;

Ἕνα πρωΐ τοῦ φθινοπώρου, τοῦ 1863, ἤμουν στὸ γραφεῖο μου καὶ διάβαζα τὴν ἀλληλογραφία ποὺ εἶχα λάβει πρὸ ὀλίγου. Ὑπῆρχε ἕνα γράμμα τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος, ποὺ μὲ προσκαλοῦσε στὴς τέσσερις τὸ ἀπόγευμα, στὸν Κεραμεικό, κ' ἕνα γράμμα τῆς Κλημεντίνας, ποὺ μὲ πληροφοροῦσε πὼς στὶς πέντε μὲ περίμενε σπίτι της. Ἡ Κλημεντίνα ἦταν ἡ ὡραία, ποὺ γι' αὐτὴν πολλὲς τρέλλες ἔκανα τότε. Κ' ἤμουν γι' αὐτὸ τόσο περήφανος, ὥστε δὲ δίστασα ἕνα βράδυ, στὸ «Μαιζὸν Ντορὲ», νὰ τὸ πῶ φανερὰ στὸν Πρίγκηπα Μέττερνιχ, ποὺταν ξετρελλαμένος γι' αὐτήν. Ὅλη ἡ Αὐλὴ μὲ φθονοῦσε γι' αὐτὴν τὴν κατάκτησι, καί, ἠθικῶς, ἤμουν ὑποχρεωμένος νὰ ἐξακολουθήσω νὰ σηκώνω τὰ βάρη της. Καὶ, ἔπειτα, ἡ Κλημεντίνα ἦταν τόσο ὡραία! Αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Αὐτοκράτωρ... ἂς εἶνε,.. Τὰ ἄλλα γράμματα, Θεέ μου, τὰ ἄλλα γράμματα, ἦσαν ἀκριβῶς λογαριασμοὶ τῶν προμηθευτῶν τοῦ παιδιοῦ αὐτοῦ, οἱ ὁποῖοι, παρ' ὅλες τὶς σοβαρές μου παρατηρήσεις, ἐξακολουθοῦσαν νὰ μοῦ τοὺς στέλνουν στὴ συζυγική μου διαμονή.

» Ὅλοι αὐτοὶ οἱ λογαριασμοὶ ἦσαν γιὰ ἕνα ποσὸ, ποὺ ξεπερνοῦσε λιγάκι τὶς 40 χιλιάδες φράγκα. Ῥόμπες καὶ πανωφόρια, ἀπὸ τὸ «Γκαζλὲν Ὀπιζέζ», Ὁδὸς Ῥισελιέ, 23, καπέλλα ἀπ' τῆς Μαντὰμ Ἀλεξανδρίν, ὁδὸς ντ' Ἀντὲν 14, ἀσπρόρουχα ἀπ' τῆς Μαντὰμ Πωλίν, ὁδὸς Κλερὺ 100, γάντια... καὶ φουλάρ... καὶ μανδηλάκια... καὶ ταντέλλες... καὶ καλλυντικά...

»— Ἄ! Αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ ἐξακολουθήση γιὰ πάντα, εἶπα μέσα μου, κ' ἔβαλα τοὺς λογαριασμοὺς στὴν τσέπη μου.

» Στὶς 4 παρὰ 10 ἔμπαινα στὸ παλάτι. Στὴν αἴθουσα τῶν ὑπασπιστῶν, συναντήθηκα μὲ τὸν Μπακιόκι.

»— Ὁ αὐτοκράτωρ εἶνε κρυολογημένος, μοῦ εἶπε. καὶ δὲ θὰ βγῇ ἀπ' τὸ δωμάτιό του. Ἔδωσε, ὅμως, διαταγές, μόλις ἔρθετε νὰ πᾶτε ποὺ σᾶς θέλει. Ἐλάτε.

» Ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης, ἐρέμβαζε μπρὸς σ' ἕνα παράθυρο.

»— Ἄ! Ἦρθες, εἶπε ὁ Ναπολέων. Κάθησε. Πάρε ἕνα τσιγαρέτο. Φαίνεται πὼς εἴχατε ἱστορίες, σὺ κι' ὁ Γκραμόν-Καντερούς, χθὲς τὸ βράδυ, στὴν Ἔπαυλι τῶν Ἀνθέων.

» Χαμογέλασα μὲ αὐταρέσκεια,

»— Πῶς; Τἄμαθε κιόλας ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης;

»— Ναί, ἔμαθα μέσες ἄκρες.

»— Ξεύρει τὴν τελευταία λέξι τοῦ Γκραμὸν Καντεραύς;

»— Ὄχι, θὰ μοῦ τὴν πῇς.

»— Ἔ! Λοιπόν, ἰδού! Ἤμαστε πέντε ἢ ἕξη, ἐγώ, ὁ Βιὲλ Καστέλ, ὁ Γκραμόν, ὁ Περσινύ...

»— Ὁ Περσινύ! εἶπε ὁ αὐτοκράτωρ. Ἐξακολουθεῖ, λοιπόν, νὰ συναναστρέφεται τὸν Γκραμόν, ὕστερα ἀπ' ὅσα λέει, γιὰ τὴ γυναῖκα του, ὅλο τὸ Παρίσι;

»— Ἀκριβῶς, Μεγαλειότατε! Λοιπόν, ὁ Περσινὺ ἦταν συγκινημένος· πρέπει νὰ τὸ πιστέψετε. Ἄρχισε νὰ μᾶς μιλῇ γιὰ τὶς λύπες ποὺ τοῦ προξενεῖ ἡ διαγωγὴ τῆς Δουκίσσης.

»— Δὲν ἔχει καθόλου «τάκτ», ὁ ἀνόητος αὐτός, ἐψιθύρισε ὁ αὐτοκράτωρ.

»— Ἀκριβῶς. Τότε, ξεύρει ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης, τί ὁ Γκραμὸν τοῦπε κατὰ πρόσωπο;

»— Τί;

»— Τοῦπε «κύριε Δοῦκα, σᾶς ἀπαγορεύω νὰ λέτε μπροστά μου κακὸ γιὰ τὴν ἐρωμένη μου.»

»— Ὁ Γκραμὸν τὸ παραξυλώνει, εἶπε ὁ Ναπολέων μ' ἕνα ὀνειριάρικο χαμόγελο.

»— Τὸ ἴδιο εἴπαμε ὅλοι, Μεγαλειότατε!..

»— Ἀλήθεια, εἶπε ὁ Αὐτοκράτωρ, ὕστερα ἀπὸ λίγων στιγμῶν σιωπή, λησμόνησα νὰ σὲ ῥωτήσω πῶς ἔχει ἡ κόμισσα Μπιελόβσκυ.

» Πολὺ καλά, Μεγαλειότατε, εὐχαριστῶ.

» Κ' ἡ Κλημεντίνα; Εἶνε πάντα καλὸ παιδί;

»— Πάντα, Μεγαλειότατε. ἀλλά...

»— Φαίνεται ὅτι ὁ κ. Μπαρὸς εἶνε ξετρελλαμένος μαζύ της.

»— Μεγάλη τιμὴ γιὰ μένα, Μεγαλειότατε. Μὰ ἡ τιμὴ αὐτὴ καταντᾶ πολὺ βαρειὰ πολὺ ἐνοχλητική.

»— Τράβηξα ἀπ' τὴ τσέπη μου τοὺς λογαριασμοὺς ποὺλαβα τὸ πρωΐ, καὶ τοὺς ἀράδειασα μπρὸς στὸν Αὐτοκράτορα.

»— Τοὺς κοίταξε μὲ τὸ αἰώνιο ὀνειριάρικο χαμόγελό του.

»— Ἔλα, ἔλα! εἶπε. Μικρὸ τὸ κακό. Θὰ τὸ θεραπεύσω ἐγώ, ἀφ' οὗ, μάλιστα, ἔχω νὰ σοῦ ζητήσω καὶ μιὰ ὑπηρεσία.

»— Εἶμαι στὴ διάθεσι τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος.

»— Χτύπησε ἕνα κουδοῦνι.

»— Νἄρθῃ ὁ κ. Μοκάρ!

»— Εἶμαι κρυολογημένος, ἐπρόσθεσε, καὶ ὁ Μοκὰρ θὰ σοῦ ἐξηγήσῃ τί τρέχει.

» Σὲ λίγο, παρουσιάστηκε ὁ ἰδιαίτερος γραμματεὺς τοῦ Αὐτοκράτορος.

»— Νά, ὁ Μπιελόβσκυ, Μοκάρ! εἶπε ὁ Ναπολέων. Ξέρεις τί θέλω ἀπ' αὐτόν, καὶ πές του τὰ καθέκαστα.

» Καὶ ἄρχισε νὰ χτυπᾷ μὲ τὰ δαχτυλά του τὰ τζάμια, ὅπου τώρα ἡ βροχὴ πλατάγιζε μὲ κρότο.

»— Ἀγαπητέ μου κόμη, εἶπε ὁ Μοκάρ, παίρνοντας κάθισμα. Τὸ πρᾶγμα εἶνε ἁπλούστατατο. Θ' ἀκούσατε, πιστεύω νὰ μιλοῦν γιὰ ἕναν ἐξερευνητὴ μεγάλης ἐπιστημονικῆς ἀξίας, τὸν κ. Ἐρρῖκο Ντυβεριέ.

»Κούνησα ἀρνητικὰ τὴν κεφαλή, παρὰ πολὺ ἀπορημένος ἀπὸ αὐτὴν τὴν προεισαγωγή.

»— Ὁ κ. Ντυβεριέ, ἐξακολούθησε ὁ κ. Μοκάρ, ἐπέστρεψε στὸ Παρίσι, ἀφ' οὗ ἔκανε ἕνα ταξεῖδι, ἰδιαιτέρως τολμηρό, στὴ Νότιο Ἀφρικὴ καὶ στὴ Σαχάρα, ὁ κ. Βιβιὰν ντὲ Σαὶν-Μαρτέν, ποὺ εἶδα αὐτὲς τὶς μέρες, μὲ βεβαίωσε ὅτι ἡ Γεωγραφικὴ Ἑταιρεία σκέπτεται νὰ τοῦ ἀπονείμῃ τὸ μεγάλο χρυσὸ μετάλλιο. Στὸ ταξεῖδι του, ὁ κ. Ντυβεριὲ σχετίστηκε μὲ τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ λαοῦ τῶν Τουαρέγκ, πού, ὡς τώρα, φάνηκαν τόσο ἐπαναστατικὰ στὴν ἐπιρροὴ τῶν στρατευμάτων τῆς Α. Μεγαλειότητος.

»Γύρισα καὶ κοίταξα τὸν Αὐτοκράτορα. Ἡ ἔκπληξίς μου ἦταν τέτοια, ὥστε τὸν ἔκανε νὰ γελάσῃ.

»—Ἄκουε, εἶπε.

»—Ὁ κ. Ντυβεριέ, ἐξακολούθησε ὁ κ. Μοκάρ, κατώρθωσε ὥστε μιὰ ἀντιπροσωπία ἀπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς αὐτούς, νἄρθῃ στὸ Παρίσι, γιὰ νὰ ὑποβάλῃ τὰ σέβη της στὴν Α. Μεγαλειότητα. Ἀποτελέσματα μεγάλης

σπουδαιότητος μποροῦν νὰ προκύψουν ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψιν αὐτήν, καὶ ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἀποικιῶν τώχει σχεδὸν σίγουρο, πὼς θὰ ἐπιτύχη τὴν ὑπογραφὴ μιᾶς ἐμπορικῆς συνθήκης, ποὺ θὰ ἐπιφυλάσσῃ γιὰ τοὺς ὁμοεθνεῖς μας ἰδιαίτερα πλεονεκτήματα. Οἱ ἀρχηγοὶ αὐτοί, ποὺ εἶνε πέντε, μὲ τὸν Σιὲχ Ὀσμάν, ἀμενοκὰλ ἢ σουλτάνο τῆς Συνομοσπονδίας τῶν Ἀζγκάρ, φθάνουν αὔριο τὸ πρωῒ στὸ σταθμὸ τῆς Λυών. Ὁ κ. Ντυβεριὲ θἆνε ἐκεῖ καὶ θὰν τοὺς περιμένῃ. Ἀλλὰ ὁ Αὐτοκράτωρ σκέφθηκε ὅτι ἐκτός...

»—Σκέφθηκα, εἶπε ὁ Ναπολέων Γ', γεμάτος διάθεσι ἀπὸ τὸ σαστισμένο μου ὕφος, ὅτι θἆταν σωστὸ κ' ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρους μου αὐλικοὺς νὰ παρευρίσκεται στὴν ἄφιξι τῶν Μουσουλμάνων αὐτῶν μεγιστάνων. Γι' αὐτὸ εἶσαι ἐδῶ, δυστυχισμένε μου Μπιελόβσκυ. Μὴν τρομάζῃς,-πρόσθεσε μ' ἕνα δυνατώτερο γέλιο- θἄχῃς μαζύ σου καὶ τὸν κ. Ντυβεριέ. Σὺ δὲ θὰ εἶσαι ἐπιφορτισμένος, παρὰ μὲ τὸ κοσμικὸ μέρος τῆς ὑποδοχῆς: νὰ συνοδεύσῃς τοὺς ἰμάμηδες αὐτοὺς στὸ πρόγευμα, ποὺ θὰ τοὺς προσφέρω, αὔριο τὸ πρωῒ, στὸν Κεραμεικό, ὕστερα, τὸ βράδυ, διακριτικά, ἐξ αἰτίας τῆς θρησκείας των, ποὖνε παρὰ πολὺ εὐαίσθητη, νὰ κατορθώσῃς νὰ τοὺς δώσῃς μιὰν ὑψηλὴ ἰδέα τοῦ παρισινοῦ πολιτισμοῦ, δίχως ὑπερβολές: νὰ μὴ λησμονῇς ὅτι αὐτοί, στὴ Σαχάρα, εἶνε μεγάλες θρησκευτικὲς προσωπικότητες. Σ' αὐτὰ ὅλα ἔχω πεποίθησι στὴν ὀρθοπρέπειά σου, κι' ὅσο γιὰ τὰ λοιπὰ ἔχεις ἀπόλυτη ἐλευθερία... Μοράκ!

»— Μεγαλειότατε!

»— Θ' ἀνοίξῃς στὸν κόμητα Μπιελόβσκυ τὴν ἀναγκαία πίστωσι γιὰ τὴν ὑποδοχὴ τῆς ἀντιπροσωπείας τῶν Τουαρέγκ. Νομίζω ὅτι 100,000 φράγκα φθάνουν γιὰ πρώτη δόσι... Ὁ κόμης θὰ σᾶς εἰδοποιήσῃ ἐγκαίρως ἂν χρειασθοῦν καὶ ἄλλα.

»Ἡ Κλημεντίνα κατοικοῦσε στὴν Ὁδὸ Μποκκαντόρ, σ' ἕνα μικρὸ περίπτερο ποὺ τῆς εἶχα ἀγοράσει ἀπὸ τὸν κ. Λεσσέψ. Τὴν βρῆκα στὸ κρεββάτι. Μόλις μ' εἶδε ἄρχισε νὰ κλαίῃ.

»— Τί τρελλοὶ ποὺ ἤμαστε, μουρμούριζε ἀνάμεσα στ' ἀναφυλλητά της, τί κάναμε!

»— Κλημεντίνα, τί ἔπαθες;

»— Τί κάναμε, τί κάναμε! ἐπαναλάβαινε, κ' ἔννοιωθα ἀπάνω μου τὰ ἄφθονα μαύρα της μαλλιά, καὶ τὴ θερμή της σάρκα, ποὺ μοσχοβολοῦσε ἀπὸ τ' ἀρώματα.

»— Μά, τί τρέχει; τί τρέχει;

»— Τρέχει...

» Καὶ μοῦ ψιθύρισε κάτι στ' ἀφτί.

»— Ὄχι δά! εἶπα ταραγμένος. Εἶσαι βεβαία;

»— Ἂν εἶμαι βεβαία!

» Ἤμουν κατατρομαγμένος

»— Μοῦ φαίνεται πὼς δὲν σ' εὐχαριστεῖ καθόλου αὐτό, εἶπε μὲ ὕφος χολιασμένο.

»— Δὲ λέω αὐτὸ, Κλημεντίνα, μά, τέλος... Ὄχι, μ' εὐχαριστεῖ, σὲ βεβαιῶ...

»— Ἀπόδειξέ μου το!

»— Πῶς;

»— Νὰ περάσωμε ὅλην τὴν ἡμέρα αὔριο μαζύ.

» Μ' ἔπιασε ρίγος.

»— Αὔριο, ἀδύνατο, παιδί μου!

»— Γιατί, ρώτησε ἐκείνη, βάζοντας στὸ νοῦ της ὑποψίες.

»— Γιατί, αὔριο, θᾶμαι ὁ πιλότος τῆς ἀποστολῆς τῶν Τουαρέγκ, στὸ Παρίσι... Διαταγὴ τοῦ Αὐτοκράτορος.

»Ὁρκίζομαι πὼς τίποτα δὲ μοιάζει περισσότερο μὲ τὸ ψέμμα, ὅσο ἡ ἀλήθεια. Ἡ Κλημεντίνα ἀδύνατο νὰ

πιστέψῃ. Μὲ ἄκουε, ὅσο τῆς ἐξηγοῦσα τὸ πρᾶγμα, μ᾽ ἕνα ὕφος ποὺ ἐσήμαινε: «δὲν περνοῦν αὐτὰ σὲ μένα.» Μὲ πιάσανε τὰ νεῦρα.

»—Ἐπὶ τέλους ἔλα νὰ ἰδῇς, ποὺ θὰ δειπνῶ μαζύ τους, αὔριο τὸ βράδυ, τῆς εἶπα. Σὲ προσκαλῶ.

»—Βέβαια καὶ θἄρθω, εἶπε μὲ ἀξιοπρέπεια.

»Ὁμολογῶ πὼς εἶχα χάσει τὴν ψυχραιμία μου, ἐκείνην τὴ στιγμή. Μά, γιὰ σκέψου, τὶ μέρα! Λογαριασμοὶ 40000 φράγκων ἐξωφλημένοι, ἡ ἀγγαρεία νὰ συνοδεύσω,τὴν ἑπομένη, ἀγρίους μέσα ἀπ᾽ τὸ Παρίσι, καί, πρὸ παντός, ἡ ἀναγγελία ὅτι σὲ λίγους μῆνες θἄμουν πατέρας νόθου τέκνου!..

»Τὸ κάτω-κάτω, σκέφθηκα σὰ γύριζα σπίτι μου, ἔτσι διατάζει ὁ Αὐτοκράτωρ. Μοῦ ζήτησε νὰ δώσω σ᾽ αὐτοὺς τοὺς Τουαρέγκ,μιὰν ἰδέα τοῦ πολιτισμοῦ μας. Ἡ Κλημεντίνα ξέρει καλὰ νὰ παρουσιάζεται στὸν κόσμο, κι᾽ ἄς μὴν τὴν ἀπελπίσω ἀκόμα. Θὰ κρατήσω, γι᾽ αὔριο τὸ βράδυ,ἕνα καμαράκι στὸ «Καφὲ ντὲ Παρί» καὶ θὰ πῶ τοῦ Γκραμόν-Καντεροὺς καὶ τοῦ Βιέλ-Καστὲλ νἄρθουν μὲ τὶς ἐρωμένες τους. Θἆνε πολὺ νόστιμο νὰ ἰδοῦμε τὴ στάσι τῶν παιδιῶν αὐτῶν τῆς ἐρήμου, ἀνάμεσα σὲ μιὰ τέτοια παρέα.

»Τὸ τραῖνο τῆς Μασσαλίας ἔφθασε στὴς 10.30′. Στὸ σταθμό, βρῆκα τὸν κ. Ντυβεριέ, ἕνα ἀγαθὸ παλληκάρι, ὡς 23 χρονῶν, μὲ μάτια γαλανὰ κ᾽ ἕνα ξανθὸ μουστάκι. Οἱ Τουαρέγκ πέσανε στὴν ἀγκαλιά του, μόλις κατέβηκαν ἀπ᾽ τὸ βαγόνι. Εἶχε ζήσει δυὸ χρόνια μαζύ τους.Μοῦ παρουσίασε τὸν ἀρχηγόν,τὸν Σιὲχ Ὀσμὰν, καὶ τοὺς τέσσερις ἄλλους, ἀνθρώπους, ἀλήθεια, λαμπρούς μὲ τὰ γαλάζια μπαμπακερὰ φορέματά τους καὶ μὲ τὰ χαϊμαλιά τους ἀπὸ κόκκινο μπροῦντζο. Εὐτυχῶς ὅλοι αὐτοὶ μιλοῦσαν κουτσὰ στραβὰ τὰ γαλλικά, κι᾽ αὐτὸ διευκόλυνε τὰ πράγματα.

»Δὲ θὰ μιλήσω γιὰ τὸ πρόγευμα στὸν Κεραμεικό,

οὔτε γιὰ τὶς ἐπισκέψεις στὰ Μουσεῖα καὶ στ' ἄλλα ἀξιοθέατα μέρη τῆς πρωτευούσης. Τὸ θεωρῶ περιττό. Θὰ πῶ μονάχα πὼς οἱ ξένοι ἦσαν ἐνθουσιασμένοι. Κάθε στιγμὴ μὲ ἀγκαλιάζανε, καὶ δὲν ἤξεραν πῶς νὰ ἐκφράσουν τὴν εὐχαρίστησί τους: «*Μπόνο* Ναπολέων! *Μπονο* Εὐγενία! *Μπόνο* Καζιμίρ! *Μπόνο*, οἱ «Ῥοῦμι!» Στὶς 6 1)2 ἤμαστε στὸ «Καφὲ ντὲ Παρί», ὅπου εἶχαν ἤδη φθάσει ὁ Γκραμόν-Καντεροὺς κι' ὁ Βιέλ-Καστὲλ καὶ περίμεναν στὸ καμαράκι, ἀριθ. 8, μὲ τὴν Ἄννα Γκριμάλδι, ἠθοποιὸ δραματικὴ καὶ μὲ τὴν Ὀρτενσία Σνάϊδερ. Κ' οἱ δυὸ περίφημες καλλονές, μὰ ἡ ἀγαπημένη μου Κλημεντίνα τὶς ξεπερνοῦσε. Ἡ πλουσία τουαλέττα της, κ' ἡ ἀπαράμιλλή της ὠμορφιὰ ἔκαναν ἀμέσως βαθειὰ αἴσθησι στοὺς Τουαρέγκ, καὶ, πρὸ παντὸς, σ' ἐκεῖνον ποὺ καθόταν δεξιὰ τῆς Κλημεντίνας, στὸν Ἐλ-Χάγκ-Ἔμπνι-Γκουεμάμα, ἀδελφὸ τοῦ Σιὲχ Ὀσμὰν καὶ ἀμενοκὰλ τοῦ Χογκάρ. Τὴν ἐρωτεύτηκε ἀμέσως, καὶ σ' ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ δείπνου δὲν ἔπαυε νὰ δίνῃ δείγματα ἑνὸς πάθους ποὺ δὲν εἶχε ὅρια. Ἡ Ὀρτενσία μὲ χτυποῦσε μὲ τὸ ποδάρι της κάτω ἀπ' τὸ τραπέζι. Ὁ Γκραμόν, θέλοντας νὰ κάνῃ τὸ ἴδιο στὴν Ἄννα, λαθεύτηκε καὶ προκάλεσε τὴν ὀργίλες διαμαρτυρίες ἑνὸς ἀπὸ τοὺς Τουαρέγκ. Μπορῶ νὰ βεβαιώσω, ὅτι ὅταν ἔφθασε ἡ ὥρα νὰ φύγωμε γιὰ τὴ Μαμπίλ, εἴχαμε πιὰ λάβῃ καθαρὰ ἰδέα τοῦ τὶ σεβασμὸ οἱ ἐπισκέπτες μας κρατοῦσαν στὴν ἀπαγόρευσι τοῦ Προφήτη γιὰ τὸ κρασί.

»Στὴ Μομπίλ, στ' ἄλογα, ἐνῶ οἱ ἄλλοι εἶχαν παραδοθῆ στοὺς πιὸ ἐξωφρενικοὺς καλπασμούς, ὁ Σιὲχ Ὀσμὰν μὲ πῆρε κατὰ μέρος καὶ μοῦ ἐμπιστεύθηκε μὲ φανερὴ συγκίνησι κάποια ἐντολὴ ποὺ τοῦ ἀνάθεσε ὁ ἀδελφός του ὁ Σιὲχ Ἄχμετ.

»Τὴν ἐπομένη, πρωΐ—πρωΐ, πῆγα στῆς Κλημεντίνας.

»—Κόρη μου, ἄρχισα, ἀφ' οὗ μὲ δυσκολία κατώρθωσα νὰν τὴν ξυπνήσω. Ἄκουσέ με, ἔχω νὰ σοῦ μιλήσω σοβαρά.

»Ἔτριψε τὰ μάτια της μὲ μαχμουρλίκι.

»—Πῶς βρίσκεις τὸν νεαρὸν αὐτὸν Ἄραβα ἄρχοντα, ποὺ χθὲς τὸ βράδυ σὲ εἶχε πάρει τόσο ἀπὸ κοντά;

»—Χμ! Καλός, εἶπε, ἐνῷ τὰ μάγουλά της κοκκίνιζαν

»—Ξέρεις ὅτι στὸν τόπο του εἶνε βασιληᾶς, κι' ὅτι βασιλεύει σὲ χῶρες,ποὺ ἔχουν ἔκτασι πέντε ἢ ἕξη φορὲς μεγαλείτερη ἀπὸ τὶς χῶρες, ὅπου βασιλεύει ὁ σεπτός μας κύριος, ὁ Αὐτοκράτωρ Ναπολέων Γ';

»—Μὰ κάτι τέτοιο μοῦ ψιθύρισε, εἶπε ἡ Κλημεντίνα δείχνοντας ἐνδιαφέρο στὰ λόγια μου,

»—Ἔ! Λοιπόν, θὰ σὲ δυσαρεστοῦσε ἂν ἀνέβαινες σ' ἕνα θρόνο ὅμοιο μ' ἐκεῖνον ὅπου κάθεται ἡ σεπτή μας Αὐτοκράτειρα, Εὐγενία;

»Μὲ κοίταξε σὰ σαστισμένη.

»—Ὁ ἴδιος ὁ ἀδερφός του, ὁ Σιὲχ Ὀσμάν, μὲ ἐπεφόρτισε ἐξ ὀνόματός του νὰ κάνω σὲ σένα τὸ διάβημα αὐτό.

»Ἡ Κλημεντίνα, ζαλισμένη καὶ θαμπωμένη ἀπὸ αὐτὰ τὰ λόγια, ἔμενε σιωπηλή:

»—Ἐγώ, αὐτοκράτειρα! εἶπε τέλος.

»—Δὲν ἔχει παρὰ ν' ἀποφασίσῃς. Πρέπει νὰ δοθῇ ἀπάντησις πρὶν τὸ μεσημέρι. Ἐὰν ἡ ἀπάντησις εἶνε «ναὶ» γευματίζομε στοῦ Βουαζέν, κ' ὕστερα χωριζόμαστε γιὰ πάντα.

»—Ἔβλεπα πὼς ἡ Κλημεντίνα εἶχε ἤδη ἀποφασίσῃ τὸ «ναί», μὰ θεώρησε καλὸ νὰ μοῦ δείξῃ πρῶτα λίγο αἴσθημα,

»—Καὶ σύ, καὶ σύ! εἶπε μὲ βογγητό. Νὰ σ' ἀφήσω, ἔτσι;.. Ποτέ!

»—Παιδί μου, ἄφησε τὶς τρέλλες, τῆς εἶπα ἥμερα. Ἀγνοεῖς, ἴσως, πὼς εἶμαι οἰκονομικῶς κατεστραμμένος. Ἔ! Λοιπόν, ναί, σ' τὸ λέω: εἶμαι ἐντελῶς κατεστραμμένος. Δὲν ξέρω, μάλιστα, πῶς θὰ μπορέσω νὰ πληρώσω, αὔριο, τοὺς λογαριασμούς σου.

»—Ἄ! ἔκανε ἐκείνη.

»Ὡς τόσο, ἐπρόσθεσε:

»—Καί... τὸ παιδί;

»—Ποιὸ παιδί;

»—Τὸ... τὸ δικό μας.

»—Ἄ! Ναί! Ἔ! Θὰ τὸ περάσης στὰ «Κέρδη καὶ Ζημίες». Εἶμαι, μάλιστα, βέβαιος, ὅτι ὁ Σιέχ Ἄχμετ θὰ βρῇ πὼς τοῦ μοιάζει.

Τὴν ἑπομένη, τὴν ἴδια ὥρα, τὸ ἐξπρὲς τῆς Μασσαλίας ἔφευγε μὲ τοὺς πέντε Τουαρέγκ, ποὺ παίρναν μαζύ τους καὶ τὴν Κλημαντίνα. Αὐτή, ὅλη μεγαλεῖο, στηριζόταν στὸ μπράτσο τοῦ Σιέχ Ἄχμετ, ποὺ εἶχε γίνῃ ἀγνώριστος ἀπὸ τὴ χαρά του.

»Τὴ στιγμὴ τῆς ἀναχωρήσεως, ἡ Κλημαντίνα ἔπαθε μιὰ μικρὴ κρίσι ἀπ' τὴ συγκίνησι.

»—Καζιμίρ, ἄκουσε, ἤσουν πάντα καλὸς μαζύ μου. Θὰ γίνω βασίλισσα. Ἂν ποτὲ σοῦ τύχουν ἀναποδιὲς ἐδῶ, ὑποσχέσου μου, ὁρκίσου μου...

»Ὁ Σιέχ κατάλαβε. Ἔβγαλε ἀπὸ τὸ δάχτυλό του ἕνα δαχτυλίδι, καὶ τὸ πέρασε στὸ δικό μου.

»—Σίντι Καζιμίρ! Φίλος! εἶπε μὲ ζωηρὴ προθυμία. Ἐσὺ ἔρτη, εὑρῇ ἐμᾶς. Πάρης δαχτυλίδι Σίντι Ἄχμετ καὶ δείξης. Στὸ Χογκάρ, ὅλος κόσμος, φίλος. *Μπόνο*, Χαγκάρ, *μπόνο*!

»Ὅταν βγῆκα ἀπὸ τὸ σταθμὸ τῆς Λυών, δοκίμα-

σα τὸ εὐχάριστο συναίσθημα, πὼς ἐπέτυχε τὸ νόστιμο παιγνίδι μου.

Ὁ Ἀτταμάνος τοῦ Γιτομὶρ ἦταν ὁλότελα μεθυσμένος. Μοῦ στάθηκε ἀδύνατο νὰ ἐννοήσω τὸ τέλος τῆς ἱστορίας του, ἀφ' οὗ κάθε στιγμὴ ἀνακάτευε στὴν ἀφήγησί του ἱστιχάκια δανεισμένα ἀπ' τὴ καλλίτερη συλλογὴ τοῦ Ὄφφεμπαχ, σὰν αὐτό, λόγου χάρι:

»Σ' ἕνα δάσος περνοῦσε ἕνας νέος,
»ἕνας νέος, δροσερὸς κι' ὡραῖος,
»κ' ἕνα μῆλο κρατοῦσε στὸ χέρι κ.τ.λ. κ.τ.λ.

«Ἐκεῖνος ποὺ αἰσθάνθηκε τὴν πιὸ δυσάρεστη κατάπληξι ἀπὸ τὴν ἧττα τοῦ Σεδάν, ἐξακολούθησε, ἦταν ὁ Καζιμίρ, ὁ μικρὸς Καζιμίρ. Ὤφειλα στὶς 5 Σεπτεμβρίου νὰ πληρώσω 500 ναπολεόνια, καὶ δὲν εἶχα οὔτε πεντάρα, οὔτε πεντάρα! Παίρνω τὸ καπέλλο μου κι' ὅλο μου τὸ κουράγιο καὶ τραβῶ γιὰ τὸν Κεραμεικό. Δὲν ὑπῆρχε πιὰ ἐκεῖ Αὐτοκράτωρ. Ὄχι, μὰ τὸ Θεό! Μὰ ἡ Αὐτοκράτειρα ἦταν τόσο καλή, Τὴ βρίσκω μόνη,—ἄ! πόσο γρήγορα ἐξαφανίζονται οἱ ἄνθρωποι σὲ τέτοιες περιστάσεις!— Μόνη μὲ ἕνα γερουσιαστή, τὸν κ. Μεριμέ, τὸν μόνο ποὺ γνώρισα ἄνθρωπο τῶν γραμμάτων καὶ, συγχρόνως, ἄνθρωπο τοῦ κόσμου. «Κυρία, τῆς ἔλεγε, πρέπει νὰ ἐγκαταλείψετε κάθε ἐλπίδα. Ὁ κ. Θιέρσος, ποὺ συναντησα πρὸ ὀλίγου, δὲν ἐννοεῖ τίποτα ν' ἀκούσῃ.»

»— Κυρία, τῆς εἶπα κ' ἐγώ. Ἡ Ὑμετέρα Μεγάλειότης θὰ γνωρίζῃ πάντα ποῦ εἶνε οἱ ἀληθινοί της φίλοι.

» Καὶ τῆς φιλῶ τὸ χέρι.

» Γυρίζω σπίτι μου, στὴν ὁδὸ Λίλλης. Στὸ δρόμο. ἀνταμώνω τὸ σκυλολόϊ, ποὺ πήγαινε ἀπ' τὸ Νομο-

θετικό Σῶμα στὸ Δημαρχεῖο. Πῆρα τὴν ἀποφασί μου.

»— Κυρία, λέω στὴ γυναῖκα μου, τὰ πιστόλια μου!

»— Τί συμβαίνει; εἶπε τρομαγμένη.

»— Ὅλα εἶνε χαμένα. Δὲν μένει πιὰ παρὰ νὰ σώσωμε τὴν τιμή. Θὰ πάω νὰ σκοτωθῶ στὰ ὀδοφράγματα.

»—Ἄ! Καζιμίρ, εἶπε μὲ λυγμούς, πέφτοντας στὴν ἀγκαλιά μου. Πόσο σὲ εἶχα παραγνωρίσει! Συγχώρησέ με!

»—Σὲ συγχωρῶ, Αὐρηλία, εἶπα μὲ συγκινημένη ἀξιοπρέπεια. Μὰ κ' ἐγὼ σοῦ ἔφταιξα πολλὲς φορές.

»Ἔφυγα ὅσο μπόρεσα γρηγορώτερα ἀπ' τὴ λυπητερὴν αὐτὴ σκηνή. Ἦταν ἡ ὥρα ἕξη. Στὴν Ὁδὸ Μπάκ, φωνάζω ἕναν ἁμαξᾶ.

»—Ἔχεις, τοῦ λέω, εἴκοσι φράγκα «πουρμπουάρ» ἂν σὲ δέκα λεπτὰ μὲ πᾶς στὸ Σταθμὸ τῆς Λυών, γιὰ νὰ προφθάσω τὸ τραῖνο τῆς Μασσαλίας,»

Ὁ Ἀτταμάνος τοῦ Γιτομὰρ δὲν μπόρεσε νὰ πῇ περισσότερα. Εἶχε κυλιστῇ ἀπάνω στὰ μαξελάρια καὶ κοιμώταν μὲ τὰ χέρια του σφιχτὰ κλεισμένα.

Σηκώθηκα καὶ τρικλίζοντας πλησίασα τὸ μεγάλο παράθυρο.

Πέρα στὴν ἀνατολή, ὁ ἥλιος, κίτρινος, χλωμός, ξεπρόβαιλνε πίσω ἀπ' τὰ βουνά, ποῦχαν ἕνα χρῶμα βαθὺ μενεξεδένιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

ΩΡΕΣ ΑΝΑΜΟΝΗΣ

Ὁ Σαίντ-Ἀβὶ προτιμοῦσε νὰ μοῦ ἀφηγῆται κάθε νύχτα, μὲ ὅλες τὶς λεπτομέρειες, τὴ γοητευτική του ἱστορία. Μοῦ τὴ σερβίριζε, κομμάτι κομμάτι, μ' ὅλην τὴν ἀκρίβεια καὶ μ' ὅλην τὴ χρονολογική της τάξι, χωρὶς ποτὲ νὰ βάζῃ, πρὶν τῆς ὥρας του, κανένα ἐπεισόδιο τοῦ δράματος, ποὺ γνώριζα ἤδη ἀπὸ πρῶτα τὴν τραγική του λύσι. Κι' αὐτὸ, ὄχι, βέβαια, ἀπὸ μέριμνα νὰ μετριάσῃ τὴν ἐντύπωσι, γιατὶ τὸν αἰσθανόμουν πολὺ μακρυὰ ἀπὸ μιὰ τέτοια ἰδέα, ἀλλ' ἀποκλειστικῶς ἐξ αἰτίας τοῦ ὑπερβολικοῦ ἐκνευρισμοῦ ὅπου τὸν ἔρριχνε ἡ ἀνάμνησις τῶν τρομερῶν ἐκείνων γεγονότων.

Τὸ βράδυ ἐκεῖνο εἶχε φθάσῃ τὸ ταχυδρομεῖο ποὺ μᾶς ἔφερνε εἰδήσεις ἀπὸ τὴ Γαλλία. Τὰ γράμματα ἔμεναν ἄθικτα ἀπάνω στὸ τραπέζι, ὅπου τὰ εἶχε ῥίξῃ ὁ Σατελαίν. Ὁ φωτοφόρος, πελιδνὸς φωτοστέφανος μὲς στὴ μαύρη ἔρημο, μᾶς ἐπέτρεπε ν' ἀναγνωρίσωμε τὸ γραφικὸ χαρακτῆρα τῶν διευθύνσεων. Ὤ! τὸ θριαμβευτικὸ χαμόγελο τοῦ Σαίντ-Ἀβὶ, ὅταν ἐγώ, σπρώχνοντας πέρα μὲ τὰ χέρια μου ὅλα αὐτὰ τὰ γράμματα, τοῦ εἶπα μὲ ἀνυπόμονη φωνή:

—Ἐξακολούθει.

Ἄρχισε δέχως ἄλλα παρακάλια:

Τίποτα δὲ θὰ μπορέσῃ νὰ σοῦ δώσῃ μιὰν ἰδέα τοῦ πυρετοῦ, ποὺ μὲ βασάνισε ἀπὸ τὴν ἡμέρα, ποὺ ὁ Ἀτταμάνος τοῦ Γιτομὶρ μοῦ ἀφηγήθηκε τὴν ἱστορία του, ὡς τὴν ἡμέρα ποὺ βρέθηκα πάλι μπρὸς στὴν Ἀντινέα. Κ' ἐκεῖνο ποὺ εἶνε, ἀκόμα, πιὸ παράδοξο, εἶνε ὅτι ἡ σκέψις πῶς ἤμουν, ὅπως δήποτε, καταδικασμένος σὲ θάνατο δὲν εἶχε καμμιὰ θέσι στὸν πυρετό μου αὐτόν. Τὸ ἐναντίο, ἡ ἀφορμή του ἦταν μιὰ βιάσι νὰ ἰδῶ νὰ

φθάνῃ τὸ γεγονὸς, ποὺ θᾶταν τὸ σημεῖο τοῦ χαμοῦ μου,—ἡ πρόσκλησις τῆς Ἀντινέας. Μὰ ἡ πρόσκλησις αὐτὴ δὲ βιαζόταν νἀρθῃ. Κ' ἀπὸ τὸ ἄργητο αὐτὸ γεννιώταν σὲ μένα ἐκεῖνος ὁ νοσηρὸς ἐρεθισμός.

Σ' ὅλες ἐκεῖνες τὶς ὧρες τῆς ἀγωνίας, εἶχα ποτὲ στιγμὲς διαυγείας; Δὲν τὸ πιστεύω. Δὲ θυμοῦμαι ἂν εἶπα ποτὲ στὸν ἑαυτό μου: «Ἔ! Δὲν ντρέπεσαι; Εἶσαι, λοιπόν, ὁ σκλάβος μιᾶς καταστάσεως, ποὺ δὲν ἔχει ὄνομα, καὶ ὄχι μόνο δὲν κάνεις τίποτα γιὰ νὰ γλυττώσῃς ἀπ' αὐτήν, ἀλλὰ κι' ἀκόμα εὐλογεῖς τὴ σκλαβιά σου καὶ λαχταρᾶς τὸ χαμό σου;» Οὔτε, μάλιστα, ὁ πόθος μου αὐτός, νὰ μένω σ' αὐτὴν τὴν κατάστασι, καὶ νὰ εὔχομαι τὸ τέλος τῆς περιπετείας, χρωματιζόταν κἂν ἀπὸ τὴν πρόφασι, ποὺ μποροῦσε νὰ μοῦ προμηθεύσῃ ἡ θέλησις νὰ μὴν ἀναζητήσω νὰ δραπετεύσω δίχως τὸν Μοράνζ. Ἐὰν μ' ἔπιανε μιὰ ἐνδόμυχη ἀνησυχία ποὺ δὲν τὸν ἔβλεπα πιά, ἡ ἀνησυχία αὐτὴ ὠφείλετο σὲ λόγους ἄλλους παρὰ στὴν ἐπιθυμία νὰ ξέρω ἂν ἦταν ὑγιής καὶ σῶος.

Ἄλλως τε, τῶξερα, πῶς ἦταν ὑγιὴς καὶ σῶος. Οἱ λευκοὶ Τουαρέγκ τῆς ἰδιαιτέρας ὑπηρεσίας τῆς Ἀντινέας ἦσαν, βέβαια, πολὺ λίγο ὁμηλητικοί. Οἱ γυναῖκες, ἐπίσης, δὲν πήγαιναν πίσω. Εἶνε ἀλήθεια πῶς ἀπ' τὴν Ἀγκουΐντα καὶ τὴ Σύντια μάθαινα, καμμιὰ φορά, πῶς ὁ συντροφός μου ἀγαποῦσε πολὺ τὰ ῥόδια, ἢ, πῶς δὲν τοῦ ἄρεσαν καθόλου οἱ «κουσκούς» ἀπὸ μπανάνες. Μὰ μόλις ἄρχιζα νὰν τοὺς ζητῶ πληροφορίες ἄλλου εἴδους, φεύγαν σὰν ἀγρίμια μέσα ἀπ' τοὺς μακρυνοὺς διαδρόμους, ἀφήνοντάς με σύξυλο. Μὲ τὴν Τάνιτ-Ζέργκα διέφερε λιγάκι τὸ πρᾶγμα. Ἡ μικρούλα αὐτὴ φαινόταν σὰν νὰ αἰσθανόταν κάποια ἀποστροφὴ νὰ ἀναφέρῃ ἐμπρός μου τὸ ἐλάχιστο γεγονὸς ποὺ ἀφεώρα τὴν Ἀντινέα. Ἤξερα, ὥς τόσο, πῶς ἦταν πιστὴ στὴν κυρία της, ὅπως ἕνας σκύλος στὸν ἀφέντη

του. Μὰ ἐπέμενε μὲ πεῖσμα καὶ μὲ μιὰ βουβαμάρα ἀπόλυτη, κάθε φορὰ ποὺ πρόφερα τὄνομα τῆς Ἀντινέας ἢ τοῦ Μοράνζ.

Ὅσο γιὰ τοὺς Εὐρωπαίους, δὲν μοῦ ἄρεσε καθόλου νὰ ῥωτῶ τ᾽ ἀπαίσια αὐτὰ νευρόσπαστα. Ἄλλως τε, κ᾽οἱ τρεῖς, λίγη προθυμία δείχνανε νὰ ἀπαντήσουν. Ὁ Ἀτταμάνος τοῦ Γιτομὶρ βυθιζόταν ὅλο ἕνα περισσότερο στὸ πάθος τοῦ ἀλκοόλ. Τὸ λίγο λογικὸ ποὺ τοὔχε μείνῃ, φαινόταν πὼς ἀποστράγγιξε, κι᾽ αὐτὸ, τὴ βραδειὰ ποὺ μοῦ ἐξιστόρησε τὴ νεότητα του. Ὅσο γιὰ τὸν αἰδεσιμώτατο Σπάρντεκ,μ᾽εὐχαρίστησί μου θἄδινα ἕνα φοῦσκο στὸ ξόανο αὐτό. Τὸ ἔνδοξο, πάλι,γεροντάκι, τὸν γαλήνιο συντάκτη τῶν τικεττῶν τῆς κόκκινης μαρμάρινης σάλας, πῶς νὰ τὸν συναντήσω, δίχως νὰ μοὔρθῃ ἐπιθυμία νὰ τοῦ φωνάξω κατὰ πρόσωπο: Ἔ! Ἔ! κύριε καθηγητά, πολὺ περίεργη, ἀλήθεια, περίπτωσις ἀποκοπῆς: *Ἀτλαντινέα*,—ἀποκοπὴ τοῦ *ἄλφα*, τοῦ *ταῦ*, καὶ τοῦ *λάμδα*! Μὰ ἔχω στὴ διαθεσί σας κι᾽ ἄλλη μιὰ περίπτωσι ἀκόμα πιὸ περίεργη: *Κλημαντίνεα* (Κλημεντίνα),—ἀποκοπὴ τοῦ *κάππα*, τοῦ *λάμδα*, τοῦ *ἦτα*. καὶ τοῦ *μί*. Ἂν ὁ κύριος Μοράνζ ἦταν ἐδῶ, μαζύ μας, θὰ σᾶς ἔλεγε, ἀπάνω σ᾽ αὐτὸ τὸ θέμα, πολλὰ ὡραῖα πράγματα. Μά, ἀλλοίμονο! Ὁ Μοράνζ δὲν καταδέχεται πιὰ νἄρθῃ μαζύ μας. Ἔγεινε πιὸ ἀθώρητος, ὁ Μοράνζ.»

Ὡς τόσο, ὁ πυρετός μου νὰ μάθω εὕρισκε μιὰ ὑποδοχὴ κἄπως λιγώτερο ἐπιφυλακτική, ἀπὸ τὴ Ῥοζίτα, τὴ γρηὰ Μαύρη, ποὺ μοὔκανε τὸ μανικιούρ. Ποτὲ στὴ ζωή μου δὲ στίλβωσα καλλίτερα τὰ νύχια μου, ὅσο τὶς ἡμέρες ἐκεῖνες τῆς ἀβεβαιότητος.Τώρα, ὕστερα ἀπὸ ἕξη χρόνια, ἴσως νὰ μὴ βρίσκεται πιὰ στὴ ζωή, μὰ ποτὲ δὲ θὰ λείψω νὰν τὴ θυμοῦμαι, ποτὲ δὲ θὰ λείψω νὰ θυμοῦμαι πόσο ἀγαποῦσε τὴ «μποτίλια.» Ἡ δυστιχισμένη, ποτὲ δὲν μποροῦσε ν᾽ ἀντισταθῇ στὸν

πειρασμὸ ποὺ τὴν ἔβαλαν ἐκεῖνες ποὺ τὶς προσέφερνα, καὶ πού, ἀπό εὐγένεια, ἄδειαζα μαζύ της.

Κατ' ἀντίθεσι τῶν ἄλλων σκλάβων, ποὺ οἱ μεσίτες τῶν ἐμπόρων τοῦ Ρουχάτ, στέλνουν ἀπὸ τοῦ Νοτιᾶ τὶς χῶρες στὴν Τουρκία, ἐκείνη εἶχε γεννηθῇ στὴν Κωνσταντινούπολι, κ' εἶχε ἐρθῇ στὴν Ἀφρικὴ μὲ τὸν κύριό της, ποὖχε δ'ορισθῇ καϊμακάμης τοῦ Ρανταμές... Ἀλλὰ μὴν περιμένῃς ἀπὸ μένα νὰ μπερδέψω μιὰ ἱστορία, ἤδη ἀρκετὰ πλούσια σὲ περιπέτειες, μὲ τὴ βιογραφία τῆς γρηᾶς αὐτῆς.

— Ἡ Ἀντινέα, μοῦπε μιὰ μέρα, εἶνε κόρη τοῦ Ἐλ-Χάγκ-Ἄχμετ-ἔμπνι-Γκουμάαμα, ἀνεμοκὰλ τοῦ Χογκὰρ καὶ Σεῖχη τῆς μεγάλης εὐγενικῆς φυλῆς Κελ-Ρουχέλα. Γεννήθηκε τὸ 1281 ἔτος τῆς Ἐγείρας (1). Δὲ θέλησε ποτὲ νὰ παντρευθῇ κἀνέναν. Ἡ θέλησίς της ἔμεινε σεβαστή, γιατὶ ἡ θέλησις τῶν γυναικῶν εἶνε νόμος στὸ Χογκὰρ αὐτό, ὅπου βασιλεύει σήμερα. Εἶνε μικρὴ ἀνηψὰ τοῦ Σίντι-ές-Σενοῦσσι, κι' ἂν θέλῃ, μὲ μιά της λέξι μπορεῖ νὰ κάνῃ τὸ αἷμα τῶν Ροῦμι νὰ τρέξῃ ποτάμι, ἀπὸ τὸ Γκιρὶντ ὡς στὸ Τουάτ, ἀπὸ τὸ Τσὰντ ὡς στὴ Σενεγάλη. Ἂν ἤθελε, ἀκόμα, μποροῦσε νὰ ζήσῃ ὡραία καὶ τιμημένη στὶς χῶρες τῶν Ροῦμι. Μά, προτιμᾶ ἐκεῖνοι νἄρχονται σ' αὐτήν.

— Ὁ Σεγκαΐρ-ἔμπνι-Σιεῖχ; Τὸν ξέρεις; Τῆς εἶνε πολὺ ἀφωσιωμένος;

— Κἀνεὶς δὲν τὸν ξέρει ἐδῶ πολὺ καλά, τὸν Σεγκαΐρ-ἔμπνι-Σιεῖχ, γιατὶ βρίσκεται πάντα σὲ ταξείδια. Εἶνε ἀλήθεια, πὼς εἶνε πολὺ ἀφωσιωμένος στὴν Ἀντινέα. Ὁ Σεγκαΐρ-ἔμπνι-Σιεῖχ εἶνε Σενούσσιος, κ' ἡ Ἀντινέα εἶνε ἐξαδέρφη τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Σενουσσίων. Ἐξ ἄλλου, σ' αὐτὴν χρωστᾶ τὴ ζωή του. Εἶνε ἕνας ἀπ' ἐκείνους ποὺ σκότωσαν τὸν Κεμπὶρ (Μεγά-

(1) 1866—1867 μ.χ.

λο) Φλάττερς. Γιὰ τὴν αἰτία αὐτή, ὁ Ἰχανουχέν, ὁ ἀμενοκὰλ τῶν Τουαρέγκ Ἀζγκάρ, ἀπὸ φόβο μήπως οἱ Γάλλοι κάνουν τὰ ἴδια ἀπὸ ἐκδίκησι, θέλησε νὰν τοὺς παραδώσῃ τὸν Σεγκαΐρ-ἔμπνι-Σιεΐχ. Ὅταν ὅλη ἡ Σαχάρα τὸν ἔδιωχνε, αὐτὸς εὕρισκε ἄσυλο ἐδῶ, στὴν Ἀντινέα. Ὁ Σιγκαΐρ-ἔμπνι-Σιεΐχ ποτὲ δὲ θὰν τὸ λησμονήσῃ αὐτό, γιατὶ εἶνε γενναῖος καὶ ξέρει καλὰ τὸ νόμο τοῦ Προφήτη. Γιὰ νὰν τῆς δείξῃ τὴν εὐγνωμοσύνη του, ὡδήγησε στὴν Ἀντινέα, ποὖταν, τότε, εἴκοσι χρονῶν καὶ παρθένα, τρεῖς Γάλλους ἀξιωματικοὺς τοῦ πρώτου σώματος κατοχῆς τῆς Τύνιδος. Εἶνε ἐκεῖνοι πού, στὴν κόκκινη μαρμάρινη σάλα, ἔχουν τοὺς ἀριθμοὺς 1, 2 καὶ 3.

—Καὶ ὁ Ζεγκαΐρ-ἔμπνι-Σιεΐχ ἐξετέλεσε πάντα μ' ἐπιτυχία τὴν ἀποστολή του;

—Ὁ Σεγκαΐρ-ἔμπνι-Σιεΐχ εἶνε καλὰ συνηθισμένος, καὶ γνωρίζει τὴν ἀπέραντη Σαχάρα ὅπως ἐγὼ γνωρίζω τὴ μικρή μου καμαρούλα. Στὴν ἀρχή, μποροῦσε νὰ λαθευτῇ, ὅπως ὅταν, στὰ πρῶτα του ταξείδια, ἔφερε τὸ γέρο Λε Μέζ, καὶ τὸν ἰμάμη Σπάρντεκ, μὰ τώρα...

—Τὶ εἶπε ἡ Ἀντινέα, ὅταν τοὺς εἶδε;

—Ἡ Ἀντινέα; Γέλασε τόσο, ὥστε τοὺς χάρισε τὴ ζωή. Τοῦ βαρυφάνηκε πολὺ τοῦ Σεγκαΐρ-ἔμπνι-Σιεΐχ, ποὺ τὴν εἶδε νὰ γελάῃ ἔτσι. Κι' ἀπὸ τότε, ποτὲ πιὰ δὲ λαθεύτηκε.

—Ποτὲ πιὰ δὲ λαθεύτηκε;

—Ποτέ! Ὅλους ἐκείνους, ποὺ ἤρθανε ἐδῶ, ὡδηγημένοι ἀπ' αὐτόνε, ἐγὼ τοὺς περιποιήθηκα τὰ πόδια καὶ τὰ χέρια. Ὅλοι ἦσαν νέοι καὶ ὡραῖοι. Μά, δὲν μπορῶ νὰ μὴν τὸ πῶ: ὁ σύντροφός σου, ποὺ περιποιήθηκα προχθές, ὕστερα ἀπὸ σένα, εἶνε ἴσως ὁ πιὸ ὡραῖος ἀπ' ὅλους.

—Γιατί, ρώτησα, ἀλλάζοντας κουβέντα, γιατὶ στὸν

παππᾶ καὶ στὸν κ. Λὲ Μέζ, ἀφ' οὗ τοὺς χάρισε τὴ ζωὴ δὲν τοὺς ἀπέδωσε τὴν ἐλευθερία τους;

—Φαίνεται ὅτι βρῆκε τὸν τρόπο νὰ τοὺς χρησιμοποιήσῃ, εἶπε ἡ γρηά. Καὶ ἔπειτα, ὅποιος μπῇ μιὰ φορὰ ἐδῶ, δὲν πρέπει πιὰ νὰ βγῇ. Γιατὶ γρήγορα τότε θὰ ἐρχόντουσαν οἱ Γάλλοι, καί, ὅταν θὰ βλέπαν τὴν κόκκινη μαρμάρινη σάλα, θάσφαζαν ὅλον τὸν κόσμο. Ἐξ ἄλλου, ὅλοι ἐκεῖνοι ποὺ ὡδήγησεν ἐδῶ ὁ Σεγκαΐρ-ἔμπνι-Σιεῖχ, ὅλοι, ἐκτὸς ἀπὸ ἕναν, ὅταν εἶδαν τὴν Ἀντινέα, δὲ δοκίμασαν πιὰ νὰ δραπετεύσουν.

—Τοὺς κρατάει πολὺν καιρό;

—Αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοὺς ἴδιους, κι' ἀπὸ τὴν εὐχαρίστησί της. Δυό, τρεῖς μῆνες, κατὰ μέσον ὅρον. Κάποτε καὶ λιγώτερο. Ἕνας πελώριος Βέλγος ἀξιωματικός, ἕνας ἀληθινὸς κολοσσός, δὲν ἔκανε οὔτε ὀχτὼ ἡμέρες.

Ὅμως, ὅλοι ἐδῶ θυμοῦνται τὸν μικρὸ Δῶγκλας Καΐν, ἕναν Ἄγγλον ἀξιωματικό: τόνε κράτησε κοντὰ ἕνα χρόνο.

—Κ' ὕστερα;

—Ὕστερα... πέθανε, εἶπε ἡ γρηά, σὰν ἀπορημένη ἀπὸ τὴν ἐρώτησί μου.

— Κι' ἀπὸ τί πέθανε;

Μοῦπε τὸν ἴδιο λόγο, ποὺ μοῦχε πῇ κι' ὁ κ. Λὲ Μέζ.

— Ὅπως ὅλοι οἱ ἄλλοι: ἀπ' ἀγάπη.

»Ἀπ' ἀγάπη, ἐξακολούθησε. Πεθαίνουν ὅλοι ἀπ' ἀγάπη, ὅταν βλέπουν πὼς ὁ καιρὸς τελειώνει, κι' ὁ Σεγκαΐρ-ἔμπνι-Σιεῖχ, φεύγει γιὰ ν' ἀναζητήσῃ ἄλλους. Πολλοὶ πέθαναν ἥσυχα-ἥσυχα καὶ γλυκά, μὲ χονδρὰ δάκρυα στὰ μάτια. Δὲν κοιμώντουσαν, οὔτε τρώγαν πιά. Ἕνας ἀξιωματικὸς τοῦ Γαλλικοῦ Ναυτικοῦ τρελλάθηκε. Τραγουδοῦσε, τὴ νύχτα, ἕνα λυπητερὸ τραγοῦδι τῆς πατρίδας του, ποὺ ἔκανε ν' ἀντιλαλῇ ὅλο

τὸ βουνό. Ἕνας ἄλλος, Ἰσπανὸς, αὐτός, ἦταν σὰ λυσσασμένος: ἤθελε νὰ δαγκάνῃ ὅλους ὅσοι τὸν πλησίαζαν. Χρειάστηκε νὰ τὸν ἀποτελειώσουν μιὰ ὥρα ἀρχήτερα. Πολλοὶ πεθαίνουν ἀπὸ «κέφ» (1), ἀπὸ ἕνα «κέφ» πιὸ σφοδρὸ κι' ἀπ' τοῦ ὀπίου. Ὅταν δὲν ἔχουν πιὰ τὴν Ἀντινέα, καπνίζουν, ὅλο καπνίζουν. Οἱ περισσότεροι πεθαίνουν ἔτσι... κι' αὐτοὶ εἶνε οἱ πιὸ εὐτυχισμένοι. Ὁ μικρὸς Καΐν πέθανε ἀλληώτικα.

—Πῶς πέθανε ὁ μικρὸς Καΐν;

—Μ' ἕναν τρόπο ποὺ σ' ὅλους μας προξένησε πόνο. Σοῦ εἶπα, πὼς αὐτὸς ἔμεινε περισσότερον καιρὸ μαζύ μας. Τὸν εἴχαμε συνηθίσει. Στὴν κάμαρα τῆς Ἀντινέας, σ' ἕνα τραπεζάκι τοῦ Καϊρουάν, ζωγραφισμένο μὲ χρώματα γαλάζια καὶ χρυσᾶ, ὑπάρχει ἕνα σήμαντρο, κ' ἕνα μεγάλο σφυρὶ ἀσημένιο, μὲ χέρι ἐβένινο, πολὺ βαρύ. Ἡ Ἀγκουΐντα μοῦ διηγήθηκε τὴ σκηνή. Ὅταν ἡ Ἀντινέα χαμογελώντας—καὶ παύει ποτὲ νὰ χαμογελάῃ, ἡ Ἀντινέα;—ἀνάγγειλε στὸν μικρὸ Καΐν πὼς ἔφθασε ὁ καιρὸς τοῦ χωρισμοῦ, ἐκεῖνος στάθηκε μπροστά της, βουβός, καὶ κίτρινος σὰν κερί. Ἐκείνη χτύπησε τὸ σήμαντρο γιὰ νἄρθουν νὰν τὸν πάρουν ἀπ' ἐκεῖ. Μπῆκε ἕνας λευκὸς Τάργκουϊ. Μὰ ὁ μικρὸς Καΐν, μ' ἕνα πήδημα, ἄρπαξε τὸ σφυρί, καὶ σ' ἕνα δευτερόλεπτο ὁ Τάργκουϊ σωριάστηκε χάμου, μὲ τὸ κρανίο τσακισμένο. Ἡ Ἀντινέα χαμογελοῦσε πάντα. Φέραν τὸν μικρὸ Καΐν στὴν καμαρά του. Τὴν ἴδια νύχτα, γέλασε ἐκείνους ποὺ τὸν φύλαγαν, καὶ πήδησε ἔξω ἀπ' τὸ παράθυρο, ἀπὸ ἕνα ὕψος διακοσίων ποδιῶν. Οἱ ἐργάτες τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ βαλσαμώματος μοῦπαν πὼς βγῆκε ἡ πίστι τους ἀνάποδα μ' αὐτὸ τὸ

---

(1) *Σημ. Μεταφ.*—Ἡ εὐδιαθεσία, ἡ μεγάλη εὐεξία, καὶ ἡ γλυκὲς αὐταπάτες ὅπου πέφτει ὁ ἄνθρωπος ὅταν κάνῃ χρῆσι ναρκωτικῶν.

σῶμα. Μὰ τὰ κατάφεραν καλά. Δὲν ἔχεις παρὰ νὰ πᾷς νὰ ἰδῇς μονάχος σου. Στὴν κόκκινη μαρμάρινη σάλα, ἀναπαύεται στὴν κόγχη ποὺ ἔχει τὸν ἀριθμὸ 26.

Ἡ γρηὰ κατάπνιξε τὴ συγκίνησί της, στὸ ποτῆρι της.

—Δυὸ μέρες πρωτήτερα, ἐξακολούθησε, εἶχα ἐρθῇ νὰ τοῦ κάνω τὰ νύχια, ἐδῶ, γιατὶ αὐτὴ ἦταν ἡ καμαρά του. Ἀπάνω στὸν τοῖχο, κοντὰ στὸ παράθυρο, ἔγραφε ἀπάνω στὴν πέτρα, μὲ τὸ σουγιά του, κάτι. Κοίτα, φαίνεται ἀκόμα.

Was it not Fate, that, on this July midnight...(1)

Ὅποια δήποτε ἄλλη στιγμή, οἱ στῖχοι αὐτοί, χαραγμένοι στὴν πέτρα τοῦ παραθύρου, ἀπ' ὅπου ὁ μικρὸς Ἄγγλος ἀξιωματικὸς ἐπήδησε ἔξω, θὰ μοῦ προξενοῦσαν ἄπειρη συγκίνησι. Μὰ, τὴν ὥρα ἐκείνη, μιὰ ἄλλη σκέψι ταξείδευε στὴν καρδιά μου.

—Πές μου, εἶπα, μὲ φωνὴ ὅσο μποροῦσα πιὸ ἥμερη, ὅταν ἡ Ἀντινέα κρατεῖ ἕναν ἀπὸ μᾶς στὴν ἐξουσία της, τὸν κλείνει κοντά της, δὲν εἶνε ἔτσι; δὲν τὸν βλέπει πιὰ κανείς;

Ἡ γρηὰ ἔκανε μιὰ χειρονομία ἀρνητική.

—Δὲν φοβᾶται μὴν τῆς φύγῃ. Τὸ βουνὸ εἶνε καλὰ κλειστό. Ἡ Ἀντινέα δὲν ἔχει παρὰ νὰ χτυπήσῃ τὸ ἀσημένιο της σήμαντρο, καὶ στὴ στιγμὴ αὐτὸς θἄνε κοντά της πάλι.

—Ὁ σύντροφός μου, ὥς τόσο... Δὲν τὸν ξανᾶδα πιά, ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ τόνε κάλεσε....

Ἡ Μαύρη χαμογέλασε μὲ ὕφος ἀνθρώπου ποὺ ἔχει πεῖρα.

—Ἂν δὲν τὸν βλέπῃς, αὐτὸ σημαίνει πὼς ὁ φίλος

---

(1) «Δὲν ἦταν ἡ Μοῖρα, πού, τὰ μεσάντχτα αὐτὰ τοῦ Ἰουλίου...»

σου προτιμᾶ νὰ μένη κοντά της. Ἡ Ἀντινέα δὲν τὸν ἐξαναγκάζει σ' αὐτό. Οὔτε, πάλι, τὸν ἐμποδίζει.

Σήκωσα τὸ γρόθο μου καὶ τὸν κατάφερα, μὲ ὁρμή, ἀπάνω στὸ τραπέζι.

—Φύγε, παληόγρηα, φύγε ἀπὸ μπρός μου, στὴ στιγμή...

Κατατρομαγμένη, ἡ Ῥοζίτα, μάζεψε γρήγορα-γρήγορα τὰ ἐργαλεῖα της, κ' ἔφυγε σὰν νὰν τὴν κυνηγοῦσαν.

Was it not Fate, that, on this July midnight...

Ὑπάκουσα στὴν ὑπόδειξι τῆς Μαύρης. Κατέβηκα στοὺς διαδρόμους, χάθηκα ἐκεῖ μέσα, ξαναμπῆκα στὸ σωστὸ δρόμο, ἀπὸ τὸν ἱερέα Σπάρντεκ, ποὺ ἀντάμωσα κατὰ τύχη, ἔσπρωξα τὴν πόρτα τῆς κόκκινης μαρμάρινης σάλας, καὶ μπῆκα.

Ἡ δροσιὰ ἐκείνη τῆς ἀρωματισμένης κρύπτης μοῦ ἔκανε καλό. Δὲν ὑπάρχει μέρος, ὅσο ἀπαίσιο κι' ἂν εἶνε, ποὺ νὰ μὴ φαίνεται σὰν νὰ λαγαρίζεται ἀπὸ τὸ κελάρισμα τοῦ τρεχάμενου νεροῦ. Ὁ βόμβος τοῦ καταρράκτη, στὴ μέση τῆς σάλας, μὲ ἀνακούφιζε. Μιὰ μέρα, πρὶν ἀπὸ μιὰ μάχη, ἤμουν πλαγιασμένος μὲ τὸ λόχο μου, ἀνάμεσα στὰ ψηλὰ χόρτα, προσμένοντας τὴ στιγμή, ποὺ μιὰ σφυριγματιὰ θὰ μᾶς ἔκανε νὰ σηκωθοῦμε κάτω ἀπὸ τὴ χάλαζα τῶν σφαιρῶν. Στὰ πόδια μου, ἕνα ῥυάκιο. Ἄκουα τὸ δροσερὸ κελάρισμά του, καὶ θαύμαζα τὰ παιγνίδια τῆς σκιᾶς καὶ τοῦ φωτὸς στὸ διάφανο νερό, τὰ μικρὰ ζῷα, τὰ μικρὰ μαῦρα ψαράκια, τὰ πράσινα χόρτα, τὴν κίτρινη καὶ ῥυτιδωμένη ἄμμο... Τὸ μυστήριο τοῦ νεροῦ πάντα μὲ συνεπῆρε.

Ἐδῶ, στὴ σάλα αὐτή, τὴν τραγική, ἡ σκέψις μου μαγνητίστηκε ἀπὸ τὸν σκοτιδιασμένο καταρράκτη. Τὸν ἔννοιωθα φίλο. Δὲ μ' ἄφηνε νὰ λιποψυχήσω ἀνάμεσα στὶς πετρωμένες αὐτὲς μαρτυρίες τόσων τερατωδῶν κακουργημάτων.

Ὁ ἀριθμὸς 26. Ναί, αὐτὸς εἶνε: «*Ὑπολοχαγὸς Δῶγκλας Καΐϊν. Ἐγεννήθη στὸ Ἐδιμβοῦργο, τὴν 21 Σεπτεμβρίου 1862. Πέθανε στὸ Χογκάρ, τὴν 16 Ἰουλίου 1890.*» Εἴκοσι ὀχτὼ χρονῶν! Δὲν εἶχε ἀκόμα κλείσει τὰ 28! Ἕνα πρόσωπο μαραμένο, μέσα ἐκεῖ στ' ὀρειχάλκινο θηκάρι! Ἕνα στόμα θλιμμένο, ὅπου ἔχει θρονιάσει τὸ Πάθος! Ναί, εἶνε αὐτός! Κακότυχο παιδί!—Ἐδιμβοῦργο!—γνωρίζω τὸ Ἐδιμβοῦργο, χωρὶς ποτὲ νὰ πάω ἐκεῖ. Ἀπὸ τὰ τείχη τοῦ Πύργου, παρατηρεῖ κανεὶς τοὺς λόφους τοῦ Πέντλανδ.» *Κοιτᾶξτε λίγο πιὸ χαμηλά*» ἔλεγε στὴν Ἄννα ντὲ Σαίντ-Ὕβς, ἡ γλυκειά μὶς Φλώρα ντὲ Στήβενσον, «*κυττᾶξτε λίγο πιὸ χαμηλά, καὶ θὰ δῆτε, στὴν πτυχὴ τοῦ λόφου, ἕνα μπουκέττο ἀπὸ δένδρα, κ' ἕνα λεπτὸ νῆμα καπνοῦ ποὺ ὑψώνεται ἀνάμεσά τους. Εἶνε τὸ Σουάνστον Κότταιϊτζ, ὅπου μένομε, ὁ ἀδελφός μου κ' ἐγώ, μὲ τὴ θεία μου. Ἂν ἡ θέα του σᾶς προξενεῖ, ἀλήθεια, εὐχαρίστησι, θᾶμαι εὐτυχής.*» Ὅταν ἔφυγε γιὰ τὸ Δαρφούρ, ὁ Δῶγκλας Καΐϊν, θ' ἄφησε, ἀσφαλῶς, στὸ Ἐδιμβοῦργο, μιὰ Μὶς Φλώρα, ξανθούλα σὰν καὶ τὴν Σαίντ-Ὕβς, μὰ τὶ εἶνε αὐτὲς οἱ λιγνὲς κόρες, μπροστὰ στὴν Ἀντινέα; Ὁ Καΐϊν, μολαταῦτα, ὅσο λογικὸς κι' ἂν ἦταν, ὅσο κι' ἂν ἦταν γεννημένος γιὰ μιὰ τέτοιας λογῆς ἀγάπη, ἀγάπησε τὴν ἄλλη. Καὶ πέθανε. Καὶ νά, ὁ ἀριθμὸς 27, ἐκεῖνος ποὺ ἐξ αἰτίας του ὁ δύστυχος ὁ Καΐϊν ἔπεσε καὶ τσακίστηκε ἀπάνω στοὺς βράχους τῆς Σαχάρας, καὶ ποὺ κι' αὐτὸς ἐπίσης πέθανε, ἐξ αἰτίας ἑνὸς ἄλλου, ποὺ ἦρθε ὕστερα ἀπ' αὐτόν.

Νὰ πεθαίνῃς, ν' ἀγαπᾷς! Μὲ τί τρόπο φυσικό, αὐτές, οἱ λέξεις ἀντηχοῦν στὴν κόκκινη μαρμάρινη σάλα! Πῶς ἡ Ἀντινέα φαίνεται πιὸ μεγάλη στὴ μέση αὐτοῦ τοῦ κύκλου τῶν πελιδνῶν ἀγαλμάτων! Ἴσαμε αὐτὸ τὸ σημεῖον, λοιπόν, ὁ Ἔρως ἔχει ἀνάγκη τοῦ Θανάτου

γιὰ νἆνε ἔτσι πολλαπλασιασμένος; Δίχως ἀμφιβολία, κι᾽ ἄλλες γυναῖκες, στὸν κόσμο, εἶνε ὡραῖες, σὰν τὴν Ἀντινέα, πιὸ ὡραῖες ἴσως. Σὲ παίρνω γιὰ μάρτυρα, πὼς μόλις εἶπα λίγα πράγματα γιὰ τὴν ὠμορφιά της. Πῶς, λοιπόν, αὐτὴ ἡ κλίσις, αὐτὸς ὁ πυρετός, αὐτὸ τὸ ὁλοκαύτωμα ὅλου μου τοῦ «εἶναι;» Πῶς εἶμαι πρόθυμος, γιὰ νὰ σφίξω, ἕνα δευτερόλεπτο, μὲς στὴν ἀγκαλιά μου, τὸ κλονούμενο αὐτὸ φάντασμα, νὰ δεχθῶ πράγματα, ποὺ δὲν τολμῶ κἄν νὰ φαντασθῶ, ἀπὸ φόβο μὴ μὲ πιάσῃ ἀμέσως ῥῖγος ;

Νά, ὁ ἀριθμὸς 53 ! Ὁ τελευταῖος! ὁ 54 θἆνε τοῦ Μοράνζ, ὁ 55, ὁ δικός μου. Σ᾽ ἕξη μῆνες, ὀχτώ, ἴσως, —τὸ ἴδιο κάνει, ἄλλωστε,—θὰ μὲ τοποθετήσουν, καὶ μένα, σ᾽ αὐτὴν ἐδῶ τὴν κόγχη, φάντασμα δίχως μάτια, μὲ ψυχὴ πεθαμένη, μὲ τὸ σῶμα παραγεμισμένο.

Ἀγγίζω τὸ ἀνώτερο ὅριο τῆς εὐτυχίας—τὴ λαγαρισμένη ἔκστασι. Τὶ παιδὶ ποὺ ἤμουν, λίγη ὥρα πρίν! Τἄβαλα μὲ μιὰ παληόγρηα Ἀραπίνα, ποὺ κάνει μανικιούρ! Ζήλευα τὸν Μοράνζ, λόγῳ τιμῆς! Καὶ καλά: ἀφ᾽ οὗ ἦταν ἔτσι, γιατὶ νὰ μὴ ζηλεύω κι᾽ αὐτοὺς ἐδῶ, τοὺς παρόντας, καὶ τοὺς ἄλλους, ποὖνε ἀκόμα ἀπόντες, καὶ ποὺ θἄρθουν, ἕνας-ἕνας, νὰ γεμίσουν τὸν μαῦρον κύκλο, τῶν κογχῶν αὐτῶν ποὖνε ἀκόμα ἄδειες;.. Ὁ Μοράνζ, τὸ ξέρω, τὴ στιγμὴν αὐτή, εἶνε κοντὰ στὴν Ἀντινέα, καὶ μὲ χαρὰ μεγάλη, ἀνάμικτη μὲ πικρία, συλλογίζομαι τὴ δική του χαρά. Μά, ἕνα βράδυ, σὲ τέσσερις μῆνες, σὲ τρεῖς, ἴσως, ἢ καὶ λιγώτερο, οἱ βαλσαμωτῆδες θἄρθουν ἐδῶ μέσα, κ᾽ ἡ κόγχη 54, θὰ δεχθῇ τὴ λεία της. Τότε, ἕνας Τάργκουϊ λευκὸς θὰ μὲ πλησιάσῃ. Θ᾽ ἀνατριχιάσω ἀπὸ μιὰν ὑπέρτατη ἔκστασι. Θὰ μοῦ ἀγγίσῃ τὸ μπράτσο. Καὶ θἆνε ἡ σειρά μου νὰ μπῶ στὴν Αἰωνιότητα ἀπὸ τὴ ματωμένη πόρτα τῆς Ἀγάπης.

. . . . . .

Ὅταν, βγαίνοντας ἀπὸ τὴν ἔκστασί μου, βρέθηκα ξανὰ στὴ βιβλιοθήκη, ἡ νύχτα, ποὺ ἔπεφτε, σκοτείνιαζε τὶς σκιὲς τῶν προσώπων, ποὺ ἦσαν ἐκεῖ συναγμένα.

Ἀναγνώρισα τὸν κ. Λὲ Μέζ, τὸν ἱερέα, τὸν Ἀτταμάνο, τοὺς δυὸ λευκοὺς Τουαρέγκ, κι' ἄλλους ἀκόμα. Ἦσαν ὅλοι μαζωμένοι ἐκεῖ, σὰν νἄκαναν συμβούλιο, καὶ συζητοῦσαν ζωηρὰ καὶ μὲ ἔξαψι,

Ἀπορημένος, ἀνήσυχος, μάλιστα, ποὺ ἔβλεπα μαζὺ τόσους ἀνθρώπους, ποὺ ὅπως σοῦ ἔδωσα νὰ καταλάβῃς, δὲν τοὺς χώνευα καθόλου, πλησίασα.

Κἄποιο γεγονός, κἄποιο γεγονὸς ἀνήκουστο, εἶχε συμβῇ, πού, τὴν ὥρα ἐκείνη, εἶχε φέρει ὅλο τὸ λαὸ τοῦ βουνοῦ, σὲ ἀναστάτωσι.

Δυὸ Ἱσπανοὶ ἐξερευνηταί, ποὖχαν ξεκινήσει ἀπὸ τὸ Ρίο ντὲ Ὄρο, εἶχανε φανῇ πρὸς δυσμάς, στὸ Ἀντρὰρ Ἀχνέτ.

Μόλις ὁ Σεγκαὶρ ἔμπνι Σιεὶχ πληροφορήθηκε αὐτό, ἑτοιμάστηκε ἀμέσως γιὰ νὰ πάῃ νὰ τοὺς συναντήση.

Μά, μονοστιγμὶς, ἔλαβε διαταγὲς νὰ καθήση στ' αὐγά του.

Ἀπὸ τὴν ὥρα ἐκείνη, ἦταν ἀδύνατη ἡ παραμικρὴ ἀμφιβολία.

Γιὰ πρώτη φορά, ἡ Ἀντινέα ἀγαποῦσε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

ΤΟ ΠΑΡΑΠΟΝΟ ΤΗΣ ΤΑΝΙΤ—ΖΕΡΓΚΑ

«Χχχρρρ! Χχχρρρ!»

Ἔβγαινα, σιγὰ σιγά, ἀπ' τὸν ὕπνο ποὺ εἶχε, τέλος, ναρκώση τ' ἀποσταμένο μου κορμί. Τὰ μάτια μου μισοάνοιξαν. Ἀπότομα τινάχτηκα πίσω.

«Χχχρρ! Χχχρρρ!»

Μισὸ μέτρο, πιὸ πέρα ἀπὸ τὸ πρόσωπό μου, ἦταν τὸ κίτρινο, μὲ μαῦρα στίγματα, μούτσουνο τοῦ Χίραμ Ῥουά. Ὁ ἀγριόγαττος παραστεκόταν στὸ ξύπνημά μου, δίχως ἐνδιαφέρον, ἄλλωστε, γιατὶ χασμουριόταν. Τὸ κόκκινο, καὶ σκοτεινό του στόμα, ὅπου γυαλίζαν τὰ ὡραῖα του ἄσπρα δόντια, ἄνοιγαν καὶ κλεῖναν μὲ ῥαθυμία.

Τὴν ἴδια στιγμή, ἄκουσα ἕνα γέλιο.

Ἦταν ἡ μικρούλα Τάνιτ-Ζέργκα. Καθόταν σταυροπόδι ἀπάνω σ' ἕνα μαξηλάρι, κοντὰ στὸ ντιβάνι, ὅπου ἤμουν ἐγὼ ξαπλωμένος καὶ, μὲ περιέργεια, ἐπιστατοῦσε στὴν ἀντιπαράστασί μου μὲ τὸν λεοπάρδαλι.

—Ὁ Χίραμ Ῥουὰ αἰσθανόταν πλῆξι—θεώρησε καλὸ νὰ μοῦ ἐξηγήση ἡ κόρη—καὶ τὸν ἔφερα ἐδῶ.

—Πολὺ καλά, εἶπα μὲ δυσθυμία. Μά, δὲν μποροῦσε νὰ πάη ἀλλοῦ νὰ διασκεδάση τὴν πλῆξι του;

—Εἶνε ὁλομόναχος τώρα, εἶπε ἡ μικρή. *Οἱ ἄλλοι* τὸν ἔδιωξαν Ἔκανε πολὺ θόρυβο μὲ τὰ παιγνίδια του.

Τὰ λόγια αὐτὰ μοῦ θύμησαν τὰ γεγονότα τῆς προηγούμενης μέρας.

—Ἂν θέλῃς, τὸν βγάζω ἔξω, εἶπε ἡ Τάνιτ Ζέργκα.

—Ὄχι, ἄς τον!

Κοίταξα τὸ ζῷο μὲ συμπάθεια. Ἡ κοινή μας ἀτυχία μᾶς ἔνωνε.

Χάϊδεψα, μάλιστα, τὸ καμαρωτό του μέτωπο. Ὁ Χιράμ Ῥουά, γιὰ νὰ δείξῃ τὴν εὐχαρίστησί του, τεντώθηκε ὅλος, καὶ πέταξε ἔξω τὰ μεγάλα κεχριμπαρένια νύχια του.

—Ἔχομε ἐδῶ καὶ τὴν Γκαλέ, εἶπε ἡ μικρούλα.

—Γκαλέ! Τί εἶνε αὐτὸ πάλι;

Τὴν ἴδια στιγμὴ παρατήρησα, στὰ γόνατα τῆς Τάνιτ-Ζέργκα, ἕνα παράξενο ζῷο, στὸ μέγεθος μιᾶς μεγάλης ἥμερης γάτας, μὲ πλακωτὰ ἀφτιά, καὶ μακρονάρικο μούτσουνο, μὲ τὴ σταχτιά του προβιὰ ζαρουκλιασμένη.

Μὲ κοίταζε μὲ τὰ περίεργα ῥοδαλὰ μικρά του μάτια.

—Εἶνε τὸ κουνάδι(1) μου, ἐξήγησε ἡ Τάνιτ Ζέργκα.

—Πές μου, λοιπόν, εἶπα μὲ μπουρίνι, αὐτὰ εἶνε ὅλα;

Πρέπει νᾶχα ὕφος τόσο σκυθρωπὸ καὶ γελοῖο, γιὰ νὰ μὴν μπορέσῃ ἡ Τάνιτ—Ζέργκα νὰ βαστήξῃ τὰ γέλια. Γέλασα κ᾽ ἐγώ.

—Ἡ Γκαλὲ εἶνε φίλη μου, εἶπε, ὅταν ἐπῆρε πάλι τὸ σοβαρό της ὕφος. Ἐγὼ τῆς ἔσωσα τὴ ζωή. Ἦταν τότε μικρούτσικη. Θὰ σ᾽ τὸ διηγηθῶ αὐτὸ μιὰν ἄλλη μέρα. Κοίταξε τὶ χαριτωμένη πούνε.

Καὶ λέγοντας αὐτό, ἀπόθεσε τὸ κουνάδι ἀπάνω στὰ γόνατά μου.

—Εὐγένεια μεγάλη ἀπὸ σένα, Τάνιτ-Ζέργκα, νἄρθῃς νὰ μ᾽ ἐπισκεφθῇς, εἶπα ἀργὰ-ἀργά, περνώντας τὸ χέρι μου ἀπάνω ἀπὸ τὴ ῥάχη τοῦ μικροῦ ζῴου. Τὶ ὥρα εἶνε;

---

(1) Ἰχνεύμων.

—Μόλις περασμένες ἐννέα. Κοίταξε, ὁ ἥλιος εἶνε κιόλας ψηλά. Νὰ κατεβάσω τὸ στόρ.

Τὸ δωμάτιο σκοτείνιασε. Τὰ μάτια τῆς Γκαλέ γένηκαν πιὸ ῥόδινα. Τὰ μάτια τοῦ Χίραμ-Ῥουὰ γενῆκαν πράσινα.

—Εὐγένεια μεγάλη ἀπὸ σένα... ἐπανέλαβα, καρφωμένος στὴν ἰδέα μου. Βλέπω πὼς εἶσαι σήμερα ἐλεύθερη. Ποτὲ δὲν μοῦ εἶχες ἔρθῃ τόσο πολὺ πρωΐ.

Μιὰ σκιὰ ἐπέρασε ἀπὸ τὸ μέτωπο τῆς μικρούλας.

—Εἶμαι ἐλεύθερη, πράγματι, εἶπε, σχεδὸν μὲ τραχὺν τόνο.

Κοίταξα, τότε, μὲ μεγαλείτερη προσοχὴ τὴν Τάνιτ-Ζέργκα. Γιὰ πρώτη φορά, παρατήρησα πὼς ἦταν ὡραία. Τὰ μαλλιά, ποὺ ταν πεσμένα στοὺς ὤμους, ἦσαν λιγώτερο σγουρὰ παρὰ κυματιστά. Τὰ χαρακτηριστικά της εἶχαν ἀξιοθαύμαστη καθαράδα γραμμῶν: μύτη πολὺ ἴσια, μικρὸ στόμα μὲ λεπτὰ χείλη, πηγοῦνι χαριτωμένο. Ἡ ἐπιδερμίδα δὲν ἦταν μαύρη, μὰ εἶχε τὸ χρῶμα τοῦ χαλκοῦ. Τὸ σῶμα λεπτὸ καὶ λιγερό.

Ἕνας φαρδὺς ἀπὸ μπροῦντζο χαλκᾶς γινόταν, γύρω ἀπὸ τὸ μέτωπό της καὶ τὰ μαλλιά της, σὰν ἕνα εἶδος βαρειοῦ διαδήματος. Φοροῦσε, στὰ χέρια καὶ στοὺς ἀστραγάλους, τέσσερα βραχιόλια, καί, γιὰ ἐνδυμασία, ἕνα χιτῶνα, ἀπὸ πράσινο μεταξωτό, μὲ χρυσᾶ κρόσσα στὶς ἄκρες. Πράσινο χρῶμα, μπροῦντζος, χρυσάφι: Θυμήθηκα.

—Εἶσαι Σονράϊ, Τάνιτ-Ζέργκα; εἶπα μαλακά.

Ἀπάντησε μ' ἕνα εἶδος τραχειᾶς περηφάνειας:

—Εἶμαι Σονράϊ.

«Ἀλλόκοτη μικρούλα!» σκέφθηκα.

Ἦταν φανερό, πὼς ὑπῆρχε ἕνα σημεῖο ποὺ, ἀπάνω σ' αὐτὸ, ἡ Τάνιτ-Ζέργκα δὲν ἐννοοῦσε ν' ἀφήσῃ τὴν κουβέντα νὰ περεκτραπῇ. Θυμούμουν, ὅταν μοῦπε πὼς *οἱ ἄλλοι* εἶχαν διώξει τὸν Χίραμ Ῥουά, μὲ τὶ ὕφος,

σχεδὸν γεμάτο καϋμό, ἐπρόφερε ἐκεῖνο τὸ «*οἱ ἄλλοι.*»

—Εἶμαι σονράϊ, ἐπανέλαβε. Γεννήθηκα στὸ Γκάο, στὶς ὄχθες τοῦ Νίγηρος, στὴν ἀρχαία πρωτεύουσα τῶν Σονράϊ. Οἱ πρόγονοί μου βασίλεψαν στὴ μεγάλη Αὐτοκρατορία τῶν Μαντίγκων. Δὲν πρέπει νὰ μὲ περιφρονῇς, ἐπειδὴ μὲ βλέπεις ἐδῶ σκλάβα.

Σὲ μιὰν ἀκτῖνα τοῦ ἥλιου, ἡ Γκαλέ, καθισμένη στὰ μικρά της ὀπίσθια, στίλβονε τὰ γυαλιστερά της μουστάκια μὲ τὰ μπροστινά της πόδια, ἐνῷ ὁ Χίραμ-Ῥουά, κυλισμένος ἀπάνω στὴν ψάθα, κοιμόταν, βγάζοντας ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρό, ἕνα παραπονετικὸ γογγυσμό.

—Ὀνειρεύεται, εἶπε ἡ Τάνιτ-Ζέργκα, βάζοντας τὸ δαχτυλό της στὰ χείλη.

—Οἱ τίγρεις μόνο ὀνειρεύονται, εἶπα ἐγώ.

—Κ' οἱ λεοπαρδάλεις ἐπίσης ὀνειρεύονται, εἶπε σοβαρά.

Δὲν εἶχε καταλάβῃ τὸν ἀστεϊσμό μου,

Μιὰ στιγμὴ σιωπήσαμε. Ὕστερα εἶπε:

—Πρέπει νὰ πεινᾷς. Καὶ σκέπτομαι πὼς δὲ θὰ εὐχαριστιόσουνα νὰ φᾷς μὲ τοὺς ἄλλους.

Δὲν ἀπάντησα.

—Πρέπει νὰ φᾷς, ἐξακολούθησε ἡ κόρη. Ἂν τὸ ἐπιτρέπῃς, νὰ πάω νὰ φέρω φαϊ γιὰ σένα καὶ γιὰ μένα. Ἀκόμα καὶ γιὰ τὸν Χίραμ Ῥουὰ καὶ γιὰ τὴν Γκαλέ. Ὅταν εἶνε κἀνεὶς θλιμμένος, δὲν πρέπει νὰ μένῃ μόνος.

Κ' ἡ μικρὴ, πράσινη καὶ χρυσαφένια νεράϊδα, ἔφυγε, δίχως νὰ περιμένῃ τὴν ἀπάντησί μου.

Ἔτσι ἄρχισαν οἱ σχέσεις μου μὲ τὴν Τάνιτ-Ζέργκα. Κάθε πρωῒ ἐρχότανε στὴν κάμαρά μου μὲ τὰ δυὸ ζῷα. Πολὺ σπάνια μοῦ μιλοῦσε γιὰ τὴν Ἀντινέα, καὶ πάντα μ' ἐπιφύλαξι. Ἡ ἐρώτησις ποὺ ἔβλεπε ἀδιάκοπα στὰ χείλη μου, φαινόταν πὼς τῆς ἦταν ἀνυπόφορη, κ' ἔννοιωθα πὼς ἀπέφευγε μὲ τρόπο κάθ

θέμα, ποὺ ἐγὼ ὁ ἴδιος δὲν τολμοῦσα νὰ μπάσω στὴν κουβέντα.

Καὶ γιὰ νὰ τὸ ἀποφεύγῃ καλλίτερα, μιλοῦσε, ὅλο μιλοῦσε, φλυαροῦσε, σὰν ἕνας μικρὸς ἀνήσυχος παππαγάλος.

Ἀρρώστησα καὶ νοσηλεύθηκα, ὅσο ποτὲ κἀνείς, ἀπὸ τὴν Ἀδελφὴν αὐτὴν τοῦ Ἐλέους, μὲ τὸ πράσινο μεταξωτὸ καὶ μὲ τοὺς πράσινους χαλκάδες. Τὰ δυὸ ἄγρια ζῷα, τὸ μεγάλο καὶ τὸ μικρό, ἦσαν ἐκεῖ, πλάϊ στὸ κρεββάτι μου, τὸ ἕνα ἀπ' τὴ μιὰ μεριὰ καὶ τ' ἄλλο ἀπὸ τὴν ἄλλη, καί, τὶς ὧρες τοῦ μεγάλου μου πυρετοῦ, ἔβλεπα, προσηλωμένα ἀπάνω μου, τὰ μυστηριώδικα καὶ θλιβερά τους μάτια.

Μὲ τὴν κελαϊδιστὴ φωνή της, ἡ Τάνιτ Ζέργκα μοῦ διηγόταν τὶς ὡραῖες ἱστορίες της, κι' ἀπ' ὅλες ἐκείνην ποὺ θεωροῦσε πιὸ ὡραία, τὴν ἱστορίαν τῆς ζωῆς της.

Ἀργότερα, μονάχα, καὶ ξαφνικά, ἀντελήφθηκα ὥς ποιὸ σημεῖο ἡ μικρὴ αὐτὴ βάρβαρος εἶχε μπῇ στὴ ζωή μου. Ὅπου κι' ἂν εἶσαι αὐτὴν τὴν ὥρα, ἀγαπητὴ μικρούλα, ὅποιο κι' ἂν εἶνε τὸ εἰρηνικὸ ἀκρογιάλι, ἀπ' ὅπου ἡ ψυχούλα σου παρακολουθεῖ τὴν τραγῳδία μου, ῥίξε ἕνα βλέμμα στὸ φίλο σου, καὶ συχώρεσέ τονε πού, ἀπ' τὴν ἀρχή, δὲν ἔδωσε σὲ σένα τὴν προσοχὴ ποὺ τόσο σοῦ ἄξιζε, ὦ ἀλησμόνητη κόρη!

— Κρατῶ ἀπὸ τὰ παιδικά μου χρόνια, ἔλεγε, τὴν εἰκόνα ἑνὸς ῥοδόχρυσου ἥλιου, ποὺ ἀνέβαινε, μέσα ἀπὸ τὴν πρωΐνὴ καταχνιά, ἀπάνω ἀπὸ ἕναν μεγάλον ποταμό, ποὺ κυλοῦσε μὲ μεγάλα κύματα, γιαλιστερά: τὸν «ποταμὸ ποὺ ἔχει νερό», τὸν Νίγηρα. Ἦταν... Μὰ ἐσὺ δὲ μ' ἀκοῦς.

— Σ' ἀκούω, μικρὴ Τάνιτ Ζέργκα, στ' ὁρκίζομαι.

— Ἀλήθεια, δὲ μὲ βαρύνεσαι; θέλεις νὰ μιλῶ;

— Μίλα, Τάνιτ-Ζέργκα, μίλα!

— Ἔ! Λοιπόν! Μὲ τὶς μικρὲς συντρόφισσές μου, ποὺ τὶς ἀγαποῦσα πολύ, παίζαμε στὴν ὄχθη τοῦ «ποταμοῦ ποὺ ἔχει νερό», κάτω ἀπ' τὶς τζιτζιφιές, ἀδελφὲς τοῦ «ζὲγκ-ζέγκ», ποὺ τ' ἀγκάθια μάτωσαν τὴν κεφαλὴ τοῦ Προφήτη σας, καὶ ποὺ ἐμεῖς τὸ λέμε «Δένδρο τοῦ Παραδείσου», γιατὶ κάτω ἀπ' αὐτό, λέει ὁ δικός μας Προφήτης, οἱ Ἐκλεκτοὶ τοῦ Κυρίου θὰ περνοῦν τὸ καιρό τους (1), καὶ ποὺ εἶνε τόσο μεγάλο, τόσο μεγάλο, ὥστε ἕνας καβαλλάρης θέλει ἕναν αἰῶνα γιὰ νὰ περάσῃ τὴ σκιὰ ποὺ ῥίχνει.

» Ἐκεῖ πλέκαμε ὡραῖες γυρλάνδες μὲ μιμόζες καὶ ἄλλα λουλούδια. Τὰ ῥίχναμε, ὕστερα, στὰ θολὰ νερά, γιὰ νὰ ἐξορκίσωμε τὴν κακὴ τύχη, καὶ γελούσαμε σὰν μικρὲς τρελλές, ὅταν ἕνας ἱπποπόταμος ἔβγαζε ῥουθουνιάζοντας τὴν καλὴ θεώρατη καὶ μὲ φουσκωμένα μάγουλα κεφαλή του, ἔξω ἀπ' τὰ νερά, καὶ τὸν βομβαρδίζαμε δίχως κακία μὲ λούλουδα, ὥς ποὺ βυθιζόταν πάλι κάτω ἀπὸ κύματα ἀφρῶν.

» Αὐτό, γινόταν τὸ πρωΐ. Ὕστερα ἁπλωνόταν, ἀπάνω ἀπὸ τὸ Γκάο, ἡ μεσημεριάτικη νάρκωσι, κ' ὕστερα, ὅταν περνοῦσε κι' αὐτή, γυρνούσαμε πάλι στὸν ποταμὸ γιὰ νὰ γιορτάσωμε τὴ δύσι τοῦ ἥλιου, ποὖταν ἕτοιμος νὰ χαθῇ πίσω ἀπὸ τοὺς μαύρους κλάδους τῶν «ντουλντούλ», χτυπώντας τὰ πόδια, κ' ὕστερα τὰ χέρια, σέρνοντας τὸ θρησκευτικὸ χορὸ καὶ ψάλλοντας τὸν ὕμνο τῶν Σονράϊ.

» Αὐτὲς ἦσαν οἱ συνηθισμένες ἀσχολίες μας, ἐμᾶς, τῶν μικρῶν ἐλευθέρων κοριτσιῶν. Μὰ, θὰ γελιόσουν ὡς τόσο, ἂν μᾶς ἐνόμιζες ἔτσι κόρες ἐπιπόλαιες, καὶ θὰ σοῦ διηγηθῶ, ἂν θέλῃς, πῶς, ἐγὼ ποὺ σοῦ μιλῶ, ἔσωσα ἕνα Γάλλον ἀρχηγό, ποὺ πρέπει νἆταν πολὺ

(1) Κοράνιον, κεφάλαιον 65, ἐδάφιον 17.

ἀνώτερός σου, ἂν κρίνω ἀπ' τὰ πολλὰ σειρήτια, τὰ χρυσᾶ, ποὺ εἶχε στ' ἄσπρα του μανίκια.

— Διηγήσου, μικρὴ Τάνιτ-Ζέργκα, ἔλεγα μὲ τὰ μάτια ἀλλοῦ.

— Δὲν κάνεις καλὰ νὰ χαμογελᾷς, ἐξακολουθοῦσε λιγάκι πειραγμένη, καὶ νὰ μὴ μοῦ δίνῃς περισσότερη προσοχή. Μά, δὲν κάνεις ὅ,τι θέλεις! Ἐγὼ τὰ διηγοῦμαι γιὰ μένα τὴν ἴδια αὐτὰ τὰ πράγματα, ἔτσι γιὰ ἀνάμνησι. Λοπόν, στὸν ἀνήφορο τοῦ Γκάο, ὁ Νίγηρ κάνει μιὰν ἀγκωνή. Ὑπάρχει στὸν ποταμὸ ἕνα μικρὸ ἀκρωτήριο, κατάφυτο ἀπὸ κολοσσιαῖα δένδρα τῆς γόμας. Ἦταν ἕνα δειλινὸ τοῦ Αὐγούστου, κι' ὁ ἥλιος ἐβασίλευε. Στὸ γύρω δάσος, δὲν ὑπῆρχε πιὰ ἕνα πουλὶ ποὺ νὰ μὴν εἶχε κουρνιάσῃ—ἀκίνητο, ὡς τὸ πρωΐ. Ἔξαφνα, πρὸς τὴ δύσι, ἀκούσαμε ἕνα θόρυβο ἄγνωστο : *μπούμ μπούμ, μπούμ-μπαραμπούμ-μπούμ-μπούμ*, ποὺ αὔξαινε,—*μπούμ μπούμ-μπούμ, μπαραμπούμ*, καὶ,τὴν ἴδια στιγμὴ,ἕνα ἀπότομο, παράξενο πέταγμα πουλιῶν, πελεκάνων, παπιῶν καὶ ἄλλων, ποὺ σκορπίστηκαν μὲ ταραχὴ ἀπάνω ἀπὸ τὰ δένδρα τῆς γόμας, ἀκολουθούμενα στὸν ἀέρα ἀπὸ μιὰ στήλη καπνοῦ μαύρου, ποὺ μόλις ἐλύγιζε ἀπὸ τὸ ἀγεράκι, ποὺ ἄρχιζε νὰ πνέῃ.

» Ἦταν μιὰ κανονιοφόρος ποὺ ἔκαμψε τὸν ἄγκωνα τοῦ ποταμοῦ, ταράζοντας ἀπ' τὄνα μέρος κι' ἀπὸ τἄλλο τὰ νερά. Πίσω του, βλέπαμε τὴ σημαία «μπλέ, ἄσπρη, κόκκινη,» ποὺ ἡ ἄκρη της σερνόταν ἀπάνω στο νερό, τέτοια ζέστη ἦταν ἐκείνη τὴ βραδειά.

» Ἦρθε κι' ἀγκυροβόλησε στὸ μικρὸ ξύλινο μῶλο. Ἕνα βαρκάκι κατέβηκε ἀμέσως, μὲ δυὸ ἰθαγενεῖς ναῦτες, ποὺ κωπηλατοῦσαν, καὶ τρεῖς ἀρχηγοὺς πού, σὲ λίγο, πήδησαν ἔξω στὴ γῆ.

» Ὁ γεροντώτερος, ἕνας Γάλλος ἰμάμης (ἱεραπόστολος), μ' ἕνα μεγάλο λευκὸ βουρνοῦζι, ποὺ γνώριζε

θαυμάσια τὴ γλῶσσα μας, ζήτησε νὰ μιλήση μὲ τὸν Σιέχ Σόννι-Ἀζκία. Ὁ πατέρας μου προχώρησε κ' εἶπε, πὼς ἦταν αὐτός. Ὁ ἰμάμης τοῦ διηγήθηκε, τότε, πὼς ὁ διοικητὴς τῆς περιφερείας τοῦ Τομπουκτοὺ ἦταν πολὺ ὠργισμένος, γιατί, σὲ ἀπόστασι ἑνὸς μιλλίου πιὸ ἀπάνω, ἡ κανονιοφόρος ἔπεσε ἀπάνω σ' ἕνα φραγμό, ποὺ δὲν τῶχαν δῆ οἱ πιλότοι, πὼς εἶχε ἀβαρίες, καὶ πὼς δὲν μποροῦσε νὰ ἐξακολουθήση ἔτσι τὸ ταξεῖδι της πρὸς τὸ Ἀνσάνγκο.

»Ὁ πατέρας μου ἀπάντησε ὅτι μὲ χαρὰ ἔβλεπε στὸν τόπο του τοὺς Γάλλους, ποὺ προστάτευαν τοὺς δύστυχους ἰθαγενεῖς ἐναντίον τῶν Τουαρέγκ, ὅτι ὁ φραγμὸς ἐκεῖνος ἔγεινε ὄχι γιὰ κακὸ σκοπό, μὰ γιὰ τὸ ψάρεμμα καὶ γιὰ τὴν τροφὴ τοῦ χωριοῦ, καὶ ὅτι ἦταν στὴ διάθεσι τοῦ Γάλλου ἀρχηγοῦ τὸ κάθε τί ποὺ θὰ ἤθελε ἀπ' τὸ Γκάο, κι' ἀκόμα κ' ἕνα σιδηρουργεῖο, γιὰ τὴν ἐπιδιόρθωσι τῆς κανονιοφόρου.

«Ὅλην τὴν ὥρα, ποὺ αὐτοὶ μιλοῦσαν, ὁ Γάλλος ἀρχηγὸς μὲ κοίταζε ἐμένα, κ' ἐγὼ ἐπίσης τὸν κοίταζα. Ἦταν ἕνας ἄνθρωπος ἡλικιωμένος λιγάκι, ψηλὸς μὲ ὤμους δυνατοὺς καὶ λίγο καμπουριασμένους, μὲ μάτια γαλανά, καὶ καθάρια σὰν τὴ πηγὴ ποὺ ἔχω τ' ὄνομά της.

»—Ἔλα ἐδῶ, μικρή μου, εἶπε μὲ τὴ γλυκειὰ φωνή του.

»—Εἶμαι ἡ κόρη τοῦ Σιέχ Σόννι-Ἀζκία, καὶ θὰ κάνω, ὅ,τι θέλω, ἀπάντησα ἐγὼ, θυμωμένη γιὰ τὴν τόση του ἀφέλεια.

»—Ἔχεις δίκαιο, ἀπάντησε, χαμογελώντας, γιατὶ εἶσαι ὡραία. Μοῦ χαρίζεις τὰ λουλούδια ποὺ ἔχεις στὸ λαιμό σου;

»Ἦταν μιὰ μεγάλη γυρλάνδα ἀπὸ κόκκινες μολόχες. Τοῦ τὴν ἔδωσα. Μὲ φίλησε. Γενήκαμε φίλοι.

»Στὸ ἀναμεταξύ, ὁ πατέρας μου καθωδηγοῦσε

τοὺς ἰθαγενεῖς ναῦτες καὶ τοὺς πιὸ δυνατοὺς ἄνδρες τῆς φυλῆς, νὰ μπάσουν τὴν κανονιοφόρο σ' ἕνα κολπίσκο τοῦ ποταμοῦ.

»—Ἔχομε δουλειὰ γιὰ ὅλη τὴν ἡμέρα αὔριο, συνταγματάρχα μου, εἶπε ὁ ἀρχιμηχανικὸς, ποὺ γύρισε, ἀφ' οὗ ἐπιθεώρησε τὶς ἀβαρίες. Δὲν θὰ μπορέσωμε νὰ ξεκινήσωμε πάλι παρὰ μεθαύριο τὸ πρωΐ, καὶ πάλι, ἂν αὐτοὶ οἱ ἀκαμάτες, οἱ ναῦτες, δὲν σκοντάψουν στὴ δουλειά.

»—Τὶ βάσανο! γόγγυσε ὁ νέος μου φίλος.

»Μὰ δὲν ἔμεινε ἔτσι δύσθυμος πολλὴ ὥρα, — τέτοιο ζῆλο ἐβάλαμε ἐγὼ κ' ἡ μικρές μου συντρόφισσες νὰ τὸν διασκεδάσωμε. Ἄκουσε τὰ ὡραιότερά μας τραγούδια, καί, γιὰ νὰ μᾶς εὐχαριστήση, μᾶς μοίρασε ἀπ' τὰ πολὺ ὡραῖα πράγματα, ποὺ εἶχε κατεβάση ἀπ' τὸ βαπόρι γιὰ τὸ δεῖπνο του, κοιμήθηκε στὸ μεγάλο μας σπίτι, ποὺ ὁ πατέρας μου τοῦ εἶχε παραχωρήσει, κ' ἐγὼ, ἀπ' τὴ σοφίττα, ὅπου εἶχα ἀποσυρθῆ, μαζὺ μὲ τὴ μητέρα μου, στάθηκα, ὥρα πολλή, πρὶν κοιμηθῶ, καὶ παρατηροῦσα ἀπάνω στὴν ἐπιφάνεια τῶν σκοτεινῶν κυμάτων, νὰ τρεμουλιάζη τὸ φῶς, ποὺ ἔπεφτε, γραμμές-γραμμές, κόκκινες καὶ στριφτὲς σὰν τρυβέλια, ἀπὸ τὸ φανάρι τῆς κανονιοφόρου.

»Τὴ νύχτα ἐκείνη, εἶδα ἕνα ὄνειρο τρομαχτικό. Εἶδα τὸ φίλο μου, τὸ Γάλλο ἀξιωματικό, νὰ κοιμᾶται εἰρηνικά, ἐνῷ ἕνας μεγάλος κόρακας πετοῦσε ἀπάνω ἀπ' τὸ κεφάλι του, κράζοντας: «*Κράα, κράα*, ὁ ἴσκιος τῶν δένδρων τοῦ Γκάου—*κράα, κράα*,—δὲ θὰ ὠφελήση σὲ τίποτα τὴ νύχτα, τὴν αὐριανὴ—*κράα, κράα*—στὸν Λευκὸ ἀρχηγό, οὔτε στὴ συνοδεία του.»

»Γλυκοχάραζε ἀκόμα ὅταν ἐπῆγα καὶ βρῆκα τοὺς ναῦτες. Ἦσαν ξαπλωμένοι στὴ γέφυρα τοῦ πλοίου. Εἶχαν ἐπωφεληθῆ τὴν περίστασι, ποὺ οἱ Λευκοὶ κοιμόντουσαν ἀκόμα, γιὰ νὰ τεμπελιάσουν.

»Πλησίασα τὸν γεροντώτερο ἀπ' αὐτοὺς καὶ τοῦ μίλησα σοβαρά.

»—Ἄκουσε, εἶδα, ἀπόψε,στὸν ὕπνο μου, τὸν μαῦρο κόρακα. Μοῦπε πὼς ἡ σκιὰ τῶν δένδρων τοῦ Γκάο θὰ ἦνε ὀλεθρία, τὴ νύχτα ποὺ ἔρχεται, στὸν ἀρχηγό σας...

»Καί, ἐκῷ ἐκεῖνοι μέναν ἀκίνητοι, ξαπλωμένοι, μὲ τὰ μάτια στὸν οὐρανό, δίχως κἄν νὰ φαίνονται πὼς μ' ἄκουσαν, ἐπρόσθεσα:

—...Καὶ στὴ συνοδεία του.

»Ἦταν ἡ ὥρα, ποὺ ὁ ἥλιος βρίσκεται στὸ ψηλότερο σημεῖο τ' οὐρανοῦ, καὶ ὁ συνταγματάρχης ἔτρωγε στὸ σπίτι, μὲ τοὺς ἄλλους Γάλλους, ὅταν ἐμπῆκε ὁ μηχανικός.

»— Δὲν ξέρω πῶς τὸ πάθανε, σήμερα, οἱ ναῦτες κ' ἐργάζονται σὰν ἄγγελοι. Ἂν ἐξακολουθήσουν ἔτσι συνταγματάρχα μου, θὰ μπορέσωμε νὰ ξεκινήσωμε ἀπόψε.

» — Τόσο τὸ καλλίτερο, εἶπε ὁ συνταγματάρχης. Μόνο νὰ μὴ μᾶς τὰ κάνουν θάλασσα μὲ τὴ βιάση τους. Δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη νἄμαστε στὸ Ἀνσάνγκο πρὶν τὸ τέλος τῆς ἑβδομάδος. Καλλίτερα θἆταν νὰ ξεκινήσωμε μέρα.

» Ἀνατρίχιασα. Μὲ ἱκετευτικὸ ὕφος, τόνε πλησίασα καὶ τοῦ ἀφηγήθηκα τὴν ἱστορία τοῦ ὀνείρου μου. Μὲ ἄκουε μὲ ἔκπληξι καὶ μ' ἕνα χαμόγελο στὰ χείλη, καί, στὸ τέλος, μοῦ εἶπε σοβαρά.

» Ἔστω, μικρὴ Τάνιτ-Ζέργκα, φεύγομε ἀπόψε ἀφ' οὗ τὸ θέλεις.

» Καὶ μὲ φίλησε.

» Τὰ σκοτάδεια τῆς βραδειᾶς ἄρχισαν νὰ πυκνώνουν, ὅταν ἡ κανονιοφόρος, διωρθωμένη πιά, ἐβγῆκε ἀπὸ τὸ λιμανάκι της. Οἱ Γάλλοι, ποὺ ἀνάμεσά τους

ἔβλεπα τὸ φίλο μου, μᾶς χαιρετοῦσαν ὥρα πολλὴ, κουνώντας στὸν ἀέρα τὰ κασκέττα τους, ὡς ποὺ πιὰ χαθήκαν κάτου μακρυά, στὴ μαύρη νύχτα. Καί, μόνη, ἀπάνω στὴν ὄχθη, ἔμεινα ἔτσι, κοιτάζοντας τὰ νερὰ ποὺ κυλοῦσαν κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μου, ὡς ποὺ ὁ θόρυβος τοῦ «πλοίου μὲ τὸν καπνό», *μπούμ-μπαραμπούμ*, ξεψύχησε σιγά-σιγὰ στὴ μακρυνὴ ἀπόστασι.

Ἡ Τάνιτ-Ζέργκα σταμάτησε λιγάκι.

» Ἡ νύχτα ἐκείνη ἦταν τελευταία τοῦ Γκάο. Κεῖ ποὺ κοιμόμουν, καὶ τὸ φεγγάρι ἦταν ἀκόμα ψηλά, ἀπάνω ἀπὸ τὸ δάσος, ἕνα σκυλὶ γαύγισε, μὰ ὄχι πολύ. Ὕστερα ἀκούστηκαν κραυγὲς ἀνδρῶν, καὶ γυναικῶν, κραυγές, ἀπ᾽ ἐκεῖνες ποὺ δὲν μπορεῖς πιὰ ποτὲ νὰ λησμονήσῃς, ὅταν τὶς ἀκούσῃς μιὰ φορά. Ὅταν ἐβγῆκε ὁ ἥλιος, βρισκόμουν μαζὺ μὲ τὶς μικρές μου συντρόφισσες, σ᾽ ἕνα δρόμο ποὺ πήγαινε πρὸς τὸ Βορηά, καὶ τρέχαμε, σκοντάφτοντας κάθε βῆμα, γιατὶ αὐτοὶ ποὺ μᾶς συνόδευαν, οἱ Τουαρέγκ, ἀνεβασμένοι σὲ γκαμῆλες, βιαζόντουσαν πολύ. Πίσω, οἱ γυναῖκες τῆς φυλῆς, κι᾽ ἀνάμεσα σ᾽ αὐτὲς, κι᾽ ἡ μανούλα μου, μὲ τὴν ἀλυσσίδα στὸ λαιμό, δυὸ-δυό, ἀκολουθοῦσαν. Ἄνδρες ἦσαν λίγοι. Σχεδὸν ὅλοι εἶχαν μείνει μὲ τὸν πατέρα μου, τὸν γενναῖο Σόννι-Ἀζκία, καὶ τάφηκαν κάτω ἀπ᾽ τὰ ἐρείπια τοῦ Γκάο, τοῦ Γκάο, ποὺ κατεδαφίστηκε συθέμελα ἄλλη μιὰ φορὰ ἀπὸ μιὰ συμμορία Ἀουελιμιντέν, ποὺχαν τρέξῃ γιὰ νὰ σφάξουν τοὺς Γάλλους τῆς κανονιοφόρου.

» Τώρα οἱ Τουαρὲγκ μᾶς ἔσπρωχναν, μᾶς ἔσπρωχναν ἐμπρὸς, ἀπὸ τὸ φόβο τους πὼς τοὺς κυνηγοῦσαν. Περπατήσαμε ἔτσι καμμιὰ δεκαριὰ μέρες, καί, ὅσο, λίγο-λίγο, τὰ χωράφια μὲ τὸ κεχρὶ καὶ τὸ καννάβι γινόντουσαν ἀραιότερα, τόσο ὁ δρόμος μας γινότανε πιὸ κοπιαστικός, κ᾽ ἡ ζέστη πιὸ τρομαχτική. Τέλος, κοντὰ στὸ Ἰζακερνέν, στὴ χώρα τοῦ Κιντάλ, οἱ Του-

αρὲγκ μᾶς πούλησαν σ᾽ ἕνα καραβάνι Μαυριτανῶν τοῦ Τράρζα, ποὺ πήγαιναν ἀπὸ τὸ Μαμπροὺκ στὸ Ῥαχάτ. Στὴν ἀρχή, ἐπειδὴ πηγαίναμε σιγά, νόμιζα πὼς εἴχανε τελειώσῃ τὰ δεινά μας. Μά, ξαφνικά, ἡ ἔρημος ἄρχισε νὰ εἶνε στρωμένη μὲ σκληρὰ χαλίκια, κ᾽ οἱ γυναῖκες ἄρχισαν νὰ πέφτουν. Ὅσο γιὰ τοὺς ἄνδρες, ἀπὸ πολλὲς μέρες, ὁ τελευταῖος ἀπ᾽ αὐτοὺς ξεψύχησε κάτω ἀπὸ τὸ ῥόπαλο, ἐπειδὴ ἀρνήθηκε νὰ προχωρήσῃ περισσότερο.

»Εἶχα τὴ δύναμι νὰ περπατῶ ἀκόμα, καὶ, μάλιστα, προσπαθοῦσα νὰ πηγαίνω ὅσο τὸ δυνατὸ πιὸ μπρός γιὰ νὰ μὴν ἀκούω τὶς κραυγὲς τῶν μικρῶν μου φιλενάδων, ὅταν καμμιὰ ἀπ᾽ αὐτὲς ἔπεφτε στὸ δρόμο, γιὰ νὰ μὴν ξανασηκωθῇ πιά, κ᾽ ἕνας ἀπὸ τοὺς φύλακες κατέβαινε ἀπὸ τὴν γκαμήλα, γιὰ νὰ τὴν σύρῃ κατὰ μέρος καὶ τὴν πνίξῃ. Μά, μιὰ μέρα, ἄκουσα μιὰ φωνὴ ποὺ μὲ ἀνάγκασε νὰ γυρίσω πίσω Ἦταν ἡ μητέρα μου. Ἦταν γονατισμένη κι᾽ ἄπλωνε σὲ μένα μὲ λαχτάρα τὰ τρεμουλιασμένα μπράτσα της. Σὲ μιὰ στιγμὴ, ἤμουν κοντά της. Μὰ,ἕνας ψηλὸς Μαυριτανός, ντυμένος στ᾽ ἄσπρα, μᾶς ἐχώρησε. Εἶχε κρεμασμένο, στὸ λαιμό του, ἀπὸ ἕνα μαῦρο κομπολόϊ, ἕνα θηκάρι ἀπὸ πετσὶ μαροκινό, ἀπ᾽ ὅπου ἔσυρε τὸ μαχαῖρι του.Βλέπω ἀκόμα τὴ λάμα,τὴ γαλάζια, νὰ βυθίζεται στὸ μελαμψὸ λαιμὸ τῆς μητερούλας μου. Μιὰ ἄλλη κραυγή, σπαρακτική! Τὴν ἀκόλουθη στιγμή, κυνηγημένη μὲ δυνατὲς βουρδουλιές, ἐπέστρεφα τρεχάτη, χύνοντας βροχὴ τὰ μικρά μου δάκρυα, γιὰ νὰ ξαναπάρω τὴ θέσι μου στὸ καραβάνι.

»Πρὸς τὸ μέρος τῶν πηγαδιῶν τοῦ Ἀσιού, οἱ Μαυριτανοὶ χτυπήθηκαν ἀπὸ ἕνα σῶμα Τουαρέγκ Κέλ-Ταζχολέτ, δούλων τῆς μεγάλης φυλῆς Κὲλ-Ῥουχελάα, ποὺ ὑπαγορεύουνε τοὺς νόμους τους στὸ Χογκάρ. Σφάχτηκαν ὥς τὸν τελευταῖο. Κ᾽ ἔτσι, οἱ Τουαρέγκ μ᾽ ἔφεραν

ἐδῶ, καὶ μὲ πρόσφεραν, γιὰ φόρο τιμῆς, στὴν Ἀντινέα, ποὺ τῆς ἄρεσα, καὶ ποὺ, ἀπ' ἐκείνην τὴν ἡμέρα, στάθηκε πάντα καλὴ σὲ μένα. Κ' ἔτσι τυχαίνει νἄχῃς καὶ σὺ, σήμερα, γιὰ νὰ νανουρίζῃς τὸν πυρετό σου, μὲ ἱστορίες ποὺ, οὔτε τὶς ἀκούεις κἄν, ὄχι μιὰ σκλάβα ὁποιαδήποτε, μὰ τὴν τελευταίαν ἀπόγονο τῶν μεγάλων αὐτοκρατόρων τῶν Σονράϊ, τοῦ Σόννι-Ἀλῆ, τοῦ καταλυτοῦ ἀνθρώπων καὶ χωρῶν, τοῦ Μοχάμετ Ἀζκία, ποὺ ἔκανε τὸ προσκύνημα τῆς Μέκκας, ἔχοντας μαζύ του χιλίους πεντακόσους καβαλλάρηδες καὶ τρακόσες χιλιάδες οὐγγίες χρυσάφι, ὅταν ἡ δύναμί μας καὶ ἡ ἐξουσία μας ἁπλωνόταν δίχως διακοπὴ ἀπὸ τὸ Τσὰδ ὡς τὸ Τουάτ, κι' ὡς τὴ θάλασσα τὴ δυτική, κι' ὅταν τὸ Γκάο ὕψωνε ἀπάνω ἀπὸ τὶς ἄλλες πολιτεῖες τὸν τροῦλο της, ἀδέρφι τοὐρανοῦ, πιὸ ψηλά, ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους τρούλους, τοὺς ἀντίζηλούς του, ὅπως ἕνα κυπαρίσσι ἀνάμεσα στοὺς ταπεινούς θάμνους τοῦ «σοργκὸ.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

ΤΟ ΑΣΗΜΕΝΙΟ ΣΦΥΡΙ

Νά, τὶ καιρὸ ἔκανε, τὴ νύχτα ποὺ συνέβησαν αὐτὰ ποὺ θὰ πῶ τώρα. Κατὰ τὶς 5, τὸ ἀπόγεμμα, ὁ οὐρανὸς σκοτείνιασε, καὶ προμηνύματα θύελλας φάνηκαν στὴν πνιχτὴ ἀτμοσφαῖρα.

Θὰ θυμοῦμαι πάντα τὴν ἡμέρα ἐκείνη. Ἦταν ἡ 5η Ἰανουαρίου, 1897.

Τὰ δυὸ ζῷα, ὁ Χίραμ Ῥουὰ καὶ ἡ Γκαλέ, βαρύθυμα, ἦσαν πεσμένα ἀπάνω στὴν ψάθα τῆς κάμαράς μου. Ἀκουμπισμένος, μὲ τὴν Τάνιτ-Ζέργκα, στὸ πέτρινο χαγιάτι κοιτοῦσα τὶς ἀστραπές, προάγγελους τῆς καταιγίδος.

Μιά, μιά, ξεπετιόντουσαν, σχίζοντας μὲ τὶς γαλάζιες τους σπαθιές, τὸ σκοτάδι, ποὺ εἶχε πιὰ πυκνώσει. Μὰ καμμιὰ βροντὴ δὲν τὶς ἀκολουθοῦσε. Ἡ θύελλα δὲν τολμοῦσε νὰ πλησιάση στοῦ Χογκάρ τὶς κορυφές. Περνοῦσε μακρυά, δίχως νὰ ξεσπάη, ἀφήνοντάς μας λουσμένους ἀπὸ ἱδρῶτα.

—Πάω νὰ πλαγιάσω, εἶπε ἡ Τάνιτ-Ζέργκα,

Ὅπως σοῦ εἶπα, ἡ κάμαρά της ἦταν ἀπάνω ἀπ τὴ δική μου. Τὸ χαγιάτι της βρισκόταν καμμιὰ δωδεκαριὰ μέτρα πιὸ ψηλὰ ἀπὸ ἐκεῖνο ὅπου ἔμενα ἀκουμπισμένος.

Σήκωσε τὴ Γκαλὲ στὰ χέρια της, μὰ ὁ Χίραμ Ῥουὰ δὲν ἐννοοῦσε νὰ τὸ κουνήση. Ὄρθιος, μὲ τὰ γύχια του χωσμένα μὲς στὴν ψάθα, ἔβγαζε μιαουλίσματα γεμάτα ὀργὴ καὶ θλίψι.

—Ἐπὶ τέλους, ἄς τον, εἶπα στὴν Τάνιτ Ζέργκα. Γιὰ μιὰ φορά, μπορεῖ νὰ κοιμηθῇ ἐδῶ.

Κ' ἔτσι, τὸ μικρὸ ἄγριο ζῷο φέρνει στὴ ῥάχη του τὸ μεγαλείτερο μέρος τῆς εὐθύνης, στὰ γεγονότα ποὺ θ' ἀκολουθήσουν.

Ὅταν ἔμεινα μόνος, βυθίσθηκα στὶς σκέψεις μου. Ἡ νύχτα ἦταν μαύρη. Τὸ βουνὸ ὁλόκληρο ἤτανε θαμμένο στὴ βουβαμάρα.

Οἱ μεμψιμοιρίες, ὁλοένα πιὸ ἐπίμονες, τοῦ λεοπαρδάλεως, μὲ ἀπέσυραν ἀπ' τὶς βαθειές μου σκέψεις.

Ὀρθὸς μπροστὰ στὴν πόρτα, ὁ Χίραμ Ῥουὰ τὴν γκρατζούνιαζε μὲ τὰ νύχια του. Αὐτὸς πού, λίγη ὥρα πρίν, δὲν ἐννοοῦσε ν' ἀκολουθήσῃ τὴν Τάνιτ Ζέργκα, ἤθελε τώρα νἄβγῃ ἔξω. Ἤθελε νὰ φύγῃ.

—Ἡσύχασε! εἶπα. Φθάνει πιά! Πέσε νὰ κοιμηθῆς!

Καὶ δοκίμασα νὰ τὸν ἀποσπάσω ἀπὸ τὴν πόρτα. Δὲν ἐπέτυχα ἄλλο ἀποτέλεσμα παρὰ ἕνα χτύπημα μὲ τὸ πόδι του, ποὺ μὲ τράνταξε ὅλον.

Τότε κάθησα στὸ σοφᾶ μου.

Ἡ ἀκινησία μου δὲ βάσταξε πολύ. «Λιγάκι εἰλικρίνεια στὸν ἑαυτό σου, Ἀνδρέα!» εἶπα μέσα μου. «Ἀπὸ τὴ στιγμὴ, ποὺ ὁ Μοράνζ σὲ ἄφησε, ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺδες τὴν Ἀντινέα, δὲν ἔχεις πιὰ παρὰ μιὰ σκέψι. Τὶ ὠφελεῖ νὰ γελιέσαι μὲ τὶς ἱστορίες τῆς Τάνιτ Ζέργκας, ὅσο κι' ἄν εἶν' μαγευτικές; Ἰδού, ὁ ἀγριόγαττος αὐτὸς σοῦ εἶνε μιὰ πρόφασις, κ' ἴσως, ἴσως, ἕνας ὁδηγός. Ὤ! Νοιώθεις πὼς, τὴ νύχτα αὐτὴ, ἔχουν νὰ συμβοῦν μυστηριώδη πράγματα. Πῶς μπορεῖς νὰ μείνῃς στὴν ἀδράνεια περισσότερον καιρό;»

Πῆρα τὴν ἀπόφασί μου στὴ στιγμή.

«Ἂν ἀνοίξω τὴν πόρτα, σκέφθηκα, ὁ Χίραμ Ῥουά, θὰ πηδήσῃ ἀμέσως ἔξω, καὶ θὰ χαθῇ μέσα στοὺς διαδρόμους, ἔτσι ποὺ δὲ θὰ μπορέσω ν' ἀκολουθήσω τὰ ἴχνη του. Πρέπει νὰ ἐνεργήσω ἀλλιῶς.»

Τὸ στόρ τοῦ παραθύρου ἦταν πιασμένο μὲ ἕνα κορδονάκι. Τῶβγαλα, τῶστριψα, ἔκανα μιὰ γερὴ θηλιὰ καὶ τὴν ἐπέρασα στὸ μεταλλικὸ περιλαίμιο τοῦ ζώου. Καὶ μισοάνοιξα τὴν πόρτα.

—Μὴ βιάζεσαι, τοῦπα, ἔχεις καιρό. Ἀγάλια, ἀγάλια, ἔ!

Κατέβαλλα, ἀλήθεια, μεγάλους κόπους, γιὰ νὰ περιορίσω τὴν ὁρμὴ τοῦ Χίραμ Ῥουά, ποὺ μ' ἔσερνε μέσα ἀπὸ τὸ σκοτεινὸ λαβύρινθο τῶν διαδρόμων.

Ἦταν λίγο πρὶν ἀπ' τὶς 9, καὶ τὰ κόκκινα καντηλάκια ἦσαν σχεδὸν σβυστὰ, μέσα στὶς τρύπες τῶν τοίχων. Κάπου, κάπου, μόνο, συναντούσαμε κἀνένα πού, τρεμουλιάριχο, ἔρριχνε τὶς τελευταῖες του ἀναλαμπές. Τὶ λαβύρινθος! Ἤδη ἔννοιωθα καλὰ, πὼς δὲ θὰ μποροῦσα πιὰ νὰ ξαναβρῶ τὸ δρόμο μου, γιὰ νὰ γυρίσω πίσω στὴν καμαρά μου. Δὲν εἶχα παρὰ ν' ἀκολουθήσω τὸ ζῷο.

Αὐτό, ἄν καὶ, στὴν ἀρχή, μανιακό, συνήθισε λίγολίγο νὰ μὲ ῥυμουλκῇ. Προχωροῦσε μὲ τὸ ῥύγχος στὴ γῆ καὶ μὲ ῥουθουνίσματα χαρᾶς.

Τίποτα δὲν μοιάζει μ' ἕνα μαῦρο διάδρομο, ὅσο ἕνας μαῦρος διάδρομος. Μιὰ ἀμφιβολία μοῦρθε. Ἂν βρισκόμουν ξαφνικὰ στὴ σάλα τοῦ μπακαρᾶ! Μά, πάλι, τέτοια ἀδικία ἀπέναντι τοῦ Χίραμ Ῥουά! Ὄχι! Τὸ καλὸ τὸ ζῷο, στερημένο, κι' αὐτό, ἀπὸ πολὺν καιρό, ἀπὸ ἕνα ἀγαπητὸ πρόπωπο, μὲ ὡδηγοῦσε ἀκριβῶς ἐκεῖ ποὺ εὐχόμουν νὰ μὲ ὁδηγήσῃ.

Ξαφνικά, σὲ μιὰ στροφή, στὸ σκοτάδι, ὅπου βαδίζαμε, ἔφεξε ἕνα φῶς. Ἕνας λυχνοστάτης, μὲ γιαλιὰ κόκκινα καὶ πράσινα, καὶ μ' ἕνα φῶς πολὺ χλωμό, φάνηκε στὰ μάτια μας.

Τὴν ἴδια στιγμή, τὸ ζῷο σταμάτησε, μ' ἕνα μιαούλισμα πνιχτὸ, μπρὸς σὲ μιὰ πόρτα, ποὺ, πλάϊ της, στεκόταν ὁ φωτεινὸς λυχνοστάτης.

Ἀναγνώρισα τὴν πόρτα, ποὺ μ᾽ ἄφησε νὰ περάσω ὁ λευκὸς Τάρκουϊ, τὴν ἑπομένη τῆς ἀφιξεώς μου, ὅταν ἀναποδογυρίστηκα ἀπὸ τὸν Χίραμ-Ῥουά, κι᾽ ὅταν βρέθηκα μπρὸς στὴν Ἀντινέα.

— Εἴμαστε σήμερα μὲ καλλιτέρα συντροφιά, τοῦ σφύριξα στ᾽ ἀφτί, κολακεύοντάς τον, γιὰ νὰ μὴ ῥίξῃ κανένα ἀδιάκριτο οὔρλιασμα.

Καὶ,τὴν ἴδια στιγμὴ, δοκίμαζα νἀνοίξω τὴν πόρτα. Ἀπάνω στὸ πάτωμα, ὁ λυχνοστάτης ἐξακολουθοῦσε νὰ ῥίχνῃ τὶς πράσινες καὶ κόκκινες λουρίδες τοῦ φωτός του.

Ἕνα ἁπλὸ μάνταλο γύρισα μονάχα. Τὴν ἴδια στιγμή, κόντηνα τὸ σχοινί, γιὰ νὰ μπορῶ νὰ κουμαντάρω καλλίτερα τὸν Χίραμ Ῥουά, ποὺ ἄρχισε νὰ γίνεται νευρικός.

Ἡ μεγάλη σάλα, ὅπου, γιὰ πρώτη φορά, εἶχα ἰδῇ τὴν Ἀντινέα, ἦταν βυθισμένη στὸ σκοτάδι. Μὰ ὁ κῆπος, πού, ὅπως εἶπα, ἄνοιγε σ᾽ αὐτὸν ἡ σάλα, ἔλαμπε στὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ, ποὺ ταξείδευε θλιμμένο σ᾽ ἕναν οὐρανὸ βαρὺ ἀπὸ τὴν καταιγίδα, ποὺ δὲν ξεσποῦσε. Καμμιὰ πνοὴ ἀέρος. Ἡ λίμνη λαμποκοποῦσε σὰ μιὰ μάζα ἀπὸ καλάϊ.

Κάθησα σ᾽ ἕνα μαξηλάρι, κρατώντας σφιχτὰ μέσα στὰ πόδια μου, τὸ λεοπάρδαλι ποὺ ῥονρόνιζε ἀπὸ ἀνυπομονησία. Ἄρχισα νὰ σκέπτωμαι. Ὄχι γιὰ τὸ σκοπό μου,—τὸν εἶχα ἀπὸ ὥρα πολλὴ ἀποφασίσει,— μὰ γιὰ τὰ μέσα ποὺ θὰ μ᾽ ἔφερναν στὸ σκοπό μου αὐτόν.

Ἐκείνην τὴν ὥρα μοῦ φάνηκε πῶς διέκρινα ἕνα ψίθυρο ἀπὸ μακρυά, ἕναν ὑπόκωφο θόρυβο φωνῶν.

Ὁ Χίραμ-Ῥουὰ γόγγυσε δυνατώτερα. Σπάραξε μέσα στὰ πόδια μου. Τοῦ μάκρηνα λιγάκι τὸ σχοινί, καὶ ἄρχισε νὰ σέρνεται τοῖχο-τοῖχο, μέσα στὸ σκοτά-

δι πρὸς τὸ μέρος ἀπ᾽ ὅπου ἀκούονταν ὁ θόρυβος. Τὸν ἀκολούθησα, σκοντάφτοντας ἀπάνω στὰ σκορπισμένα μαξέλάρια.

Τώρα τὰ μάτια μου, ποὖχαν συνηθίσει στὸ σκοτάδι, διέκριναν τὴν πυραμίδα τῶν χαλιῶν, ὅπου γιὰ πρώτη φορὰ μοῦ εἶχε ἐμφανισθῇ ἡ Ἀντινέα.

Ἔξαφνα σκόνταψα. Ὁ αἴλουρος σταμάτησε. Ἔννοιωσα πὼς τοὖχα πατήσῃ τὴν οὐρά. Γενναῖο ζῷο! Δὲν ἔβγαλε τὴν παραμικρὴ κραυγή.

Ψηλαφώντας τὸν τοῖχο, ἔννοιωσα μιὰ δεύτερη πόρτα. Ἐλαφρά, ἐλαφρά, τὴν ἄνοιξα, ὅπως καὶ τὴν πρώτη. Τὸ ζῷο μούγκρισε σιγανά.

—Χίραμ Ρουά, ἐψιθύρισα, σώπαινε!

Καὶ περιέβαλα μὲ τὰ μπράτσα μου τὸ δυνατὸ λαιμό του.

Αἰσθάνθηκα ἀπάνω στὰ χέρια μου τὴ γλῶσσα του, ὑγρὴ καὶ θερμή. Τὰ πλευρά του ἔπαλλαν. Μιὰ ἄπειρη εὐτυχία τὰ συντάραζε.

Βρισκόμαστε σὲ μιὰ νέα σάλα, ποὺ φωτιζότανε στὴ μέση, ὅπου ἕξη ἄνθρωποι, καθισμένοι σταυροπόδι ἀπάνω σὲ μιὰ ψάθα, ἔπαιζαν ζάρια, πίνοντας καφὲ σὲ μικροσκοπικὰ μπρούντζινα φυλτζάνια, στηριγμένα ἀπάνω σὲ λεπτὲς ψηλὲς κολῶνες, σὰ δισκοπότηρα.

Ἦσαν λευκοὶ Τουαρέγκ.

Ἕνα φανάρι, κρεμασμένο ἀπ᾽ τὸ ταβάνι, ἔρριχνε ἀπάνω τους ἕναν κύκλο φωτεινό. Ἔξω ἀπ᾽ αὐτὸν τὸν κύκλον, παντοῦ βασίλευε τὸ πιὸ πηχτὸ σκοτάδι.

Τὰ μαῦρα πρόσωπα, τὰ μπρούντζινα φυλτζάνια, τὰ λευκὰ βουρνούζια, τὰ τρεμουλιάσματα τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ σκοταδιοῦ, ἀποτελοῦσαν ἕνα παράξενο θέαμα.

Ἔπαιζαν μὲ σοβαρότητα καὶ μὲ προσήλωσι, ἀναγγέλλοντας μὲ φωνὴ βραχνὴ κάθε ῥιξιά.

Τότε, πάντοτε ἐλαφρά, ἐλαφρά, ἔλυσα τὸ σχοινὶ ἀπ᾽ τὸ περιλαίμιο τοῦ μικροῦ ζῴου.

—Πήγαινε, ἀγόρι μου!

Πήδησε, βγάζοντας μιὰ διάτορη φωνή.

Ὅ,τι προέβλεπα συνέβη.

Μὲ τὸ πρῶτο πήδημα, ὁ Χίραμ Ῥουά βρέθηκε ἀνάμεσα στοὺς λευκούς-Τουαρέγκ, σπέρνοντας τὴν ταραχὴ στὸ σῶμα αὐτὸ τῆς φρουρᾶς. Μ' ἕνα ἄλλο πήδημα χώθηκε πάλι στὸ σκοτάδι. Εἶδα ἀκαθόριστα τὸ ζοφερὸ στόμα ἑνὸς δευτέρου διαδρόμου, ἀπ' τἄλλο μέρος τῆς σάλας, ἀπέναντι ἐκείνου ὅπου εἶχα σταματήσει.

«Ἐκεῖ εἶνε» σκέφθηκα

Στὴ σάλα, ἡ ταραχὴ ἦταν ἀπερίγραπτη, βουβὴ ὥς τόσο. Ἔβλεπε κἀνεὶς καθαρὰ πὼς ὁ φόβος κἄποιου μεγάλου προσώπου, ποὺ ἐπρόκειτο νὰ ἐμφανισθῇ ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμή, ἐπέβαλλε στοὺς ἀγριεμένους φρουροὺς τὴ στόχασι αὐτή. Τὰ ζάρια καὶ τὰ φυλτζάνια εἶχαν κυλήσῃ ἀπ' τὄνα μέρος, τὰ δισκοπότηρα ἀπ' τἄλλο.

Περιττὸ νὰ πῶ, ὅτι ἐπωφελήθηκα ἀπ' αὐτὴν τὴ σιωπηλὴ ἀναμπουμπούλα γιὰ νὰ γλυστρήσω μέσα στὸ δωμάτιο. Σ' ἕνα λεπτὸ βρέθηκα συμμαζωμένος ἀπάνω στὸν τοῖχο τοῦ δευτέρου διαδρόμου, ἐκείνου ὅπου εἶδα νὰ ἐξαφανίζεται ὁ Χίραμ Ῥουά.

Τὴν ἴδια στιγμή, ἕνα σήμαντρο ἀντήχησε καθαρὰ στὴ βαθειὰ σιωπή. Ἀπὸ τὸ σκίρτημα ποὺ ἔκαναν οἱ Τουαρέγκ, ἐβεβαιώθηκα ὅτι τὸ δρομολόγιο ποὺ εἶχα ἀκολουθήσῃ ἦταν τὸ σωστό.

Ἕνας ἀπ' τοὺς ἕξη ἀνθρώπους σηκώθηκε. Πέρασε ἀπὸ δίπλα μου. Κανόνισα τὸ βῆμα μου μαζὺ μὲ τὸ δικό του. Ἡ ἠρεμία μου ἦταν τέλεια. Κ' ἡ ἐλάχιστη κίνησίς μου ἦταν θαυμάσια ὑπολογισμένη.

«Στὸ σημεῖο ὅπου βρίσκομαι, ἔλεγα μέσα μου, τὶ κίνδυνο διατρέχω;: ἁπλῶς νὰ μὲ ὁδηγήσουνε μὲ εὐγένεια πίσω στὴν καμαρά μου,»

Ὁ Τάργκουϊ ἀνασήκωσε ἕνα παραπέτασμα. Σ' ἕνα λεπτό, ἀκολουθώντας τον, βρέθηκα στὴν κάμαρα τῆς Ἀντινέας.

Ἡ κάμαρα αὐτή, ἀπέραντη, ὅπως ὅλες οἱ ἄλλες, ἦταν συγχρόνως φωτισμένη καὶ πολὺ σκοτεινή. Ἐνῷ ἡ δεξιὰ μεριά της, ὅπου καθόταν ἡ Ἀντινέα, ἔλαμπε ἀπὸ λάμπες τριγυρισμένες ἀπὸ βαρειὰ ἀμπαζούρ, ποὺ περιώριζαν τὸ φῶς τους, ἡ ἀριστερὴ μεριὰ ἔμενε στὸ σκοτάδι.

Ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν μπῆ σὲ ἕνα ἄδυτο μουσουλμανικό, θἄχουν παρατηρήσει ἕνα εἶδος κουβουκλίου τετραγωνικοῦ μέσα στὸν τοῖχο, σὲ ὕψος τεσσάρων ποδιῶν, μὲ τὴν εἴσοδο φραγμένη μ' ἕνα τάπετο. Μπαίνεις σ' αὐτὸ ἀνεβαίνοντας μερικὰ ξύλινα σκαλιά. Ἀριστερά μου, παρατήρησα μιὰ τέτοια κρύπτη. Χώθηκα γρήγορα—γρήγορα σ' αὐτήν. Οἱ ἀρτηρίες μου χτυποῦσαν στὸ σκοτάδι. Μὰ ἤμουν πάντα ἤρεμος, ἤρεμος πολύ.

Ἀπ' ἐκεῖ ἔβλεπα, καὶ τ' ἄκουα ὅλα.

Ἤμουν στὴν κάμαρα τῆς Ἀντινέας. Τίποτα ἰδιαίτερο σ' αὐτὴν τὴν κάμαρα, πάρεξ μιὰ μεγάλη πολυτέλεια χαλιῶν. Τὸ ταβάνι ἦταν στὴ σκιά, μὰ πολλὰ πολύχρωμα φανάρια ἔρριχναν ἀπάνω στὰ γιαλιστερὰ ὑφάσματα, μιὰν ἀνταύγεια ἀπόμακρη καὶ γλυκειά.

Ξαπλωμένη ἀπάνω σ' ἕνα δέρμα λιονταριοῦ, ἡ Ἀντινέα κάπνιζε. Πλάϊ της ἕνας μικρὸς ἀσημένιος δίσκος, μ' ἕνα κουμάρι μπρούντζινο, στὴ μέση, στολισμένος μὲ πολύτιμα πετράδια. Ὁ Χίραμ Ῥουά, συμμαζωμένος στὰ πόδια της, τἄγλειφε μὲ λάβρα.

Ὁ λευκὸς Τάργκουϊ ὀτεκόταν ὀρθός, ἄκαμπτος μπροστά της, μὲ τόνα χέρι στὴν καρδιά, καὶ τἄλλο στὸ μέτωπο, σὲ στάσι χαιρετισμοῦ.

Μὲ φωνὴ πολὺ τραχειά, δίχως νὰν τὸν κοιτάζῃ, ἡ Ἀντινέα μιλούσε:

—Γιατὶ ἀφήσατε νὰ περάσῃ ὁ λεοπάρδαλις; Εἶπα πὼς ἤθελα νὰ μείνω μόνη.

—Μᾶς ἀναποδογύρισε, κυρία μου, εἶπε ταπεινὰ ὁ λευκὸς Τάργκουϊ.

—Δὲν ἦσαν, λοιπόν, κλειστὲς οἱ πόρτες;

Ὁ Τάργκουϊ δὲν ἀπήντησε.

—Πρέπει νὰ πάρωμε ἔξω τὸ ζῷο; ῥώτησε.

Καὶ στὰ μάτια του, τὰ πεσμένα ἀπάνω στὸν Χίραμ-Ρουά, ποὺ τὸν κοίταζε ἄγρια, ἔβλεπες ζωγραφισμένη καθαρὰ τὴν εὐχὴ ν' ἀκούσῃ μιὰν ἀρνητικὴ ἀπάντησι.

—Ἄσ' τον, πιά, ἀφ' οὗ ἦρθε, εἶπε ἡ Ἀντινέα.

Τὰ δάχτυλά της χτυποῦσαν μὲ πυρετὸ τὸν ἀσημένιο δίσκο.

—Τὶ κάνει ὁ λοχαγός; ἐρώτησε.

—Δείπνησε πρὸ ὀλίγου μὲ ὄρεξι καλή.

—Δὲν εἶπε τίποτα;

—Ναί! Ζήτησε νὰ ἰδῇ τὸ σύντροφό του, τὸν ἄλλον ἀξιωματικό.

Ἡ Ἀντινέα σφυροκόπησε μ' ἐλαφρότερα χτυπήματα τῶν δαχτύλων της τὸ δίσκο.

—Δὲν εἶπε τίποτα ἄλλο;

—Ὄχι, κυρία, εἶπε ὁ ἄνθρωπος.

Μιὰ χλωμάδα πέρασε ἀπὸ τὸ μικρὸ μέτωπο τῆς Ἀντινέας.

—Πήγαινε νὰ μοῦ τὸν στείλῃς, εἶπε ἀπότομα.

Ὁ Τάργκουϊ ἔκαμε μιὰ βαθειὰν ὑπόκλισι, καὶ βγῆκε ἀπὸ τὴν κάμαρα.

Δὲν μπορεῖς νὰ φαντασθῇς μὲ ποιὰν ἀγωνία ἄκουσα τὸν διάλογον αὐτόν. Ἔτσι, λοιπόν, ὁ Μοράνζ!.. Ὁ Μοράνζ!.. Λοιπόν, ἦταν ἀλήθεια; Φάνηκα ἄδικος,

ποὺ ἀμφέβαλλα γι' αὐτόν; θέλησε νὰ μὲ δῇ καὶ δὲν μπόρεσε!

Δὲν ξεκολλοῦσα τὰ μάτια μου ἀπὸ τὴν Ἀντινέα.

Δὲν ἦταν πιὰ ἡ περήφανη κι' ἀγέρωχη χλευαστικὴ πριγκήπισσα τῆς πρώτης συνάντησής μας. Ὁ χρυσὸς οὐραῖος δὲν ὀρθώνουνταν πιὰ ἀπάνω ἀπὸ τὸ μέτωπό της. Οὔτε ἕνα βραχιόλι, οὔτε ἕνα δαχτυλίδι! Μόνο ἕνας μακρὺς ῥιγωτὸς χιτῶνας τὴν περιέβαλλε. Τὰ μαῦρα της μαλλιά, ἐλεύθερα ἀπὸ κάθε δεσμό, πέφτουν σὰν ἐβένινοι πέπλοι στοὺς τρυφερούς της ὤμους καὶ στὰ γυμνά της μπράτσα.

Τὰ ὡραῖα της μάτια εἶχαν γύρω τους ἕνα μεγάλον κύκλο μελανό, καὶ μιὰ κουρασμένη πτυχὴ συμμάζωνε τὸ θεϊκό της στόμα. Δὲν ἤξερα ἂν χαιρόμουν ἢ ἂν πονοῦσα, βλέποντας ἔτσι νὰ σπαρταράῃ ἀπ' τὴ λαχτάρα ἡ νέα αὐτὴ Κλεοπάτρα.

Συμμαζωμμένος στὰ πόδια της, ὁ Χίραμ Ῥουά κρατοῦσε καρφωμένο ἀπάνω της ἕνα μακρυνὸ πειθήνιο βλέμμα.

Ἕνας πελώριος ὀρειχάλκινος καθρέφτης, μὲ χρυσές ἀντανακλάσεις, ἦταν στερεωμένος στὸν τοῖχο, τὸν δεξιό. Ξαφνικὰ ἡ Ἀντινέα ὠρθώθηκε μπροστά του. Τὴν εἶδα γυμνή.

Θέαμα πικρὸ καὶ λαμπρὸ συνάμα! Τί στάσι παίρνει μπρὸς στὸν καθρέφτη της μιὰ γυναῖκα, ποὺ νομίζει πὼς εἶνε μόνη, τὴν στιγμὴ ποὺ περιμένει τὸν ἄνδρα ποὺ θέλει νὰ καταδαμάσῃ!

Ἀπὸ ἕξη μαγγαλάκια, σκορπισμένα στὸ δωμάτιο, ἀνέβαιναν ἀόρατες στῆλες μυροβόλου καπνοῦ. Τὰ βαλσαμώδη μῦρα τῆς Πετραίας Ἀραβίας, πλέκαν φάδια κυματιστὰ ποὺ λύγωναν τὶς ἐρεθισμένες αἰσθήσεις μου... Καί, γυρίζοντας τὶς πλάτες της σὲ μένα, ὀρθὴ πάντοτε καὶ λιγερὴ σὰν κρίνος, ἡ Ἀντινέα, μπρὸς στὸν καθρέφτη της χαμογελοῦσε.

Βήματα· ὑπόκωφα ἀντήχησαν στὸ διάδρομο. Στὴ στιγμὴ ἡ Ἀντινέα ξαναπῆρε τὴ νωχελῆ στάσι, ποὺχε ὅταν, τὴν πρώτη φορά, τὴν εἶδα. Πρέπει νἄχῃ κἀνεὶς δῇ μιὰ τέτοια μεταμόρφωσι γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ τὴν πιστέψῃ.

Ἀκολουθώντας τὸν Μαῦρον ὁδηγό, ὁ Μοράνζ μπῆκε στὸ δωμάτιο.

Κι' αὐτός, ἐπίσης, ἦταν λίγο χλωμός. Μά, πρὸ παντός, μοῦ ἔκανε αἴσθησι ἡ ἔκφρασις τῆς ἠρεμίας καὶ τῆς γαλήνης ποὺ βασίλευε στὸ πρόσωπο ἐκεῖνο, ποὺ νόμιζα, ὡς τόσο, πὼς εἶχα καλὰ γνωρίσῃ. Ἐκείνην τὴ στιγμὴ, ἐννόησα πὼς ποτὲ δὲν εἶχα καταλάβῃ τὸν ἄνθρωπον αὐτόν, τὸν Μοράνζ, ποτέ.

Στάθηκε ἴσιος μπρὸς στὴν Ἀντινέα, δίχως νὰ δείξῃ πὰ ; παρατήρησε τὴν πρόσκλησι ποὺ τοῦκανε ἐκείνη μὲ τὸ χέρι της, νὰ καθήσῃ κοντά της.

Τὸν κοίταζα χαμογελώντας.

— Ἀπορεῖς, ἴσως, εἶπε, τέλος, ποὺ σὲ μιὰ ὥρα τόσο προχωρημένη σ' ἔφερα ἐδῶ.

Ὁ Μοράνζ οὔτε κἄν τὸ φρεῖδι του δὲν κούνησε.

— Ἔ! λοιπόν; Σκέφθηκες; ρώτησε ἡ Ἀντινέα.

Ὁ Μοράνζ χαμογέλασε σοβαρὰ καὶ δὲν ἀπάντησε· Εἶδα στὸ πρόσωπο τῆς Ἀντινέας τὴν προσπάθεια ποὺ ἔκανε γιὰ να διατηρήσῃ τὸ χαμόγελό της. Θαύμαζα τὴν ἐξουσία ποὺχαν ἀπάνω στὸν ἑαυτό τους τὰ δύο αὐτὰ πλάσματα.

— Σὲ κάλεσα ἐδῶ, ἐπανέλαβε ἐκείνη, μαντεύεις γιατί; Ἔ! Λοιπόν, γιὰ νὰ σοῦ ἀναγγείλω κάτι τι ποὺ δὲν περιμένεις. Δὲ σοῦ κάνω μιὰ ἀποκάλυψι, λέγοντάς σου, πὼς ποτὲ δὲν ἀντάμωσα ἕναν ἄνδρα σὰν καὶ σένα. Σ' ὅλο τὸ διάστημα τῆς αἰχμαλωσίας σου κοντά μου, δὲν ἐξεδήλωσες παρὰ μιὰ μόνη ἐπιθυμία. Θυμᾶσαι ποιά;

— Σᾶς ζητοῦσα, εἶπε ἁπλῶς ὁ Μοράνζ, τὴν ἄδεια νὰ ξαναϊδῶ τὸν φίλο μου πρὶν ἀποθάνω.

Δὲν ξέρω, ἀκούοντας αὐτὰ τὰ λόγια, ποιὸ ἀπὸ τὰ δυὸ συναισθήματα ἐπέρασε στὴν καρδιά μου τὸ ἄλλο: ὁ θαυμασμὸς ἢ ἡ συγκίνησις,—θαυμασμὸς ποὺ ἔβλεπα ὅτι ὁ Μοράνζ μιλοῦσε μὲ τὸ *σεῖς* στὴν Ἀντινέα, συγκίνησις ποὺ ἐμάθαινα ποιὸς ἦταν ὁ μόνος του πόθος.

Ἀλλά, ἤδη, μὲ φωνὴ παρὰ πολὺ ἤρεμη, ἡ Ἀντινέα ἔλεγε:

— Ἀκριβῶς γι' αὐτὸ σὲ κάλεσα, γιὰ νὰ σοῦ πῶ πὼς θὰ τὸν ξαναϊδῆς. Θὰ μὲ περιφρονήσῃς ἴσως περισσότερο, ὅταν βεβαιωθῆς πὼς ἔφτανε νὰ μοῦ ἀντισταθῆς, γιὰ νὰ μὲ κάνῃς νὰ ὑποκύψω στὴ θελησί σου, ἐγὼ ποὺ ἔκανα ὅλους τοὺς ἄλλους νὰ γονατίσουν στὴ θέλησι τὴ δική μου. Ὅπως δήποτε, πῆρα τὴν ἀπόφασι: ἀποδίδω καὶ στοὺς δυό σας τὴν ἐλευθερία. Αὔριο, ὁ Σεγκαῖρ-ἔμπνι-Σιεῖχ θὰ σᾶς ὁδηγήσῃ ἔξω ἀπ' τὴ πεντάδιπλη ζώνη. Εἶσαι εὐχαριστημένος;

— Εἶμαι, εἶπε ὁ Μοράνζ μὲ περιπαικτικὸ χαμόγελο.

Ἡ Ἀντινέα τὸν κοίταζε.

—Αὐτὸ θὰ μοῦ ἐπιτρέψῃ, ἐξακολούθησε ὁ σύντροφός μου, νὰ ὀργανώσω κάπως καλλίτερα τὴ δεύτερη ἐκδρομὴ ποὺ σκέπτομαι νὰ κάνω σὲ τοῦτα ἐδῶ τὰ μέρη. Γιατὶ δὲν ἀμφιβάλλετε, ὑποθέτω, πὼς θεωρῶ καθῆκον μου νὰ ἐπιστρέψω γιὰ νὰ σᾶς ἀποδείξω τὴν εὐγνωμοσύνη μου. Μόνο, αὐτὴν τὴ φορά, γιὰ ν' ἀποδώσω σὲ μιὰ τόσο μεγάλη βασίλισσα, τὶς τιμὲς ποὺ τῆς ὀφείλονται, θὰ παρακαλέσω τὴν κυβέρνησί μου νὰ μοῦ ἐμπιστευθῇ 200 ἢ 300 Εὐρωπαίους στρατιῶτες, καθὼς καὶ μερικὰ κανόνια.

Ἡ Ἀντινέα ὠρθώθηκε, κατάχλωμη.

—Τὶ λές;

—Λέω, εἶπε ψυχρὰ ὁ Μοράνζ, πὼς τὸ προέβλεπα αὐτό. Ὕστερα ἀπὸ τὶς ὑποσχέσεις, οἱ ἀπειλές.

Ἡ Ἀντινέα προχώρησε κατ' ἀπάνω του. Ἐκεῖνος ἐσταύρωσε τὰ χέρια του στὸ στῆθος. Καὶ τὴν κοίταζε μ' ἕνα εἶδος οἴκτου σοβαροῦ.

—Θὰ σὲ θανατώσω μὲ τὰ πιὸ φρικτὰ βασανιστήρια, εἶπε ἐκείνη, τέλος.

—Εἶμαι αἰχμάλωτός σας, εἶπε ὁ Μοράνζ.

—Θὰ ὑποφέρῃς πράγματα ποὺ οὔτε στὸ νοῦ σου δὲν τὰ βάζεις.

Καὶ ὁ Μοράνζ ἐπανέλαβε, μὲ τὴν ἴδια μελαγχολικὴ ἠρεμία.

—Εἶμαι αἰχμάλωτός σας.

Ἡ Ἀντινέα γύριζε μέσα στὴ σάλα σὰν ἕνα θηρίο μέσα σ' ἕνα κλουβί. Πλησίασε τὸ σύντροφό μου, καὶ μὴ μπορῶντας πιὰ νὰ συγκρατηθῇ, τὸν χτύπησε στὸ πρόσωπο.

Ἐκεῖνος χαμογέλασε, καὶ τήνε κουμάνταρε, χουφτιάζοντας τὶς μικρές της πυγμὲς μέσα στὰ χέρια του, μ' ἕναν παράδοξο συνδυασμὸ δυνάμεως καὶ λεπτότητος.

Ὁ Χίραμ Ῥουὰ ἐμούγκρισε. Νόμισα πὼς θὰ χύμιζε ἀπάνω του. Μὰ τὰ παγερὰ μάτια τοῦ Μοράνζ τὸν κράτησαν γοητευμένο.

—Θὰ διατάξω νὰ σκοτώσουν μπρὸς στὰ μάτια σου τὸ συντροφό σου, ἐτραύλισε ἡ Ἀντινέα.

Μοῦ φάνηκε πὼς ὁ Μοράνζ ἔγεινε πιὸ χλωμός, μὰ μόνο γιὰ ἕνα δευτερόλεπτο. Ἀπάντησε μὲ μιὰ φράσι, ποὺ ἡ εὐγένεια κ' ἡ εὐφυΐα του μοῦκαναν κατάπληξι.

—Ὁ σύντροφός μου εἶνε γενναῖος. Δὲ φοβᾶται τὸ θάνατο. Καὶ εἶμαι βέβαιος, ἐξ ἄλλου, ὅτι θὰ τὸν προτιμήσῃ ἀπὸ μιὰ ζωὴ ποὺ θὰ τοῦ τὴν ἐξαγόραζα μὲ τὴν τιμὴ ποὺ μοῦ προτείνετε,

Λέγοντας αὐτό, ἐλευθέρωσε τὰ χέρια τῆς Ἀντινέας. Στὴν ὄψι της ὅλη ἦταν περιχυμένη μιὰ τρομακτικὴ χλωμάδα. Ἔννοιωθα πὼς ἀπὸ τὸ στόμα της θάβγαινε τώρα, ὁ τελευταῖος κι' ὁριστικός της λόγος.

—Ἄκουσε, εἶπε.

Πόσο ἦταν ὡραία ἐκείνην τὴ στιγμή, μὲ τὸ περιφρονημένο μεγαλεῖο της, μὲ τὴν καλλονή της, γιὰ πρώτη φορά, ἀνίσχυρη!

—Ἄκουσε, ἐπανέλαβε, ἄκουσε! Γιὰ τελευταία φορά! Σκέψου πὼς κρατῶ τὶς πόρτες τοῦ παλατιοῦ αὐτοῦ, σκέψου πὼς εἶμαι κυρία τῆς ζωῆς σου, σκέψου πὼς δὲν ἀναπνέεις παρὰ ὅσον καιρὸ σ' ἀγαπῶ, σκέψου...

—Τὰ σκέφθηκα ὅλα αὐτά, εἶπε ὁ Μοράνζ.

—Γιὰ τελευταία φορά! ἐπανέλαβε ἡ Ἀντινέα.

Ἡ θαυμασία γαλήνη τοῦ προσώπου τοῦ Μοράνζ ἦταν τέτοια, ὥστε δὲν ἔβλεπα πιὰ ἐκείνην ποὺ τοῦ μιλοῦσε. Δὲν ὑπῆρχε πιὰ τίποτε τὸ γήϊνο στὸ μεταμορφωμένο ἐκεῖνο πρόσωπο.

—Γιὰ τελευταία φορά, εἶπε ἡ φωνή, σχεδὸν συντριμμένη, τῆς Ἀντινέας.

Ὁ Μοράνζ δὲν τὴν ἔβλεπε πιά,

—Ἔ! Λοιπόν, ἱκανοποιήσου! εἶπε ἐκείνη.

Ἕνας ἦχος μεταλλικὸς ἀκούστηκε. Εἶχε χτυπήσει στὸ ἀσημένιο σήμαντρο. Ὁ λευκὸς Τάργκουϊ παρουσιάστηκε στὴν πόρτα.

—Φύγε!

Καὶ ὁ Μοράνζ, μὲ τὴν κεφαλὴ ψηλά, βγῆκε ἀπὸ τὴ σάλα.

. . . . . .

Τώρα ἡ Ἀντινέα εἶνε μὲς στὴν ἀγκαλιά μου. Δὲν εἶνε πιὰ ἡ περήφανη, ἡ ἀγέρωχη φιλήδονη, ἐκείνη ποὺ σφίγγω ἀπάνω στὴν καρδιά μου. Δὲν εἶνε πιὰ

παρὰ μιὰ μικρὴ δυστυχισμένη καὶ περιφρονημένη κόρη.

Τέτοια εἶνε ἡ ἐκμηδένισίς της, ὥστε δὲ δείχνει τὴν παραμικρὴ ἔκπληξι πῶς βρέθηκα στὸ πλάϊ της. Ἔχω τὸ κεφάλι της στὸν ὦμο μου ἀπάνω. Σὰν τὸ μισοφέγγαρο ἀνάμεσα στὰ μαῦρα σύννεφα, βλέπω νὰ φαίνεται καὶ νὰ χάνεται μέσα στὰ μαλλιά της, ἡ μικρὴ κατατομὴ τοῦ προσώπου της, ποὖνε σὰν κατατομὴ γερακιοῦ. Τὰ θερμά της μπράτσα μὲ σφίγγουνε σπασμωδικά.... Ὦ! *Τρεμουλιάρικη ἀνθρώπινη καρδιά!..*

Ποιὸς θὰ μποροῦσε ν' ἀνθέξῃ σὲ τέτοια ἀγκαλιάσματα, ἀνάμεσα σ' ἐκεῖνα τὰ μύρια ἀρώματα, ἀνάμεσα σ' ἐκείνη τὴ νυχτερινὴ ὑγρασία; Νοιώθω πὼς δὲν εἶμαι πιὰ παρὰ ἕνα πλάσμα ποὺ ἔχει ἐγκαταλείψῃ τὸν ἑαυτό του. Τάχα νᾶνε ἡ φωνή μου, ἡ φωνή μου, αὐτὴ ποὺ ψιθυρίζει: «Ὅ,τι θελήσῃς, ὅ,τι μοῦ ζητήσῃς, θὰ τὸ κάνω, θὰ τὸ κάνω»;

Οἱ αἰσθήσεις μου εἶνε ἀκονισμένες, δεκαπλασιασμένες. Ἡ κεφαλή μου, γερμένη πίσω, ἀναπαύεται ἀπάνω σ' ἕνα μικρὸ γόνατο, νευρικὸ καὶ τρυφερό. Τὰ σύννεφα τῶν μύρων στροβιλίζουνται. Μοῦ φαίνεται, ξαφνικά, πὼς τὰ χρυσᾶ τοῦ ταβανιοῦ φανάρια ἀρχίζουν νὰ ταλαντεύουνται σὰ γιγάντια θυμιατήρια. Εἶνε ἡ φωνή μου, ἡ φωνή μου, αὐτὴ ποὺ ἐπαναλαβαίνει σὰ σὲ ὄνειρο: «Ὅ,τι θελήσῃς, ὅ,τι θελήσῃς, θὰ τὸ κάνω»;

Σχεδὸν ἀπάνω στὸ πρόσωπό μου νοιώθω τὸ πρόσωπο τῆς Ἀντινέας. Μέσα ἀπ' τὶς μεγάλες κόρες τῶν ματιῶν της, μιὰ λάμψι παράξενη περνάει.

Λίγο μακρύτερα, βλέπω τ' ἀστραποβόλα μάτια τοῦ Χίραμ Ρουά. Κοντά του, ὑπάρχει ἕνα μικρὸ τραπέζι τοῦ Καϊρουάν, γαλάζιο καὶ χρυσό. Ἀπάνω στὸ τραπέζι αὐτό, βλέπω τὸ σήμαντρο ποὺ χρησιμοποιεῖ ἡ Ἀντινέα γιὰ νὰ καλῇ τοὺς ὑπηρέτες. Βλέπω τὸ σφυρὶ πού, μιὰ στιγμὴ πρωτήτερα, ἐσήμανε μὲ αὐτό, ἕνα

σφυρί μὲ χέρι ἐβένινο, πολὺ μακρύ, μ᾽ ἕνα βαρὺ κεφάλι ἀσημένιο... τὸ σφυρὶ ποὺ μ᾽ αὐτὸ ὁ μικρὸς ὑπολοχαγὸς Καΐν προξένησε τὸ θάνατο στὸν...

Τίποτα πιὰ δὲ βλέπω...

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

ΤΟ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ

Ξύπνησα στὴν καμαρά μου. Ὁ ἥλιος, ποὺταν κιόλας στὸ μεσουράνημά του, τὴ γέμιζε μ' ἕνα φῶς καὶ μὲ μιὰ ζέστη, ἀνυπόφορα καὶ τὰ δυό.

Τὸ πρώτο πρᾶγμα ποὺ εἶδα ἀνοίγοντας τὰ μάτια μου, ἦταν τὸ στόρ, βγαλμένο ἀπὸ τὴ θέσι του, καὶ πεταγμένο κάτω, στὴ μέση τοῦ δωματίου. Τότε τὰ γεγονότα τῆς νύχτας ἄρχισαν νὰ μοὔρχωνται στὸ νοῦ μου συγχυσμένα.

Τὸ κεφάλι μου, βαρύ, μοῦ πονοῦσε τρομερά. Ὁ νοῦς μου σάλευε. Ἡ μνήμη μου ἦταν σὰ φραγμένη. «Ναί!.. Βέβαια... βγῆκα μὲ τὸν λεοπάρδαλι... Τὸ κόκκινο αὐτὸ σημάδι στὸ δαχτυλό μου εἶνε ἀπόδειξι, τοῦ τί δύναμι ἔβαλα γιὰ νὰ τὸν συγκρατῶ μὲ τὸ σχοινί.,.μὲ τὸ κορδόνι τοῦ στόρ... Τὰ γόνατά μου εἶνε ἀκόμα λερωμένα ἀπὸ τὴ σκόνη... Ναί, ἀλήθεια, σύρθηκα μιὰ στιγμή, τοῖχο-τοῖχο, στὴ σάλα, ὅπου οἱ λευκοὶ Τουαρὲγκ παίζανε ζάρια, τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ Χίραμ Ῥουὰ πήδησε ἀναμεσά τους,.. Καὶ ὕστερα;.. Ἄ! Ναί!.. Ὁ Μορὰνζ καὶ ἡ Ἀντινέα!.. Καὶ ὕστερα; ὕστερα; . . .»

Ὕστερα... τίποτα πιὰ δὲ θυμόμουν, τίποτα. Κι' ὡς τόσο, πρέπει νὰ συνέβη κάτι, κάτι ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ τὸ κρατήση ἡ μνήμη μου.

Μιὰ ἀδιαθεσία μ' ἔπιασε. Ἤθελα νὰ θυμηθῶ, κι' ὡς τόσο μοῦ φαινόταν πὼς φοβόμουν νὰ τὸκατορθώσω, πὼς εὐχόμουν ποτὲ νὰ μὴ μοῦ ἐρθῇ στὸ νοῦ.

Εἶχα πόνους φοβεροὺς στὴν κεφαλή.

— Ἂς βγοῦμε νὰ πάρωμε λιγάκι ἀέρα, ἐψιθύρισα. Ἐδῶ θὰ σκάσω, θὰ μοῦρθῃ τρέλλα.

Εἶχα ἀνάγκη νὰ ἰδῶ ἀνθρώπους, ἀδιάφορο ποιούς. Μηχανικά, τράβηξα γιὰ τὴ βιβλιοθήκη.

Βρῆκα ἐκεῖ τὸν κ. Λὲ Μέζ. Μόλις μὲ εἶδε, στὸ πρόσωπό του ζωγραφίστηκε μιὰ ἔκφρασις χαρᾶς.

— Κύριε ντὲ-Σαὶντ-Ἀβί, ἤρθατε ἀπάνω στὴν ὥρα, καὶ σᾶς ἤθελα... Μιὰ μικρὴ πληροφορία, ἂν ἔχετε εὐχαρίστησι.

— Τί τρέχει;

— Ὤ! Τίποτε σπουδαῖο! Ξεύρετε ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἐπιφορτισμένος νὰ συντάσσω τὶς τικέττες τῆς Κόκκινης Μαρμάρινης Σάλας...

Πλησίασα στὸ τραπέζι.

— Λοιπόν, ἀμέλησα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νὰ ζητήσω ἀπὸ τὸν κ. Μοράνζ τὴν χρονολογία καὶ τὸν τόπο τῆς γεννήσεώς του. Ὕστερα, δὲν ἔλαβα πιὰ τὴν εὐκαιρία. Δὲν τὸν ξανᾶδα πιά. Ἔτσι, εἶμαι ἀναγκασμένος, σήμερα, ν' ἀποτανθῶ σὲ σᾶς. Μπορεῖτε νὰ μὲ πληροφορήσετε;

Κρύος ἱδρὼς περιέχυσε τὸ μέτωπό μου. Μοῦ φάνηκε πὼς μέσα στὸ κεφάλι μου, ποὺ ἄρχιζε λίγο λίγο νὰ φωτίζεται, ὅπως μιὰ κάμαρα ποὺ τῆς ἀνοίγουν ἕνα-ἕνα τὰ παράθυρα, ξανάρχονταν μιά-μιὰ οἱ ἀναμνήσεις, ἔτσι σὰν περιστέρια ποὺ ἐπιστρέφουν, χτυπώντας τὰ φτερά τους, στὸν περιστεριώνα τους. Καί,—παράδοξο!—σὲ μιὰ στιγμὴ ἀνέκτησα τὴν ἠρεμία μου. Ἀπάντησα στὸ ἄθλιο γεροντάκι:

— Μπορῶ.

Ἐπῆρε μιὰ μεγάλη τικέττα ἀπὸ λευκὸ χαρτόνι, ποὺ ταν ἀπ' αὐτὲς γεμάτο ἕνα κουτί, βύθισε τὴν πέννα στὸ καλαμάρι, κ' εἶπε:

— Λέμε λοιπόν: «*Ἀριθμὸς 54... Λοχαγός;*

— *Δοχαγὸς Ἰωάννης, Μάριος, Φραγκῖσκος Μοράνζ.*

Καί, ἐνῷ ὑπαγόρευα, μὲ τὸ ἕνα χέρι ἀκουμπισμένο στὴν ἄκρη τοῦ τραπεζιοῦ, παρετήρησα ἀπάνω στὸ ἄσπρο μου μανικέτι, μιὰ κηλίδα, μιὰ μικρὴ κηλίδ· κόκκινη βαθειά..

— *Μοράνζ,* ἐπανέλαβε ὁ κ. Λὲ Μέζ, συμπληρώνοντας τὸ ὄνομα τοῦ συντρόφου μου, *Ἐγεννήθη στή;..*

— Βιλφράνς.

— *Βιλφράνς.* Χρονολογία;

— 14 Ὀκτωβρίου 1859.

— *Τὴν 14 Ὀκτωβρίου 1859. Ὡραῖα! Πέθανε στὸ Χογκάρ, τὴν 5 Ἰανουαρίου, 1897...*

Ἐνῷ ἔγραφε, τὰ μάτια μου πέσανε, ἀπάνω στὸ τραπέζι, ἐκεῖ κοντά, πολὺ κοντὰ στὸ χέρι μου, σ' ἕνα λεπτό, κοντὸ ἐγχειρίδιο, μὲ ἐβένινο χέρι, ποὺ χρησιμοποιοῦσε ὁ κ. Λὲ Μέζ, γιὰ νὰ κόβῃ τὰ φύλλα τῶν νέων βιβλίων καὶ ἐπιθεωρήσεων, ὅταν τοῦ ἐρχόνταν ἀπὸ τὴ Γαλλία. Μ' ἕνα κίνημα γρήγορο σὰν αστραπή, τὸ πῆρα καὶ τῶχωσα στὴν τσέπη μου.

— Σᾶς εὐχαριστῶ πολύ, ἀγαπητέ μου κύριε, εἶπε τὸ γεροντάκι.

— Παρακαλῶ! Εἶμαι στὴ διάθεσί σας.

Κ' ἔφυγα, χαιρετώντας εἰρωνικὰ τὸν κ. Λὲ Μέζ.

Εἶχα πάρῃ πιὰ τὴν ἀπόφασί μου ὁριστική, καί, τὸ ἐπαναλαμβάνω, ἡ ἠρεμία μου ἦταν μεγάλη. Αἰσθανόμουνα, ὥς τόσο, φεύγοντας ἀπὸ τὸν κ. Λὲ Μέζ, τὴν ἀνάγκη ν' ἀναβάλω λίγες στιγμὲς τὴν ἐκτέλεσι.

Περιπλανήθηκα πρῶτα στοὺς διαδρόμους. Ὕστερα, βλέποντας πὼς βρισκόμουν κοντὰ στὴν κάμαρά μου, ἐπῆγα σ' αὐτήν. Ἦταν, πάντα, ἐκεῖ μέσα, ἀνυπόφορη ζέστη. Κάθησα στὸ διβάνι μου, καὶ βυθίστηκα σὲ σκέψεις.

Τὸ ἐγχειρίδιο μ' ἐνοχλοῦσε στὴν τσέπη μου. Τῶβγα λα καὶ τ' ἀπώθεσα χάμου.

Ἦταν ἕνα στερεὸ ἐγχειρίδιο, μὲ λάμα ἀπὸ στιλπνὸ ἀτσάλι. Ὑπῆρχε ἀνάμεσα στὸ χέρι του καὶ στὴ λάμα ἕνα δαχτυλίδι ἀπὸ κόκκινο χαλκό.

Ἡ θέα του μοῦ θύμισε τὸ ἀσημένιο σφυρί. Θυμήθηκα μὲ ποιὰ εὐκολία τὸ κράτησα στὸ χέρι μου, ὅταν χτύπησα...

Ὅλες οἱ λεπτομέρειες τῆς σκηνῆς μοῦ ξανάρχουνταν τώρα στὸ νοῦ μου, μὲ ἔκτακτη ἀκρίβεια. Μὰ δὲν αἰσθανόμουν τὴν παραμικρὴν ἀνατριχίλλα. Λὲς κ' ἡ ἀπόφασι ποὖχα πάρη, νὰ σκοτώσω σὲ μιὰ στιγμὴ ἐκείνην ποὺ με ὤθησε στὴ δολοφονία, μοῦ ἐπέτρεπε νὰ θυμοῦμαι μὲ γαλήνη τὶς ἄγριες λεπτομέρειές της.

Ἂν συλλογιζόμουν τὴν πρᾶξι μου, ἦταν γιὰ νὰ ἐκπλήττωμαι γι' αὐτήν, καὶ ὄχι γιὰ νὰ καταδικάζω ἢ νὰ καταριέμαι τὸν ἑαυτό μου.

«Μά, πῶς; Ἐγώ, λοιπόν, εἶμαι ὁ φονιᾶς τοῦ Μοράνζ αὐτοῦ πού, μιὰ φορά, ἤτανε παιδί, καὶ πού, ὅπως ὅλοι οἱ ἄλλοι, στοίχισε στὴ μητέρα του τόσους πόνους καὶ λαχτάρες, ὅταν ἤτανε μπεμπέ; Ἐγώ, λοιπόν, ἔκοψα τὸ νῆμα τῆς ζωῆς αὐτῆς, ποὺ ἐκμηδένισε τὸ μνημεῖο αὐτὸ τοῦ Ἔρωτος, τῶν Δακρύων, τῶν Παγίδων, ποὺ λέγεται ἀνθρώπινη ὕπαρξις; Ἀλήθεια, τὶ παράξενη περιπέτεια!»

Αὐτὸ εἶνε ὅλο. Οὔτε φόβος, οὔτε τύψις, οὔτε ἐκείνη ἡ Σαιξπήρια φρίκη ποὺ εἶνε ἡ συνέχεια τοῦ φόνου, καὶ πού, σήμερα, ὅσο σκεπτικιστὴς κι' ἂν εἶμαι, κι' ἀποκουτιασμένος, καὶ βγαλμένος ἀπ' τὴν πλάνη, περισσότερο ἀπ' ὅσο μπορεῖς νὰ φαντασθῇς, μὲ κάνει ὥστε ν' ἀρχίζω ξαφνικὰ νὰ τρέμω, ἂν βρεθῶ μονάχος, τὴ νύχτα, σὲ μιὰ κάμαρα σκοτεινή.

«Ἐμπρός, ἐσκέφθηκα, εἶνε ὥρα! Πρέπει νὰ τελειώνομε!»

Πῆρα ἀπὸ χάμου τὸ ἐγχειρίδιο, καί, πρὶν τὸ ξαναβάλω στὴν τσέπη μου, ἔκανα λίγες πρόβες, στὸν ἀέρα. Ὅλα πήγαιναν καλά. Τὸ χέρι μου κρατοῦσε σταθερὰ τὸ ὅπλο.

Ποτὲ δὲν εἶχα κάνῃ τὸ δρόμο τοῦ διαμερίσματος τῆς Ἀντινέας, μοναχός. Τὴν πρώτη φορά, ὡδηγήθηκα ἐκεῖ ἀπὸ τὸ λευκὸν Τάργκουϊ, τὴ δεύτερη, ἀπὸ τὸ λεοπάρδαλι. Ὡς τόσο, τώρα, τὸν ξαναυρῆκα μοναχὸς καὶ δίχως κόπο. Λίγο πρὶν νὰ φθάσω στὴν πόρτα μὲ τὸ φωτεινὸ λυχνοστάτη, συνάντησα ἕναν Τάργκουϊ.

—Ἄφησέ με νὰ περάσω, διέταξα. Μὲ κάλεσε ἡ κυρία σου.

Ὁ ἄνθρωπος ὑπάκουσε, φεύγοντας σὰ φάντασμα μέσα στὰ σκοτάδια.

Σὲ λίγο, μιὰ μελωδία ὑπόκωφη ἔφθασε στ' ἀφτιά μου. Ἀναγνώρισα τὸν ἦχο ἑνὸς «ρεμπάζα», τοῦ μονόχορδου βιολιοῦ τῶν γυναικῶν Τουαρέγκ. Ἦταν ἡ Ἀγκουΐντα ποὺ ἔπαιζε, καθισμένη σταυροπόδι, ὅπως πάντα, στὰ πόδια τῆς κυρίας της. Οἱ τρεῖς ἄλλες περιστοίχιζαν ἐπίσης τὴν κυρία τους. Μόνο ἡ Τάνιτ-Ζέργκα ἔλειπε.

Ἄ! Ἀφ' οὗ αὐτὴ ἡ φορὰ εἶνε ἡ τελευταία ποὺ τὴν εἶδα, ἄφησε, ἄφησέ με νὰ μιλήσω γιὰ τὴν Ἀντινέα, νὰ πῶ πῶς, τὴν ὑπέρτατη στιγμὴ ἐκείνη, μοῦ ἐφάνη ἐμπρός μου.

Τάχα, νἄννοιωθε τὸν κίνδυνο ποὺ κρέμουνταν ἀπάνω ἀπὸ τὴν κεφαλή της, καὶ θέλησε νὰ τὸν ἀψηφήσῃ, βάζοντας σ' ἐνέργεια ὅλα τὰ πιὸ ἀκατανίκητά της τεχνάσματα καὶ πανουργίες; Κρατοῦσα στὴ θύμησί μου τὸ λιγερὸ καὶ γυμνὸ κορμί της ποὖχα σφίξει ἀπάνω στὴν καρδιά μου, τὴν προηγούμενη νύχτα, δίχως δαχτυλίδια, δίχως κοσμήματα. Καὶ νά, ποὺ ὀπισθοχώρησα σχεδόν, βρίσκοντας, τώρα, ἐμπρός μου, στολισμένη σὰν εἴδωλο, ὄχι μιὰ γυναῖκα, μὰ μιὰ βασίλισσα.

Ὅλη ἡ φοβερὴ πολυτέλεια τῶν Φαραὼ βάραινε τὸ λεπτὸ αὐτὸ σῶμα. Εἶχε στὸ κεφάλι τὸ «ψέντ» τῶν θεῶν καὶ τῶν βασιλέων, κολοσσιαῖο καὶ χρυσό, ποὺ ἀπάνω του τὰ σμαράγδια, ποῦνε τὰ ἐθνικὰ πετράδια τῶν Τουαρέγκ, χάραζαν καὶ ξαναχάραζαν τὄνομά της μὲ τιφιναρικοὺς χαρακτῆρες. Φοροῦσε τὸ «σχέντι», ποὺ τὴν περιέβαλλε σὰν μιὰ θήκη ἱερατική. Ἕνα σχέντι ἀπὸ κόκκινο σατέν, μὲ κεντημένους, ἀπάνω, χρυσοὺς λωτούς. Εἶχε στὰ πόδια της ἕνα σκῆπτρο ἐβένινο, ποὺ τελείωνε σὲ τρίαινα. Γύρω ἀπ' τὰ γυμνά της μπράτσα τυλίγουνταν δυὸ οὐραῖοι, ποὺ τὰ στόματά τους ἀνέβαιναν ψηλά, ὥς στὶς ἀμασχάλες της, ἔτσι σὰν νἄθελαν ἐκεῖ νὰ πᾶνε νὰ φωλιάσουν. Ἀπὸ τ' ἀφτιὰ τοῦ «ψέντ» κυλοῦσε ἕνα περιδέραιο ἀπὸ σμαράγδια, ποὺ ἡ πρώτη τους σειρὰ περνοῦσε κάτω ἀπὸ τὸ τορνευτὸ πηγοῦνι της, σὲ σχῆμα τραχηλιᾶς, ἐνῷ οἱ ἄλλες κατέβαιναν σὲ σχῆμα κύκλων στὸ γυμνὸ λαιμό.

Ὅταν μπῆκα στὴ σάλα, ἕνα χαμόγελο ἄνθισε στὰ χείλη της.

—Σὲ περίμενα, εἶπε ἁπλῶς.

Προχώρησα, κι' ὅταν βρέθηκα σὲ τέσσερα βήματα ἀπόστασι ἀπ' τὸ θρόνο, στάθηκα, ἴσιος μπρός της.

Μὲ κοίταζε εἰρωνικά.

—Τὶ εἶνε αὐτό; εἶπε μὲ τὴ μεγαλείτερη ἀπάθεια.

Ἀκολούθησα τὴ διεύθυνσι τῆς χειρονομίας της. Εἶδα τὴ λαβὴ τοῦ ἐγχειριδίου ποὺ πετιόταν ἔξω ἀπὸ τὴν τσέπη μου.

Τὸ ἀνάσυρα ὅλως διόλου, καὶ τὸ κράτησα σταθερὰ στὰ χέρια μου, ἕτοιμος νὰ χτυπήσω.

—Ἡ πρώτη ἀπὸ σᾶς ποὺ θὰ κουνηθῇ, νὰ ξέρῃ πὼς θὰ διατάξω νὰ τὴν πετάξουν καὶ νὰ τὴν ἀφήσουν ὁλόγυμνη στὴν καρδιὰ τῆς κόκκινης ἐρήμου, ἕξη λεῦγες ἀπὸ ἐδῶ,—εἶπε ψυχρὰ ἡ Ἀντινέα στὶς γυναῖκες της,

ποὺ ἡ χειρονομία μου προεκάλεσε ἕναν ψίθυρο τρόμου ἀνάμεσά τους.

Κ' ἐξακολούθησε, γυρίζοντας σὲ μένα:

—Τὸ ἐγχειρίδιο αὐτὸ εἶνε ἀλήθεια ἄβολο καὶ μοῦ φαίνεται πὼς δὲ σοῦ πάει στὰ χέρια σου. Δὲν τὸ κρατᾶς καλά: Θέλεις νὰ στείλω τὴ Σίντια στὴν κάμαρά μου, νὰ σοῦ φέρῃ τὸ ἀσημένιο σφυρί; Τὸ διευθύνεις καλλίτερα παρὰ αὐτὸ τὸ μαχαῖρι.

—Ἀντινέα, εἶπα μὲ ὑπόκωφη φωνή, θὰ σᾶς σκοτώσω.

—Μίλησέ μου μὲ τὸ *σύ*, μὲ τὸ *σύ*. Χθὲς τὸ βράδυ, ἀκόμα, δὲ μοῦ μιλοῦσες μὲ τὸ *σύ*; Ἢ δὲν τολμᾶς μπροστὰ σ' αὐτὲς ἐδῶ;—εἶπε, δείχνοντας τὶς γυναῖκες της ποὺ στέκαν μὲ τὰ μάτια γουρλωμένα ἀπὸ τὸν τρόμο.

Κ' ἐξακολούθησε:

—Θὰ μὲ σκοτώσῃς; Δὲν εἶσαι καθόλου συνεπὴς στὸν ἑαυτό σου. Νὰ μὲ σκοτώσῃς τὴ στιγμὴ ποὺ μπορεῖς νὰ πάρῃς τὴν πληρωμή σου γιὰ τὴ δολοφονία τοῦ ἄλλου;..

—Ὑπέ... Ὑπέφερε; εἶπα ξαφνικά, μὲ μιὰν ἀνατριχίλλα.

—Λίγο! Σοῦ εἶπα ἤδη ὅτι χρησιμοποίησες τὸ σφυρί, σὰν νὰ μὴν ἔκανες παρὰ αὐτὴν τὴ δουλειὰ ὅλη σου τὴ ζωή.

—Ὅπως ὁ μικρὸς ὁ Καΐν, ἐψιθύρισα.

Χαμογέλασε μὲ ἔκπληξι.

—Ἄ! Γνωρίζεις αὐτὴν τὴν ἱστορία!.. Ναί! Σὰν τὸ μικρὸ τὸν Καΐν. Μά, τοὐλάχιστον, ὁ Καΐν ἦταν λογικός. Ἐνῷ ἐσύ... δὲν καταλαβαίνω...

—Οὔτε ἐγὼ καταλαβαίνω.

Μὲ κοίταξε μὲ περιέργεια, κ' οἱ τρόποι μου τὴ διεσκέδαζαν.

—Ἀντινέα, εἶπα.

—Τὶ τρέχει;

—Ἐκεῖνο ποὺ μοῦ ζήτησες νὰ κάνω, τῶκανα. Μπορῶ, κ' ἐγώ, τώρα, νὰ σοῦ ἀπευθύνω μιὰ παράκλησι, νὰ σοῦ κάνω μιὰν ἐρώτησι;

—Ἔστω! Λέγε!

—Ἦταν, πές μου, σκοτεινὸ τὸ δωμάτιο, ὅπου βρισκόταν;

—Πολὺ σκοτεινό. Ἀναγκάσθηκα νὰ σὲ ὁδηγήσω ἐγὼ ὥς στὸ ντιβάνι ὅπου κοιμόταν.

—Κοιμόταν; Εἶσαι βεβαία;

—Ἀφ' οὗ σ' τὸ λέω,

—Δέν... δὲν πέθανε ἀμέσως...δὲν εἶνε ἔτσι;

—Ὄχι! Ξέρω ἀκριβῶς τὴ στιγμὴ ποὺ ξεψύχησε: δυὸ λεπτά, ἀφ' οὗ χτύπησες, κ' ἔφυγες, ῥίχνοντας μιὰ κραυγή.

—Τότε, δίχως ἀμφιβολία, δὲν μπόρεσε νὰ καταλάβῃ...

—Τί;

—Πὼς ἐγώ... κρατοῦσα τὸ σφυρί.

—Μποροῦσε πράγματι νὰ μὴν τὸ καταλάβῃ, εἶπε ἡ Ἀντινέα, καί, ὅμως, τὸ κατάλαβε.

—Πῶς;

—Τὸ κατάλαβε, γιατὶ ἐγὼ τοῦ τῶπα, εἶπε κοιτάζοντάς με, μ' ἕνα ὑπέροχο θάρρος, μὲς στὰ μάτια μου.

—Καὶ τὸ πίστεψε; ἐψιθύρισα.

—Μὲ τὶς ἐξηγήσεις μου τόνε βοήθησα νὰ σὲ ἀναγνωρίσῃ ἀπ' τὴν κραυγὴ ποὺ ἔρριξες. Τὸ πρᾶγμα δὲ θἄχε κἀνένα ἐνδιαφέρο γιὰ μένα, ἂν δὲν ἔπρεπε νὰ μάθῃ πὼς ἤσουν σύ... εἶπε, τέλος, μ' ἕνα μικρὸ γέλιο περιφρονητικό.

Τέσσερα βήματα, ὅπως σοῦπα, μὲ χώριζαν ἀπὸ τὴν Ἀντινέα. Μ' ἕνα πήδημα τὰ διάβηκα, μὰ πρὶν προφθάσω νὰ χτυπήσω, κυλίστηκα χάμου.

Ὁ Χίραμ-Ῥουὰ εἶχε πηδήσῃ στὸ λαιμό μου.

Τὴν ἴδια στιγμή, ἄκουσα τὴν ἐπιβλητικὴ καὶ ἤρεμη φωνὴ τῆς Ἀντινέας

—Φωνάξτε τοὺς ἀνθρώπους! διέταξε.

Ἕνα δευτερόλεπτο ἀργότερα, εἶχα ἀπελευθερωθῆ ἀπὸ τὰ νύχια τοῦ ζῴου. Οἱ ἕξη λευκοὶ Τουαρέγκ μὲ τριγυρίζανε, καὶ ζητοῦσαν νὰ μὲ δέσουν.

Ἔχω δύναμι ἀρκετὴ καὶ νεῦρα. Σ' ἕνα λεπτὸ κατώρθωσα νὰ σταθῶ στὰ πόδια μου. Μὲ μιὰ γροθιὰ στὸ πηγοῦνι, δοσμένη σύμφωνα μὲ τοὺς καλλίτερους κανόνες τῆς πυγμαχίας, εἶχα σωριάσῃ χάμου, τρία μέτρα πιὸ πέρα, ἕναν ἀπ' τοὺς ἐχθρούς μου. Ἕνας ἄλλος ψυχορραγοῦσε, κάτω ἀπ' τὸ γόνατό μου. Ἐκείνην τὴ στιγμή, εἶδα γιὰ τελευταία φορὰ τὴν Ἀντινέα. Ἦταν ὀρθή, ἀκουμπισμένη μὲ τὰ δυό της χέρια, ἀπάνω στὸ ἐβένινό της σκῆπτρο, καὶ παρατηροῦσε τὴν πάλη μ' ἕνα χαμόγελο, καὶ μὲ εἰρωνικὸ ἐνδιαφέρον.

Τὴν ἴδια στιγμή, ἔρριξα μιὰ δυνατὴ φωνὴ καὶ ἄφησα τὸ θῦμα μου. Ἕνα «κρὰκ» στὸ ἀριστερό μου, μπράτσο!: ἕνας ἀπὸ τοὺς Τουαρέγκ, πιάνοντας τὸ μπράτσο αὐτὸ ἀπὸ πίσω, καὶ τραβώντας το μὲ δύναμι, μοῦ ἐξάρθρωσε τὸν ὦμο.

Ὅταν ἔχασα ὅλως διόλου τῆς αἰσθήσεις μου, βρισκόμουν στοὺς διαδρόμους, ποὺ μέσα ἀπ' αὐτούς, δυὸ φαντάσματα λευκά, μὲ μεταφέρναν, δεμένο τόσο σφιχτά, ὥστε νὰ μὴν μπορῶ οὔτε μιὰ κίνησι νὰ κάνω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'.

ΟΙ ΠΥΓΟΛΑΜΠΙΔΕΣ

Τὸ χλωμὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ χι νόταν ἄφθονο μέσα στὴν κάμαρά μου, ἀπὸ τὸ μεγάλο ἀνοιχτὸ παράθυρο. Πλάϊ στὸ κιβάνι μου, ὁπου ἤμουν ξαπλωμένος, μιὰ λεπτή, λευκὴ μορφὴ στεκόταν ὄρθια.

—Εἶσαι σύ, σύ, Τάνιτ-Ζέργκα; ἐψιθύρισα.

Ἔβαλε ἕνα δάχτυλο στὰ χείλη της.

—Σσύτ! Ἐγὼ εἶμαι.

Θέλησα ν' ἀνασηκωθῶ στὸ στρῶμα μου ἀπάνω,—αἰσθάνθηκα ἕναν τρομερὸν πόνο στὸν ὦμο. Τὰ γεγονότα τοῦ δειλινοῦ ξανᾶρθαν στὸ δύστυχο, καταπονεμένο νοῦ μου.

—Ἄ! Μικρή, μικρή μου, ἂν ἤξερες!

—Ξέρω, εἶπε.

Ἤμουν πιὸ ἀδύνατος κι' ἀπόνα παιδί.

Τὴ μεγάλη ἔξαψι τῆς μέρας, διαδέχθηκε, μὲ τὴ νύχτα, μιὰ ἀπόλυτη νευρικὴ κατάπτωσις. Ἕνα κῦμα δακρύων ἀνέβηκε στὸ λαιμό μου, καὶ μ' ἔπνιγε.

—Ἂν ἤξερες ἂν ἤξερες!.. Πάρε με ἀπὸ δώ, πάρε με ἀπὸ δῶ!

—Μίλα σιγανώτερα, εἶπε. Εἶνε ἕνας λευκὸς Τάργκουϊ πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα, καὶ φυλάει σκοπός.

—Πάρε με ἀπὸ δῶ, σῶσε με, ἐπανέλαβα.

—Γι' αὐτὸ ἦρθα, εἶπε ἁπλῶς.

Τὴν κοίταξα. Δὲ φοροῦσε πιὰ τὸν ὡραῖο της κόκκινο μεταξωτὸ χιτῶνα της. Ἕνα ἁπλὸ «χαΐκ» τὴν περιέβαλλε μὲ τὴ μιά του ἄκρη περασμένη ἀπ' τὸ κεφάλι της.

—Κ' ἐγώ, εἶπε μὲ φωνὴ σβυστή, κ' ἐγὼ θέλω νὰ φύγω. Εἶνε καιρὸς πολὺς ποὺ θέλω νὰ φύγω. Θέλω νὰ ξαναϊδῶ τὸ Γκάο, τὸ χωριό στὴν ὄχθη τοῦ ποταμοῦ, τὰ μαβιὰ δένδρα τῆς γόμας, τὸ πράσινο νερό.

Ἐξακολούθησε:

—Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὖμαι ἐδῶ, θέλω νὰ φύγω. Μὰ εἶμαι πολὺ μικρὴ γιὰ νὰ περάσω μονάχη τὴ μεγάλη Σαχάρα. Ποτὲ δὲν τόλμησα νὰ τὸ πῶ αὐτὸ σ' ἐκείνους ποὖρθαν ἐδῶ, πρὶν ἀπὸ σένα. Ὅλοι, δὲν εἶχαν τίποτα στὸ νοῦ τους, παρὰ *ἐκείνην*... Μὰ ἐσύ, σὺ θέλησες νὰν τὴ σκοτώσῃς...

Ἔβγαλα ἕνα πνιχτὸ βογγητό.

—Ὑποφέρεις, εἶπε, σοὖσπασαν τὸ μπράτσο.

—Χαλάρωσέ το, τουλάχιστον.

—Ἔλα!

Μὲ ἄπειρη τρυφερότητα, πέρασε στὸν ὦμο μου τὰ μικρὰ καὶ ἁπαλά της χέρια.

—Ἕνας λευκὸς Τάργκουϊ φυλάει σκοπὸς πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα, Τάνιτ-Ζέργκα, εἶπα. Τότε, ἀπὸ ποῦ ἦρθες;

—Ἀπ' ἐκεῖ! ἀπάντησε.

Καὶ μ' ἕνα νεῦμα, μοὖδειξε τὸ παράθυρο. Μὰ μαύρη καὶ κάθετη γραμμὴ ἔκοβε στὴ μέση τὸ μεγάλο γαλάζιο τετράγωνο κομμάτι τ' οὐρανοῦ, ποὺ φαινόταν ἀπ' τ' ἀνοιχτὸ παράθυρο.

Ἡ Τάνιτ-Ζέργκα κίνησε κατὰ 'κεῖ. Τὴν εἶδα ὀρθὴ ἀπάνω στὸ πρεβάζι. Στὸ χέρι της ἔλαμπε ἕνα μαχαῖρι. Καὶ μ' αὐτὸ ἔκοψε τὸ σχοινὶ ψηλά, ὅσο ἔφθανε τὸ χέρι της. Τὸ σχοινὶ σωριάστηκε μ' ἕναν ξηρὸν κρότο χάμου, στὸ μαρμάρινο πάτωμα.

Ξανᾶρθε κοντά μου.

—Νὰ φύγωμε, νὰ φύγωμε, εἶπα, μὰ, ἀπὸ ποῦ;

—Ἀπ' ἐκεῖ, ἐπανέλαβε ἡ κόρη.

Καὶ μοῦ ἔδειξε πάλι τὸ παράθυρο.

Ἔσκυψα. Τὸ βλέμμα μου, γεμάτο πυρετὸ, ἐξερεύνησε

τὴ σκοτεινὴν ἄβυσσο, ἀναζητώντας τοὺς ἀόρατους βράχους, τοὺς βράχους ποὺ ἀπάνω σ' αὐτοὺς τσακίστηκε ὁ μικρὸς ὁ Κάϊν

—Ἀπ' ἐκεῖ; εἶπα μὲ ἀνατριχίλλα. Εἶνε διακόσσα πόδια ἀπὸ δῶ ὡς κάτω.

—Τὸ σχοινὶ εἶνε διακόσα πενῆντα, ἀπάντησε. Εἶνε καλὸ σχοινί, γερό. Τῶκλεψα πολὴ ὡρα, στὴν ὅασι, ὅπου τῶχαν γιὰ ν' ἀνεβοῦν στὶς χουρμαδιές. Εἶναι κατακαίνουργιο.

—Νὰ κατεβοῦμε ἀπ' ἐκεῖ, Τάνιτ- Ζέργκα; Κι' ὁ ὦμος μου;

—Ἐγὼ θὰ σὲ κατεβάσω, εἶπε μὲ σταθερὴ φωνή. Πιάσε τὰ μπράτσα μου καὶ κοίταξε τὶ δυνατὰ ποὺ εἶνε. Δὲ θὰ σὲ κατεβάσω κρατώντας σε μέσα στὰ μπράτσα μου, ἐννοεῖται. Μὰ κοίταξε: Σὲ κάθε πλευρὰ τοῦ παραθυριοῦ ὑπάρχει ἕνας μαρμάρινος στύλος. Περνώντας τὸ σχοινὶ γύρω ἀπὸ τὸν ἕναν, ἔτσι ὥστε νὰ στρέφεται γύρω ἀπ' αὐτὸν καθὼς θὰ τὸ ξεδιπλώνω, θὰ σ' ἀφήσω νὰ γλυστρήσης κάτω δίχως κἄν νὰ αἰσθανθῆς τὸ βάρος σου.

—Καὶ σύ; εἶπα.

—Ὅταν θὰ φθάσης κάτω, θὰ δέσω τὸ σχοινὶ στὸ στύλο καὶ θἄρθω νὰ σὲ ξαναβρῶ. Βλέπεις; Σὲ κάθε δυὸ πόδια ἔχω κάνει χονδροὺς κόμπους, γιὰ νὰ μπορῶ νὰ σταματῶ, ἂν λάβω, καμμιὰ στιγμή, ἀνάγκη νὰ ξεκουρασθῶ. Μὰ μὴ φοβᾶσαι. Εἶμαι πολὺ εὔστροφη. Στὸ Γκάο, παιδάκι ἀκόμα, σκαρφάλωνα ὡς τὶς πιὸ ψηλὲς κορφὲς τῶν δένδρων, γιὰ νὰ πιάνω φωλιὲς πουλιῶν. Πιὸ εὔκολο εἶνε νὰ κατεβαίνης.

—Μὰ ὅταν θἄμαστε κάτω, πῶς θὰ βγοῦμε ἀπ' αὐτὲς τὶς ζῶνες; Τὶς γνωρίζεις;

—Κανεὶς δὲ γνωρίζει τὶς ζῶνες, εἶπε, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Σεγκαῖρ-Ἔμπνι-Σιεῖχ, κι' ἀπὸ τὴν Ἀντινέα ἴσως.

—Τότε;

—Τότε... μὰ εἶνε κ᾽ οἱ γκαμῆλες τοῦ Σεγκαῖρ-ἔμπνι Σιεῖχ. Ἐκεῖνες ποὺ χρησιμοποιεῖ στὰ ταξείδια του. Ἔβαλα στὸ χέρι μιά, τὴν πιὸ δυνατή, καὶ τὴν ἔχω φέρει ἐδῶ ἀπὸ κάτω, μὲ πολὺ χορτάρι γιὰ νὰ μὴ φωνάζῃ, καὶ γιὰ νἆνε καλὰ χορτασμένη ὅταν θὰ φύγωμε.

—Μά... εἶπα ἀκόμα.

Ἡ Τάνιτ-Ζέργκα χτύπησε μὲ ἀνυπομονησία τὸ ποδαράκι της στὸ μαρμάρινο πάτωμα.

—Μά, τί;.. Μεῖνε σύ, ἂν θέλῃς, ἂν φοβᾶσαι. Ἐγώ, θὰ φύγω, θέλω νὰ ξαναϊδῶ τὸ Γκάο, τὰ μαβιὰ δένδρα τῆς γόμας, τὸ πράσινο νερό.

Αἰσθάνθηκα πὼς κοκκίνησα ἀπὸ ντροπή.

—Θὰ φύγω, μικρούλα μου, θὰ φύγω. Ναί, προτιμῶ νὰ πεθάνω ἀπὸ δίψα στὴν καρδιὰ τῆς ἐρήμου, παρὰ νὰ μείνω ἐδῶ. Ἔλα, πᾶμε!..

—Σούτ, εἶπε, ὄχι ἀκόμα.

Μοῦ ἔδειξε τὸν ἰλιγγιώδη γκρεμνὸ ποὺ φωτιζόταν ζωηρὰ ἀπὸ τὸ φεγγάρι.

—Ὄχι, ἀκόμα. Πρέπει νὰ περιμένωμε λιγάκι. Μπορεῖ νὰ μᾶς δοῦνε. Σὲ μιὰ ὥρα τὸ φεγγάρι θἄχῃ χαθῇ πίσω ἀπ᾽ τὸ βουνό, καὶ τότε θἆνε ὥρα.

Κάθησε κ᾽ ἔμεινε δίχως νὰ λέῃ λέξι, ἔχοντας ὅλο τὸ σκοτεινό της πρόσωπο σκεπασμένο μὲ τὴν ἄκρη τῆς γκελεμπίας της. Προσευχόταν ; Ἴσως !

Ἔξαφνα, δὲν τὴν ἔβλεπα πιά. Τὸ σκοτάδι ἄπλωσε μέσα στὸ δωμάτιο. Τὸ φεγγάρι εἶχε κρυφθῇ πίσω ἀπὸ τὸ βουνό.

Ἔννοιωσα στὸ μπράτσο μου τὸ χέρι τῆς μικρῆς. Μὲ ἔσερνε στὴν ἄβυσσο. Μέσα μου, ἔβαζα ὅλα τὰ δυνατά μου νὰ μὴν τρέμω

Κάτω μας, δὲν ὑπῆρχε πιὰ παρὰ τὸ πηχτὸ σκοτάδι. Μὲ φωνὴ πολὺ σιγανή, μὰ σταθερή, ἡ Τάνιτ-Ζέργκα μοῦ εἶπε:

—Ἕτοιμα ὅλα! Πέρασα τὸ σχοινὶ ἀπὸ τὸ στύλο. Νὰ

ἡ θηλιά. Πέρασέ την κάτω ἀπὸ τὰ μπράτσα σου. Ἄ! Πάρε αὐτὸ τὸ μαξελάρι. Κράτα το καλὰ ἀπάνω στὸν ἄρρωστό σου ὦμο... Μαξελάρι δερμάτινο... Καλὰ γεμισμένο, κι' ἀρκετὰ μαλακό... Νἄχῃς πάντα γυρισμένο τὸ πρόσωπό σου στὸν τοῖχο, γιὰ νὰ ἀποφεύγῃς τὶς προεξοχὲς καὶ τ' ἀπότομα σκουντήματα

Ἤμουν παρὰ πολὺ κύριος τοῦ ἑαυτοῦ μου, παρὰ πολὺ ἤρεμος. Κάθησα στ' ἀχεῖλι τοῦ παραθυριοῦ, μὲ τὰ πόδια ἔξω, στὸ κενόν. Μιὰ πνοὴ δροσεροῦ ἀέρα ἀπ' τὶς κόρφὲς μοῦ ἔκανε καλό.

Αἰσθάνθηκα στὴν τσέπη τοῦ σακκακιοῦ μου τὸ μικρὸ χέρι τῆς Τάνιτ-Ζέργκα

—Εἶνε ἕνα κουτί. Ὅταν θὰ φθάσῃς κάτω, πρέπει νὰ τὸ ξέρω γιὰ νὰ κατεβῶ κ' ἐγώ. Θ' ἀνοίξῃς αὐτὸ τὸ κουτί. Ἔχω μέσα πυγολαμπίδες, θὰ τὶς δῶ καὶ θἄρθω.

Τὸ χέρι της ἔσφιξε πολλὴ ὥρα τὸ δικό μου.

—Πήγαινε, τώρα, ἐψιθύρισε.

Καὶ πῆγα...

Ἀπὸ τὴν κατάβασιν αὐτὴ τῶν διακοσίων ποδιῶν, δὲ θυμοῦμαι παρὰ ἕνα πρᾶγμα: εἶχα προσβολὲς δυσθυμίας ὅταν τὸ σχοινὶ σταματοῦσε καὶ βρισκόμουν, μὲ τὰ πόδια κρεμασμένα στὸν ἀέρα, στὴν πλευρὰ τοῦ τοίχου αὐτοῦ, ποὖταν ὅλως διόλου λεῖος. «Μὰ τὶ περιμένει αὐτὴ ἡ μικρὴ ἀνόητη; ἔλεγα μέσα μου, καὶ μ' ἀφήνει σωστὸ ἕνα τέταρτο τῆς ὥρας ἔτσι κρεμασμένο... Ἄ! Τέλος!.. καλά!..» Μιὰ ἢ δυὸ φορές, νόμιζα πὼς ἄγγιζα τὴ γῆ. Μὰ δὲν ἦταν παρὰ προεξοχὲς τοῦ βράχου... Τέλος, τὰ πόδια μου σταθῆκαν σ' ἔδαφος στερεό. Ἄπλωσα τὰ χέρια μου. Θάμνοι!.. ἕνα ἀγκάθι ἀγκύλωσε τὸ δάχτυλό μου. Εἶχα φθάσει.

Ἀμέσως, ἔγεινα πάλι ἐκτάκτως νευρικός.

Ἀπαλλάχτηκα ἀπὸ τὸ μαξελάρι, κ' ἔβγαλα τὴ θηλιά. Μὲ τὸ γερό μου χέρι τέντωσα τὸ σχοινί, ἀπομακρύνον-

τάς το λιγάκι ἀπὸ τὸν τοῖχο, κ' ἔβαλα τὸ πόδι μου, ἀπάνω, σταθερό.

Τὴν ἴδια στιγμή, πῆρα ἀπὸ τὴν τσέπη μου τὸ μικρὸ κουτὶ καὶ τὸ ἄνοιξα

Σιγά, σιγά, τρεῖς φωτεινὲς ταξειδιάρικες γραμμὲς ἔσχισαν τῆς μελανῆς νύκτας τὸ σκοτάδι. Εἶδα τὶς πυγολαμπίδες ν' ἀναβαίνουν στὰ πλάγια τοῦ βράχου. Τὸ χλωμὸ ῥοδαλό τους φῶς γλυστροῦσε ἀπαλὰ ἀπαλά. Καὶ μιὰ-μιὰ χανόταν πίσω ἀπὸ τὸ βράχο.

—Εἶσαι κουρασμένος, Σίντι-ὑπολοχαγέ! Ἄφησέ με ἐμένα νὰ κρατήσω τὸ σχοινί.

Ἦταν ὁ Σεγκαΐρ-ἔμπνι-Σιεῖχ ποὺ φάνηκε σὰ φάντασμα μπροστά μου.

Κοίταξα τὴν ψηλή του μαύρη σιλουέττα. Μ' ἔπιασε ῥῖγος σ' ὅλο τὸ κορμί μου, μὰ δὲν ἄφησα τὸ σχοινί, ὅπου τώρα ἔννοιωθα ἀπόμακρα τινάγματα.

—Ἄφησέ το, ἐπανέλαβε μὲ ἐπιβολή.

Καὶ τὸ πῆρε ἀπὸ τὰ χέρια μου.

Ἐκείνην τὴ στιγμή, δὲν ξέρω σὲ ποιὰ ψυχικὴ κατάστασι βρισκόμουν. Ἤμουν ὀρθός, κοντὰ στὸ μεγάλο σκοτεινὸ φάντασμα. Καὶ τὶ νὰ κάνω, σὲ παρακαλῶ, μὲ τὸν βγαλμένον ὦμο μου, ἐναντίον τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ ποὺ γνώριζα τὴν εὔστροφη δύναμί του; Καὶ ὕστερα, τὶ θὰ ὠφελοῦσε; Τὸν ἔβλεπα, καμπουριασμένο, νὰ τεντώνῃ μὲ τὰ δυό του χέρια, μὲ τὰ δυό του πόδια, μὲ ὅλο του τὸ σῶμα, τὸ σχοινί, πολύ, πολὺ καλλίτερα ἀπ' ὅσο θὰ μποροῦσα νὰ τὸ κάνω ἐγώ.

Ἕνας ἐλαφρῶς θόρυβος, ἀπάνω ἀπ' τὰ κεφάλια μας! Μιὰ μικρὴ σκοτεινὴ μορφή!

—Ἐδῶ! εἶπε ὁ Σεγκαΐρ-ἔμπνι-Σιεῖχ, πιάνοντας στὰ δυνατά του μπράτσα τὴ μικρὴ σκιὰ καὶ ἀποθέτοντάς τηνε στὴ γῆ, ἐνῷ τὸ σχοινὶ ἐλεύθερο, πῆγε καὶ χτύπησε στὸ βράχο ἀπάνω.

Ἡ Τάνιγκ-Ζέργκα ἔβγαλε ἕνα βογγητό, ἀναγνωρίζοντας τὸν Τάργκουϊ.

Ἐκεῖνος ἔβαλε ἀπότομα τὸ χέρι του στὸ στόμα της.

—Θὰ σωπάσῃς, κλέφτρα τῶν γκαμήλων, βρωμοκόριτσο;

Τὴν ἔπιασε ἀπ' τὸ μπράτσο, καὶ γυρίζοντας σὲ μένα:

—Ἐλάτε, τώρα, εἶπε μὲ φωνὴ ἐπιβλητική.

Ὑπάκουσα. Σ' ὅλον τὸ σύντομο δρόμο, ἄκουα νὰ χτυποῦν ἀπὸ τὸν τρόμο τὰ σαγόνια τῆς Τάνιτ-Ζέργκα.

Φθάσαμε σὲ μιὰ μικρὴ σπηλιά.

—Ἐμπᾶτε, εἶπε ὁ Τάργουϊ

Κι' ἄναψε ἕνα δαυλό. Ἡ κόκκινη φλόγα μοῦ ἐπέτρεψε νὰ διακρίνω ἕνα ὑπέροχο χιντζίνι ποὺ ἀναμηρυκάζουνταν εἰρηνικά.

—Ἡ μικρὴ δὲν εἶνε ζῷο, εἶπε ὁ Σεγκαΐρ-ἔμπνι-Σιεΐχ, δείχνοτας τὴν γκαμήλα. Ἤξερε νὰ διαλέξῃ τὴν πιὸ ὤμορφη, καὶ πιὸ δυνατή. Μὰ εἶνε ἀστόχαστη.

Πλησίασε τὸ δαυλό του στὴν γκαμήλα.

—Εἶνε ἀστόχαστη, λέω, ἐξακολούθησε. Δὲν ἤξερε τίποτα ἄλλο παρὰ νὰν τὴ σελλώσῃ, Οὔτε προμήθειες, οὔτε τίποτε... Σὲ τρεῖς μέρες, τέτοια ὥρα, θάσαστε πεθαμένοι στὸ δρόμο... καὶ σὲ τὶ δρόμο!...

Τὰ σαγόνια τῆς Τάνιτ-Ζέργκας δὲ χτυποῦσαν πιά. Ἡ δύστυχη κόρη κοίταζε τὸν Τάργκουϊ μὲ τρόμο ἀνάμικτο μ' ἐλπίδα.

—Σίντι-ὑπολογαγέ! εἶπε ὁ Σεγκαΐρ-ἔμπνι-Σιεΐχ, ἔλα ἐδῶ, πλάϊ στὴν γκαμήλα, νὰ σοῦ ἐξηγήσω.

Ὅταν ἔφθασα κοντά του, εἶπε:

—Ἀπὸ κάθε πλευρὰ ὑπάρχει ἕνα ἀσκὶ γεμάτο νερό. Κάνετε ὅσο μπορεῖτε μεγαλείτερη οἰκονομία τοῦ νεροῦ αὐτοῦ, γιατὶ θὰ περάσετε μιὰ τρομερὴ χώρα. Μπορεῖ, μέσα σὲ 500 χιλιόμετρα νὰ μὴ συναντήσετε οὔτε ἕνα πηγάδι.

»Νά, ἐξακολούθησε, μέσα σ' αὐτὲς τὴς θῆκες τῆς σέλ-

λας, θὰ βρῆτε καὶ κονσέρβες σὲ κουτιά. Ὄχι πολλές, γιατὶ τὸ νερὸ εἶνε πολυτιμώτερο. Νὰ καὶ μιὰ καραμπίνα...ἡ δική σου, Σίντι! Ἄμποτε νὰ μὴν τὴ χρησιμοποιήσῃς παρὰ γιὰ ἀντιλόπε. Γώρα, εἶνε κι' αὐτό.

Καὶ ξεδίπλωσε ἕνα χάρτινο ῥοῦλό. Εἶδα τὸ σκεπασμένο μὲ τὸν πέπλο πρόσωπό του νὰ σκύβῃ ἀπάνω σ' αὐτό. Τὰ μάτια του χαμογελοῦσαν. Μὲ κοίταξε.

—Μιὰ φορὰ καὶ βγῆτε ἀπὸ τὶς ζῶνες, ποὺ σκέπτεσαι νὰ διευθυνθῆς; ἐρώτησε.

—Στὸ Ἰντελές, γιὰ νὰ μπῶ στὸ δρόμο, ὅπου μᾶς συνάντησες, τὸ λοχαγὸ κ' ἐμένα, εἶπα.

Ὁ Σεγκαΐρ-Ἔμπνι-Σιεῖχ κούνησε τὸ κεφάλι.

—Τὸ σκεπτόμουν, ἐψιθύρισε.

Καὶ πρόσθεσε.

—Πρὶν βασίλευε ὁ ἥλιος, αὔριο, θἄσαστε πιασμένοι καὶ σφαγμένοι, εἶπε ψυχρά.

Ἐξακολούθησε.

—Πρὸς τὸ βορηᾶ, εἶνε τὸ Χογκάρ, καὶ ὅλο τὸ Χογκὰρ εἶνε ὑποταγμένο στὴν Ἀντινέα. Πρὸς τὸ Νοτιᾶ πρέπει νὰ πᾶτε.

—Θὰ τραβήξωμε, λοιπόν, πρὸς τὸ Νοτιᾶ, εἶπα.

—Μὰ ἀπὸ ποῦ θὰ περάσετε;

—Μά, ἀπὸ τὸ Σίλετ κι' ἀπὸ τὸ Τιμισσάο.

Ὁ Τάργκουϊ κούνησε ξανὰ τὴν κεφαλή.

—Κι' ἀπ' αὐτὸ τὸ μέρος θὰ σᾶς ζητήσουν, εἶπε. Εἶνε ὁ καλὸς δρόμος, ὁ δρόμος τῶν πηγαδιῶν, καὶ ξέρουν πὼς τὸν γνωρίζετε. Οἱ Τουαρέγκ δὲ θὰ λείψουν νὰ σᾶς περιμένουν σὲ κἀνένα πηγάδι.

—Τότε;

Τότε, εἶπε ὁ Ζεγκαΐρ-ἔμπνι-Σιεῖχ, δὲν πρέπει νὰ μπῆτε στὸ δρόμο τοῦ Τιμισσάο, πρὸς τὸ Τομπουκτού, παρὰ 700 χιλιόμετρα ἀπὸ δῶ, πρὸς τὸ Ἰφερουάν, ἤ, καλλίτερα ἀκόμα, πρὸς τὸ Οὐάντι-Τελέμσι, Ἐκεῖ τελειώνουν τὰ ἐδάφη ποὺ διαβαίνουν οἱ Τουαρέγκ τοῦ Χογ-

κάρ, κι' ἀρχίζει ἡ χώρα τῶν Τουαρὲγκ Ἀουελιμιντέν...

Ἡ λεπτή, γεμάτη θέλησι φωνὴ τῆς Τάνιτ-Ζέργκα, διέκοψε.

—Εἶνε οἱ Ἀουελιμιντὲν ποὔσφαξαν τοὺς δικούς μου καὶ μ' ἔρριξαν κ' ἐμένα στὴ σκλαβιά. Δὲ θέλω νὰ περάσω ἀπὸ τοὺς Ἀουελιμιντέν.

—Σώπαινε σύ, μουσίτσα! εἶπε ἀπότομα ὁ Σεγκαΐρ-ἔμπνι-Σιεΐχ.

Κ' ἐξακολούθησε νὰ μιλᾷ σὲ μένα:

—Ὅ,τι σοῦ εἶπα εἶνε καλὰ εἰπωμένο. Ἡ μικρὴ δὲν ἔχει ἄδικο. Οἱ Ἀουελιμιντὲν εἶνε ἄγριος λαός. Μὰ φοβοῦνται τοὺς γάλλους. Πολλοὶ εἶνε σὲ σχέσεις μὲ τοὺς σταθμούς, ποὖνε στὰ βορεινὰ μέρη τοῦ Νίγηρα. Ἐξ ἄλλου, βρίσκονται σὲ πόλεμο μὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Χογκάρ, ποὺ δὲ θἀρθοῦν νὰ σᾶς κυνηγήσουν στὴ χώρα τῶν ἐχθρῶν τους. Ὅ,τι εἶχα νὰ πῶ τὸ εἶπα: πρέπει νὰ μπῆτε στὸ δρόμο τοῦ Τομπουκτοῦ στὸ σημεῖο ὅπου ὁ δρόμος αὐτὸς μπαίνει στὰ ἐδάφη ποὺ περνοῦν οἱ Ἀουελιμιντέν. Ἡ χώρα τους εἶνε δασώδης καὶ ἔχει ἄφθονες πηγές. Ἂν κατορθώσετε νὰ φθάσετε στὸ Οὐάντι-Τελέμσι, θὰ τελειώσετε τὸ ταξεῖδι σας κάτω ἀπὸ ἕνα θόλο ἀπὸ ἀνθισμένες μιμόζες. Ἄλλως τε, ἀπὸ ἐδῶ ὡς τὸ Οὐάντι Τελέμσι, ὁ δρόμος εἶνε συντομώτερος παρὰ ἀπὸ τὸ Τιμισσάο. Εἶνε ἴσιος.

—Ναί, ἴσιος, ἀλήθεια, εἶπα ἐγώ. Μὰ ξέρεις πώς, γιὰ νὰν τὸν ἀκολουθήσωμε, πρέπει νὰ περάσωμε τὸ Τανεζρούφτ.

Ὁ Σεγκαΐρ-ἔμπνι-Σιεΐχ ἔκανε μιὰ χειρονομία ἀνυπομονησίας.

—Ὁ Σεγκαΐρ-ἔμπνι-Σιεΐχ τὸ ξέρει, εἶπε. Ξέρει τὶ εἶνε τὸ Τανεζρούφτ. Ξέρει ὅτι, ἐκεῖνος ποὺ ταξείδεψε σ' ὅλη τὴ Σαχάρα, θἄτρεμε στὴ σκέψι νὰ περάση ἀπὸ τὸ Τανεζρούφτ κι' ἀπὸ τὸ νοτινὸ Ταζιλί. Ξέρει ὅτι οἱ

γκαμῆλες ποὺ παραστρατίζουν ἐκεῖ, ἢ χάνονται ἢ γίνονται ἄγριες, γιατὶ κἀνεὶς δὲν τολμᾶ νὰ ἐκθέσῃ τὴ ζωή του γιὰ νὰ πάῃ νὰν τὶς ἀναζητήσῃ... Μά, ἀκριβῶς αὐτὸς ὁ φόβος ποὺ περιβάλλει τὴν περιφέρειαν αὐτή, μπορεῖ νὰ σώσῃ ἐσᾶς. Καὶ ἔπειτα, πρέπει νὰ ἐκλέξετε: ἢ νὰ κινδυνεύσετε νὰ πεθάνετε ἀπ' τὴ δίψα στοὺς δρόμους τοῦ Τανεζρούφτ, ἢ ἀσφαλῶς νὰ σφαγῆτε σ' ἕναν ὁποιοδήποτε ἄλλο δρόμο.

Πρόσθεσε:

—Μπορεῖτε, ἐπίσης, νὰ μείνετε ἐδῶ.

—Ἡ ἐκλογή μου ἔγεινε, Σεγκαΐρ-ἔμπνι-Σιεΐχ, εἶπα.

—Ὡραῖα, εἶπε, ξεδιπλώνοντας πάλι τὸ χάρτη. Ὁ χάρτης αὐτὸς ἀρχίζει ἀπὸ τὸ ἄνοιγμα τῆς δευτέρας ζώνης γῆς, ὅπου θὰ σᾶς ὁδηγήσω, καὶ τελειώνει στὸ Ἰφεραουάν. Ἔχω σημειώσει τὰ πηγάδια, μὰ μὴ δίνετε πολλὴν ἐμπιστονύνη, γιατὶ πολλὰ εἶνε ξερά. Πρόσεχε μὴν παραστρατήσῃς ἀπ' τὸ δρόμο σου. Ἂν ἀπομακρυνθῆς, εἶνε θάνατος... Τώρα, ἀνέβα στὴν γκαμήλα μὲ τὴ μικρή. Δυὸ κάνουνε λιγώτερο θόρυβο ἀπὸ τέσσερις.

Βαδίσαμε ὥρα πολλή, σιωπηλοί. Ὁ Σεγκαΐρ-ἔμπνι Σιεΐχ πήγαινε μπροστά, καὶ τὸ χιντζίνι του τὸν ἀκολουθοῦσε μὲ εὐπείθεια. Περάσαμε ἕνα διάδρομο σκοτεινό, ὕστερα ἕνα πέραμα κ' ἕναν ἄλλο διάδρομο... Κάθε εἴσοδος ἦτανε κρυμμένη πίσω ἀπὸ μιὰ ἀδιέξοδο μάζα βράχων καὶ χαμόκλαδων.

Ἔξαφνα, στὰ μέτωπά μας, αἰσθανθήκαμε μιὰ καφτερὴ πνοή. Ἕνα θαμπὸ φέγγος κοκκινωπὸ ἔμπαινε στὸ διάδρομο, ποὺχαμε φθάσει στὸ τέλος του. Ἄρχιζε ἡ ἔρημος.

Ὁ Σεγκαΐρ-ἔμπνι-Σιεΐχ ἐστάθηκε.

—Κατεβῆτε, εἶπε.

Μιὰ βρύση κελάριζε στὸ βράχο. Ὁ Τάργκουϊ τὴν πλησίασε καὶ γέμισε μὲ αὐτὸ ἕνα πέτσινο κουβᾶ.

—Πιῆτε, εἶπε, δινοντάς τον στὴν Τάνιτ-Ζέργκα καὶ σὲ μένα.

Τὸν ὑπακούσαμε.

—Πιῆτε ἀκόμα, διέταξε. Ὅσο πιῆτε περισσότερο, τόση μεγαλείτερη οἰκονομία κάνετε ἐκείνου ποὺ ἔχετε στ' ἀσκιά. Κοιτάξτε, τώρα, νὰ μὴ διψάσετε πιὰ ὥς ποὺ νὰ βασιλέψῃ ὁ ἥλιος.

Ἐξέτασε τὴν ἴγγλα τοῦ χιντζινιοῦ.

—Ὅλα εἶνε ἐν τάξει, ἐψιθύρισε. Ἐλᾶτε: ἑτοιμασθῆτε, σὲ δυὸ ὧρες, ἡ αὐγὴ θ' ἀρχίζῃ νὰ χαράζῃ. Πρέπει τὴν ὥρα ἐκείνη νᾶστε τόσο μακρυὰ ὥστε νὰ μὴ φαίνεσθε ἀπὸ ἐδῶ.

Τὴν ὑπέρτατη ἐκείνη στιγμή, ἕνα εἶδος συγκινήσεως μ' ἔπιασε. Πλησίασα τὸν Τάργκουϊ καὶ τοὔπιασα τὸ χέρι.

—Σεγκαΐρ-ἔμπνι-Σιεΐχ, τοῦ εἶπα μὲ σιγανὴ φωνή, αὐτὸ ποὺ κάνεις, γιατὶ τὸ κάνεις;

Ὀπισθοχώρισε, κ' εἶδα νὰ λάμπουν τὰ βαθειά, σκοτεινά του μάτια.

—Γιατί; εἶπε.

—Ναί, γιατί;

—Ὁ Προφήτης, ἀπάντησε σοβαρά, ἐπιτρέπει σ' ἕναν Πιστὸ ν' ἀφήσῃ, μιὰ φορὰ στὴ ζωή του, τὴν εὐσπλαχνία νὰ πάρῃ τὴ θέσι τοῦ καθήκοντος. Ὁ Σεγκαΐρ-ἔμπνι-Σιεΐχ χρησιμοποιεῖ αὐτὴν τὴν ἄδεια, χάρι ἐκεινοῦ ποὺ τοὔσωσε τὴ ζωή.

—Καὶ δὲ φοβᾶσαι, εἶπα, μήπως γυρίσω στοὺς Γάλλους, καὶ μιλήσω, κι' ἀποκαλύψω τὸ μυστικὸ τῆς Ἀντινέας;

Κούνησε τὸ κεφάλι.

—Δὲν τὸ φοβοῦμαι, εἶπε, κ' ἡ φωνή του ἦταν εἰρωνική. Δὲ συμφέρει σὲ σένα, σίντι-ὑπολοχαγέ, οἱ ἄνθρωποι τοῦ τόπου σου νὰ ξέρουν πῶς πέθανε ὁ σίντι-λοχαγός.

Ἀνατρίχιασα, στὴν ἀπάντησιν αὐτήν, τὴν τόσο λογική.

—Κάνω, ἴσως, ἕνα μεγάλο λάθος πού, δὲ σκοτώνω τὴ μικρή... πρόσθεσε ὁ Τάργκουϊ. Μὰ σὲ ἀγαπᾶ. Καὶ δὲ θὰ πῇ τίποτα. Πηγαίνετε τώρα, ἡ αὐγὴ πλησιάζει.

Δοκίμασα νὰ σφίξω τὸ χέρι τοῦ παράδοξου αὐτοῦ σωτῆρα μας, μὰ ὀπισθοχώρησε καὶ πάλι.

—Μὴ μ' εὐχαριστῇς! Ὅ,τι κάνω, τὸ κάνω γιὰ τὸν ἑαυτό μου—γιὰ νὰ λάχω ἀντιμισθίαν ἀπ' τὸ Θεό, Μάθε, ὅμως, πὼς δὲ τὸ θὰ ξανακάνω πιὰ ποτὲ αὐτό. οὔτε γιὰ ἕναν ἄλλον, οὔτε γιὰ σένα.

Καὶ καθὼς ἔκανα μιὰ χειρονομία γιὰ νὰ τὸν καθησυχάσω ὅσο γι' αὐτὸ τὸ τελευταῖο, μοῦπε μ' ἕναν τόνο, ποὺ τὸ περιγέλασμά του ἀντηχάει ἀκόμα στ' ἀφτιά μου.

—Περιττὲς οἱ διαβεβαιώσεις, περιττές! Ὅ,τι κάνω θὰ ὠφελήσῃ ἐμένα, ὄχι ἐσένα.

Τὸν κοίταξα δίχως νὰ τὸν καταλαβαίνω.

—Ὄχι ἐσένα, σίντι—ὑπολοχαγέ, ὄχι ἐσένα, εἶπε μὲ σοβαρὴ φωνή, γιατὶ θὰ ξανάρθῃς, καὶ τὴν ἡμέρα ἐκείνη μὴ βασίζεσαι πιὰ στὴν καλοσύνη τοῦ Σεγκαΐρ-ἔμπνι-Σιεῖχ.

—Θὰ ξανάρθω; ἐψιθύρισα μὲ ἀνατριχίλλα.

—Θὰ ξανάρθῃς, θὰ ξανάρθῃς, εἶπε ὁ Τάργκουϊ

Ἦταν ὄρθιος, σὰν ἕνα μαῦρο ἄγαλμα στὰ πλάγια ἑνὸς γκρίζιου βράχου.

—Θὰ ξανάρθῃς, ἐπανέλαβε μὲ ζωηρότερη φωνή. Τώρα φεύγεις, μὰ γελιέσαι, ἂν φαντάζεσαι πὼς θὰ ξαναϊδῇς τὸν κόσμο μὲ τὰ ἴδια μάτια ποὺ τὸν ἔβλεπες ὅταν τὸν ἄφησες. Ἀπὸ τώρα, μιὰ σκέψις θὰ σὲ ἀκολουθῇ παντοῦ, καὶ μιὰ μέρα, σ' ἕνα χρόνο, σὲ πέντε, σὲ δέκα, ἀδιάφορο, θὰ ξαναπεράσῃς ἀπὸ τοῦτο τὸν ἴδιο τὸ διάδρομον, ποὺ ἀφήνεις τώρα.

—Σώπα, Σεγκαϊρ-ἔμπνι-Σιεϊχ, εἶπε μὲ τρεμούλα ἡ φωνὴ τῆς Σάνιτ Ζέργκα.

—Νὰ σωπάσῃς ἐσύ, μαϊμουδίτσα! εἶπε ὁ Σεγκαϊρ-ἔμπνι-Σιεϊχ.

Κ' ἔμπηξε ἕνα χάχανο.

—Ἡ μικρὴ φοβᾶται, βλέπεις, γιατὶ ξέρει πὼς ὅ,τι λέω εἶνε σωστό, γιατί ξέρει τὴν ἱστορία, τὴν ἱστορία τοῦ ὑπολοχαγοῦ Γκιμπέρτι.

—Τοῦ λοχαγοῦ Γκιμπέρτι; εἶπα μὲ τὸ μέτωπό μου περιχυμένο ἀπὸ ἱδρῶτα.

—Ἦταν Ἰταλὸς ἀξιωματικός. Τὸν εἶχα συναντήσῃ, δῶ κι' ὀχτὼ χρόνια, μεταξὺ Ρουχὰτ καὶ Ρανταμές. Τὶ συνέβη σ' αὐτόνε; : μ' ὅλη τὴν ἀγάπη ποὺ χε γιὰ τὴν Αντινέα, δὲν μπόρεσε στὴν ἀρχὴ νὰ λησμονήσῃ ὅλως διόλου τὴν ἀγάπη τῆς ζωῆς. Δοκίμασε νὰ σωθῇ, καὶ τὸ κατώρθωσε. Δὲν ξέρω πῶς, γιατί, ἐκείνονε, δὲν τὸν ἐβοήθησα ἐγώ. Γύρισε στὴν πατρίδα του. Ἔ! Λοιπόν! Ἄκουσε; σωστὰ δυὸ χρόνια, κατόπι, μέρα πρὸς μέρα, μιὰ ὥρα ποὺ ἔβγαινα ἔξω στὴν ἀνοιχτὴ ἐρημιά, βρῆκα, ἔξω ἀπὸ τὴ βορεινὴ τὴ ζώνη, ποὺ τοῦ κάκου ζητοῦσε τὴν εἴσοδό της, ἕναν κακομοιριασμένο καὶ κουρελιάρη, μισοπεθαμένο ἀπὸ τὴν κούρασι κι' ἀπὸ τὴν πεῖνα. Ἦταν ὁ ὑπολοχαγὸς Γκιμπέρτι ποὺ ξανᾶρθε. Βρίσκεται τώρα στὴν κόκκινη μαρμάρινη σάλα, στὸ παχνί, ἀριθμὸς 39.

Ὁ Τάργκουϊ ἐγέλασε πάλι.

—Αὐτὴ εἶνε ἡ ἱστορία τοῦ ὑπολοχαγοῦ Γκιμπέρτι, ποὺ θέλησες νὰ γνωρίσῃς... ἐπρόσθεσε. Ἄλλα, ἀρκετὰ εἴπαμε. Ἀνέβα στὴν γκαμήλα σου.

Ὑπάκουσα δίχως νὰ πῶ λέξι. Ἡ Τάνιτ-Ζέργα, καβάλλα, πίσω μου, μ' ἔπιανε σφιχτὰ μὲ τὰ δυό της μπρατσα.

Ὁ Σεγκαϊρ-ἔμπνι-Σιεϊχ κρατοῦσε πάντα τὸ χαλινάρι τοῦ ζῴου.

—Μιὰ λέξι ἀκόμα, εἶπε, δείχνοντάς μου, μακρυά, πρὸς τὸ νοτιά, ἕνα μαῦρο σημάδι ἀπάνω στὴ μενεξεδένια γραμμὴ τοῦ ὁρίζοντα. Βλέπεις ἐκεῖνο τὸ ὕψωμα ἐκεῖ κάτω; Αὐτὴ εἶνε ἡ διεύθυνσί σου. Εἶνε τριάντα χιλιόμετρα ἀπὸ ἐδῶ. Πρέπει νᾶσθε στὴν κορφή του ὅταν θὰ βγαίνῃ ὁ ἥλιος. Τότε, συμβουλεύσου τὸ χάρτη, θὰ σοῦ ὑποδείξῃ ποιὸς θᾶνε ὁ κατοπεινὸς σταθμός σου. Ἂν δὲν παραστρατήσῃς ἀπὸ τὴ γραμμή σου, θᾶστε σὲ ὀχτὼ μέρες στὸ Οὐάντι Τελέμσι.

Ἡ γκαμήλα τέντωνε τὸ μεγάλο της λαιμὸ πρὸς τὸν θερμὸν ἀέρα ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ τὸ Νοτιά.

Μὲ μιὰ πλατειὰ χειρονομία ὁ Τάρκουϊ μοῦ πέταξε τὸ χαλινάρι τοῦ ζῴου.

—Πηγαίνετε, τώρα.

—Εὐχαριστῶ, τοῦ εἶπα, γυρίζοντας τὴν κεφαλή μου σ' αὐτόν, ἀπάνω ἀπὸ τὸν ὦμο τῆς γκαμήλας, εὐχαριστῶ Σεγκαΐρ-ἔμπνι-Σιεῖχ, καὶ γειά σου.

Ἄκουσα τὴ φωνή του, ποὺ ἐρχόταν τώρα ἀπὸ μακρυά, καὶ ἀπαντοῦσε:

—Καλὴν ἀντάμωσι, ὑπολοχαγὲ ντὲ Σαίντ-Ἀβί!

- - - - - -

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

ΤΟ ΤΑΝΕΖΡΟΥΦΤ.

Τὶς πρῶτες ὧρες τῆς φυγῆς μας, τὸ μεγάλο χιντζίνι τοῦ Σεγκαὶρ-ἔμπνι-Σιεὶχ μᾶς παρέσερνε μὲ ἀφάνταστη ταχύτητα. Περάσαμε τοὐλάχιστον πέντε λεῦγες. Μὲ τὰ μάτια καρφωμένα ἀπάνω στὸ μαῦρο λόφο ποὺ μοῦχε ὑποδείξει ὁ Τάργκουϊ, καὶ ποὺ ὁ σιλουέττα του μεγάλωνε ἀπάνω στὸν οὐρανό, ποὺ ἄρχιζε νὰ χλωμιάζῃ, διεύθυνα πρὸς τὰ ἐκεῖ τὸ ζῷο.

Ἡ ὁρμὴ τοῦ δρόμου μας ἔκανε νὰ σφυρίζῃ στ' ἀφτιά μας ἕνα ἐλαφρὸ ἀγεράκι. Οἱ μεγάλες τοῦφες τῶν «ῥέτεμ» καὶ ἄλλων φυτῶν, φεύγανε πίσω μας, δεξιᾷ κι' ἀριστερᾷ τοῦ δρόμου, σὰ σκελετοί, πένθιμοι καὶ ἄσαρκοι.

Σὲ μιὰ πνοὴ τοῦ ἀγέρα, ἄκουσα τὴ φωνὴ τῆς Τάνιτ Ζέργκα:

—Σταμάτα τὴν γκαμήλα.

Δὲν κατάλαβα ἀμέσως.

—Σταμάτησε, ἐπανέλαβε.

Καὶ τὸ χέρι της ἔσφιξε ζωηρὰ τὸ δεξί μου μπράτσο.

Ὑπάκουσα. Μὲ πολλὴν ἀπροθυμία, ἡ γκαμήλα λιγώστεψε τὸ δρόμο της.

—Ἄκουσε, εἶπε ἡ μικρὴ κόρη.

Στὴν ἀρχή, δὲν ἄκουσα τίποτα. Ὕστερα διέκρινα ἕναν ἦχο πολὺ ἐλαφρό, σὰ θρόϋσμα ξερό, πίσω μας.

—Σταμάτα τὴν γκαμήλα, διέταξε ἡ Τάνιτ-Ζέργκα. Δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ τὴν κάνῃς νὰ γονατίσῃ

Τὴν ἴδια στιγμή, μιὰ μικροσκοπικὴ γκρίζια μορφὴ πηδοῦσε ἀπάνω στὸ χιντζίνι. Τὸ ζῷο ἄρχισε πάλι νὰ τρέχῃ σὰν καὶ πρῶτα.

—Ἂς τὴν τώρα νὰ τρέχῃ, εἶπε ἡ Τάνιτ Ζέργκα. Ἡ Γκαλὲ ἀνέβηκε.

Κ' ἐν ᾧ μιλοῦσε, ἔννοιωσα κάτω ἀπὸ τὸ χέρι μου μιὰ τούφα τριχῶν ὀρθωμένων. Ἦταν τὸ ἀγαπητὸ κουνάδι τῆς Τάνιτ-Ζέργκας, ποὺ εἶχε ἀκολουθήσει τὰ ἴχνη μας καὶ μᾶς εἶχε φθάσει. Ἄκουα τώρα τὴν ἀναπνοὴ τοῦ γενναίου ζῴου καὶ τὸ λαχάνιασμά του, ποὺ λιγώστευε σιγὰ-σιγά.

—Εἶμαι, εὐχαριστημένη, μουρμούρισε ἡ Τάνιτ-Ζέργκα.

Ὁ Σεγκαϊρ-ἔμπνι-Σιεῖχ δὲν εἶχε γελαστῆ. Φθάσαμε στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου τὴ στιγμὴ ποὺ ἔβγοινε ὁ ἥλιος. Κοίταξα πίσω: τὸ Ἀτακόρ δὲν ἦταν πιὰ παρὰ ἕνα τεραστῶδες χάος μέσα στὴν καταχνιὰ τῆς νύχτας, ποὺ σκορποῦσε στὰ πρῶτα φῶτα τῆς ἡμέρας. Τώρα, δὲν ἦταν πιὰ δυνατὸ νὰ διακρίνῃς, ἀνάμεσα στὶς ἀνώνυμες κορφές, ἐκείνην ὅπου ἡ Ἀντινέα ἐξακολουθοῦσε νὰ πλέκῃ μὲ περιπάθεια τὰ φάδια της.

Ξέρεις τί εἶνε τὸ Τάνεζρούφτ: τὸ «κατ' ἐξοχὴν ὀροπέδιον», ἡ «χώρα ἡ ἐγκαταλελειμμένη καὶ ἀκατοίκη-

τη», ἡ «χώρα τῆς δίψας καὶ τῆς πείνας». Βρισκόμαστε ἐκείνην τὴ στιγμὴ στὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς ἐρήμου, ποὺ ὁ Ντυβεριὲ ὀνομάζει «Νότιο Τασιλί», καὶ ποὺ παρουσιάζεται στὸ Χάρτη τοῦ Ὑπουργεῖου τῶν Δημοσίων Ἔργων μὲ τὴν τρομακτικὴν αὐτὴν ὑπόμνησι: «Ὀροπέδιον βραχῶδες, δίχως νερό, δίχως βλάστησι, ἀφιλόξενο στὸν ἄνθρωπο καὶ στὰ ζῷα.»

Κἀνένα μέρος τοῦ κόσμου, πάρεξ, ἴσως, μερικὰ μέρη τοῦ Καλαχάρι, δὲν εἶνε τόσο φοβερὸ ὅσο τὸ μέρος αὐτὸ τῆς ἐρήμου τῆς Σαχάρας ποὺ εἶνε στρωμένο ὅλο μὲ χαλίκια. Ἄ! Σεγκαΐρ-ἔμπνι-Σιεΐχ, δίκηο εἶχες νὰ λές πὼς κἀνεὶς δὲ θὰ τολμοῦσε νὰ σκεφθῇ νὰ μᾶς κυνηγήσῃ ἐδῶ!..

. . . . . .

Ὁ Σεγκαΐρ-ἔμπνι-Σιεΐχ εἶχε ὑπολογίσῃ ὀχτὼ μέρες γιὰ νὰ φθάσωμε στὶς δενδρόφυτες περιφέρειες τῶν Ἀουελιμιντέν, ποὺνε οἱ προάγγελοι τῶν χλοερῶν στεππῶν τοῦ Σουδάν. Γνώριζε καλὰ τὴν ἀξία τοῦ ζῴου του. Ἀπὸ τὴν πρώτην ὥρα, ἡ Τάνιτ-Ζέργκα τοῦχε δώσῃ τὄνομα «Ἐλ-Μελλέν», ὁ Λευκός, γιατὶ τὸ θαυμάσιο αὐτὸ χιντζίνι εἶχε ἕνα δέρμα κάτασπρο, δίχως σχεδὸν καμμιὰ κηλίδα. Ἔμεινε μιὰ φορὰ δυὸ μέρες δίχως νὰ φάῃ, ἂν ἐξαιρέσῃς, κάπου-κάπου, ἕνα κλαδὶ καμμιᾶς μοναχικῆς ἄγριας ἀκακίας ποὺ ἄρπαχνε μὲ τὰ δόντια του, καθὼς περνούσαμε, καὶ ποὺ τὰ φρικώδη λευκά του ἀγκάθια γέμιζαν τὴν καρδιά μου φόβο καὶ τρόμο γιὰ τὸν οἰσοφάγο τοῦ ἀγαπητοῦ καὶ πολύ-

τιμου φίλου μας. Τὰ πηγάδια, τὰ σημειωμένα ἀπὸ τὸν Σεγκαῖρ ἔμπνι-Σιεῖχ, βρέθηκαν στὴ θέσι τους, μὰ δὲ βρήκαμε σ' αὐτὰ παρὰ ἕνα θερμὸ κιτρινωπὸ πηλό. Καλούτσικο, ὅμως, γιὰ τὴν γκαμήλα μας! Ἔτσι, στὸ τέλος τῶν πέντε ἡμερῶν, χάρι στὴ θαυμαστὴ ἐγκράτειά μας, εἴχαμε καταναλώσει μόνο τὸ ἕνα μας ἀσκὶ τοῦ νεροῦ. Τὴ στιγμὴν ἐκείνη μπορούσαμε νὰ πιστεύωμε πὼς ἤμαστε σωσμένοι.

Κοντὰ σ' ἕνα ἀπ' αὐτὰ τὰ βορβορώδη τέλματα, κατώρθωσα τὴν ἡμέρα ἐκείνη νὰ σκοτώσω μὲ τὴν καραμπίνα μου ἕνα ζορκάδι τῆς ἐρήμου, μὲ μικρούτσικα ἴσια κέρατα Ἡ Τάνιτ-Ζέργκα ἔγδαρε τὸ ζῷο, καὶ κάναμε ἕνα θεϊκὸ συμπόσιο μὲ τὸ ἕνα του μερί, ποὺ εἶχε ψηθῇ στὴν ἐντέλεια. Ὅλον αὐτὸν τὸν καιρό, ἡ μικρὴ Γκαλέ πού, στὶς στάσεις μας, τὴν ἡμέρα, τὶς στιγμὲς τῆς μεγάλης κάψας, δὲν ἔπαυε νὰ χαρχαλεύῃ μέσα στὶς σχισμάδες καὶ στὰ κοιλώματα τῶν βράχων, ἀνεκάλυψε ἕναν *οὐράνο*, ἕναν κροκόδειλο τῶν ἄμμων, μακρὺ τρεῖς πῆχες, ποὺ τοῦ στραγγάλισε ἀμέσως τὸ λαιμό. Ἔφαγε τόσο, ποὺ δὲν μποροῦσε πιὰ νὰ κουνηθῇ. Μᾶς ἐστοίχισε μιὰ γαβάθα νερό, γιὰ νὰ τῆς βοηθήσωμε τὴ χώνευσι. Τῆς τὸ παραχωρήσαμε μὲ ὅλη μας τὴν καρδιά, γιατὶ ἤμαστε εὐτυχεῖς. Ἡ Τάνιτ-Ζέργκα δὲ μοῦ τῶλεγε, μὰ ἔβλεπα τὴ χαρὰ ποὺ τῆς προξενοῦσε ἡ πεποίθησις πὼς δὲ σκεπτόμουν πιὰ τὴ γυναῖκα μὲ τὸ χρυσὸ καὶ σμαράγδινο διάδημα. Κι' ἀλήθεια, τὶς ἡμέρες ἐκεῖνες, σχεδὸν καθόλου δὲν τὴν ἔφερα στὸ νοῦ μου. Δὲ σκεπτόμουν παρὰ τὴν καφτε-

ρὴ ζέστη, ποὺ πρέπει ν' ἀποφεύγης, τὸν τραγήσιο ἀσκό, ποὺ πρέπει ν' ἀκουμπᾷς μιὰ ὥρα μέσα στὸ κοίλωμα κάποιου βράχου, ἂν θέλῃς νὰ πιῇς λίγο νεράκι δροσερό, τὴν ἄπειρη εὐτυχία ποὺ σὲ πλημμυρίζει, ὅταν φέρνῃς στὰ χείλη τὸν πέτσινο κουβᾶ γεμάτο ἀπὸ τὸ σωτήριο αὐτὸ πιοτό.. Τὸ λέω καὶ τὸ φωνάζω δυνατά, πιὸ δυνατὰ ἀπὸ κάθε ἄλλον: τὰ μεγάλα πάθη, πνευματικὰ ἢ σαρκικά, εἶνε ὑποθέσεις τῶν ἀνθρώπων ποὺ εἶνε ἀρκετὰ χορτασμένοι κι' ἀπὸ φαΐ κι' ἀπὸ πιοτό, καὶ βρίσκονται μέσα σ' ὅλες τὶς ἀνέσεις τους.

Ἦταν ἡ ὥρα 5, τὸ βράδυ. Ἡ τρομακτικὴ ζέστη ἄρχιζε νὰ ἐλαττώνεται. Εἴχαμε βγῇ ἀπὸ τὰ κοιλώματα τῶν βράχων ὅπου εἴχαμε πάρῃ τὸ μεσημεριάτικό μας ὕπνο. Καθισμένοι ἀπάνω σὲ μιὰ μεγάλη πέτρα, κοιτάζαμε τὴ δύσι ποὺ σιγὰ-σιγὰ βάφουνταν μὲ πορφύρα.

Ξεδίπλωσα τὸ χάρτινο ῥουλό, ὅπου ὁ Σεγκαΐρ-ἔμπνι-Σιεΐχ εἶχε σημειώσει τοὺς σταθμούς μας ὡς τὸ δρόμο τοῦ Σουδάν. Ἐξακρίβωσα καὶ πάλι μὲ χαρά, ὅτι τὸ δρομολόγιό του ἦταν σωστό, καὶ ὅτι τὸ εἶχα ἀκαλουθήσει καταλεπτῶς.

—Μεθαύριο τὸ βράδυ, εἶπα, θἄμαστε στὸ σημεῖο τῆς ἀναχωρήσεως γιὰ τὴ στάσι, ποὺ θὰ μᾶς ὁδηγήσῃ, τὴν ἑπομένη, τὴν αὐγή, στὸ Οὐάντι Τελέμσι. Ἐκεῖ, δὲ θἄχωμε πιὰ νὰ σκεφτόμαστε γιὰ νερό.

Τὰ μάτια τῆς Τάνιτ-Ζέργκας σπιθοβόλησαν στὸ ἀδυνατισμένο προσωπάκι της.

—Καὶ στὸ Γκάο; ῥώτησε.

—Δὲ θἄχωμε πιὰ παρὰ μιᾶς βδομάδας δρόμο ἀπὸ

τὸ Νίγηρα. Κι' ὁ Σεγκαΐρ ἔμπνι-Σιεΐχ εἶπε, ὅτι ἀπὸ τὸ Οὐάντι Τελέμισι τελειώνει κἀνεὶς στὸ δρόμο μὲ τὶς μιμόζες.

—Τὶς ξέρω τὶς μιμόζες, εἶπε. Εἶνε μικρούτσικα λουλουδάκια, σὰν κίτρινες φουσκαλίδες, ποὺ λυώνουν μὲς στὰ χέρια σου. Μὰ μοῦ ἀρέσουν καλλίτερα τὰ λουλουδάκια τῆς κάπαρης. Θἄρθῃς μαζύ μου στὸ Γκάο. Ὁ πατέρας μου, Σόννι Ἀζκία, σκοτώθηκε, ὅπως σοῦ εἶπα, ἀπὸ τοὺς Ἀουελιμιντέν. Μὰ οἱ ἄνθρωποι τῆς φυλῆς μας, πρέπει, ἀπὸ τότε, νὰ ξανάχτισαν τὸ χωριό. Εἶνε συνηθισμένοι σ' αὐτά. Θὰ δῆς πῶς θὰ σὲ ὑποδεχθοῦν.

—Θἄρθω, Τάνιτ Ζέργκα, θἄρθω, σ' τὸ ὑπόσχομαι. Μὰ πρέπει, καὶ σύ, νὰ μοῦ ὑποσχεθῆς...

—Τί! Ἄ! Καταλαβαίνω. Μὲ παίρνεις, λοιπόν, γιὰ μιὰ μικρὴ ἀνόητη, καὶ μὲ νομίζεις ἱκανὴ νὰ σοῦ μιλήσω γιὰ μερικὰ πράγματα ποὺ μποροῦσαν νὰ προξενήσουν πόνο στὸν καλό μου φίλο;

Καὶ λέγοντας αὐτὰ τὰ λόγια μὲ κοίταξε. Ἡ μεγάλη κούρασι καὶ οἱ στερήσεις, λὲς κ' εἶχαν ἀποσκληρύνῃ τὸ μελαμψό της προσωπάκι, ὅπου τὰ μάτια της λάμπανε, μεγάλα... Ὕστερα ἀπὸ καιρό, ἔλαβα τὴν εὐκαιρία νὰ μαζέψω τοὺς χάρτες μου καὶ τοὺς διαβῆτες μου, καὶ νὰ καθορίσω γιὰ πάντα τὸ μέρος ὅπου, γιὰ πρώτη φορά, ἔννοιωσα τὴν ὠμορφιὰ τῶν ματιῶν τῆς Τάνιτ-Ζέργκα.

Σιωπὴ βαθειὰ βασίλευε ἀνάμεσά μας. Αὐτή, πρώτη, τὴ διέκοψε:

—Νυχτώνει. Πρέπει νὰ φᾶμε, γιὰ νὰ μπορέσωμε νὰ φύγωμε ὅσο μποροῦμε νωρίτερα.

Σηκώθηκε καὶ πῆγε πρὸς τὸ βράχο.

Σχεδὸν ἀμέσως, ἄκουσα τὴ φωνή της ποὺ μὲ καλοῦσε, μ᾽ ἕναν τόνο ἀγωνίας ποὺ μὲ πάγωσε.

—Τρέξε! Τρέξε! νὰ ἰδῇς!

Μ᾽ ἕνα πήδημα, ἤμουν κοντά της.

—Ἡ γκαμήλα, μουρμούρισε, ἡ γκαμήλα!..

Κοίταξα, καὶ μιὰ θανάσιμη ἀνατριχίλλα πέρασε τὸ κορμί μου.

Ξαπλωμένος, φαρδὺς πλατύς, ἀπ᾽ τἄλλο μέρος τοῦ βράχου, μὲ τὰ πλευρά του νὰ τινάζουνται ἀπὸ βίαιους σπασμούς, ὁ ἐλ-Μελλὲν ἀγκομαχοῦσε.

Θεωρῶ περιττὸ νὰ σοῦ περιγράψω μὲ τὶ πυρετό, τρέξαμε κοντὰ στὸ ζῷο, τὶ περιποιήσεις τοῦ κάναμε. Ἀπὸ τὶ πέθαινε ὁ ἐλ Μελλέν; Δὲν τὄξερα. Οὔτε ποτέ μου τὄμαθα. Ὅλα τὰ χιντζίνια εἶνε ἔτσι. Εἶνε συγχρόνως τὰ πιὸ ῥωμαλέα καὶ τὰ πιὸ ἀδύνατα. Μποροῦν νὰ περιπατήσουν ἕξη μῆνες, μέσα ἀπὸ τὶς πιὸ τρομαχτικές μοναξιές, μ᾽ ἐλάχιστη τροφή, μ᾽ ἐλάχιστο νερό, καὶ νἄνε πιὸ καλλίτερα ἀπὸ πρῶτα. Ὕστερα, μιὰ μέρα, ποὺ δὲν τοὺς λείπει τίποτα, γέρνουν, ξαπλώνουνται ἀπὸ τὄνα πλευρό, καὶ σοῦ στεροῦν τὴ συντροφιά τους, μὲ μιὰν ἀφέλεια ποὺ σοῦ φέρνει σύγχυσι καὶ ταραχὴ στὸ νοῦ.

Ὅταν εἴδαμε, ἡ Τάνιτ-Ζέργκα κ᾽ ἐγώ, πὼς δὲν μποροῦσε πιὰ τίποτα νὰ γίνῃ, σηκωθήκαμε καὶ κοιτάξαμε, δίχως νὰ λέμε λέξι, τοὺς σπασμοὺς τοῦ ζῷου

ποὺ λιγώστευαν. Ὅταν ἔβγαλε τὴν τελευταία του πνοή, νομίσαμε πὼς ἔφευγε κ' ἡ δική μας ἡ ζωή.

Ἦταν ἡ Τάνιτ-Ζέργκα ποὺ μίλησε πρώτη.

—Πόσο ἀπέχομε ἀπὸ τὸ δρόμο τοῦ Σουδάν; ἐρώτησε.

—Ἀπέχομε 200 χιλιόμετρα ἀπὸ τὸ Οὐάντι-Τελέμσι, ἀπάντησα. Μποροῦμε νὰ κερδίσωμε 30 χιλιόμετρα ἂν ἀκολουθήσωμε τὸ δρόμο αὐτὸ δὲν ὑπάρχουνε πηγάδια.

—Πρέπει, λοιπὸν νὰ βαδίσωμε πρὸς τὸ Οὐάντι Τελέμσι, εἶπε. Διακόσα χιλιόμετρα, δηλαδή, ἑφτὰ μέρες;

—Ἑφτὰ μέρες, τοὐλάχιστον, Τάνιτ-Ζέργκα!

—Καὶ τὸ πρῶτο πηγάδι εἶνε μακρυά;

—Ἐξῆντα χιλιόμετρα ἀπὸ ἐδῶ.

Τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς μικρῆς κόρης ζάρωσαν λιγάκι. Μὰ ἀμέσως, πάλι, ἀποσκληρύνθηκαν.

—Πρέπει νὰ φύγωμε ἀμέσως.

—Νὰ φύγωμε, Τάνιτ Ζέργκα! Νὰ φύγωμε, πεζοί! Χτύπησε μὲ τὸ πόδι της τὴν ἄμμο. Θαύμασα τὴν τόση ψυχική της δύναμι.

—Πρέπει νὰ φύγωμε, ἐπανέλαβε. Θὰ φᾶμε καὶ θὰ πιοῦμε καλά! Θὰ δώσωμε καὶ στὴν Γκαλὲ νὰ φάῃ καὶ νὰ πιῇ, ἀφ' οὗ δὲν μποροῦμε νὰ πάρωμε μαζύ μας ὅλα τὰ κουτιὰ μὲ τὶς κονσέρβες, κι' ἀφ' οὗ ὁ ἀσκὸς εἶνε τόσο βαρὺς ὥστε οὔτε δέκα χιλιόμετρα δὲν μποροῦμε νὰ κάνωμε, ἂν τὸν σηκώνωμε στὸν ὦμο. Γεμίζομε μόνο μὲ νερὸ ἕνα κουτὶ κονσέρβας, ἀφ' οὗ τοῦ κάνωμε μιὰ μικρὴ τρυπίτσα κι' ἀδειάσωμε ὅ,τι ἔχει μέσα. Μᾶς φθάνει γιὰ τὸ δρόμο αὐτῆς τῆς νύχτας, ποὺ

θᾶνε ἕνας δρόμος 30 χιλιομέτρων, δίχως νερό. Ὕστερα, αὔριο τὸ βράδυ, ξεκινοῦμε γιὰ ἕναν ἄλλο δρόμο 30 χιλιομέτρων, καὶ φθάνομε στὸ πηγάδι ποὺ σημειώνει στὸ χαρτί του ὁ Σεγκαΐρ-ἔμπνι-Σιεΐχ.

—Ἄ! ἐψιθύρισα μὲ ἀπελπισία. Ἂν ὁ ὦμος μου δὲν ἦταν ὅπως εἶνε, θὰ μποροῦσα νὰ φορτωθῶ τὸ ἀσκί.

—Εἶνε ὅπως εἶνε, τὶ νὰ γίνῃ; εἶπε ἡ Τάνιτ-Ζέργκα. Θὰ πάρῃς τὴν καραμπίνα καὶ δυὸ κουτιὰ κονσέρβες. Παίρνω κ' ἐγὼ δυὸ ἄλλα, κ' ἐκεῖνο ποὺ θᾶχῃ τὸ νερό. Ἔλα, τώρα. Πρέπει σὲ μιὰ ὥρα νᾶχωμε ξεκινήσῃ, ἂν θέλωμε νὰ συμπληρώσωμε τὸ δρόμο τῶν 30 χιλιομέτρων. Ξέρεις ὅτι, ὅταν ὁ ἥλιος βγῇ, οἱ βράχοι εἶνε τόσο καφτεροί, ὥστε δὲν μπορεῖ πιὰ κἀνεὶς νὰ περιπατήσῃ.

Σ' ἀφήνω νὰ μαντεύσῃς μὲ τὶ πένθιμη σιωπὴ πέρασε ἐκείνη ἡ ὥρα, ποὺ ἡ ἀρχή της μᾶς εἶχε βρῇ τόσο αἰσιόδοξους. Νομίζω πώς, δίχως τὴ μικρὴ αὐτὴ κόρη, θὰ καθόμουν ἀπάνω στὸ βράχο, καὶ θὰ περίμενα τὴ μοῖρα μου. Μόνο, ἡ Γκαλὲ ἦταν εὐτυχής.

—Δὲν πρέπει νὰ τὴν ἀφήσωμε νὰ φάῃ πολύ, εἶπε ἡ Τάνιτ-Ζέργκα. Δὲ θὰ μπορέσῃ νὰ μᾶς ἀκολουθήσῃ. Ἔπειτα, αὔριο, πρέπει νὰ ἐργασθῇ. Ἂν πιάσῃ κἀνέναν ἄλλον οὐράνο, θᾶνε γιὰ μᾶς...

Περιπάτησες στὴν ἔρημο. Ξέρεις πόσο τρομερὲς εἶνε ἡ πρῶτες ὧρες τῆς νύχτας. Ὅταν τὸ φεγγάρι βγαίνει, μεγάλο καὶ κατακίτρινο, σοῦ φαίνεται πὼς μιὰ στυφὴ σκόνη σηκώνεται καὶ ἀνεβαίνει μὲ πνιχτικὴ καταχνιά.

Τὰ σαγόνια σου κάνουν μιὰ μηχανικὴ καὶ διαρκῆ κίνησι, σὰν νὰ λέθουν τὴ σκόνη αὐτὴ ποὺ μπαίνει καὶ χώνεται στὸ φλογισμένο λάρυγγά σου. Ὕστερα, μιὰ νύστα σὲ πιάνει, ἕνα εἶδος ληθάργου. Περπατᾶς δίχως νὰ σκέπτεσαι. Λησμονεῖς πὼς βαδίζεις. Πρέπει νὰ σκοντάψῃς γιὰ νὰ θυμηθῇς. Εἶνε ἀλήθεια πὼς σκοντάφτεις συχνά. Μά, τέλος, εἶνε ὑποφερτό. «Ἡ νύχτα τελειώνει», λές, «καὶ μαζύ της, κι' ὁ δρόμος. Τέλος πάντων, δὲν εἶμαι τόσο κουρασμένος, τώρα, ὅσο ὅταν ξεκίνησα...» Ἡ νύχτα τελειώνει, κι' ὡς τόσο τότε εἶνε ἡ ὥρα ἡ πιὸ φρικτή. Πεθαίνεις ἀπὸ δίψα καὶ τρέμεις σὰ νὰ κρυώνῃς. Ὅλη ἡ κούρασι πέφτει ἀπάνω σου μαζωμένη. Τὸ ἔλαφρὸ ἀγεράκι, προάγγελος τῆς αὐγῆς, δὲ σοῦ φέρνει καμμιὰ ἀνακούφισι—τὸ ἐναντίο! Σὲ κάθε βῆμα σου ἐπαναλαβαίνεις: «Τὸ ἑπόμενο θάνε τὸ τελευταῖο!»

Αὐτὰ τὰ συναισθήματα δοκιμάζουν, κι' αὐτὰ λένε οἱ ἄνθρωποι ποὺ ξέρουν, ὡς τόσο, ὅτι σὲ λίγες ὧρες τοὺς περιμένει μιὰ καλὴ στάσις μὲ καλὸ φαί, καὶ μὲ δροσερὸ νερό...

Ὑπέφερα τρομακτικά. Σκόνταφτα συχνά, καὶ κάθε τίναγμα εἶχε φοβερὸ ἀντίχτυπο στὸ δυστυχισμένο μου ὦμο. Μιὰ στιγμή, μοῦ ἦρθε ἐπιθυμία νὰ σταθῶ, νὰ καθήσω. Κύτταξα τότε τὴν Τάνιτ-Ζέργκα. Μὲ τὰ μάτια σχεδὸν κλειστὰ προχωροῦσε. Εἶχε στὸ πρόσωπό της ἕνα ἀπερίγραπτο μῖγμα πόνου καὶ θελήσεως. Ἔκλεισα κ' ἐγὼ τὰ μάτια μου κ' ἐξακολούθησα νὰ βαδίζω.

Τέτοιος ἦτανε ὁ πρῶτος μας δρόμος. Τὴν αὐγή, σταματήσαμε σ' ἕνα κοίλωμα βράχου. Σὲ λίγο, ἡ ζέστη μᾶς ἀνάγκασε νὰ σηκωθοῦμε ἀπ' ἐκεῖ γιὰ νὰ βροῦμε ἕνα ἄλλο πιὸ βαθύ. Ἡ Τάνιτ-Ζέργκα δὲν ἔτρωγε. Ῥούφηξε ὅμως τὸ μισὸ νερὸ ποὺ ταν στὸ κουτί. Ὅλη τὴν ἡμέρα κοιμόταν. Ἡ Γκαλὲ τριγυρνοῦσε γύρω ἀπὸ τὸ βράχο μας, βγάζοντας μικρὲς παραπονιάρικες κραυγές.

Δὲ μιλῶ γιὰ τὸ δεύτερό μας δρόμο. Πέρασε μὲ ὅση φρίκη μπορεῖς νὰ φαντασθῇς. Ὑπέφερα ὅ,τι εἶνε ἀνθρωπίνως δυνατὸ νὰ ὑποφέρῃ κἀνεὶς στὴν ἔρημο. Μά, ἤδη παρατηροῦσα μὲ ἄπειρη συμπόνεση πῶς οἱ δυνάμεις τῆς μικρῆς μου συντρόφισσας ἄρχιζαν νὰ ἐξαντλοῦνται. Τὸ δυστυχισμένο παιδὶ βάδιζε, δίχως νὰ λέῃ λέξι, ἔχοντας ῥιγμένη ἀπάνω ἀπὸ τὸ πρόσωπό της τὴν γκελεμπία της, ποὺ μασσούλιζε τὴ μιά της ἄκρη.

Τὸ πηγάδι, ὅπου σέρναμε τὰ βήματά μας ἦταν σημειωμένο στὸ Χάρτη τοῦ Σεγκαῖρ-ἔμπνι-Σιεῖχ μὲ τ' ὄνομα *Τεσαριρέν*. *Τεσαριρέν* εἶνε ὁ δυϊκὸς ἀριθμὸς τοῦ *Τεσαρίρα* ποὺ σημαίνει: *δυὸ δένδρα μοναχικά*.

Ξημέρωνε, ὅταν, τέλος, εἶδα ἀπὸ μακρυὰ τὰ δυὸ δένδρα, δένδρα τῆς γόμας. Μιὰ λεύγα μόλις μᾶς ἐχώριζε. Ἔμπηξα ἕνα οὔρλιασμα χαρᾶς.

—Τάνιτ-Ζέργκα, κουράγιο! Νά, τὸ πηγάδι!

Παραμέρισε τὸν πέπλο της, κ' εἶδα τὸ δυστυχισμένο προσωπάκι της, τυραννισμένο ἀπὸ τὴν ἀγωνία.

—Τόσο τὸ καλλίτερο, ἐψιθύρισε. Τόσο τὸ καλλίτερο, ἀλληώτικα...

Δὲν μπόρεσε νὰ τελειώση τὴ φράσι της.

Τὸ τελευταῖο χιλιόμετρο, τὸ περάσαμε τρέχοντας σχεδόν. Βλέπαμε κιόλας τὴν τρύπα, τὸ στόμα τοῦ πηγαδιοῦ

Τέλος, τὸ φθάσαμε

Ἦταν ἄδειο!..

Εἶνε παράξενο τὸ συναίσθημα ποὺ δοκιμάζεις ὅταν πεθαίνεις ἀπὸ δίψα. Πρῶτα, τὸ βάσανο σοῦ εἶνε τρομερό. Ὕστερα, καταπαύει. Σὲ πιάνει ἀναισθησία. Κάτι μικρὲς καὶ γελοῖες λεπτομέρειες τῆς ζωῆς σου ξεπροβάλλουν καὶ φτερουγίζουν γύρω σου σὰ μυῖγες. Ἄρχισα νὰ θυμοῦμαι τὸ ἱστορικὸ θέμα ποὺ μοῦ ἔβαλαν ὅταν ἔδινα εἰσιτηρίους ἐξετάσεις στὴ Σχολὴ τοῦ Σαὶν Σύρ,—τὴν ἐκστρατεία τοῦ Μαρέγκο. Ἔλεγα καὶ ξανάλεγα, πεισματικά: «Ἔγραψα πὼς ἡ πυροβολαρχία ποὺ παρέταξε ὁ Μαρμόν, τὴ στιγμὴ τῆς ἐφόδου τοῦ Κέλλερμαν εἶχε 18 κανόνια... Τώρα, θυμοῦμαι: δὲν εἶχε παρὰ 12 κανόνια. Εἶμαι βέβαιος, 12 κανόνια.»

Κ' ἐπανελάβαινα πάλι:

«Ναί, 12 κανόνια!»

Κ' ἔπεσα σ' ἕνα εἶδος ληθάργου.

Βγῆκα ἀπ' αὐτὸν ἀπὸ κάτι τι ποὺ αἰσθάνθηκα, σὰν πυρωμένο σίδερο, στὸ μίτωπό μου. Ἡ Τάνιτ-Ζέργκα ἦταν σκυμμένη ἀπάνω μου. Κ' ἦταν τὸ χέρι της ποὺ μ' ἔκαιε ἔτσι.

— Σήκω, μοῦπε. Σήκω νὰ φύγωμε!

— Νὰ φύγωμε, Τάνιτ-Ζέργκα! Ἡ ἔρημος ὅλη φλέγεται Ὁ ἥλιος εἶνε στὸ ζενίθ. Εἶνε μεσημέρι.

— Νὰ φύγωμε! ἐπανέλαβε.

Τότε, εἶδα πὼς παραμιλοῦσε.

Ἦταν ὄρθια. Τὸ «χαΐκ» της εἶχε γλυστρήσῃ κατὰ γῆς, κι' ἀπάνω, κουλουριασμένη, κοιμόταν ἡ Γκαλέ.

Μὲ τὴν κεφαλὴ γυμνή, δίχως νὰ τὴ νοιάζῃ γιὰ τὸν τρομερὸν ἥλιο, ἐπανελάβαινε:

— Νὰ φύγωμε!

Μοῦρθε, λιγάκι, πίσω, τὸ λογικό μου.

— Σκέπασε τὸ κεφάλι σου, Τάνιτ-Ζέργκα! Σκέπασε τὸ κεφάλι σου.

Νὰ φύγωμε, ἐπανέλαβε, πάμε νὰ φύγωμε! Τὸ Γκάο εἶνε ἐδῶ, πολὺ κοντά, τὸ αἰσθάνομαι. Θέλω νὰ ξαναϊδῶ τὸ Γκάο.

Τὴν ἀνάγκασα νὰ γύρῃ πλάϊ μου, στὴ σκιὰ ἑνὸς βράχου. Καταλάβαινα πὼς ὅλες οἱ δυνάμεις της τὴν εἶχαν ἐγκαταλείψῃ. Ὁ ἄπειρος οἶκτος ποὺ μ' ἔπιασε γι' αὐτήν, μοῦ ἀπέδωσε ὅλες μου τὶς αἰσθήσεις.

— Τὸ Γκάο εἶνε ἐδῶ, πολὺ κοντά! Δὲν εἶνε ; εἶπε.

Καὶ τὰ φλογισμένα μάτια της γένηκαν ἱκετευτικά.

— Ναί, μικρή, μικρὴ κόρη, ἀγαπημένη. Ἐδῶ κοντὰ εἶνε τὸ Γκάο. Μά, γιὰ τὸ θεό, πλάγιασε! Ὁ ἥλιος εἶνε κακός.

— Ἀ! Γκάο! Γκάο! Τῶξερα, ἐπανέλαβε. Τῶξερα πὼς θὰ σὲ ξανάβλεπα, Γκάο!

Ἀνακάθησε. Τὰ χεράκια της, ποὺ ἔκαιαν σὰ φωτιά, ἔσφιγγαν τὰ δικά μου.

— Ἄκουσε! Πρέπει νὰ σ' τὸ πῶ, γιὰ νὰ μπορέσῃς νὰ καταλάβῃς, γιατὶ ἤξερα πὼς θὰ ξαναϊδῶ τὸ Γκάο.

— Τάνιτ-Ζέργκα, ἡσύχασε, μικρούλα μου, σύασε!

— Ὄχι, πρέπει νὰ σ' τὸ πῶ. Ἦταν, τώρα καὶ πολὺς καιρός, στὴν ὄχθη τοῦ ποταμοῦ ποὺ ἔχει νερό, στὸ Γκάο, τέλος, ὅπου ὁ πατέρας μου ἦταν ἄρχοντας... Λοιπόν, μιὰ μέρα, μιὰ μέρα γιορτῆς, ἦρθε ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ μιᾶς χώρας μακρυνῆς ἕνας γέρος μάγος, ντυμένος μὲ δέρματα καὶ μὲ φτερά, μὲ μιὰ μάσκα καὶ μιὰ σκούφια μυτερή, μὲ κρόταλα καὶ ντέφια μέσα σ' ἕνα σακκί. Στὴν πλατεῖα τοῦ χωριοῦ, ὅπου ὅλοι οἱ δικοί μας σχημάτιζαν κύκλο, χόρεψε τὴν «μπουσαντίλλα.» Ἐγὼ ἤμουν στὴν πρώτη γραμμή, κ' ἐπειδὴ φοροῦσα ἕνα περιδέραιο ἀπὸ τριανταφυλλὶ μαγνήτη κατάλαβε πὼς ἤμουν ἡ κόρη ἑνὸς ἀρχηγοῦ τῶν Σονράϊ. Μοῦ μίλησε τότε γιὰ τὰ περασμένα, γιὰ τὴ μεγάλη αὐτοκρατορία τῶν Μαντίγκων, ὅπου βασίλευαν οἱ πρόγονοί μου, γιὰ τοὺς ἐχθρούς μας, τοὺς ἄγριους Κουντάς, γιὰ ὅλα, τέλος, ὕστερα μοῦπε...

— Ἡσύχασε, μικρή μου.

— Ὕστερα μοῦπε: «Μὴ φοβᾶσαι. Οἱ μέρες μπορεῖ νὰ νε κακὲς γιὰ σένα. Μὰ τὶ πειράζει, ἀφ' οὗ μιὰ μέρα, θὰ δῇς νὰ λάμπῃ στὸν ὁρίζοντα, τὸ Γκάο, ὄχι πιὰ τὸ Γκάο τὸ ὑποδουλωμένο, ποὺ ἔχει καταντήσει ἕνα ἐξευτελισμένο χωριουδάκι, μὰ, τὸ Γκάο στὸ παλιό του μεγαλεῖο, τὴ μεγάλη πρωτεύουσα τῆς χώρας τῶν

Μαύρων, τὸ Γκάο ἀναγεννημένο, μὲ τὸ τζαμί του μὲ τοὺς ἑφτὰ μιναρέδες καὶ τοὺς δεκατέσσερίς του τρούλλους ἀπὸ τουρκουάζ, μὲ τὰ σπίτια του, μὲ τὰ δροσερὰ χαγιάτια τους, μὲ τὰ σύντριβάνια του, τοὺς ὡραίους του κήπους, ὅλους γεμάτους ἀπὸ μεγάλα κόκκινα καὶ ἄσπρα λουλούδια... Τότε θάνε γιὰ σένα ἡ ὥρα τῆς λυτρώσεως καὶ τῆς βασιλείας.»

Ἡ Τάνιτ-Ζέργκα ἦταν τώρα ὄρθια. Ἁπάνω ἀπ' τὰ κεφάλια μας, γύρω μας, παντοῦ, ὁ ἥλιος ἔκαιε καφτερός.

Τὸ παιδὶ ἄπλωσε ξαφνικὰ τὸ χέρι του, κ' ἔβγαλε μιὰ τρομερὴ κραυγή.

— Γκάο! Νά, νά, τὸ Γκάο!

Κοίταξα.

— Γκάο! ἐπανέλαβε. Ἄ! Τώξερα. Νά, τὰ δένδρα κ' οἱ πηγές, οἱ τροῦλλοι κ' οἱ πύργοι, κ' οἱ χουρμαδιές, καὶ τὰ μεγάλα κόκκινα κι' ἄσπρα λουλούδια. Γκάο!

Ἁπάνω στὸν πυρπολημένο ὁρίζοντα, μιὰ πόλις ἀληθεια, ἀνέβαινε φανταστική, κι' ἀράδιαζε τὰ θαυμαστὰ οἰκοδομήματά της, σὲ σχῆμα οὐράνιου τόξου. Μπρὸς στὰ ἐκστατικά μας μάτια, ὁ φρυκώδης ἀντικατοπτρισμὸς πολλαπλασίαζε τὸν ἀπαίσιο πυρετό τοῦ.

— Γκάο, φώναξα, Γκάο!

Καί, σχεδὸν ἀμέσως, ἔμπηξα μιὰν ἄλλη φωνή, αὐτή, φωνὴ πόνου καὶ φρίκης. Αἰσθάνθηκα στὰ χέρια μου τὸ μικρὸ χέρι τῆς Τάνιτ-Ζέργκα, νὰ χαλαρώνῃ. Μόλις εἶχα τὸν καιρὸ νὰ δεχθῶ στὰ μπράτσα μου τὸ κάμμένο

τὸ παιδί, καὶ νὰ τ' ἀκούσω νὰ ψιθυρίζῃ, μὲ φωνὴ ποὺ μόλις ἀκουόταν:

—Καὶ τότε θἆνε ἡ ὥρα τῆς λυτρώσεως. Ἡ ὥρα τῆς λυτρώσεως, καὶ τῆς βασιλείας...

Λίγες ὧρες ἀργότερα, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ μαχαιριοῦ, ποὺ δυὸ μέρες πρὶν τῆς ἐχρησίμευσε γιὰ νὰ γδάρη τὸ ζαρκάδι τῆς ἐρήμου, ἄνοιξα στὴν ἄμμο, στὰ πόδια τοῦ βράχου, ὅπου παρέδωσε τὴν ψυχή, τὸ λάκκο ὅπου θ' ἀναπαύουνταν ἡ Τάνιτ-Ζέργκα.

Ὅταν ὅλα ἦσαν ἕτοιμα, θέλησα νὰ ξαναϊδῶ τὸ ἀγαπητὸ προσωπάκι. Μοῦρθε μιὰ μικρὴ λιποθυμία... Κάλυψα γρήγορα τὸ μελαμψό της πρόσωπο μὲ τὸ λευκὸ «χαΐκ», κι' ἀπόθεσα στὸ λάκκο τὸ σῶμα τῆς δύστυχης κόρης.

Λογάριαζα δίχως τὴν Γκαλέ.

Τὸ κουνάδι δὲν εἶχε βγάλῃ οὐδὲ στιγμὴ τὰ μάτια του ἀπ' ἀπάνω μου, ὅλον τὸν καιρὸ ποὺ ἐκτελοῦσα τὸ πένθιμό μου ἔργο. Ὅταν ἔννοιωσε τὶς πρῶτες φοῦχτες τῆς ἄμμου νὰ κυλοῦν ἀπάνω στὸ «χαΐκ», ἔρριξε μιὰ κραυγὴ διαπεραστική. Τὴν κοίταξα, τὴν εἶδα, μὲ μάτια κατακόκκινα, ἕτοιμη νὰ πηδήσῃ.

—Γκαλέ! εἶπα μὲ ὕφος ἱκετευτικὸ

Κ' ἤθελα νὰν τὴ χαϊδέψω.

Μοῦ δάγκασε τὸ χέρι, κ' ὕστερα, ἀφ' οὗ πήδησε στὸ λάκκο, ἄρχισε νὰ σκαλίζῃ, παραμερίζοντας μὲ μανία τὴν ἄμμο.

Τρεῖς φορὲς δοκίμασα νὰ τὴν ἀπομακρύνω. Ἐν-

νοιωσα πῶς ποτὲ δὲ θὰ μποροῦσα ν' ἀποτελειώσω τὸ ἔργο, καὶ πῶς, ἀκόμα κι' ἂν τὸ κατώρθωνα, ἡ Γκαλὲ θἄμενε ἐκεῖ καὶ θὰ ξέθαφτε τὸ σῶμα.

Ἡ καραμπίνα μου ἦτανε στὰ πόδια μου. Μιὰ ἐκπυρσοκρότησι συντάραξε τοὺς ἀντίλαλους τῆς ἀπέραντης ἄδειας ἐρήμου. Μιὰ στιγμὴ κατόπι, ἡ Γκαλέ, πλαγιασμένη ἀπάνω στὸ λαιμὸ τῆς κυρᾶς της, στὸ μέρος ὅπου τὴν εἶχα δῇ νὰ γέρνῃ τόσες φορές, κοιμόταν κι' αὐτὴ τὸν τελευταῖο της ὕπνο.

Ὅταν, στὴν ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους δὲν ὑπῆρχε πιὰ παρὰ ἕνα ἐλαφρὸ ὕψωμα πατημένης ἄμμου, σηκώθηκα τρικλίζοντας, κι' ἄρχισα νὰ πηγαίνω, στὰ κουτουροῦ, μέσα ἀπὸ τὴν ἔρημο, πρὸς τὸ Νοτιά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ.

ΠΙΣΩ ΣΤΟ ΧΟΓΚΑΡ

Στὸ βάθος τῆς κοιλάδος τοῦ Οὐάντι Μία, στὸ μέρος ὅπου ἕνα τσακάλι οὔρλιασε, τὴ νύχτα ποὺ ὁ Σαίντ-Ἀβὶ μοῦ εἶπε πὼς εἶχε σκοτώσει τὸν Μοράνζ, ἕνα ἄλλο τσακάλι ἴσως τὸ ἴδιο, οὔρλιασε ξανά.

Δοκίμασα ἀμέσως τὸ συναίσθημα, πὼς, τούτη ἡ νύχτα, θἄβλεπε νὰ ἐκπληρώνεται τὸ ἀνεπανόρθωτο.

Ἤμαστε καθισμένοι, τὴ νύχτα αὐτή, ὅπως καὶ τὴν ἄλλη, στὴ φτωχικὴ βεράντα ποὖνε ἔξω ἀπ᾽ τὴν τραπεζαρία μας. Πάτωμα γύψινο, περίφραγμα ἀπὸ ξύλα διασταυρωμένα, τέσσερα δοκάρια ποὺ ὑποστηρίζουνε μιὰ στέγη σκεπασμένη μὲ λίφια.

Εἶπα πὼς τὸ περίφραγμα αὐτὸ ἔβλεπε πρὸς τὴν ἔρημο. Ὅταν ἔπαψε νὰ μιλῆ, ὁ Σέντ-Ἀβὶ σηκώθηκε, καὶ πῆγε κι᾽ ἀκούμπησε σ᾽ αὐτό. Τὸν ἀκολούθησα.

—Κ᾽ ὕστερα; τοῦπα.

Μὲ κοίταξε.

—Κ᾽ ὕστερα, τί; Γνωρίζεις, ὑποθέτω, ὅλα ὅσα ἀφηγήθηκαν οἱ ἐφημερίδες, πῶς μὲ βρῆκε, πεθαμένο ἀπὸ τὴν πεῖνα κι᾽ ἀπὸ τὴ δίψα, ἕνα ἀπόσπασμα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Λοχαγοῦ Αἰμάρ, στὴ χώρα τῶν Ἀουελι-

μιντέν, καὶ μὲ μετέφερε στὸ Τομπουκτοῦ. Ἕνα μῆνα ὁλόκληρο, εἶχα παραλήρημα. Τὶ εἶπα, τὶ ἀφηγήθηκα, στὶς κρίσεις ἐκεῖνες τοῦ τρομεροῦ μου πυρετοῦ, δὲν τὤμαθα ποτέ. Οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ κύκλου τοῦ Τομπουκτοῦ, ἐννοεῖς, δὲν ἀνέλαβαν νὰ μοῦ τὸ ποῦν. Ὅταν, ὥς τόσο, τοὺς διηγήθηκα τὶς περιπέτειές μου, ὅπως εἶνε γραμμένες στὴν ἔκθεσι τῆς ἀποστολῆς Μοράνζ-Σαίντ Ἀβί, δὲ δυσκολεύτηκα καθόλου νὰ ἐννοήσω, ἀπὸ τὴν ψυχρὴν ἀβρότητα, μὲ τὴν ὁποίαν ἄκουσαν τὶς ἐξηγήσεις μου, ὅτι μερικὰ σημεῖα τῆς ἐπίσημης ἐκθέσεως ποὺ τοὺς ἔκαμα ἔπρεπε νὰ διέφεραν ἀπὸ μερικὲς λεπτομέρειες ποὺ μοῦ ξέφυγαν στὰ παραληρήματά μου.

Δὲν ἐπέμειναν ὅμως. Μείνανε μὲ τὴν ὑπόθεσι ὅτι ὁ λοχαγὸς Μοράνζ πέθανε ἀπὸ ἡλίασι καὶ τάφηκε ἀπὸ μένα στὴν ὄχθη τοῦ Οὐάντι Ταρχίτ, τρεῖς σταθμοὺς ἔξω ἀπ' τὸ Τιμισσάο, Ἔννοιωθαν πολλὰ κενὰ στὴν ἀφηγησί μου, καὶ μάντευαν κάποιο μυστηριῶδες δρᾶμα. Μὰ μὴ ἔχοντας ἀποδείξεις, καὶ μὴ μπορώντας νὰ τὶς συλλέξουν, προτίμησαν νὰ μὴ σηκώσουν ἕνα σκάνδαλο ποὺ θᾶταν ἀνώφελο. Μά, ἄλλως τε, ὅλες αὐτὲς τὶς λεπτομέρειες τὶς γνωρίζεις τόσο καλὰ ὅσο κ' ἐγώ.

— Καί... ἐκείνη; ρώτησα δειλά.

Στὰ χείλη του ἄνθισε ἕνα χαμόγελο θριάμβου. Θριάμβου ποὺ μὲ εἶχε, ἔτσι, φέρει στὸ σημεῖο νὰ μὴ σκέπτωμαι πιὰ οὔτε τὸν Μοράνζ, οὔτε τὸ ἔγκλημά

του, θριάμβου ποὺ ἔννοιωθε πὼς εἶχε κατορθώση νὰ μὲ μπολιάση μὲ τὴν τρέλλα του,

— Ἐκείνη, εἶπε, ἐκείνη! Ἀπὸ ἕξη χρόνια, δὲν ἔμαθα τίποτα γι' αὐτήν. Μὰ τὴ βλέπω, τῆς μιλῶ. Σκέπτομαι τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ παρουσιασθῶ καὶ πάλι ἔμπρός της... Θὰ πέσω στὰ πόδια της, καὶ θὰ τῆς πῶ μονάχα: «Συγνώμην. Τόλμησα κ' ἐπαναστάτησα στὸ νόμο σου. Δὲν εἶχα ἐννοήσει. Τώρα ἐννοῶ καὶ ξέρω, καί, ὅπως βλέπεις, γυρίζω πάλι σὲ σένα, σὰν τὸν ὑπολοχαγὸ Γκιμπέρτι.

«Οἰκογένεια, Τιμή, Πατρίδα», ἔλεγε ὁ γέρω Λὲ Μέζ, «ὅλα θὰ τὰ λησμονήσετε γι' αὐτήν.» Ὁ γέρω Λὲ Μὲζ εἶνε ἕνας ἠλίθιος, μὰ μιλοῦσε ἀπὸ πεῖρα, Γνώριζε τὶ βαρύτητα εἶχε, μπρὸς στὴν Ἀντινέα, ἡ θέλησις τῶν πεντῆντα φαντασμάτων τῆς κόκκινης μαρμάρινης σάλας.

«Καὶ τώρα,—θὰ μοῦ πῆς—ἡ γυναῖκα αὐτὴ τὶ ἦταν ἀκριβῶς;» Μήπως κ' ἐγὼ ὁ ἴδιος τὸ ξέρω; Ἄλλως τε, τί μ' ἐνδιαφέρει; Τί μ' ἐνδιαφέρει τὸ παρελθόν της καὶ τὸ μυστήριο τῆς καταγωγῆς της; Τί μ' ἐνδιαφέρει ἂν εἶνε πραγματιμὴ ἀπόγονος τοῦ θεοῦ τῶν θαλασσῶν καὶ τῶν περιλάμπρων Λαγιδῶν ἢ ἡ νόθος ἑνὸς Πολωνοῦ μεθύστακα καὶ μιᾶς κόρης τῆς Συνοικίας Μαρμπέφ;

Οἱ λεπτομέρειες αὐτὲς μποροῦσαν, τὴν ἐποχὴ ποὺ εἶχα τὴν ἀδυναμία νὰ ζηλεύω τὸν Μοράνζ, νὰ ἐνδιαφέρουν τὴ φιλαυτία ποὺ οἱ πολιτισμένοι ἄνθρωποι ἀνακατεύουν ἀδιάκοπα μὲ τὰ πράγματα τοῦ πάθους.

Μὰ ἐγὼ κράτησα μέσα στὰ μπράτσα μου τὸ κορμὶ τῆς Ἀντινέας. Δὲν θέλω τίποτα ἄλλο πιὰ νὰ ξέρω, μήτε ἂν οἱ κάμποι ἀνθίζουν, μήτε τί θ' ἀπογίνῃ τὸ ἀνθρώπινο αὐτὸ ὁμοιωμά μου...

Δὲν θέλω πιὰ νὰ τὸ ξέρω, Ἤ, μᾶλλον, ἀκριβῶς ἐπειδὴ τὰ μάτια μου βλέπουν καθαρὰ αὐτὸ τὸ τέλος, ἐννοῶ νὰ ἐκμηδενισθῶ στὸ μόνο πεπρωμένο ποὺ ἀξίζει τὸν κόπο: σὲ μιὰ φυσι ἀνεξιχνίαστη καὶ παρθένα, σὲ μιὰν ἀγάπη μυστηριώδη.

Σὲ μιὰ φύσι ἀνεξιχνίαστη καὶ παρθένα.—Πρέπει νὰ σοῦ ἐξηγήσω. Μιὰ φορά, σὲ μιὰ πόλι μεγάλη, μιὰ χειμωνιάτικη μέρα, ἀκολούθησα μιὰ κηδεία.

Συνωδεύαμε τὸ λείψανο, βαδίζοντας ἀπάνω ἀπὸ τὶς λάσπες. Ἡ ἐκκλησία ἦταν καινούργια, ὑγρὴ καὶ φτωχειά. Ἐκτὸς ἀπὸ δύο ἢ τρία πρόσωπα, τοὺς γονεῖς, ἀποκτηνωμένους ἀπὸ τὴ θλῖψι, ὅλοι οἱ ἄλλοι δὲν εἶχανε στὰ μάτια τους παρὰ μιὰν ἰδέα: νὰ βροῦν μιὰ πρόφασι γιὰ νὰ τὸ σκάσουν. Ὅσοι ἤρθανε ὥς στὸ κοιμητήριο ἦσαν ἀπὸ ἐκείνους ποὺ δὲν εὗρῆκαν τὴν πρόφασιν αὐτή. Βλέπω τοὺς τοίχους μὲ τὶς περικοκλάδες, τὰ φῶτα αὐτὰ τοῦ ἥλιου καὶ τῆς σκιᾶς, βλέπω τοὺς ἀποτρόπαιους νεκροθάφτες, μὲ τὶς ζακέττες λερωμένες, βλέπω... Ὄχι, εἶνε τρομερό!

Κοντὰ στὸν τοῖχο, σὲ μιὰ παράμερη γωνιά, ἕνας λάκκος ἦταν ἀνοιγμένος. Πλάϊ, ἕνα ψήλωμα ἀπὸ χῶμα κίτρινο, λασπωμένο, γεμάτο γλίνα καὶ χαλίκια. Ἐκεῖ κατέβασαν τὸ νεκρὸ ποὺ δὲν θυμοῦμαι πιὰ τ' ὄνομά του.

Τὴ στιγμὴ ποὺ τὸν κατέβαζαν, κοίταξα τὰ χέρια μου, τὰ χέρια μου, ποὺ χανε σφίξει, σὲ μιὰ χώρα φωτισμένη ἀπὸ φῶς μοναδικό, τὰ χέρια τῆς Ἀντινέας. Ἄφατος οἶκτος μ' ἔπιασε γιὰ τὸ κορμί μου, ἀπερίγραπτος φόβος γιὰ ἐκεῖνο ποὺ τὸ ἀπειλοῦσε στὶς πόλεις αὐτὲς τῆς λάσπης. «Μπορεῖ, λοιπόν, νἄρθῃ ἐδῶ νὰ καταλήξῃ τὸ κορμὶ αὐτό, τὸ ἀγαπητὸ αὐτὸ κορμί, τό, δίχως ἄλλο, μοναδικὸ αὐτὸ κορμί; Ὄχι, ὄχι, κορμὶ πολυτιμώτερο ἀπ' ὅλους τοὺς θησαυρούς, στ' ὁρκίζομαι, θὰ σὲ ἀπαλλάξω ἀπ' αὐτὸ τὸ ὄνειδος, δὲ θὰ λυώσῃς κάτω ἀπὸ ἕνα σαρακοφαωμένο ξύλο, στὶς βρῶμες ἑνὸς ταπεινοῦ νεκροταφείου. Οἱ ἀδερφοί σου στὴν Ἀγάπη, οἱ πενῆντα ὀρειχάλκινοι ἱππότες, σὲ περιμένουν βουβοὶ καὶ σοβαροί, στὴν κόκκινη μαρμάρινη σάλα. Θὰ κατορθώσω νὰ σὲ πάω κοντά τους.

Σὲ μιὰν ἀγάπη μυστηριώδη.—Αἴσχος σ' ἐκεῖνον ποὺ διατυμπανίζει τὰ μυστικὰ τῶν ἐρώτων του. Ἡ Σαχάρα ὑψώνει γύρω ἀπὸ τὴν Ἀντινέα τὸν ἀδιάβατο φραγμό της. Γιὰ τοῦτο, οἱ πιὸ ἐξωφρενικὲς ἀξιώσεις τῆς γυναίκας αὐτῆς εἶνε πραγματικῶς οἱ πιὸ σεμνὲς καὶ πιὸ ἁγνὲς ἀπ' ὅσο θἄνε ὁ γάμος σου, μὲ τὴν ἀδιάντροπή του πολυτέλεια τῆς δημοσιότητος, τῶν προκυρήξεων, τῶν ἀγγελιῶν, τῶν «φαίρ-πὰρ», ποὺ θὰ πληροφοροῦν ἕναν κόσμο εὔθυμο καὶ ποταπὸ πὼς τὴν τάδε, μέρα τὴν τάδε ὥρα, θἄχῃς τὴ χάρι νὰ γδύσῃς μὲς στὴν ἀγκαλιά σου μιὰ παρθένα...

Θαρρῶ, πὼς αὐτὰ εἶνε ὅλα ὅσα εἶχα νὰ σοῦ πῶ. Ὄχι, κάτι τί ἀκόμα. Σοῦλεγα πρὶν γιὰ τὴ κόκκινη

μαρμάρινη σάλα. Ὑπάρχει, νοτινὰ τοῦ Τσερισέλ, ἡ παλὴ Καισάρεια, δυτικὰ τοῦ μικροῦ ποταμοῦ Μαζαφράν, ἀπάνω σ᾽ ἕνα λόφο, μιὰ μυστηριώδης πυραμίδα ἀπὸ πέτρες. Οἱ ντόπιοι τὴν ὀνομάζουν, «*ὁ Τάφος τῆς Χριστιανῆς.*» Ἐκεῖ εἶχαν ἀποθέσει τὸ σῶμα τῆς προγόνου τῆς Ἀντινέας, τῆς Κλεοπάτρας Σελήνης κόρης τοῦ Μάρκου-Ἀντωνίου καὶ τῆς Κλεοπάτρας. Τοποθετημένο καθὼς ἦταν στὸ δρόμο τῶν πλημμυρῶν, τὸ ὑπόγειο ἐκεῖνο ἐφύλαξε τὸ θυσαυρό του. Κανεὶς ποτὲ δὲν μπόρεσε ν᾽ ἀνακαλύψῃ τὸ ζωγραφιστὸ θάλαμο ὅπου ἀναπαύεται, μέσα στὸ γυάλινό του φέρετρο, τὸ ἐξαίσιο σῶμα. Ὅ,τι ἔκανε ἡ πρόγονος, ἡ ἀπόγονος θὰ μπορέσῃ νὰ τὸ ξεπεράσῃ μὲ ζοφερὴ μεγαλοπρέπεια. Στὴ μέση τῆς κόκκινης μαρμάρινης σάλας, ἀπάνω στὸ βράχο ὅπου πάλλει τὸ ἀόρατο παράπονο τῆς σκοτεινῆς πηγῆς, ἔχει ἀπὸ τώρα ἑτοιμασθῇ μιὰ ταρατσούλα. Ἐκεῖ θὰ στηθῇ, στὸν ὀρειχάλκινό της θρόνο, μὲ τὸ «ψέντ» καὶ τὸν χρυσὸν οὐραῖο στὸ κεφάλι, μὲ τὴν τρίαινα τοῦ Ποσειδῶνος στὸ χέρι, ἡ θαυμαστὴ γυναῖκα, τὴν ἡμέρα ποὺ ἡ κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς 120 κόγχες, ποὺ χουν ἀνοιχτῇ ὁλόγυρα ἀπ᾽ τὸ θρόνο της, θάχῃ δεχθῇ τὴ συγκαταβατικὴ καὶ ἱκανοποιημένη λεία της.

Ὅταν ἄφησα τὸ Χογκάρ, ἦταν, ἂν θυμᾶσαι, ἡ κόγχη 55 ποὺ ἐπρόκειτο νὰ μὲ δεχθῇ ἐμένα. Ἀπὸ τότε, δὲν ἔπαυσα νὰ ὑπολογίζω, κ᾽ ἔχω βγάλει τὸ συμπέρασμα, πὼς εἶνε ἡ κόγχη 80 ἢ 85 ποὺ μὲ περιμένει τώρα. Μὰ μποροῦν νὰ φανοῦν λανθασμένοι ὑπολο-

γισμοὶ, ποὺ στηρίζονται ἀπάνω σὲ βάσεις τόσο εὐμετάβλητες ὅσο ἡ φαντασία μιᾶς γυναίκας. Γιὰ τοῦτο γίνομαι ἀπὸ μέρα σὲ μέρα πιὸ νευρικός. Πρέπει νὰ βιαστῶ, σοῦ λέω, πρέπει νὰ βιαστῶ.

— Πρέπει νὰ βιαστοῦμε! ἐπανέλαβα, σὰν νὰ παραμιλοῦσα ἀπάνω στ' ὄνειρό μου.

Σήκωσε τὸ κεφάλι μὲ μιὰ ἀπερίγραπτη ἔκφρασι χαρᾶς. Τὰ χέρια του τρέμανε ἀπὸ εὐτυχία καθὼς ἔσφιγγαν τὰ δικά μου.

— Θὰν τὴ δῇς, ἐπανέλαβε μὲ μεθῦσι, θὰν τὴ δῇς.

Καὶ σὰν ξετρελλαμένος, μὲ πῆρε καὶ μ' ἔσφιξε, ὥρα πολλή, μὲς στὴν ἀγκαλιά του.

Μιὰ ἄπειρη εὐτυχία μᾶς ἐπλημμύριζε καὶ τοὺς δυό, ἐνῷ γελώντας καὶ κλαίοντας μαζύ, σὰν παιδιά, δὲν παύαμε νὰ ἐπαναλαβαίνωμε.

— Ἂς βιαστοῦμε! Ἂς βιαστοῦμε!...

—

Ξαφνικά, ἕνα ἐλαφρὸ ἀγεράκι σηκώθηκε κ' ἔκανε νὰ θροῦσουν ἡ περικοκλάδες τῆς στέγης. Ὁ οὐρανός, ἀπὸ λιλὰ πολὺ ὠχρό, πῆρε ἕνα χρῶμα ἀκόμα πιὸ χλωμό καὶ σὲ λίγο μιὰ ἀπέραντη κίτρινη ῥωγμὴ τὸν ἔσχισε στὴν ἀνατολή. Ἡ αὐγὴ φάνηκε στὴν ἄδειαν ἔρημο. Στὰ βάθη τῶν ἐπάλξεων, ἀκούστηκαν ὑπόκωφοι θόρυβοι, μουγγανίσματα καὶ κρότοι ἀλυσσίδων. Ὁ σταθμὸς ξυπνοῦσε.

Μείναμε λίγα λεπτὰ δίχως νὰ προφέρωμε λέξι, μὲ τὸ μάτι μας καρφωμένο πρὸς τὸ δρόμο τοῦ Νοτιᾶ,

πρὸς τὸ δρόμο ἀπ' ὅπου πάει κἀνεὶς στὸ Τεμασσινίν, στὸ Ἐγκερέ, στὸ Χογκάρ.

Ἕνα χτύπημα, πίσω μας, στὴν πόρτα τῆς τραπεζαρίας μᾶς ξάφνιασε.

— Ἐμπρός! εἶπε ὁ Ἀνδρέας ντὲ-Σαίντ-Ἀβὶ μὲ φωνὴ ποὖχε γίνῃ πάλι τραχειά.

Ἡ πόρτα ἄνοιξε καὶ παρουσιάστηκε ἐμπρός μας ὁ ἐπιλοχίας Σατελαίν, μὲ στάσι χαιρετισμοῦ.

— Τί μὲ θέλετε τέτοια ὥρα; ῥώτησε ἀπότομα ὁ Σαὶντ-Ἀβί.

— Συγνώμην, λοχαγέ μου! Ἀπόψε ἡ περίπολος ἔπιασε ἕναν ἰθαγενή, ποὺ τριγυρνοῦσε γύρω ἀπ' τὸ σταθμό. Δὲν τῶκρυβε, ἄλλως τε. Ὅταν τὸν ἔφεραν ἐδῶ, ζήτησε νὰ παρουσιασθῇ μπρὸς στὸ διοικητή. Ἦταν μεσάνυχτα καὶ δὲν ἤθελα νὰ σᾶς ἀνησυχήσω.

— Τί ἄνθρωπος εἶνε αὐτὸς ὁ ἰθαγενής;

— Τάργκουϊ, λοχαγέ μου.

— Τἄργκουϊ; Πηγαίνετε νὰ μοῦ τὸν φέρετε ἐδῶ.

Ὁ Σατελαὶν ἐχαιρέτησε κ' ἔφυγε.

Σὲ λίγο, παρουσιάστηκε πάλι συνωδεύοντας τὸν ἄνθρωπο.

Ὁ νεοφερμένος ψηλὸς ἕξη πόδια, ἦταν πράγματι Τάργκουϊ. Τὰ μπαμπακερά του ῥοῦχα, γαλάζια, σκοῦρα, γυάλιζαν στὰ πρῶτα φῶτα τῆς αὐγῆς, καὶ τὰ μεγάλα σκοτεινά του μάτια σπινθηροβολοῦσαν.

Ὅταν εὑρέθηκε ἀντίκρυ στὸ συντροφό μου, εἶδα [illegible] στοὺς δύο ἕνα ξάφνιασμα, ποὺ τὸ συγκράτησαν, ὥς [illegible]σο, ἀμέσως.

Κοιτάχθηκαν, μιὰ στιγμὴ, σιωπηλά.

Ὕστερα, μὲ φωνὴ πάρα πολὺ ἤρεμη, ὁ Τάργκουϊ εἶπε, κάνοντας ὑπόκλισι:

— Ἐς σελάμ ἀλέκ (1), ὑπολοχαγὲ ντὲ Σαὶντ-Ἀβί.

Μὲ τὴν ἴδια ἤρεμη φωνή, ὁ Ἀνδρέας ἀπάντησε.

— Ἀλὲκ ἐς σελάμ (2), Σεγκαὶρ-ἔμπνι-Σιεὶχ!

ΤΕΛΟΣ

1) Χαιρετισμός: «Εἰρήνη σὲ σένα!»
2) «Καὶ σὲ σένα εἰρήνη!»

ΔΙΟΡΘΩΜΑΤΑ

Στὴ σελίδα 95, γραμμὴ 20, ἀντὶ «καπάκι» διάβαζε «λουλά».
» » 101 19 » «τὸ κόκκινο καπάκι» διάβαζε «ὁ κόκκινος λουλ».
» » 149 21 » «τῶν ταλαντεύσεων» διάβαζε «τῆς ἐνάλλαγῆς».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΈΚΛΕΚΤΑ ΕΡΓΑ,, *Μεγ. 11×16*

Nº 1.	***Χάμσουν Κ.*** Βασίλισσα τοῦ Σαββᾶ καὶ ἄλλα Διηγήματα	Δρ. 2.50
Nº 2.	***Γκέϊγερσταμ Γ.*** Τὸ Ἀγόρι τῆς κυρὰ-Λένης Διήγημα	» 2.50
Nº 3.	***Κίλαντ Ἀλ.*** Ἡ Μάχη τοῦ Βατερλῶ. Δύο φίλοι, Διηγήματα	» 2.50
Nº 4.	***Γκέϊγερσταμ Γ.*** Ὁ Πέτρος μὲ τὸνα μάτι. Χιονισμένος χειμῶνας	» 1.75
Nº 5.	***Ἴψεν Ἔρρ.*** Ἔντα Γκάμπλερ. Δράμα σὲ 4 μέρη, μετάφρ. Λ. Κουκούλα . .	» 2.75
Nº 6.	***Φλωμπὲρ Γ.*** Μιὰ ἁπλοϊκὴ καρδιά, Ἡρωδιάς. διηγήματα	» 1.75
Nº 7.	***Γκωτιὲ Θ.*** Τὸ Κακὸ Μάτι, Ρομάντσο.	» 2.50
Nº 8.	***Γκαῖτε.*** Ἑρμάννος καὶ Δωροθέα. μετάφρασις Κ. Θεοτόκη	» 2.00
Nº 9.	***Μπγιέρσον Μ.*** Ἡ κόρη τοῦ Βουνοῦ . .	» 2.50
Nº 10.	***Χάϊνε Ε.*** Λυρικὸν Ἰντερμέδιο. Μετάφρασις Λ. Κουκούλα	» 2.00
Nº 11.	***Θεοτόκη Κ.*** Κατάδικος	» 2.50
Nº 12.	***Ἀντέγιεφ Λ.*** Τὸ σκοτάδι καὶ ἄλλα διηγήματα	» 2.50
Nº 13.	***Ῥοϊδη Ἐμμ.*** Ἡ Πάπισσα Ἰωάννα . .	» 4.00
Nº 14.	***Φὸς Ρ.*** Δύο Ῥωμαϊκὰ Διηγήματα . .	» 2.50
Nº 15.	***Οὐέλς.*** Ἡ Χώρα τῶν Τυφλῶν κιἄλλα διηγήματα.	» 2.50
Nº 16.	***Βουτυρᾶ Δ.*** Ὁ Παππᾶς εἰδωλολάτρης κι' ἄλλα διηγήματα.	» 3.50
Nº 17.	***Ὄφμαν Ε.*** Βιολὶ τῆς Κρεμῶνας καὶ ἄλλα διηγήματα. Μετάφρ. Τ. Μπαρλᾶ	» 2.50
Nº 18.	***Σολωμοῦ Δ.*** Ποιήματα	» 3.50
Nº 19.	***Τολστόϊ Λ.*** Σονάτα Κρόϋζερ	» 2.50
Nº 20.	***Θεοτόκη Κ.*** Ὁ Καραβέλας	» 2.50
Nº 21.	***Σιέγκεβιτσ*** Οἱ Ἀντίζηλοι	» 2.50
No 22.	***Γκέγερσταμ*** Ἡ Ντόρα	» 3.—
No 23.	***Κοττὲν Μ.*** Μαλβίνα ρωμαντικὸ μυθιστόρ.	» 5.—
No 24.	***Σαὶν-Πιὲρ Β.*** Παῦλος καὶ Βεργινία	» 2.50
No 25.	***Φλαμμαριὸν Κ.*** Ἡ Στέλλα ἀστρονομ. μυθ.	» 3.50
No 26.	***Ἀϊχενδορφ Ι.*** Ἀπὸ τὴ ζωὴ ἑνὸς Ἀκαμάτη	» 2.50
No 27.	***Γόρκυ Μ.*** Ὁ Περαστικὸς καὶ ἄλλα διηγήμ.	» 3.50
No 28.	***Λουΐς Π.*** Ἡ Ἀφροδίτη	» 3.50
No 29.	***Μπενουὰ Π.*** Ἡ Ἀτλαντὶς, μυθιστόρημα	» 5.—